

Vlaanderen
is milieu

Bijgewerkte milieuverklaring 2017

Scope: VMM vestiging Aalst, Herentals, Hasselt en dienst Lucht (Antwerpen), Oostende (administratie) en Gent

Uitbreiding: VAC Antwerpen, VAC Leuven, CBG Leuven, Oostende (onderhoudsdienst)

**VLAAMSE
MILIEUMAATSCHAPPIJ**

DOCUMENTBESCHRIJVING

Milieuverklaring 2017 is de EMAS-milieuverklaring van de VMM, opgemaakt volgens de vereisten in verordening (EG) nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009; VMM, oktober 2016.

Gegevens 2016 // **Scope: VMM-vestigingen Aalst, Hasselt, Herentals, dienst Lucht** (Kronenburgstraat en Vuurkruisenplein Antwerpen), **Oostende (administratie) en Gent. Uitbreiding: VAC Antwerpen, VAC Leuven, CBG Leuven, Oostende (onderhoudsdienst)**

NACE-code van de VMM: 84.120 (openbaar bestuur op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en andere sociale dienstverlening, m.u.v. sociale verzekeringen)

Publicatiedatum van volgende versie: 28 november 2018

Contactpersoon VMM

Kristien Gevers, verantwoordelijke Interne Milieuzorg

Coördinatie

Stuurgroep Interne Milieuzorg, VMM

Redactie en lay-out

VMM

Verantwoordelijke uitgever

Michiel Van Peteghem, Vlaamse Milieumaatschappij

Vragen in verband met dit rapport

Vlaamse Milieumaatschappij

Dokter De Moorstraat 24-26

9300 Aalst

Tel: 053 72 62 10

info@vmm.be

Depotnummer

D/2017/6871/045

VOORWOORD

Beste lezer

Werk maken van een beter leefmilieu in Vlaanderen is de kerntaak van de Vlaamse Milieumaatschappij. Daarom willen wij een voortrekkersrol in milieuzorg vervullen en zelf de impact van onze werking op het milieu zo veel mogelijk beperken.

Wij kozen ervoor om bij de VMM een milieumanagementsysteem conform de EMAS-verordening in te voeren. Sinds begin 2014 beschikt de VMM over zowel een ISO 14001-certificaat als een EMAS-registratie voor haar vestigingen in Aalst. Eind 2015 werd de EMAS-registratie uitgebreid naar de VMM-vestigingen in Hasselt, Herentals en bij de dienst Lucht in Antwerpen. Eind 2016 werden daar Oostende (administratie) en Gent aan toegevoegd.

Dit systeem laat ons toe om onze milieuprestaties op een continue manier te evalueren, te rapporteren en te verbeteren. Bovendien legt dit milieuzorgsysteem sterk de nadruk op de betrokkenheid van het personeel en een transparante communicatie. Dat vinden wij de belangrijkste aspecten van het EMAS-systeem. Met de EMAS-registratie beogen we namelijk een dubbel doel:

- vanuit onze voorbeeldfunctie zorgen dat we via een gerichte aanpak en met medewerking van al onze personeelsleden onze milieuprestaties voortdurend verbeteren;
- iedereen ervan bewust maken dat we elke dag opnieuw duurzaam met het milieu moeten omgaan en dat we daartoe allemaal een bijdrage kunnen leveren.

Milieuzorg is evenwel een continu proces en het kan altijd nog beter. Intussen zijn we er klaar voor om de EMAS-registratie uit te breiden naar de VMM-vestigingen in het VAC Antwerpen, VAC Leuven, CBG Leuven en Oostende (onderhoudsdienst). Een hele uitdaging, maar de VMM gaat die vol overtuiging en met vertrouwen tegemoet. Zo wil de VMM actief meewerken aan de transitie naar een duurzamere samenleving en aan de realisatie van de ambitieuze doelstellingen van de Vlaamse Regering.

Deze milieuverklaring beoogt een open communicatie over het milieubeleid en de doelstellingen van de VMM, over de inspanningen die wij al geleverd hebben, onze milieuprestaties in 2016 en de bijkomende maatregelen die we nemen om onze engagementen waar te maken.

De scope van deze milieuverklaring richt zich tot de VMM-vestigingen in Aalst, Hasselt, Herentals, de dienst Lucht in Antwerpen, Oostende (administratie en onderhoudsdienst), Gent, VAC Antwerpen, VAC Leuven, en CBG Leuven.

Veel leesplezier!

Philippe D'Hondt
Administrateur-generaal

INHOUD

1	De Vlaamse Milieumaatschappij	14
1.1	De VMM in een notendop.....	14
1.2	Voor het milieu van morgen.....	14
1.3	Onze activiteiten	15
1.4	Ons menselijk kapitaal.....	15
1.5	Milieubeleid.....	17
1.6	Milieuzorgsysteem	19
1.6.1	EMAS en ISO 14001	19
1.6.2	Milieuorganogram	21
1.7	Milieuaspecten	24
1.7.1	Directe milieuaspecten	25
1.7.2	Indirecte milieuaspecten	25
1.8	Milieudoelstellingen 2020.....	26
2	Beschrijving van de EMAS-sites.....	27
2.1	Aalst.....	27
2.1.1	Dokter De Moorstraat.....	27
2.1.2	Gasthuisstraat 42.....	28
2.1.3	Gasthuisstraat 38A, groen datacenter en stookgebouw	29
2.2	Hasselt.....	30
2.3	Herentals	32
2.4	Dienst Lucht Kronenburgstraat.....	33
2.5	Dienst Lucht Vuurkruisenplein.....	34
2.6	Oostende (administratie)	36
2.7	Gent	37
2.8	VAC Antwerpen.....	38
2.9	VAC Leuven.....	40
2.10	CBG Leuven.....	41
2.11	Oostende (onderhoudsdienst).....	43
3	Milieuprestaties 2016	45
3.1	Water	46
3.1.1	Watergebruik	46
3.1.1.1	Aalst	46
3.1.1.2	Hasselt	47
3.1.1.3	Herentals	48
3.1.1.4	Antwerpen dienst Lucht.....	49
3.1.1.5	Oostende (administratie)	50
3.1.1.6	Gent.....	51
3.1.1.7	VAC Antwerpen.....	52

3.1.1.8	VAC Leuven.....	53
3.1.1.9	CBG.....	54
3.1.1.10	Oostende (onderhoudsdienst).....	55
3.1.2	Afvalwater.....	56
3.1.2.1	Aalst.....	56
3.1.2.2	Hasselt.....	57
3.1.2.3	Herentals.....	57
3.1.2.4	Antwerpen dienst Lucht.....	57
3.1.2.5	Oostende (administratie).....	57
3.1.2.6	Gent.....	57
3.1.2.7	VAC Antwerpen.....	58
3.1.2.8	VAC Leuven.....	58
3.1.2.9	CBG.....	58
3.1.2.10	Oostende (onderhoudsdienst).....	58
3.2	Emissies.....	58
3.2.1	Aalst.....	59
3.2.2	Hasselt.....	61
3.2.3	Herentals.....	62
3.2.4	Antwerpen dienst Lucht.....	63
3.2.5	Oostende (administratie).....	65
3.2.6	Gent.....	66
3.2.7	VAC Antwerpen.....	67
3.2.8	VAC Leuven.....	68
3.2.9	CBG.....	69
3.2.10	Oostende (onderhoudsdienst).....	70
3.3	Energie.....	71
3.3.1	Elektriciteitsverbruik.....	71
3.3.1.1	Aalst.....	71
3.3.1.2	Hasselt.....	73
3.3.1.3	Herentals.....	74
3.3.1.4	Antwerpen dienst Lucht.....	74
3.3.1.5	Oostende (administratie).....	75
3.3.1.6	Gent.....	76
3.3.1.7	VAC Antwerpen.....	78
3.3.1.8	VAC Leuven.....	78
3.3.1.9	CBG Leuven.....	79
3.3.1.10	Oostende (onderhoudsdienst).....	80
3.3.2	Gasverbruik.....	81
3.3.2.1	Aalst.....	81
3.3.2.2	Hasselt.....	82
3.3.2.3	Herentals.....	83
3.3.2.4	Antwerpen dienst Lucht.....	84

3.3.2.5	Oostende (administratie)	85
3.3.2.6	Gent	86
3.3.2.7	VAC Antwerpen	88
3.3.2.8	CBG Leuven	88
3.3.2.9	VAC Leuven	88
3.3.2.10	Oostende (onderhoudsdienst)	89
3.4	Mobiliteit	90
3.4.1	Aalst	93
3.4.1.1	Dienstreizen in Aalst	93
3.4.1.2	Woon-werkverkeer	94
3.4.2	Hasselt	95
3.4.2.1	Dienstreizen	95
3.4.2.2	Woon-werkverkeer	96
3.4.3	Herentals	97
3.4.3.1	Dienstreizen	97
3.4.3.2	Woon-werkverkeer	97
3.4.4	Antwerpen dienst Lucht	98
3.4.4.1	Dienstreizen	99
3.4.4.2	Woon-werkverkeer	99
3.4.5	Oostende (administratie)	100
3.4.5.1	Dienstreizen	100
3.4.5.2	Woon-werkverkeer	101
3.4.6	Gent	102
3.4.6.1	Dienstreizen	102
3.4.6.2	Woon-werkverkeer	103
3.4.7	VAC Antwerpen	104
3.4.7.1	Dienstreizen	104
3.4.7.2	Woon-werkverkeer	105
3.4.8	VAC Leuven	105
3.4.8.1	Dienstreizen	105
3.4.8.2	Woon-werkverkeer	106
3.4.9	CBG	107
3.4.9.1	Dienstreizen	107
3.4.9.2	Woon-werkverkeer	108
3.4.10	Oostende (onderhoudsdienst)	109
3.4.10.1	Dienstreizen	109
3.4.10.2	Woon-werkverkeer	110
3.5	Biodiversiteit: bodemgebruik en verontreiniging	110
3.5.1	Aalst	111
3.5.2	Hasselt	111

3.5.3 Herentals	112
3.5.4 Antwerpen dienst Lucht.....	112
3.5.5 Oostende (administratie)	112
3.5.6 Gent	113
3.5.7 VAC Antwerpen.....	114
3.5.8 VAC Leuven.....	114
3.5.9 CBG Leuven	114
3.5.10 Oostende (onderhoudsdienst).....	115
3.6 Grondstoffen: papierverbruik.....	116
3.6.1 Aalst	118
3.6.2 Hasselt.....	118
3.6.3 Herentals	119
3.6.4 Antwerpen dienst Lucht.....	120
3.6.5 Oostende (administratie)	121
3.6.6 Gent	122
3.6.7 VAC Antwerpen.....	123
3.6.8 VAC Leuven.....	124
3.6.9 CBG	125
3.6.10 Oostende (onderhoudsdienst).....	126
3.7 Afval.....	128
3.7.1 Aalst	130
3.7.2 Hasselt.....	131
3.7.3 Herentals	132
3.7.4 Antwerpen dienst Lucht.....	133
3.7.5 Oostende (administratie)	134
3.7.6 Gent	135
3.7.7 VAC Antwerpen.....	137
3.7.8 VAC Leuven.....	137
3.7.9 CBG Leuven	138
3.7.10 Oostende (onderhoudsdienst).....	139
3.8 Duurzame overheidsopdrachten	141
3.8.1 Aalst	142
3.8.2 Hasselt.....	142
3.8.3 Herentals	142
3.8.4 Antwerpen dienst Lucht.....	142
3.8.5 Oostende (administratie)	142
3.8.6 Gent	143
3.8.7 VAC Antwerpen.....	143

3.8.8	VAC Leuven.....	143
3.8.9	CBG	143
3.8.10	Oostende (onderhoudsdienst).....	143
3.9	Besluit	144
4	EMAS-vereisten	144
4.1	Betrokkenheid van het personeel	144
4.2	WIL-werking in 2016.....	145
4.2.1	Drie posters.....	145
	Poster 1: Ben ik wel duurzaam?.....	145
	Poster 2: Ik ben duurzaam.....	145
	Poster 3: Car Free Day-aankondiging.....	145
4.2.2	Tal van acties	146
4.2.2.1	40 Dagen Zonder Vlees.....	146
4.2.2.2	Dikketruiendag	146
4.2.2.3	Fietsaplaus	146
4.2.2.4	30 dagen fietsplezier	146
4.2.2.5	30 dagen waterwinst (eigen VMM-campagne).....	146
4.2.2.6	VMM ging car free op vrijdag 16 september	147
4.2.2.7	Webtool mijn gifvrije tuin (samenwerking Velt en VMM)	147
4.2.2.8	Minibieb: little free library en geefkast.....	147
4.2.3	Bio-scope-sessies.....	147
4.2.3.1	Bio-scope 'The True Cost'	147
4.2.3.2	Bio-scope 'Silent Snow'	148
4.2.4	Boekentips	148
4.2.4.1	Groeten uit Transitie	148
4.2.4.2	Boeken van Velt.....	148
4.2.4.3	Ontspullen. Leven met minder, weg van wat te veel is	148
4.2.4.4	Effectief Gedrag Veranderen met het 7E-Model: Sociale marketing	148
4.3	Externe communicatie	148
4.4	Naleving van de regelgeving.....	149
4.5	Verbetering van de milieuprestaties	150
5	Bijlage 1: Overzicht EMAS-doelstellingen	153
5.1	Doelstellingen geformuleerd voor de significante directe milieuaspecten	153
5.1.1	Voor de kernindicator water (leidingwater/hemelwater/grondwater):	153
5.1.2	Voor de kernindicator energie:	153
5.1.3	Voor de kernindicator materialen:	153
5.1.4	Voor de indicator mobiliteit:	154
5.1.5	Voor de kernindicator emissie (lucht):.....	154
5.1.6	Voor de kernindicator biodiversiteit:.....	154
5.1.7	Voor de kernindicator afval:	154

5.2 Doelstelling geformuleerd voor de significante indirecte aspecten	154
5.3 Implementeren van EMAS in de volledige organisatie	154
6 Bijlage 2: Milieuactieplannen	155
6.1 Milieuactieplan Aalst	155
6.2 Milieuactieplan Hasselt	162
6.3 Milieuactieplan Herentals	167
6.4 Milieuactieplan Antwerpen dienst Lucht.....	174
6.5 Milieuactieplan Oostende (administratie)	183
6.6 Milieuactieplan Gent	191
6.7 Milieuactieplan VAC Antwerpen.....	197
6.8 Milieuactieplan VAC Leuven.....	203
6.9 Milieuactieplan CBG Leuven	208
6.10 Milieuactieplan Oostende (onderhoudsdienst).....	213
7 Bijlage 3: Verklarende woordenlijst.....	219

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: EMAS-vestigingen in EMAS-scope	24
Tabel 2: Referentiecijfers watergebruik (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis.....	46
Tabel 3: Referentiecijfers CO ₂ -emissie gebouwen (EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis...	59
Tabel 4: Referentiecijfers gas en elektriciteit (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis.....	71
Tabel 5: Referentiecijfers papierverbruik (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis.....	116
Tabel 6: Referentiecijfers afval (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis	128

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Personeelsbezetting VMM, situatie op 31 december 2016	16
Figuur 2: Logo EMAS	19
Figuur 3: Stroomschema EMAS-registratie	20
Figuur 4: Organogram VMM 2017.....	22
Figuur 5: EMAS-locaties VMM (* locatie nog niet in de EMAS-scope).....	23
Figuur 6: Significantiebepaling van de milieuaspecten.....	25
Figuur 7: Gebouwen VMM-Aalst.....	27
Figuur 8: VMM-gebouw Hasselt.....	30
Figuur 9: VMM-gebouw Herentals	32
Figuur 10: VMM-gebouw Kronenburgstraat	33
Figuur 11: VMM-gebouw Vuurkruisenplein	34
Figuur 12: VMM-gebouw Oostende (administratie)	36
Figuur 13: VMM-gebouw Gent	37
Figuur 14: Anna Bijnsgebouw Antwerpen.....	38
Figuur 15: VAC Leuven	40
Figuur 16: CBG Leuven.....	41
Figuur 17: Oostende onderhoudsdienst	43
Figuur 18: Waterverbruik op de site Aalst in de periode 2010-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte47	
Figuur 19: Waterverbruik op de locatie Hasselt in de periode 2012-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte.....	48
Figuur 20: Waterverbruik op de locatie Herentals in de periode 2012-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte	49

Figuur 45: Elektriciteitsverbruik site VAC Leuven, verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2015-2016)	79
Figuur 46: Elektriciteitsverbruik site CBG Leuven, verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2015-2016)	80
Figuur 47: Elektriciteitsverbruik site Oostende onderhoudsdienst, verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2013-2016)	81
Figuur 48: Gasverbruik voor de site Aalst in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2010-2016)	82
Figuur 49: Gasverbruik voor de site Hasselt in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2012-2016).....	83
Figuur 50: Gasverbruik voor de site Herentals in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2012-2016).....	84
Figuur 51: Gasverbruik (reëel) voor de site Antwerpen dienst Lucht in MWh (2012-2016).....	85
Figuur 52: Gasverbruik (reëel) voor de site Oostende in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2012-2016)	86
Figuur 53: Gasverbruik (reëel) voor de site Gent in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2013-2016).....	87
Figuur 54: Gasverbruik (reëel) voor het VAC Antwerpen in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2015-2016) ..	88
Figuur 55: Gasverbruik (reëel) voor het VAC Leuven in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2015-2016)	89
Figuur 56: Gasverbruik (reëel) voor Oostende onderhoudsdienst in kWh/m ² bruto vloeroppervlakte (2013-2016)	90
Figuur 57: Dienstverplaatsingen: personenkilometers dienstverkeer (km) voor de hele VMM (2013-2016)	91
Figuur 58: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de hele VMM (2011-2016). VMM9 omvat 9 vestigingen, VMM12 omvat 12 vestigingen.....	92
Figuur 59: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Aalst (2013-2016).....	94
Figuur 60: Aandeel vervoerswijzen (modi) in het woon-werkverkeer op de site Aalst (2011-2016)	95
Figuur 61: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Hasselt (2013-2016) ..	96
Figuur 62: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Hasselt (2011-2016).....	96
Figuur 63: Dienstverplaatsingen: personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Herentals (2013-2016)	97
Figuur 64: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Herentals (2011-2016).....	98
Figuur 65: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Antwerpen dienst Lucht (2013-2016)	99
Figuur 66: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Antwerpen dienst Lucht (2011-2016)	100
Figuur 67: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Oostende (2013-2016)	101
Figuur 68: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Oostende (2011-2016)	102
Figuur 69: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Gent (2013-2016) ...	103
Figuur 70: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Gent (2011-2016)	103
Figuur 71: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site VAC Antwerpen (2013-2016)	104
Figuur 72: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site VAC Antwerpen (2014-2016) ..	105
Figuur 73: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site VAC Leuven (2013-2016)	106

1 DE VLAAMSE MILIEUMAATSCHAPPIJ

1.1 De VMM in een notendop

De Vlaamse Milieumaatschappij of VMM werd opgericht in 1990. Sinds 1 april 2006 werkt ze als agentschap van de Vlaamse overheid mee aan een beter leefmilieu in Vlaanderen. De VMM behoort tot het beleidsdomein Omgeving.

De VMM heeft als missie bij te dragen tot de realisatie van de doelstellingen van het milieubeleid door het voorkomen, beperken en ongedaan maken van de schadelijke effecten voor watersystemen, verontreiniging van de atmosfeer en het rapporteren over de toestand van het leefmilieu, en bij te dragen tot de realisatie van de doelstellingen van het integraal waterbeleid.

Elke dag zetten meer dan 900 medewerkers van de VMM hun kennis en vaardigheden in om te doen wat moet gebeuren om het milieu van morgen in Vlaanderen te verbeteren. De VMM is hierbij actief op drie terreinen: water, lucht en milieu in het algemeen.

Onze maatschappelijke zetel is in Aalst. Daarnaast hebben wij verschillende vestigingen in elke provincie in Vlaanderen.

1.2 Voor het milieu van morgen

De Vlaamse Milieumaatschappij speelt een cruciale rol in het integraal waterbeleid. Ze meet en controleert de kwantiteit en kwaliteit van water, beheert watersystemen, int een heffing op watervervuiling en op grondwaterwinning, adviseert over milieuvergunningen, en zorgt voor de planning van en het toezicht op de zuiveringsinfrastructuur.

De VMM geeft advies aan de Vlaamse Regering over de kwaliteit en de beschikbaarheid van drinkwater, en vervult de taak van regulator¹ voor leidingwater.

Verder bewaakt de VMM de luchtkwaliteit, inventariseert ze wie wat loost, en doet ze beleidsvoorstellen. Ze stelt ook het Milieurapport Vlaanderen (MIRA) op. MIRA analyseert en evalueert de toestand van het leefmilieu en het milieubeleid, en blikkt vooruit op mogelijke milieuontwikkelingen.

De VMM neemt deel aan het internationaal milieubeleid.

¹ De WaterRegulator is een subentiteit van de VMM en heeft de volgende opdrachten:

- het verhogen van de transparantie over drinkwaterproductie en -levering in Vlaanderen;
- het vergelijken van de prestaties en de efficiëntie van de drinkwatermaatschappijen die in Vlaanderen actief zijn, met de bedoeling na te gaan of water geleverd wordt tegen een correcte prijs;
- het uitvoeren van studies, en op basis van de resultaten advies verlenen aan de Vlaamse Regering;
- het reguleren van de drinkwatertarieven.

Via informatie en sensibilisering wil ze de bedrijven, de burgers en de landbouwers aanzetten tot milieusparend gedrag.

1.3 Onze activiteiten

Om haar missie te verwezenlijken, voert de VMM concreet volgende taken uit:

- Het verzamelen, beoordelen en verwerken van gegevens en informatie door de uitbating van de meetnetten lucht en water, en de registratie van emissies in lucht en water;
- het opstellen van het Milieuraapport Vlaanderen;
- het coördineren en organiseren van de planning van het integraal waterbeleid;
- het ontwikkelen van instrumenten en het uitwerken van maatregelen om de verontreiniging van de atmosfeer en van de watersystemen te voorkomen en te beperken;
- het opstellen en bijwerken van water- en vuilvrachtbalansen per stroomgebied en bekken;
- het economisch en ecologisch toezicht op de uitbouw en het beheer van de zuiveringsinfrastructuur, met inbegrip van het opstellen, controleren en opvolgen van investeringsprogramma's en subsidiëringsprogramma's, en de opmaak van zoneringsplannen;
- het vestigen, innen en invorderen van de regulerende heffing op waterverontreiniging en op de winning van grondwater;
- het opvolgen van de ecologische aspecten van water bestemd voor menselijke aanwending;
- het beheren van het grondwater en de voorstellen tot afbakening van waterwinningsgebieden en beschermingszones;
- het controleren en opvolgen van de werking, technische ondersteuning en subsidiëring van het waterbeheer van polders en wateringen;
- het beheer van de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie, met inbegrip van de waterbodems;
- het bestrijden van ratten in of nabij waterlopen;
- het uitbrengen van advies bij de watertoets;
- het adviseren bij milieuvergunningsaanvragen;
- het verstrekken van milieu-informatie en -educatie;
- het deelnemen aan het internationale milieubeleid;
- het inventariseren, evalueren, adviseren en rapporteren over alle aangelegenheden met betrekking tot water bestemd voor menselijke aanwending.

1.4 Ons menselijk kapitaal

De VMM telt bijna 930 medewerkers; dat is het aantal personeelsleden dat met de VMM door een arbeidsovereenkomst of statuut is verbonden. Het gaat om een diverse ploeg met onder anderen monsternemers, rattenbestrijders, biologen, hydrologen, ingenieurs, administratieve medewerkers en informatici. Ieder personeelslid telt als een eenheid, ongeacht of het aan- of afwezig is en voltijds of deeltijds werkt, bezoldigd of onbezoldigd. Het cijfer van de voltijdse equivalenten is een nauwkeuriger indicator van het beschikbare personeelsbestand.

Onderstaande tabel bevat telkens het aantal personeelsleden en het aantal vte's.

Personeelsgegevens per standplaats								
	31/12/2013		31/12/2014		31/12/2015		31/12/2016	
	aantal personeel	aantal vt'se	aantal personeel	aantal vte's	Aantal personeel	Aantal vte's	Aantal personeel	Aantal vte's
Aalst Dr. De Moor	122	109,0	114	97,9	117	101,2	115	103,3
Aalst Gasthuis	98	90,1	100,5	89,9	102	89,8	94	86
Antwerpen Kronenburg + Vuurkruisenplein	44	36,1	46	38,6	46	39,6	44	39,4
Hasselt	34	30,3	36	31,6	35	30,2	32	29,5
Herentals	37	34,5	38	30,8	36	31,9	33	29,3
Oostende (administratie)	88	78,9	83	74	80	71,5	77	70
Gent	124	109,5	126	109,4	123	108,9	118	104,7
VAC Antwerpen	32	27,5	24	20,5	23	19,2	21	18,6
Oostende (onderhoudsdienst)	7	6,8	7	6,8	7	6,6	5	4,8
VAC Leuven	56	49,5	56	45,1	54	45,9	51	43,6
Leuven CBG	14	11,6	14	12,4	15	13,4	15	13,9
VMM (incl. Aquafin)	1011	904,0	987	864,1	966	850,9	929	819,9

Figuur 1: Personeelsbezetting VMM, situatie op 31 december 2016

1.5 Milieubeleid

De directieraad van de VMM keurde in maart 2016 de volgende milieubeleidsverklaring goed.

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) wil een actieve rol spelen en toonaangevend zijn in haar inspanningen bij de zorg voor het leefmilieu.

De VMM vraagt van bedrijven en burgers grote inspanningen voor een beter milieu. Om geloofwaardig te zijn, streeft de VMM ernaar het minstens even goed te doen als de doelgroepen op wie haar beleid gericht is.

Milieusparend gedrag is een van de kernwaarden die de organisatiecultuur van de VMM bepalen. De zorg voor het milieu maakt deel uit van al onze activiteiten en wordt bij elke beslissing in overweging genomen.

Om dit te bereiken, voert de VMM haar activiteiten uit in overeenstemming met de volgende krachtlijnen.

De VMM:

1. leeft op alle domeinen de geldende milieu- en veiligheidsnormen na, en vervult al haar verplichtingen inzake milieuzorg.
2. engageert zich voor het rationeel gebruik van energie, grondstoffen en water, en vertaalt dit in een duurzaam aankoopbeleid.
3. beperkt de productie van afval en selecteert haar afvalstromen.
4. voorkomt zo veel mogelijk dat door haar activiteiten afvalstoffen en gevaarlijke stoffen in het milieu terechtkomen en neemt alle mogelijke maatregelen om milieu-incidenten te beperken.
5. promoot een milieuvriendelijke mobiliteit bij haar personeelsleden, niet alleen voor dienstreizen, maar ook voor woon-werkverkeer.
6. streeft naar een continue verbetering van haar milieuprestaties. Om de evolutie op te volgen, registreert ze haar prestaties op een kwaliteitsvolle manier.

See

7. bevordert het milieubewust handelen van haar dienstverleners aan de hand van sensibilisering, werkvoorschriften en milieucriteria in bestekken.

8. doet inspanningen om op haar patrimonium de biodiversiteit te verhogen, en draagt op die manier bij tot de EU-biodiversiteitsstrategie 2020.

9. onderschrijft de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties.

10. engageert zich tot het behalen en het behoud van het milieukwaliteitslabel EMAS.

11. verstrekt vanuit haar expertise milieu-informatie aan klanten, overheden en andere belanghebbenden.

Dit milieubeleid wordt kenbaar gemaakt aan de VMM-personeelsleden, aan relevante dienstverleners, en is ook beschikbaar voor het publiek.

De directieraad, de leidinggevenden en alle medewerkers engageren zich om deze beleidsprincipes dagelijks toe te passen binnen en buiten de organisatie.

Maart 2016

Philippe D'Hondt
Administrateur-generaal

1.6 Milieuzorgsysteem

1.6.1 EMAS en ISO 14001

Om ons milieubeleid uit te voeren, ontwikkelde de VMM een milieuzorgsysteem dat voldoet aan de ISO 14001-norm, en aan de vereisten van de Europese verordening betreffende EMAS (Verordening EG nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009). In aanvulling op de algemene eisen die de ISO 14001-norm oplegt, hecht EMAS speciale aandacht aan de betrokkenheid van het personeel, externe communicatie, naleving van de regelgeving en verbetering van de milieuprestaties.

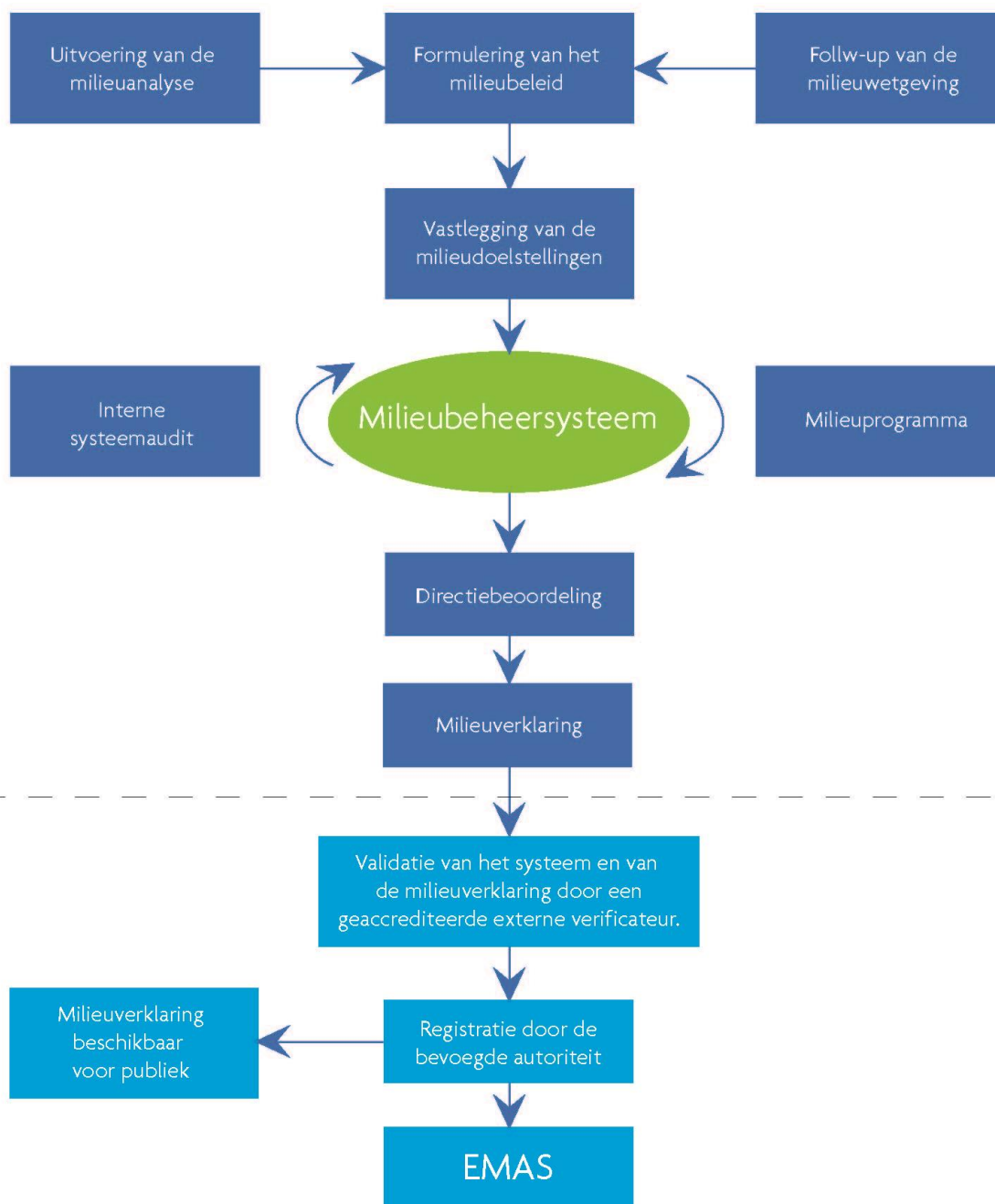
Het stroomschema EMAS-registratie toont de verschillende stappen die VMM heeft doorlopen om een EMAS-registratie te krijgen. Het hele systeem steunt op de systematische en permanente uitvoering van de beschreven opeenvolgende stappen.

Het EMAS-milieumanagementsysteem van de VMM wordt beschreven in een milieuhandboek. Dat handboek omvat het milieubeleid van de VMM, de milieudoelstellingen en milieuprogramma's, en de verwijzingen naar alle documentatie (bv. procedures) die het EMAS-systeem vereist. U kunt de documenten steeds opvragen bij de verantwoordelijke Interne Milieuzorg.

Figuur 2: Logo EMAS

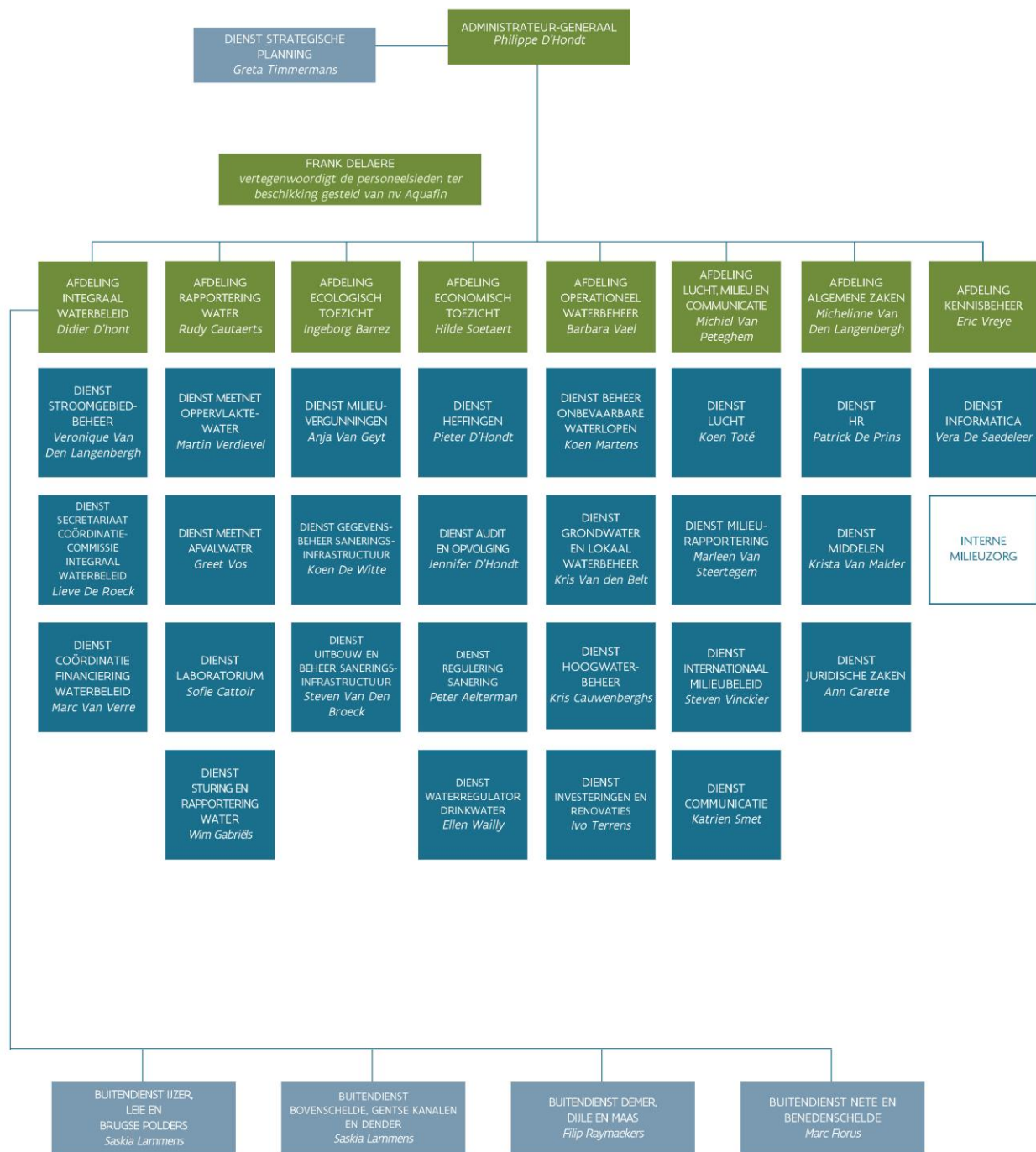
Figuur 3: Stroomschema EMAS-registratie

1.6.2 Milieuorganogram

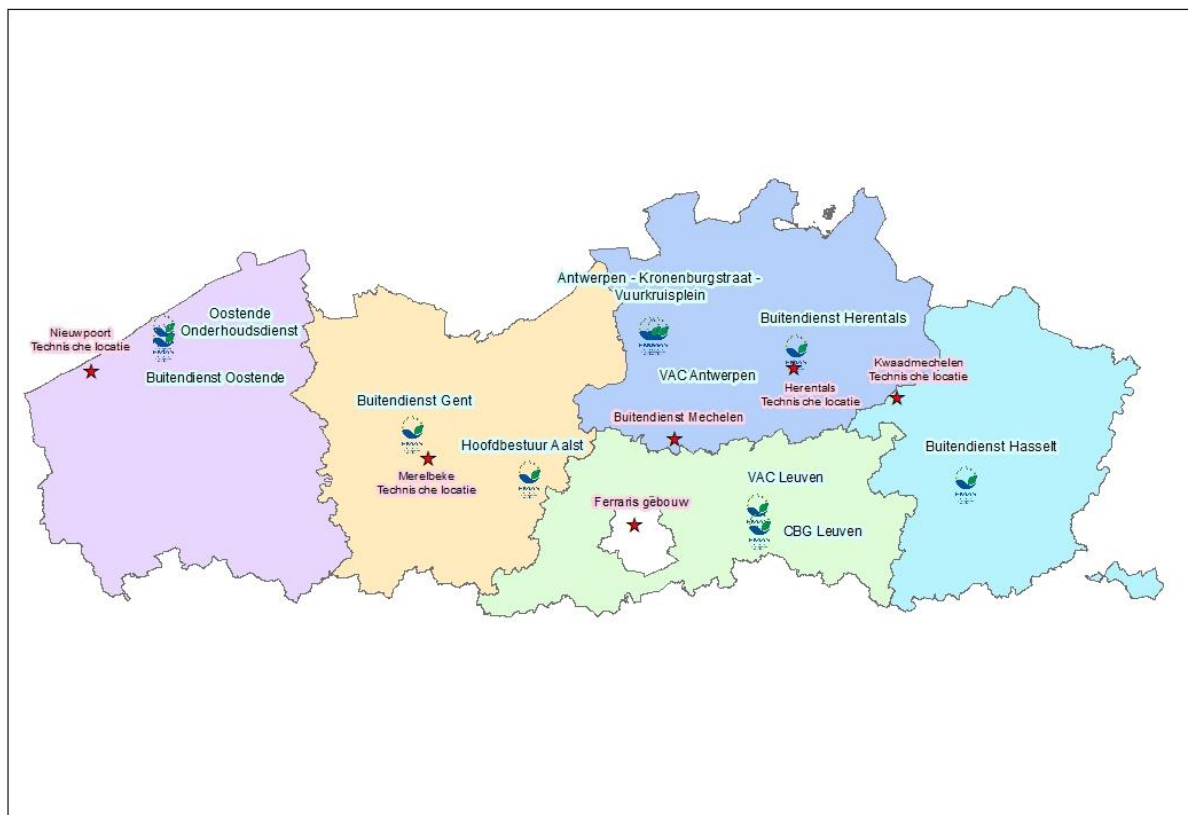
De implementatie en uitvoering van EMAS is bij uitstek een gedeelde verantwoordelijkheid. Elk personeelslid van de VMM heeft hierin een rol te vervullen. De directieraad van de VMM heeft de eindverantwoordelijkheid in het milieuzorgsysteem.

De coördinatie van EMAS ligt in handen van de stuurgroep Interne Milieuzorg en de verantwoordelijke Interne Milieuzorg. Elke afdeling van de VMM heeft een vertegenwoordiger in die stuurgroep. Het afdelingshoofd Algemene Zaken en het afdelingshoofd Kennisbeheer vertegenwoordigen er de directieraad. Ook de kwaliteitszorgverantwoordelijke en de verantwoordelijke Milieumonitor maken deel uit van die stuurgroep. De vestigingen zijn vertegenwoordigd door een locatieverantwoordelijke.

Naast een stuurgroep Interne Milieuzorg is er ook een werkgroep Intern Leefmilieu die vertegenwoordigers telt uit elke vestiging van de VMM. Deze groep heeft vooral de taak het personeel maximaal bij milieuzorg te betrekken. Via sensibiliseringsacties spoort zij elke medewerker aan tot milieusparend gedrag.

Figuur 4: Organogram VMM 2017

Figuur 5: EMAS-locaties VMM (* locatie nog niet in de EMAS-scope)

VMM VESTIGING	EMAS-SCOPE
Hoofdbestuur Aalst: Dokter De Moorstraat en Gasthuisstraat	Ja
Hoofdbestuur Brussel: Graaf de Ferrarisgebouw	Nee
Hoofdbestuur Brussel: Kunstlaan	Nee
Buitendienst IJzer , Leie en Brugse polders	
Administratie Oostende	Ja
Onderhoudsdienst Oostende	Ja
Buitendienst Bovenschelde, Gentse Kanalen en Dender	
LAK Gent	Ja
Buitendienst Demer, Dijle en Maas	
VAC Leuven	Ja
CBG Leuven	Ja
Hasselt	Ja
Buitendienst Nete en Benedenschelde	
Anna Bijns Antwerpen	Ja
Mechelen	Nee
Herentals	Ja
Dienst Lucht Antwerpen	
Kronenburgstraat	Ja
Vuurkruisenplein	Ja
Technische Locaties AOW	
Kwaadmechelen	Nee
Merelbeke	Nee
Nieuwpoort	Nee
Herentals	Nee

Tabel 1: EMAS-vestigingen in EMAS-scope

1.7 Milieuaspecten

Op basis van een milieuanalyse worden de milieuaspecten van de VMM – d.w.z. de milieueffecten van de activiteiten en opdrachten van de organisatie – geïnventariseerd en beoordeeld. Het milieubeheer van de VMM wordt afgestemd op de 'significante milieuaspecten', dat zijn de milieuaspecten die het meeste effect op het milieu hebben en die door de VMM beheerd kunnen worden. In de 'Initiële milieuverklaring 2013' (raadpleegbaar op www.vmm.be) beschreef de VMM met welke criteria de significantie werd bepaald. Deze criteria golden ook bij de beoordeling van de significante milieuaspecten voor de vestigingen in Hasselt en Herentals, bij de dienst Lucht (vestiging Kronenburgstraat en vestiging Vuurkruisenplein in Antwerpen), en in Oostende en Gent.

Significantiebepaling van de milieuaspecten			
	1	2	n.v.t.
Wet	Wettelijke milieueisen die permanente bewaking vragen	Algemene zorgplicht of geen wetgeving van toepassing	geen bevoegdheid om dit milieuaspect te beïnvloeden
Milieu-impact	Belangrijke bijdrage tot de milieu-impact	Geringe bijdrage tot de milieu-impact	
Kosten	Belangrijke kosten die continue bewaking vragen	Kosten niet beïnvloedbaar of verwaarloosbaar	
Beleid	Aandachtspunt van het milieubeleid of stakeholders	Geen aandachtspunt van milieubeleid of stakeholders	

Figuur 6: Significantiebepaling van de milieuaspecten

EMAS maakt een onderscheid tussen directe en indirecte milieuaspecten. Directe milieuaspecten hebben betrekking op activiteiten, producten of diensten van de organisatie waarover ze zelf een rechtstreekse beheerscontrole heeft, bijvoorbeeld afval en emissies in water en lucht. Indirecte milieuaspecten hebben meer betrekking op de opdrachten van de organisatie. De beheerscontrole is indirect (bv. leveranciers en aannemers, effecten van het beleid, planningsbesluiten, subsidies en leningen, investeringen).

1.7.1 Directe milieuaspecten

Vanuit haar voorbeeldfunctie als milieumaatschappij wilde de VMM alle directe gevolgen voor het milieu met betrekking tot haar kerntaken als significant bepalen. Daarnaast werd ook de factor mobiliteit mee opgenomen, omdat de organisatie zo groot is. De VMM wil zo haar geloofwaardigheid bij de belanghebbenden versterken.

Gelden als significante directe milieuaspecten: waterverbruik, afvalwater, luchtmissies (gebouwenverwarming, dienstwagens), energie (elektriciteits- en gasverbruik), mobiliteit (woon-werkverkeer personeel, dienstreizen). We verwijzen naar deel 3 Milieuprestaties voor de analyse van deze kernindicatoren.

1.7.2 Indirecte milieuaspecten

Indirecte milieuaspecten hebben betrekking op de opdrachten van de VMM. Het is haar kerntaak te streven naar een beter leefmilieu in Vlaanderen, samen met de belanghebbenden:

*“De VMM heeft als missie bij te dragen tot de realisatie van de doelstellingen van het milieubeleid **door het voorkomen, beperken en ongedaan maken van schadelijke effecten voor watersystemen en verontreiniging van de atmosfeer** en het rapporteren over de toestand van het leefmilieu, en bij te dragen tot de realisatie van de **doelstellingen van het integraal waterbeleid.**”*

De VMM in het algemeen oefent rechtstreeks en onrechtstreeks een invloed uit op overheidsinstanties, bedrijven en burgers aan de hand van rapporten, publicaties, samenwerkingsovereenkomsten, Europese

campagnes en nog zoveel meer. Ook met haar adviezen over milieuvergunningaanvragen van bedrijven (met betrekking tot luchtkwaliteit, afvalwater en grondwater) streeft de VMM naar een minimale belasting van het milieu.

Naast de uitbating van de meetnetten probeert de VMM haar kennis over luchtkwaliteit en waterkwaliteit zoveel mogelijk te verspreiden. De talloze jaarrapporten en detailrapporten zijn een meerwaarde voor lokale bedrijven, lokale besturen en overheidsinstanties die bevoegd zijn voor de controle van de bedrijven en voor de inschatting van de gezondheidsrisico's.

Onze activiteiten en de beleidsinstrumenten die we inzetten zijn erop gericht om in interactie met derden de negatieve impact op het milieu te beperken. De VMM besloot om binnen haar milieuzorgsysteem in al haar vestigingen maximaal in te zetten op de doelstelling rond duurzame overheidsopdrachten.

1.8 Milieudoelstellingen 2020

De EMAS-doelstellingen voor de VMM werden bewust als 'doelstellingen 2020' geformuleerd. Die termijn stemt namelijk overeen met de Vlaamse en Europese beleidsintenties, en met de looptijd van de huidige en de eerstvolgende beheersovereenkomst tussen de VMM en de Vlaamse Regering.

De directieraad van de VMM keurde op 28 januari 2013 de EMAS-doelstellingen 2020 en de Operationele Doelstellingen 2016 voor Aalst goed. Tijdens de directieraadbeoordeling in 2014 werden twee doelstellingen herzien: op basis van nieuwe inzichten pasten we het referentiejaar voor elektriciteit en gas aan naar 2012 en het referentiejaar voor emissiereductie naar 2013. In 2016 werden de milieudoelstellingen 2020 voor de kernindicatoren energie, mobiliteit, emissie en papier bijgestuurd. In 2017 blijven de 2020 doelstellingen en de Operationele doelstellingen van de vestigingen behouden.

In Oostende (onderhoud), CBG en VAC Leuven en VAC Antwerpen formuleren we nieuwe Operationele doelstellingen voor 2020.

De Operationele doelstellingen 2019 en 2020 in de vestigingen zijn ambitieus, maar werden SMART geformuleerd op basis van de resultaten van de milieumonitor in de respectievelijke vestigingen.

Wat het implementeren van EMAS in de volledige organisatie betreft, is ons doel: het stapsgewijs uitwerken van een EMAS-milieumanagementsysteem in de overige vestigingen vanaf 2014, met het oog op de registratie van alle vestigingen in 2019.

Een overzicht van de EMAS-doelstellingen vindt u in bijlage 1.

2 BESCHRIJVING VAN DE EMAS-SITES

2.1 Aalst

Figuur 7: Gebouwen VMM-Aalst

2.1.1 Dokter De Moorstraat

Dokter De Moorstraat 24-26
9300 Aalst

Het gebouw wordt bezet door administratief personeel. Er zijn soms bezoekers aanwezig, in kleine tot middelgrote aantallen (vergaderingen). Het totaal aantal personen dat aanwezig kan zijn, bedraagt ongeveer 280.

Het U-vormige gebouw bestaat uit:

- een gelijkvloerse verdieping met receptie, keuken, eetruimte, eerstehulplokaal, archiefruimte, auditorium, vergaderlokaal, sanitair, kantoren en technische lokalen;
- twee verdiepingen met grotendeels administratieve lokalen;
- een bovenverdieping met technische lokalen, enkel toegankelijk voor bevoegden;
- een kelderverdieping -1 met archiefruimtes, parkeergarage OCMW, technisch lokaal verdeelinstallatie verwarming, fietsenberging, laagspanningslokaal en hoogspanningslokaal;
- een kelderverdieping -2 met opslagruimte, technische lokalen en parkeergarage;
- een gerenoveerd gedeelte met drie verdiepingen (kelder met archiefruimte, bibliotheek en kantoren).

Aan de uiteinden van de gangen is er een trappenhal. Het gebouw is bestemd en uitgerust voor administratieve werkzaamheden. Er is een goederenlift in het voormalige pastoriegebouw. Er zijn twee personenliften, waarvan één voor zes personen en één voor acht personen.

De ruimte wordt verwarmd met centrale verwarming op aardgas. De installatie bevindt zich in een bijgebouw op de hoek van de Gasthuisstraat 38A. Het sanitair water wordt voorverwarmd met zonnepanelen, en verder opgewarmd met elektrische verwarmingselementen of via een warmtewisselaar die aangesloten is op de verwarmingscollector. De technische ruimte in de kelderverdieping op -1 ter hoogte van het noordelijke trappenhuis is enkel toegankelijk voor bevoegde personen en bevat onder andere een verwarmingscollector, de pompinstallaties voor het regenwater en koelwater, de hoofdborden van het inbraakalarm, het brandalarm, het CO-alarm van de parkeergarages en het elektrisch bord van de kelderverdieping.

Er zijn enkel kantoorbenodigdheden en onderhoudsproducten in beperkte hoeveelheden aanwezig.

2.1.2 Gasthuisstraat 42

Gasthuisstraat 42
9300 Aalst

Het gebouw wordt bezet door administratief personeel. Er zijn soms bezoekers aanwezig, in kleine tot middelgrote aantallen (vergaderingen). Het totaal aantal personen dat aanwezig kan zijn, bedraagt ongeveer 140.

Het L-vormige gebouw bestaat uit:

- een gelijkvloerse verdieping met hal, keuken, eerste hulplokaal, sanitair en kantoren;
- twee verdiepingen met grotendeels administratieve lokalen;
- een bovenverdieping met kantoren, vergaderlokalen en een opleidingslokaal;
- een kelderverdieping met grotendeels archiefruimtes en technische ruimtes.

Aan de uiteinden van de gangen is een trappenhal. Het gebouw is bestemd en uitgerust voor administratieve werkzaamheden. Er is een lift voor twaalf personen.

Het water aan de spoelbak in de keuken wordt verwarmd door middel van een kleine lokale elektrische boiler. Het water in de doucheruimte op de eerste verdieping wordt verwarmd door een elektrische boiler. Het water van deze elektrische boiler wordt voorverwarmd door een zonneboiler. De ruimtes worden verwarmd met centrale verwarming op aardgas, de installatie bevindt zich in een bijgebouw aan de overkant op de hoek van de Gasthuisstraat 38A. Een deel van de derde verdieping wordt verwarmd of gekoeld door een warmtepomp, type VRV.

Er zijn enkel kantoorbenodigdheden en onderhoudsproducten in beperkte hoeveelheden aanwezig.

2.1.3 Gasthuisstraat 38A, groen datacenter en stookgebouw

Gasthuisstraat 38A
9300 Aalst

Het stook- en servergebouw op de hoek van de Gasthuisstraat 38A is een technische ruimte. Net zoals bij de andere bouwprojecten van de VMM werd het gebouwd volgens duurzame en ecologische principes. Dat betekent onder meer optimaal isoleren en ventileren en consequent kiezen voor milieuvriendelijke materialen. Dat houdt niet op bij het gebruik van hoogrendementsglas met K-waarde 1,1 of van hout met een FSC-label. Ook de brandveiligheid is bij de VMM ecologisch verzekerd. Om giftige dampen te vermijden, wordt voor het bluswerk gekozen voor een gasmengsel dat niet toxisch is en de ozonlaag niet aantast. Het veroorzaakt ook geen waterschade, een belangrijk argument in een IT-ruimte. De verlichting is personeelsvriendelijk en energiezuinig. Daarvoor krijgt het gebouw het Europese GreenLight Label.

Op de eerste verdieping bevindt zich het servergebouw van de VMM. Op het platte dak werden traag draaiende ventilatoren geplaatst. Die keuze was in de eerste plaats ingegeven door de milieunormen inzake geluidsoverlast. Maar ook het energieverbruik ligt aanzienlijk lager. Minder lawaai, minder energie, dat is dubbele milieuwinst. In het datacenter staan geen gewone servers, maar smalle, sterk verkleinde servers. Toch kunnen ze evenveel werk aan als gewone servers. Ze hebben minder aansluitingen nodig en draaien op een lager voltage, waardoor ze veel energie-efficiënter zijn.

Verder maakt het datacenter optimaal gebruik van de gratis koude buitenlucht. De koude van buiten wordt gebruikt als koeling voor de servers. Dit kan tot een buitentemperatuur van 13 graden. Wordt het warmer, dan wordt een ijswatermachine gebruikt. In het datacenter worden de koude en de warme lucht volledig gescheiden. De warmte die vrijkomt van de servers, wordt vastgehouden en via een warmtewisselaar gerecupereerd voor de stookinstallatie.

De kelder biedt plaats aan een stookinstallatie op aardgas, die de twee kantoorgebouwen van de VMM, een Sociaal huis, 200 sociale appartementen en het kantoorgebouw van het OCMW verwarmt. Op de gelijkvloerse verdieping bevindt zich een werkplaats en opslagruimte voor de dienstwagen en het materiaal van het team meetnet riooloverstorten van de VMM, alsook een sanitaire ruimte met douche. Het sanitair warm water is afkomstig van het gebouw in de Gasthuisstraat 42.

2.2 Hasselt

Figuur 8: VMM-gebouw Hasselt

De Schiervellaan 7
3500 Hasselt

In Hasselt bestaat de site uit een kantoorgebouw voorzien van technische ruimtes en een laboratorium, op slechts enkele minuten wandelafstand van het station. Zowel bezoekers als medewerkers kunnen het openbaar vervoer dus maximaal gebruiken. Deze vestiging werd gebouwd in 1988 en grondig gerenoveerd in 2009.

Het gebouw wordt bezet door administratief en technisch personeel. Er kunnen ook een drietal personeelsleden actief zijn in het laboratoriumlokaal. Er zijn soms bezoekers aanwezig, in kleine tot middelgrote aantallen (vergaderingen). De maximale capaciteit bedraagt ongeveer 50 personen.

Het gebouw bestaat uit:

- een gelijkvloerse verdieping met hal, receptie, lab, technische ruimte, douches en kleedkamers;
- een eerste, tweede en derde verdieping met administratieve lokalen;
- een bovenverdieping met keuken en twee vergaderzalen;
- een kelderverdieping met grotendeels archiefruimtes en een technische ruimte, evenals het stooklokaal;

- aansluitend op het gebouw een aparte fietsenstalling en parkeerplaatsen, deels in eigendom, deels gehuurd.

Er is een lift voor 4 personen, een gecompartmenteerde binnentrap en een metalen buitentrap naar de parking.

Er zijn enkel kantoorbenodigdheden, onderhoudsproducten en laboratoriumproducten in beperkte hoeveelheden aanwezig.

De ventilatie in het gebouw is een gebalanceerde ventilatie met een warmteterugwinningseenheid van 4.000 m³/h. De verwarming in het gebouw gebeurt algemeen d.m.v. radiatoren. De stookketel op aardgas en de zonneboiler bevinden zich in de kelder. De lokalen op de gelijkvloerse verdieping aan de straatkant bezitten een aparte verwarming via een in het plafond ingebouwde ventiloconvector.

Het gebouw bevat aan de voorzijde een grote afgeronde glaspartij, oostelijk gericht, en verder klassieke ramen, die open kunnen. Aan de binnenzijde is een licht rolgordijn voorzien om de zon te weren. Bij de renovatie werd gebruikgemaakt van ecologische verven.

Het dak werd voorzien van zonnecollectoren die hun warmte afgeven aan de zonneboiler, die wordt naverwarmd door de stookinstallatie. Daarmee voorziet men Hasselt van het nodige warm water. De mogelijkheden voor hergebruik van regenwater worden onderzocht.

2.3 Herentals

Figuur 9: VMM-gebouw Herentals

Belgiëlaan 6
2200 Herentals

De locatie Herentals bestaat uit een kantoorgebouw voorzien van technische ruimtes en een biologisch laboratorium, en ligt op 8 minuten wandelen van het station.

Het gebouw wordt bezet door administratief en technisch personeel. Er kunnen ook een vijftal personeelsleden actief zijn in het laboratoriumlokaal. Er zijn soms bezoekers aanwezig, in kleine tot middelgrote aantallen (vergaderingen). Het totaal aantal personen dat aanwezig kan zijn, bedraagt ongeveer 60. Dit is wel een maximum, want de helft van het personeel bestaat uit technisch personeel dat 's morgens en 's avonds zijn dagtaak begint resp. eindigt op de locatie.

Het gebouw bestaat uit:

- een gelijkvloerse verdieping met laboratoriumlokaal, receptie, keuken, eetruimte, eerstehulplokaal, sanitair en kantoren;
- drie verdiepingen met grotendeels administratieve lokalen, met een technisch lokaal op de eerste en de derde verdieping en een vergaderlokaal op de derde en de vierde verdieping;
- een vierde verdieping met technische lokalen, enkel toegankelijk voor bevoegden, en een vergaderruimte;

- een kelderverdieping op -1 met archiefruimte, opslagruimte, parkeergarage, fietsenberging, afvalberging, douches en kleedkamers.

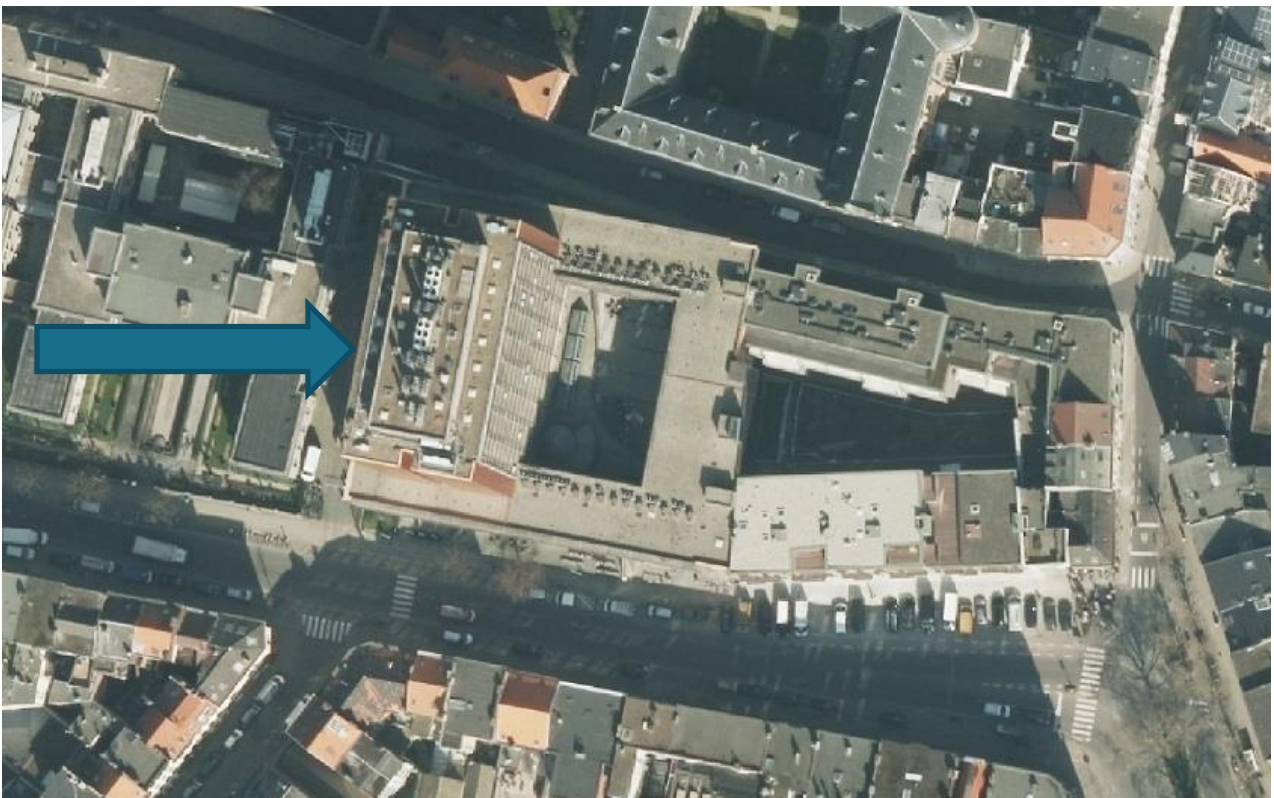
Het gebouw is bestemd en uitgerust voor administratieve en technische werkzaamheden en laboratoriumactiviteiten. Er is een lift.

De ruimte wordt verwarmd met centrale verwarming op aardgas.

Er zijn kantoorbenodigdheden en onderhoudsproducten in beperkte hoeveelheden aanwezig, en gevaarlijke stoffen voor de laboratoriumactiviteiten.

Er werden veel inspanningen gedaan om het watercircuit te scheiden en zoveel mogelijk regenwater te gebruiken. De verwarming en de databekabeling zijn gerenoveerd. Halogeenverlichting werd vervangen door energiezuinige armaturen, aangestuurd door aanwezigheidsmelders.

2.4 Dienst Lucht Kronenburgstraat

Figuur 10: VMM-gebouw Kronenburgstraat

Kronenburgstraat 45 bus B3
2000 Antwerpen

De Kronenburgstraat ligt op 1,8 km van het treinstation Antwerpen-Zuid en op 2,2 km van Antwerpen-Centraal. Het gebouw is eigendom van de provincie en huisvest het Provinciaal Instituut voor Hygiëne (PIH) en de AP Hogeschool. De VMM huurt er kantoorruimte. Er werken 42 personeelsleden van de VMM. De collega's van de VMM delen 3 verdiepingen met personeelsleden van het PIH. Dat zijn de verdiepingen 5, 10 en 11. De 9de verdieping wordt enkel gebruikt door VMM-personeel. De provincie is begonnen met de renovatie van het gebouw en draagt zorg voor het milieu, ook in haar eigen organisatie. Ze koopt duurzaam aan en voert een verregaand klimaatbeleid. Dat blijft niet onopgemerkt: dankzij deze inspanningen behaalde het PIH al in februari 2010 het internationale milieucertificaat ISO 14001.

Het verbruik van water, elektriciteit en gas wordt bepaald aan de hand van een vast percentage (12,82 %) van het verbruik in het gehele gebouw. Daarom is een evolutie in het gebruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM, maar in het gehele gebouw.

De VMM heeft in dit gebouw ook enkele lokalen gerenoveerd en relighting toegepast. De vroegere laboratoriumlokalen met weegtafels werden ontmanteld en omgevormd tot bureaus in 2014.

2.5 Dienst Lucht Vuurkruisenplein

Figuur 11: VMM-gebouw Vuurkruisenplein

Vuurkruisenplein 20
2020 Antwerpen

Vanuit het station Antwerpen-Berchem bereik je na een busrit van 15 minuten het Vuurkruisenplein. Deze locatie ligt op 4 km van het treinstation. Het is een technisch gebouw dat eigendom is van de Administratie Wegen en Verkeer (AWV). Er werken maximaal 4 personeelsleden van de VMM. De collega's van de VMM betrekken er 3 kantoren, waarvan 2 op de gelijkvloerse verdieping en 2 op de eerste verdieping. Naast de personeelsleden van VMM zijn er meestal nog enkele technici van de AWV en/of privéfirma's aanwezig in het kader van hun opdracht voor de AWV. Er is een vergaderzaal op de verdieping waarin maximaal een twintigtal personen kunnen plaatsnemen. Deze vergaderzaal wordt enkel in uitzonderlijke gevallen gebruikt.

De VMM betaalt geen bijdrage voor het gebruik van de lokalen in het gebouw aan het Vuurkruisenplein, noch voor de nutsvoorzieningen daar. Dit maakt het moeilijk om een opvolging te doen van het gas- en elektriciteitsverbruik. De meterstanden van het leidingwater worden wel sinds 5 januari 2015 door een medewerker van de VMM genoteerd. Deze waarden zullen dus ook opgenomen worden in de milieumonitor, al zijn ze niet representatief voor het verbruik van de VMM-personeelsleden alleen.

Het gebouw bestaat uit:

- een gelijkvloerse verdieping met een grote kantoorruimte, een computerzaal, een keuken, een grote zaal, 4 kantoorruimtes en sanitair met douches. Afgezonderd is er nog een technisch gedeelte met een 15.000 V hoogspanningsinstallatie en een elektrogeengroep;
- een verdieping onder het dak met conciërgewoning inclusief dakterras, een vergaderzaal, een archiefruimte, een berging en 9 kantoorruimtes;
- een kelderverdieping met technische installaties van de Craeybeckxtunnel en voorzien van een verbinding naar de Craeybeckxtunnel.

De externe noodtrappen bevinden zich aan beide zijanten van het gebouw. Er is geen lift. Het gebouw wordt verwarmd met individuele elektrische muurconvectoren.

Voor de VMM zijn kantoorbenodigdheden en onderhoudsproducten in beperkte hoeveelheden aanwezig. In een van de VMM-kantoren op de gelijkvloerse verdieping staat meestal een toestel dat uitgerust is met een kleine afgesloten ijkgasfles. Hierin zit een mengsel van NO, SO₂ en CO met als drager N₂ in een tweeliterfles. Een volle fles heeft een druk van 150 bar.

Rondom het gebouw ligt een tuin met een vrij grote biodiversiteit in deze stedelijke omgeving. Er is een vast meetstation 42R817, en de ijk- en meetwagens (aanhangwagens) van de dienst Lucht vinden een parkeerplaats op dit terrein. Voor de opslag van kleine volumes speciale gasmengsels onder druk (tot circa 30 m³) in N₂ of O₂, heeft de VMM een gascontainer van 10 m³ op de terreinen in gebruik.

2.6 Oostende (administratie)

Figuur 12: VMM-gebouw Oostende (administratie)

Zandvoordestraat 375
8400 Oostende

De site Oostende is bereikbaar via het openbaar vervoer (De Lijn). Het gebouw ligt in een industriezone in een halfstedelijke omgeving. Op dezelfde gronden bevinden zich lokalen van Aquafin NV (waterzuiveringsstation) en de onderhoudsdienst. In de EMAS-scope zit enkel het administratief gebouw. Het gebouw is omringd door een tuin die ecologisch beheerd wordt.

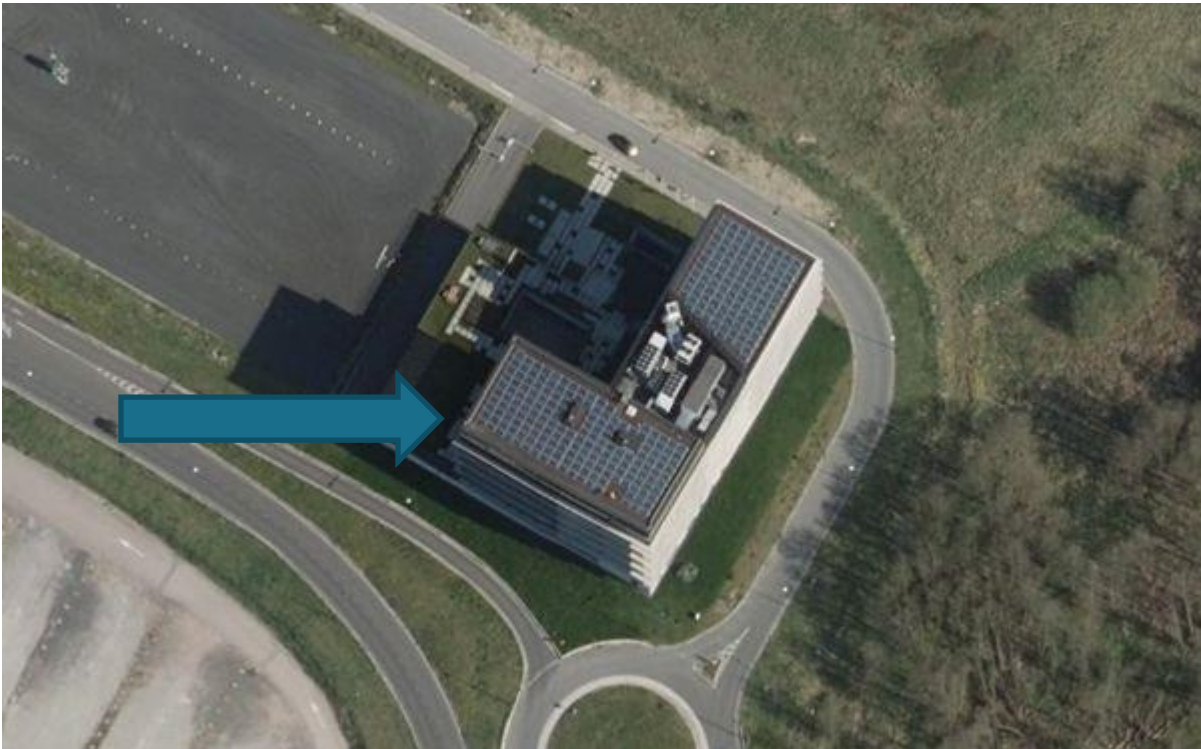
Het gebouw is bestemd en uitgerust voor administratieve werkzaamheden en laboratoriumactiviteiten. Het wordt overwegend bezet door administratief personeel. Een klein gedeelte van de kantoren wordt onderverhuurd aan een andere Vlaamse overheid. Het maximale aantal aanwezigen bedraagt ongeveer 100.

Het gebouw bestaat uit:

- een kelderverdieping met stooklokaal, archiefruimtes, opslagruimte, koelcel;
- een gelijkvloerse verdieping met receptie, eerstehulplokaal, sanitair, administratieve lokalen, eetruimte, biologisch laboratorium, 2 vergaderzalen, serverlokaal;
- een verdieping, bereikbaar met een lift, met vergaderzaal, archiefruimten, sanitair, administratieve lokalen.

De ruimten worden verwarmd met centrale verwarming op aardgas. Er zijn kantoorbenodigdheden en onderhoudsproducten in beperkte hoeveelheden aanwezig, en gevaarlijke stoffen voor de laboratoriumactiviteiten.

2.7 Gent

Figuur 13: VMM-gebouw Gent

Raymonde de Larochelaan 1
9051 Sint-Denijs-Westrem (Gent)

De site is bereikbaar via het openbaar vervoer (tram). Het gebouw wordt overwegend bezet door administratief personeel en laboratoriumpersoneel. Het totale aantal mogelijk aanwezige personen bedraagt ongeveer 125. Het gebouw is toegankelijk via een toegangscontrolesysteem.

In het gebouw zelf werden een aantal milieutechnieken toegepast. Zo zijn er voor de verwarming en de koeling warmtepompen en een warmtepompkoeling aangesloten op een BEO-veld (Boorgat Energie Opslag-veld), in de labruimten zorgen ventiloconvectoren voor een constante temperatuur, de platte daken zijn groendaken met infiltratiebalken, er zijn fotovoltaïsche zonnepanelen, en er is een ondergrondse waterbuffer voor vertraagde afvoer. Getoetst aan de duurzaamheidshandleiding 'Waardering van kantoorgebouwen' van de Vlaamse overheid behaalt dit project het maximumaantal van 4 sterren.

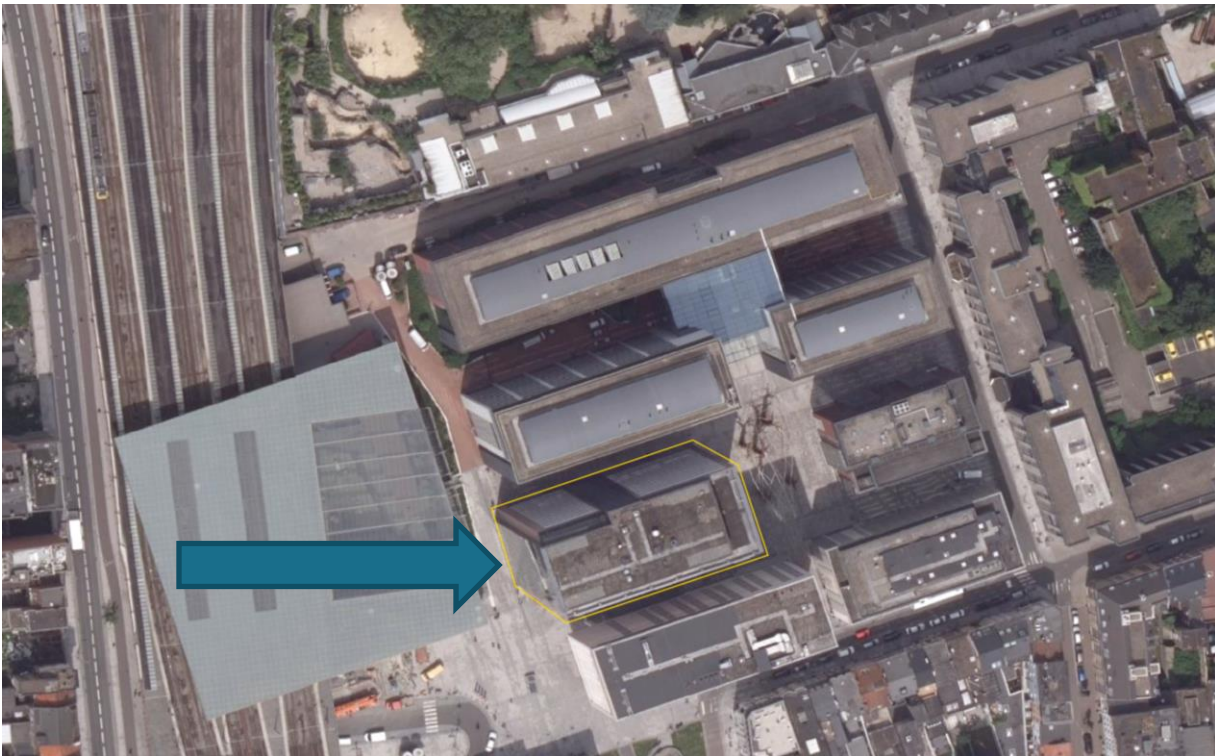

Het L-vormige gebouw bestaat uit 7 verdiepingen met een administratief deel en laboratoriumgedeelte:

- -2: parkeerplaats, ontvangst monsters, koelruimte, werkplaats;
- -1: technische verdieping, dood archief, economaat, opslag gevaarlijke producten, kleedruimtes;
- gelijkvloerse verdieping: onthaal, serverruimte, cafetaria, Vloeistof, Chromatografie (VC) en extracties Gas Chromatografie (GC);
- 1ste verdieping: afdeling Economisch Toezicht, GC;
- 2de verdieping: afdeling Ecologisch Toezicht, anorganische analyses;
- 3de verdieping: afdeling Rapportering Water, metaalanalyses;
- 4de verdieping: afdeling Operationeel Waterbeheer, vergaderruimten.

Er zijn enkel kantoorbenodigdheden en onderhoudsproducten aanwezig in het administratief gedeelte en het economaat. De opslag van de producten voor de laboratoriumtoepassingen bevindt zich op de technische verdieping en in de gasverdeelcentrale op -2. Verder zijn er kleinere hoeveelheden van producten aanwezig in de verschillende labs zelf.

2.8 VAC Antwerpen

Figuur 14: Anna Bijnsgebouw Antwerpen

Lange Kievitstraat 111-113
2018 Antwerpen

Het Vlaams Administratief Centrum Antwerpen (VACA) is gevestigd aan het Kievitplein.

2.9 VAC Leuven

Figuur 15: VAC Leuven

Diestsepoort 6
3000 Leuven

Het Dirk Boutsgebouw ligt naast het NMBS-station van Leuven, rechts van de hoofdingang en het busstation. Het Dirk Boutsgebouw is ook vlot bereikbaar met de fiets. Zowel de ingang aan de zijkant van het Dirk Boutsgebouw als de hoofdingang zijn toegankelijk voor bezoekers.

Het gebouw is bestemd en uitgerust voor administratieve werkzaamheden en wordt overwegend bezet door administratief personeel. De maximumcapaciteit bedraagt 749 aanwezigen.

Aan de VMM werd kantoorruimte ter beschikking gesteld op de derde verdieping. In het torengedeelte is er een laboratoriumruimte met een beperkte opslag van gevaarlijke producten. Dit lab wordt gebruikt door de afdeling Rapportering Water voor de biologische analyse van waterstalen en als uitvalsbasis van de staalnamerondes. In de kelderruimte gebruikt de VMM een technische ruimte waar o.a. het gevaarlijk afval wordt verzameld. In het middengedeelte van de sokkel neemt de VMM kantoorruimte in, goed voor een 50-tal werkplekken.

Het Dirk Boutsgebouw is een voorbeeld op het gebied van energieverbruik en isolatie. Door extra te investeren in energiebesparende technieken scoort het project uitstekend volgens de wetgeving 'Energieprestatie en Binnenklimaat' (EPB). En wanneer we het toetsen aan de duurzaamheidshandleiding

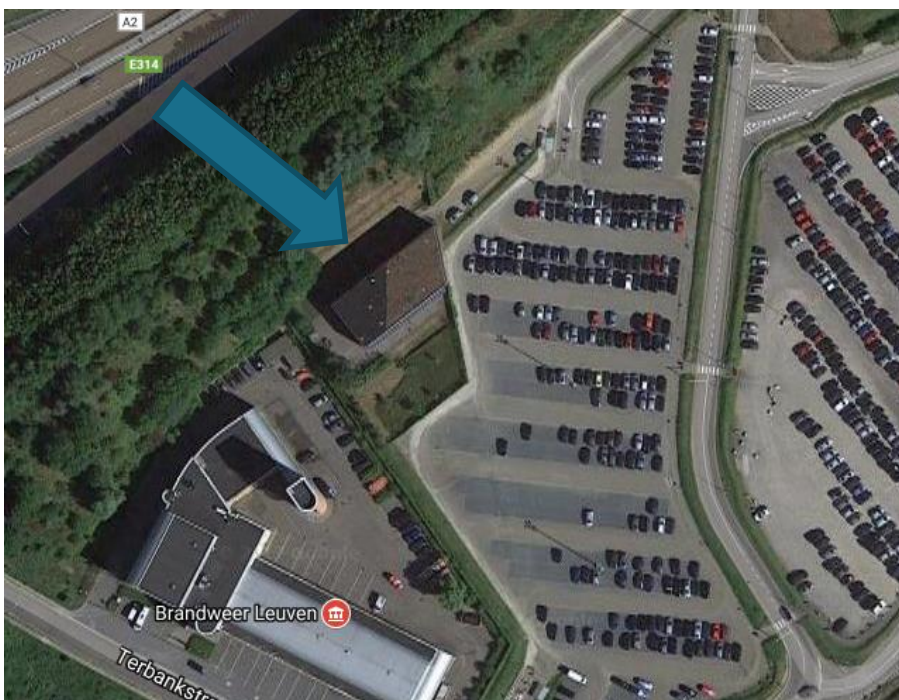
'Waardering van kantoorgebouwen' van de Vlaamse overheid, behaalt dit project het maximaantal van 4 sterren.

Zo gebeurt de verwarming van het gebouw met convectoren met thermostatische kranen. De koeling gebeurt met statische koelbalken boven een geperforeerd verlaagd plafond. De verlichting werkt via aanwezigheidsdetectie en daglichtcompensatie. Ook aan een efficiënt waterverbruik werd gedacht. Regenwater wordt gebruikt voor de toiletten en de dienstkranen. Kranen starten en stoppen automatisch, en zowel de toiletten als de douches zijn voorzien van een spaarknop. Verder is er energierecuperatie door middel van een boorgatenergie-opslagsysteem: de warmte wordt in de zomer in de grond opgeslagen, en in de winter wordt ze beschikbaar gesteld voor de opwarming. In de zomer zorgt dit systeem voor de koeling. Tot slot is het gebouw uitgerust met zonnepanelen.

Door deze doorgedreven isolatie en de gebruikte technieken bereikt het VAC Leuven een E-peil 49. Dit geeft aan dat het gebouw ongeveer de helft minder energie verbruikt in vergelijking met een standaard nieuw kantoorgebouw.

In het VAC Leuven wordt het principe van anders werken toegepast: geen eigen werkplek, in een open landschap waar diensten in elkaar overlopen, team- en concentratiecockpits, clean desk, tele- en thuiswerk, laptops en draagbare telefoons...

2.10 CBG Leuven

Figuur 16: CBG Leuven

Terbankstraat 22
3000 Leuven

Het CBG-Leuven is eigendom van de VMM. Het CBG is met het openbaar vervoer bereikbaar met de trein, gevolgd door een busrit met De Lijn. Het gebouw ligt op wandelafstand van de site Gasthuisberg. Het CBG is uniek, zowel qua ligging en inplanting als qua concept. Uit operationeel oogpunt is het CBG centraal gelegen, naast de brandweerkazerne van Leuven en vlak bij afrit 16 langs de E314. De vestiging is dus vooral goed bereikbaar met de wagen.

Het gebouw wordt overwegend bezet door een 15-tal werknemers van de afdeling Operationeel Waterbeheer van de VMM, die het voornamelijk gebruiken als uitvalsbasis voor hun terreinwerkzaamheden. Er zijn soms bezoekers aanwezig (vergaderingen). In geval van hoogwater kunnen ook externe personen/diensten aanwezig zijn en wordt het gebouw als crisiscentrum gebruikt. Het gebouw is volledig toegankelijk voor mindervalide bezoekers.

In het besturingsgebouw in Leuven worden alle waterbeheersingsdata van het Dijle- en Zennebekken (peilen, debieten, klepstanden, stuwen, sluizen) gecentraliseerd en beheerd, en wordt de waterafvoer gestuurd.

Het vierhoekig gebouw bestaat uit:

- een gelijkvloerse verdieping met inkomsas, hal, archiefruimte, sanitair, bergruimte en garage;
- een verdieping met kantoren, vergaderlokalen, sanitair, technische ruimte, keuken, serverruimte en een besturingscentrum.

De VMM had (als opdrachtgever/bouwheer) van bij de start van de ontwerpfase de uitdrukkelijke wens met het CBG-Leuven een voorbeeldgebouw te realiseren.

Energiezuinigheid (passiefhuisstandaard):

- Er worden in het CBG geen fossiele brandstoffen gebruikt. Er is bijgevolg geen rechtstreekse CO₂-uitstoot. Het CBG werd conform de passiefhuisstandaard ontwikkeld.
- De energiezuinigheid wordt bestendigd door: de compacte structuur, gekoppeld aan een duurzaam en ecologisch materiaalgebruik (met een dragende structuur in kalkzandsteen met daarrond een houtskeletmantel, gevelafwerking in thermisch verduurzaamd hout), een doorgedreven isolatie (met een hoge thermische en akoestische kwaliteit), een aantal geïntegreerde technieken die bijdragen tot optimalisaties, een koelsysteem met warmterecuperatie van de serverruimte. Een deel van de energieproductie gebeurt door fotovoltaïsche zonnepanelen.
- Een warmtepomp maakt gebruik van de warmte van het opgepompte grondwater om de lokalen te verwarmen.
- Het gebouw is bijna volledig zuidgeoriënteerd. Een horizontaal bandraam op de verdieping zorgt ervoor dat maximaal geprofiteerd kan worden van de zonnewinst in de winter en de tussenseizoenen. Bij de indeling van het gebouw is ernaar gestreefd de kantoren zo dicht mogelijk bij het grote bandraam te brengen.
- De binnenwanden zijn grotendeels van glas, waardoor het daglicht tot in de centrale open ruimte kan doordringen. De fotovoltaïsche zonnepanelen zijn geplaatst boven het bandraam aan de zuidzijde van het gebouw. Tijdens de zomermaanden doen die panelen dienst als zonwering.

Waterbeheer en biodiversiteit:

- Wegens de ligging/inplanting kon het CBG niet aangesloten worden op de openbare riolering. Het huishoudelijk afvalwater van de vestiging wordt opgevangen in een septische put en vervolgens door een rietveld geleid.
- Het gezuiverde (effluent)water wordt naar het freatisch grondwater geïnfilteerd via een wadi.

- Het regenwater van het groendak (uitgerust met sedumplanten) wordt gebufferd. Het groendak draagt tevens bij tot de thermische en de akoestische isolatie van het gebouw.
- Het opvangen hemelwater wordt gebruikt voor de toiletspoeling en de schoonmaak.
- De overloop van de regenwateropvang infiltreert via de bodem (wadi) naar het grondwater. Rond het gebouw zijn er geen ondoorlatende verhardingen.
- Diverse beginselen van het integraal waterbeleid werden hier toegepast. De wadi (voorziening voor de infiltratie van regenwater) en het rietveld werden mee geïntegreerd in de omgevingsaanleg. Dat versterkt de biodiversiteit, samen met onder andere de houten buitenstructuur van het gebouw, het geciteerde groendak, een houtwal, een kleine boomgaard, en de afsluiting van het terrein met een begroeide omheining.

2.11 Oostende (onderhoudsdienst)

Figuur 17: Oostende onderhoudsdienst

Zandvoordestraat 375 (ingang langs rioolwaterzuiveringsinstallatie Aquafin NV)
8400 Oostende

De site onderhoudsdienst Oostende is bereikbaar via het openbaar vervoer (De Lijn). Het gebouw ligt in een industriezone in een halfstedelijke omgeving. De onderhoudsdienst is gevestigd op de grond van het waterzuiveringsstation van Aquafin NV. Op deze site bevindt zich het ex-lab van de VMM, de onderhoudsdienst van Aquafin NV en de onderhoudsdienst van de VMM.

Het gebouw waarin de onderhoudsdienst is gehuisvest en dat eigendom is van Aquafin NV, bevindt zich achteraan de site en wordt voor de helft gebruikt door de VMM en voor de helft door Aquafin NV. Het gebouw is voor één vierde uitgerust voor administratieve werkzaamheden, maar doet hoofdzakelijk dienst als werkplaats voor kleine herstellingen en controle van het wagenpark, inrichtingen en indienststellingen van de dienstwagens.

In de werkplaats worden ook constructies vervaardigd ten behoeve van de administratieve gebouwen in Oostende en Gent of andere buitendiensten. De onderhoudsdienst zorgt ook voor herstellingen en ijkingen van allerlei meetapparatuur en toestellen voor monsternamen.

Naast de technische opvolging zorgt de onderhoudsdienst ook voor het administratieve beheer van het wagenpark van de VMM.

Het gebouw huisvest een vijftal medewerkers en bestaat uit:

- een gelijkvloerse verdieping met administratieve lokalen, magazijn, sanitair, technisch lokaal, laslokaal, algemene werkplaats;
- een verdieping enkel bereikbaar met de trap, met vergaderzaal, keuken/eetruimte, sanitair, administratieve lokalen.

Naast het gebouw is een plaats voorbehouden voor het tijdelijk stallen van buiten dienst gestelde dienstvoertuigen.

De ruimten worden verwarmd met centrale verwarming op aardgas. De stookinstallatie, die eigendom is van Aquafin NV, bevindt zich in het Aquafin-deel van het gebouw en voorziet alle gebouwen op de site van verwarming.

Er zijn kantoorbenodigdheden en onderhoudsproducten in beperkte hoeveelheden aanwezig. Gevaarlijke stoffen en oliehoudend afval bevindt zich op de afvalstraat in de werkplaats.

3 MILIEUPRESTATIES 2016

Om onze milieuprestaties te evalueren, ontwikkelden we bij de opstart bij de VMM de milieumonitor. Via een set van meetbare indicatoren wordt nagegaan in hoeverre wij onze doelstellingen bereiken. Het gaat onder meer om de kernindicatoren bepaald door de EMAS-verordening² en verplichte metingen op basis van wettelijke bepalingen en voorschriften.

Die indicatoren kunnen ook gebruikt worden om de milieuprestaties van de VMM te vergelijken met die van gelijkaardige EMAS-geregistreerde organisaties. We hanteerden hiervoor enerzijds de benchmarkgegevens van groep 1 van het EMAS-netwerk, Programmatorische federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling, van november 2013³, voor zover er een benchmark beschikbaar was. Verder in deze tekst wordt hiernaar verwezen als 'EMAS-benchmark'.

Voor een aantal indicatoren formuleerde de VMM vanaf 2014 eigen benchmarkgegevens. Om een idee te krijgen van naar welke cijfers kan gestreefd worden om de milieuprestaties per locatie te verbeteren, werden in 2014 benchmarkgegevens gegenereerd uit de gemiddelde cijfers **voor VMM-locaties in 2013**.

Verder in deze tekst wordt hiernaar verwezen als 'VMM-benchmark'.

Voor de concrete EMAS-acties per kernindicator en per vestiging zie:

bijlage 2a Actieplan Aalst 2013-2016; bijlage 2b Actieplan Hasselt 2015-2018; bijlage 2c Actieplan Herentals 2015-2018; bijlage 2d dienst Lucht 2015-2018; bijlage 2e Oostende (administratie); bijlage 2f Gent; bijlage 2g VAC Antwerpen; bijlage 2h Oostende (onderhoudsdienst); bijlage 2i VAC Leuven; bijlage 2j CBG Leuven.

² Energie-efficiëntie, Materiaal-efficiëntie, Water, Afval, Biodiversiteit en Emissies

³ Benchmarking EMAS-netwerk 2011-2012, Programmatorische federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling, november 2013.

3.1 Water

3.1.1 Watergebruik

VMM overkoepelende Milieudoelstelling

- Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW) (best in class).
- Maximaliseren van infiltratie op de eigen domeinen.

In al onze vestigingen streeft men naar het maximaal inschakelen van regenwater in het watercircuit van de gebouwen. In onze interne maar ook externe communicatie is er veel aandacht voor het sensibiliseren voor rationeel watergebruik. Sinds oktober 2009 wordt geen flessenwater meer aangekocht en worden de personeelsleden gesensibiliseerd om kraantjeswater te drinken.

	Water (m ³ /vte)
VMM-kantoor	5,9
VMM-lab	34,9
EMAS groep 1	11,0

Tabel 2: Referentiecijfers watergebruik (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis

Verbeterprogramma VMM breed

- Overbodig waterverbruik elimineren.
- Opsporen van lekken door controle van het verbruik.
- Verdere inspanningen om het personeel tot rationeel waterverbruik aan te zetten.

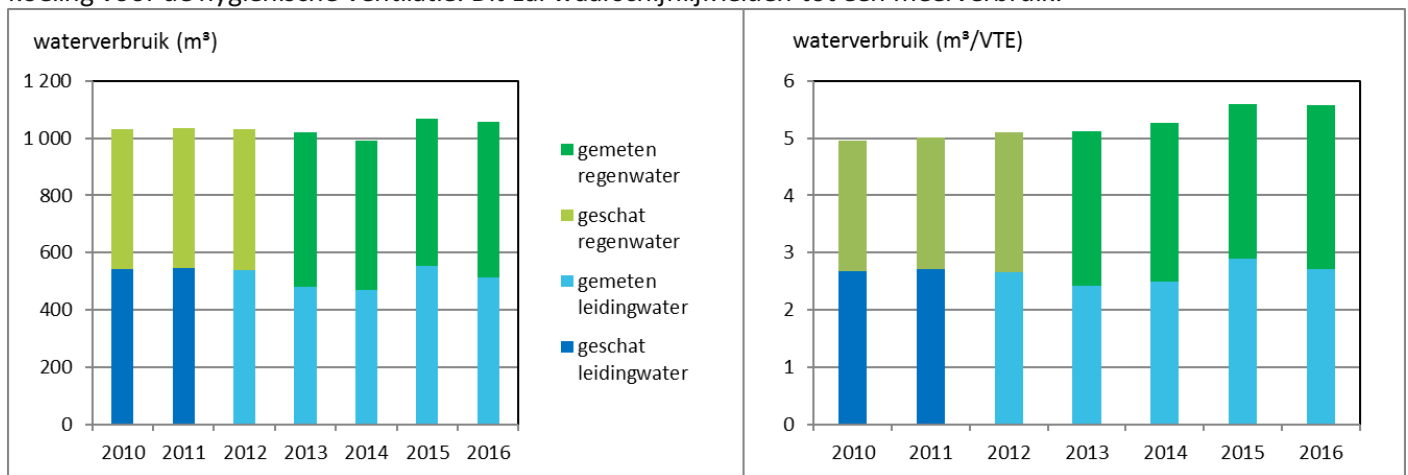
3.1.1.1 Aalst

Operationele doelstellingen 2019

- De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd.
- Het waterverbruik blijft status quo (m³/vte) ten opzichte van 2014.

In de periode 2010-2014 was het jaarverbruik van water in Aalst stabiel en schommelde het rond de 1.030 m³, bij een dalend aantal vte's (-6 % in 2014 t.o.v. 2013). Vanaf 2013 werd wel pas effectief gemeten. In 2016 werd er 1.057 m³ verbruikt, met een verbruik per vte van 5,6 m³. In 2016 daalde het verbruik met 12 m³ t.o.v. 2015. Van oktober 2015 tot februari 2016 werden er werken uitgevoerd voor het leggen van een persleiding voor regenwater tussen de twee gebouwen. Bijkomend was er een defect aan het regenwatersysteem. Dit verklaart het meerverbruik van regenwater.

Het aandeel regenwater in het totale waterverbruik bedroeg in 2016 51 % (53 % in 2014), gemeten als de verhouding tussen regen- en grondwater ten opzichte van het totale waterverbruik. Dankzij de aanpassingen nam het verbruik van regenwater toe in 2016, en zien we een lichte daling van het verbruik van leidingwater voor het gebouw Gasthuisstraat 42. Leidingwater wordt enkel gebruikt in de douches, de toiletten op de 2de verdieping, het gehandicapten toilet op de gelijkvloerse verdieping in de Gasthuisstraat 42 en voor consumptie. Voor het spoelen van de overige toiletten, de wasmachine, het poetsen van de dienstwagens, de schoonmaak en het koelen van het gebouw wordt regen- en grondwater gebruikt. Drinkwater wordt ook gebruikt voor de conditionering (koeling en bevochtiging) van de hygiënische ventilatie van de kantoren Dr. De Moor via de adiabatische bevochtiger. Het procentuele aandeel in het totale drinkwaterverbruik is niet gekend. Vroeger was de adiabatische bevochtiger verkeerdelijk aangesloten op het regenwater/grondwater, maar dit was ontoelaatbaar. In 2015 werd deze bevochtiger correct aangesloten op het drinkwater. Sinds 2016 is er een optimalisatie van de sturing voor adiabatische koeling voor de hygiënische ventilatie. Dit zal waarschijnlijk leiden tot een meerverbruik.

Figuur 18: Watervbruik op de site Aalst in de periode 2010-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

- Watervbruik nauwlettend opvolgen om lekken sneller op te sporen.
- Verdere inspanningen leveren om het personeel tot rationeel watervbruik aan te zetten.
- Maximaliseren van het gebruik van regenwater door het vergroten van de capaciteit aan regenwater in de Gasthuisstraat 42 in 2016, door het plaatsen van een persleiding vanuit de regenwaterput in de Dr. De Moorstraat (gerealiseerd begin 2016).

3.1.1.2 Hasselt

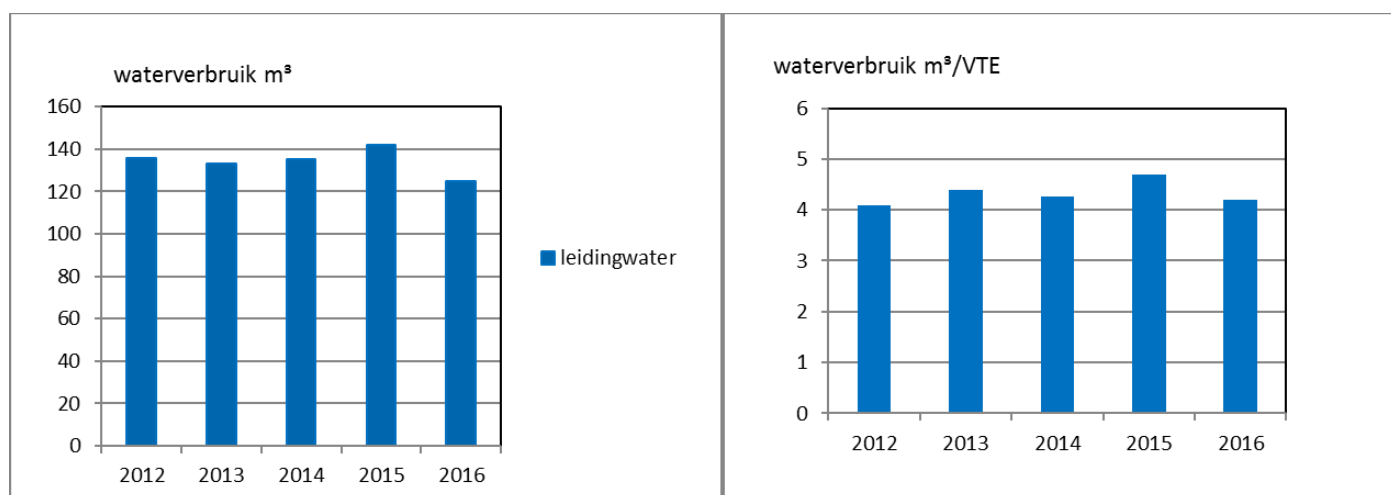
Operationele doelstelling

- Tegen 2019 het verbruik van leidingwater met 5 % verminderen t.o.v. 2012.

In de periode 2012-2015 zagen we een stijging van het jaarverbruik van leidingwater, maar in 2016 daalde dat naar 125 m³, het laagste cijfer sinds het begin van onze metingen. Per vte kwamen we op een verbruik van 4,2 m³, dat is maar liefst 0,5 m³ minder dan in 2015. Er was geen eenduidige verklaring voor deze schommelingen. Zo kon er een toename zijn in het gebruik van de douches in de periode 2012-2015 als

gevolg van het toenemende aantal teken en meer woon-werkverkeer met de fiets, en een verandering van het aantal telewerkers. De plotse daling in 2016 was mogelijk het gevolg van extra sensibilisering rond dit toenemende waterverbruik, maar kon evengoed andere oorzaken hebben zoals meer thuiswerk. Het verbruik per vte voor Hasselt scoorde in 2015 nog altijd beter dan voor de andere locaties.

Er is geen regenwater ter beschikking. Daarom wordt leidingwater gebruikt voor alle nutsvoorzieningen, waaronder het spoelen van de toiletten, schoonmaak en ook consumptie. Het gebruik van regenwater voor het spoelen van de biologische stalen werd uitvoerig onderzocht, maar bleek technisch en financieel moeilijk realiseerbaar. Momenteel wordt enkel regenwater gebruikt voor de planten en het daktuintje.

Figuur 19: Waterverbruik op de locatie Hasselt in de periode 2012-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

- Methode aanpassen bij het spoelen van de stalen van de meetnetten met als doel het waterverbruik te minimaliseren (gerealiseerd in 2015).
- Afstellen en vervangen van toiletkranen voor minder waterverbruik (gerealiseerd in 2017).

3.1.1.3 Herentals

Operationele doelstelling

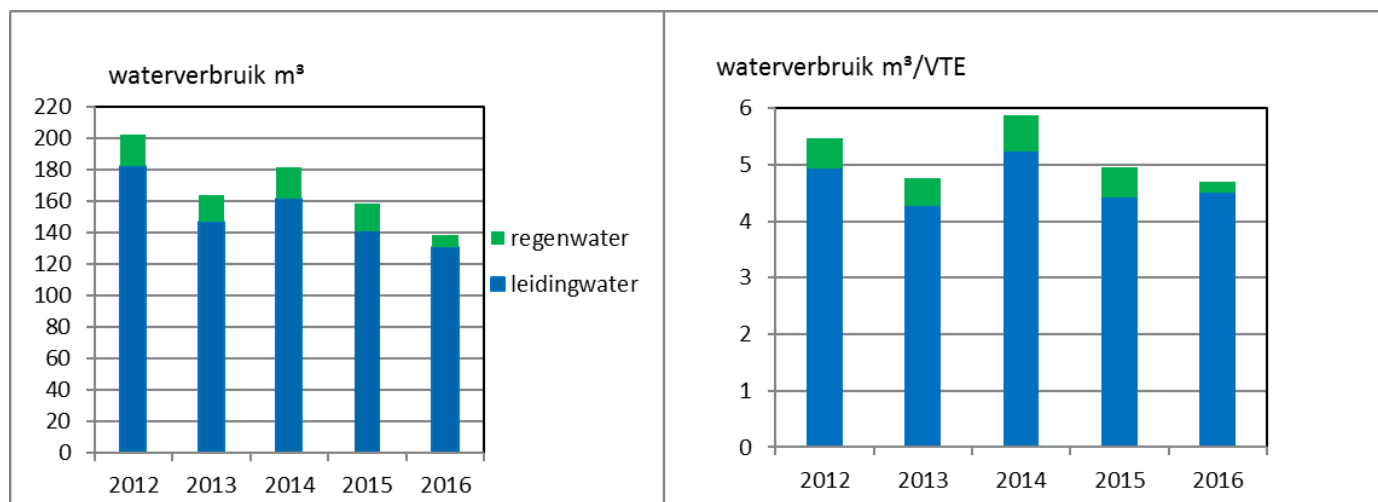
- Tegen 2019 het verbruik van leidingwater met 5 % verminderen ten opzichte van 2012.

De operationele doelstelling voor Herentals werd reeds ruim bereikt.

In de periode 2012-2016 daalde het jaarverbruik van water van 202 m³ in 2012 tot 138 m³ in 2016, weliswaar bij een dalend aantal vte's. In 2016 lag het verbruik per vte op 4,7 m³, dat was 1,2 m³ minder dan in 2014 en 0,5 minder dan in 2012.

Er werd beduidend minder regenwater gebruikt dan in de voorbije jaren: slechts 7 m³. Dat is een daling van 35 % t.o.v. 2012, en dit met dezelfde installatie.

Regenwater wordt gebruikt voor het spoelen van de stalen van de meetnetten. Leidingwater wordt gebruikt voor het spoelen van de stalen⁴, en daarnaast voor het spoelen van de toiletten, voor de schoonmaak en ook voor consumptie.

Figuur 20: Waterverbruik op de locatie Herentals in de periode 2012-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

- De regenwatercapaciteit verhogen door het plaatsen van een bijkomende tank voor regenopvang.

3.1.1.4 Antwerpen dienst Lucht

Dit omvat zowel de locatie Kronenburgstraat als Vuurkruisenplein in Antwerpen.

Voor deze sites kunnen de milieugegevens beperkt geregistreerd worden. De rapportering tot 2014 omvat enkel de locatie Kronenburgstraat.

Operationele doelstelling

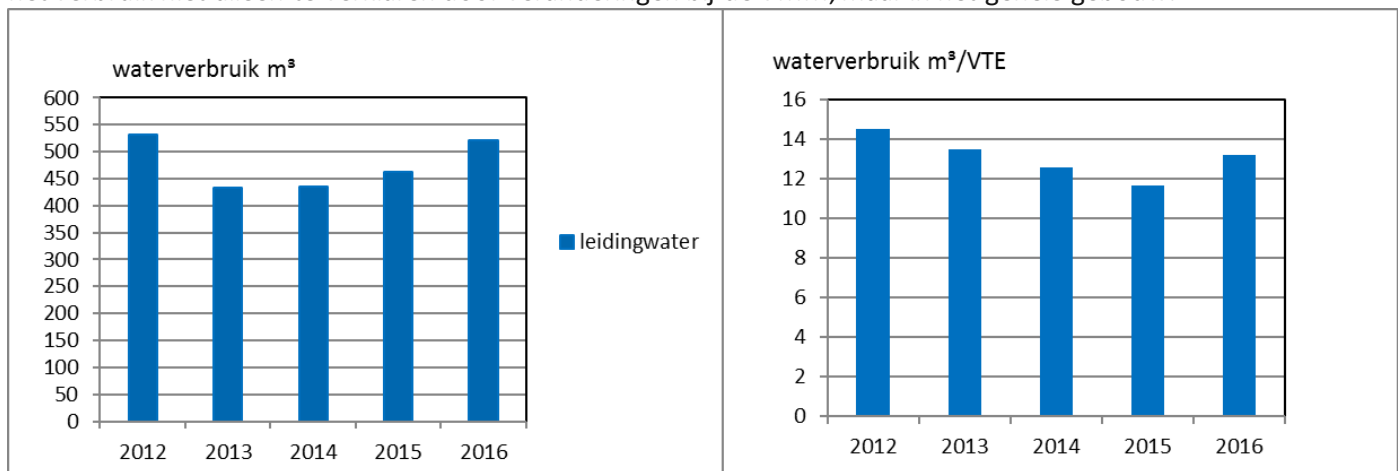
- Het verbruik van leidingwater minimaliseren.

In de periode 2012-2014 daalde het jaarverbruik van leidingwater tot 435 m³ in 2014, om weer te stijgen naar 521 m³ in 2016. Het verbruik per vte bedroeg nog 11,7 m³ in 2015, maar maakte een sprong naar 13,2 m³ in 2016, bijna het niveau van 2012. Eind 2016 werd er een toilet in het gebouw ontdekt dat al maanden lekte, niet op de VMM-verdiepingen. Hierdoor ging er een grote hoeveelheid water verloren. Waarschijnlijk kon dit de stijging van het waterverbruik verklaren.

Er is geen regenwater ter beschikking. Daarom wordt leidingwater gebruikt voor alle nutsvoorzieningen, waaronder het spoelen van de toiletten, de schoonmaak en ook consumptie. De omschakeling naar regenwater wordt momenteel beschouwd als technisch onhaalbaar. Het verbruik wordt bepaald aan de hand van een vast percentage (12,82 %) van het verbruik in het gehele gebouw. Daarom is de evolutie in

⁴ De beschikbare hoeveelheid regenwater volstaat niet, technisch is het echter niet haalbaar om meer regenwater te recupereren.

het verbruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM, maar in het gehele gebouw.

Figuur 21: Waterverbruik op de locatie Antwerpen - Kronenburgstraat in de periode 2012-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

- Koelinstallatie optimaliseren en mee opnemen in de procedure om het waterverbruik te minimaliseren.
- Schoonmaakbedrijven de opgelegde afspraken laten naleven.

3.1.1.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstellingen

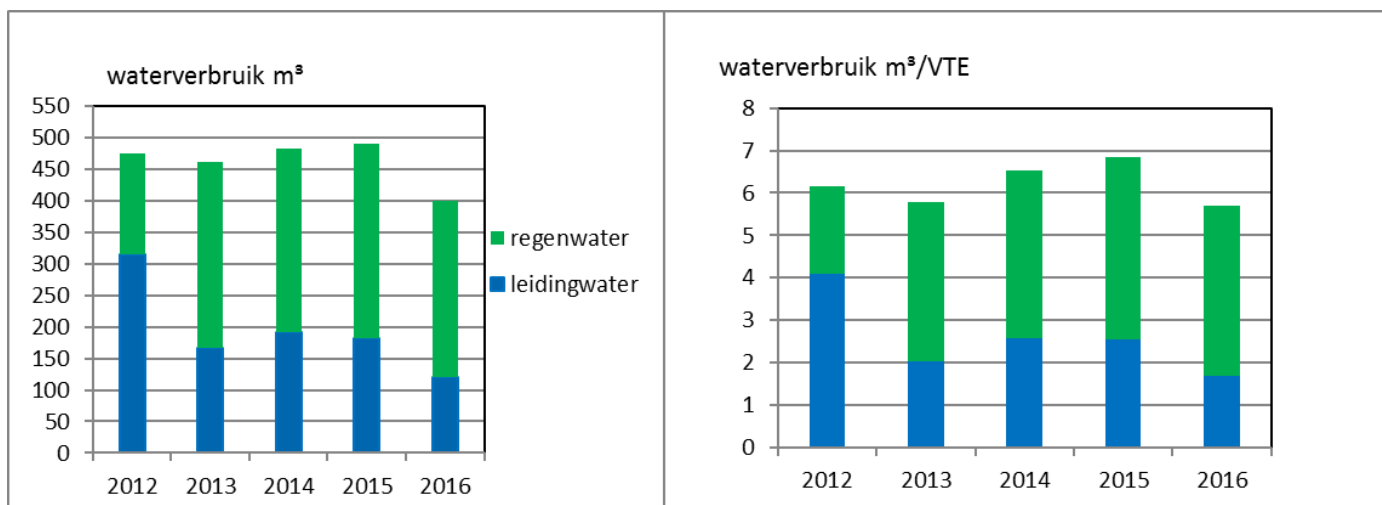
- De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd.
- Het waterverbruik blijft status quo ten opzichte van 2016.

In de periode 2010-2016 zagen we een spectaculaire daling van het waterverbruik. Het verbruik van leidingwater bedroeg nog maar een derde van het verbruik in 2012. Per vte zaten we in 2016 aan 5,7 m³ t.o.v. 6,8 m³ in 2015. De wagen voor de kustbemonstering werd vroeger dagelijks afgespoeld, en nu gaat men naar de carwash.

Voorheen was het jaarverbruik van water in Oostende stabiel en schommelde het rond 470 m³, weliswaar bij een dalend aantal vte's (-9 % t.o.v. 2012). In 2016 zaten we aan 401 m³ totaalverbruik, het aantal vte's bleef nagenoeg hetzelfde als in 2015.

In 2013 werd het renovatieprogramma voltooid, waardoor de substitutie van leidingwater door regenwater maximaal is: in 2016 stond regenwater voor 70 % in voor het totale waterverbruik.

Leidingwater wordt gebruikt in de keuken, het lab, voor alle wastafels en de 2 douches.

Figuur 22: Waterverbruik op de locatie Oostende in de periode 2012-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

- Optimalisatie waterverbruik van sanitaire installaties.
- Maximaal gebruik van regenwater door onderhoudspersoneel.

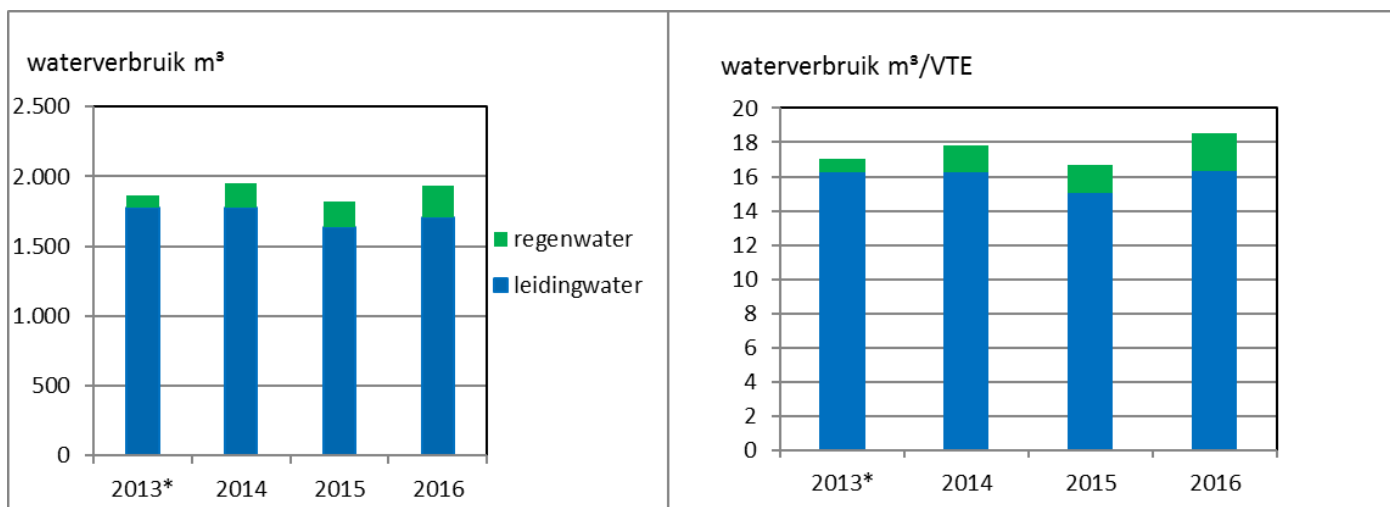
3.1.1.6 Gent

Operationele doelstellingen

- De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater maximaliseren.
- Het waterverbruik blijft status quo ten opzichte van 2015.

Sinds de ingebruikname van het gebouw (in 2012) is er 8 % bespaard op het waterverbruik in de periode 2013-2015. In 2016 daalde het aantal vte's met 4 % maar steeg het verbruik met 6 %. Per vte werd er 18,5 m³ water verbruikt in 2016 t.o.v. 16,7 m³ in 2015, waarvan 12 % hemelwater was in 2016. Door de laboratoriumactiviteiten lag dit waterverbruik aanzienlijk hoger dan in de andere locaties. Bijkomend was er een defect aan de sturing van de adiabatische bevochtiging van de hygiënische ventilatie van de labs (conditionering van de binnenlucht) in december 2016, waardoor er een groot meerverbruik van drinkwater was. Dit meerverbruik is ook zichtbaar in de cijfers van 2017.

Het leidingwater wordt aangewend voor de laboratoriumactiviteiten, de conditionering van het binnenklimaat in het gebouw, de wastafels en douches, de keuken en deels voor de spoeling van de toiletten. Het hemelwater wordt gebruikt voor het spoelen van de toiletten, het reinigen van de lokalen en het wassen van de dienstwagens.

*raming leidingwaterverbruik

Figuur 23: Waterverbruik op de locatie Gent in de periode 2013-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

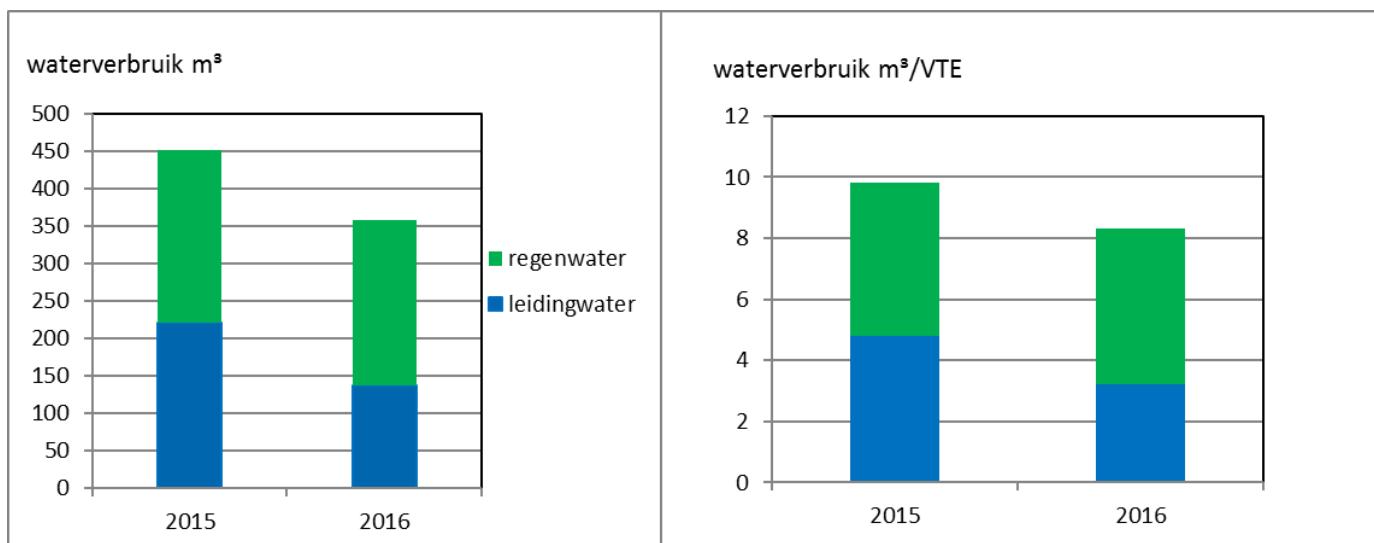
- Vervanging van de toiletcransen voor minder waterverbruik.
- Onderzoek doen naar de haalbaarheid van de opvang en het gebruik van regenwater voor diverse toepassingen: toiletspoeling, reiniging van wagens...

3.1.1.7 VAC Antwerpen

Operationele doelstelling

- Het verbruik van leidingwater minimaliseren.

Er is geen regenwater ter beschikking. Daarom wordt leidingwater gebruikt voor alle nutsvoorzieningen, waaronder het spoelen van de toiletten, de schoonmaak en ook consumptie. Er is een restaurant in het gebouw. De omschakeling naar regenwater wordt momenteel beschouwd als technisch onhaalbaar. Het verbruik wordt bepaald aan de hand van het verbruik in het gehele gebouw, vermenigvuldigd met de verhouding tussen vte's werkzaam bij de VMM en de vte's in het hele gebouw. Daarom is de evolutie in het verbruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM, maar in het gehele gebouw. Per vte verbruikt een VMM'er hier 7,2 m³.

Figuur 25: Waterverbruik op de locatie VAC Leuven in de periode 2015-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

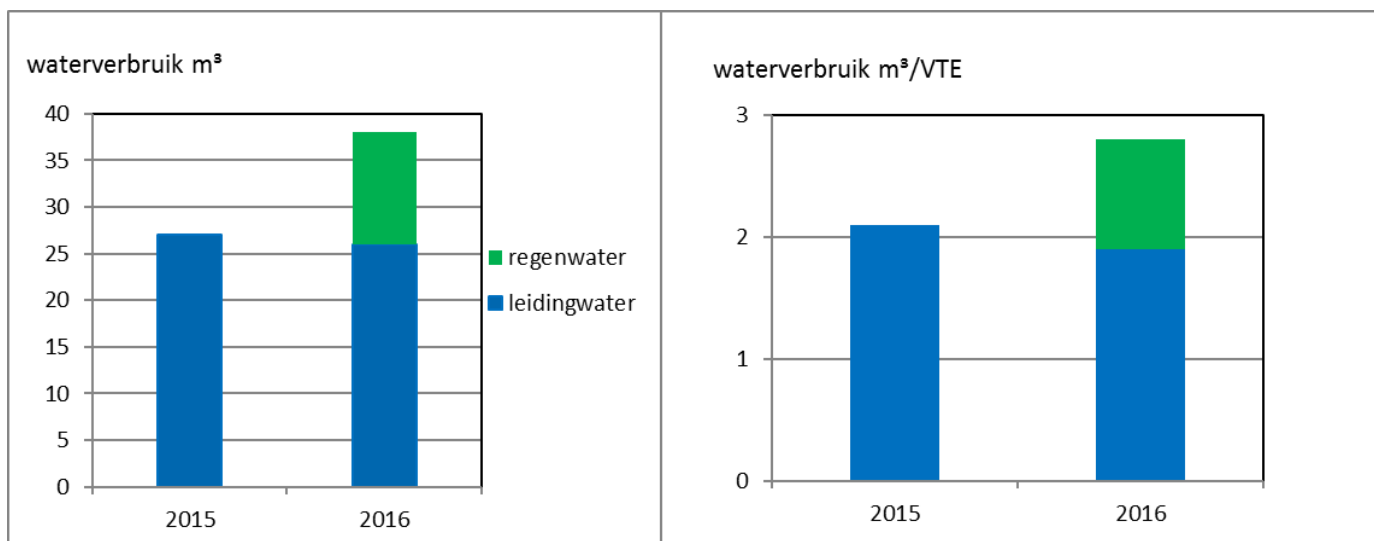
- Terreinmedewerkers aanmoedigen om leidingwater te drinken door een drinkfles te voorzien.
- De haalbaarheid nagaan voor het gebruik van regenwater voor het spoelen en triëren van stalen.

3.1.1.9 CBG

Operationele doelstellingen

- De vervanging van leidingwater door regenwater en grondwater maximaliseren.
- Maximaliseren van infiltratie op eigen bodem.

Dit gebouw is de uitvalsbasis voor de gebiedsbeheerders en terreinmedewerkers van AOW. Ze zijn weinig permanent op kantoor. Het aantal vte's met deze standplaats steeg van 13 naar 14 in 2016. Vanaf 2016 zit er een teller op de regenwaterpomp. Regenwater wordt gebruikt in de toiletten en op de buitenkraan. Tussen 2015 en 2016 was het daarom enkel zinvol om naar het leidingwaterverbruik te kijken. We zagen een lichte daling van het leidingwaterverbruik, terwijl het aantal vte's nagenoeg constant bleef. Het totale verbruik in 2016 per vte bedroeg 2,8 m³, waarvan 0,9 m³ regenwater.

Figuur 26: Waterverbruik op de locatie CBG Leuven in de periode 2015-2016: totaal jaarverbruik en jaarverbruik per vte

Verbeterprogramma

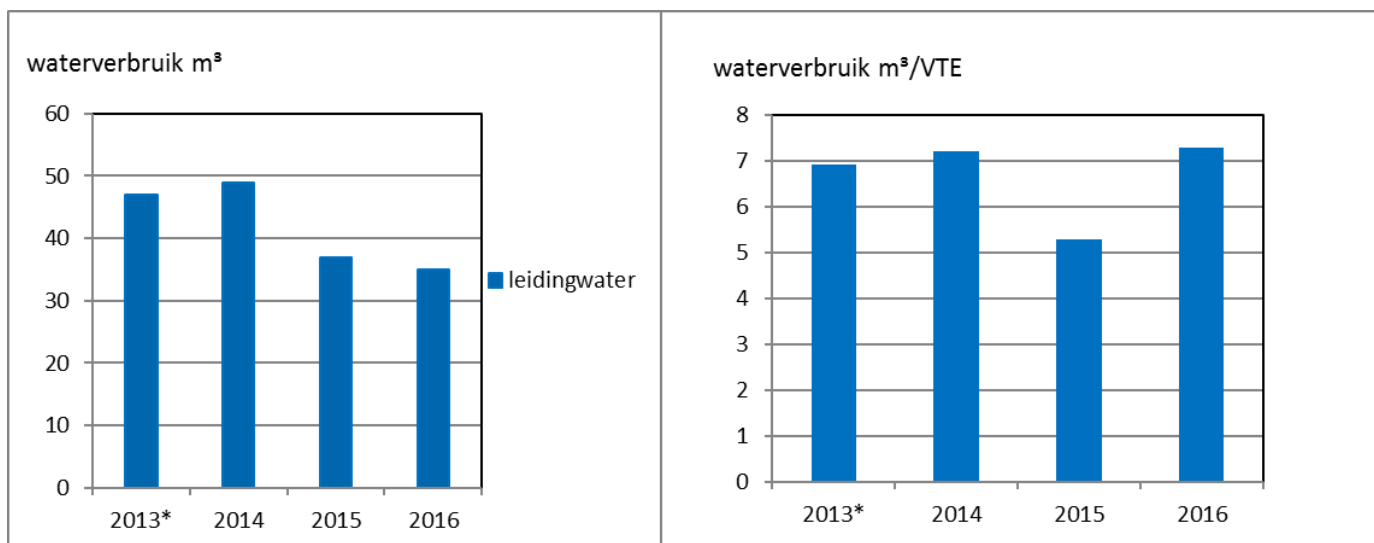
- Waterbesparende douchekoppen plaatsen.
- Buitenkranen met drukknop in plaats van draaiknop.

3.1.1.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstelling

- Tegen 2020 het verbruik van leidingwater minderen met 7 % t.o.v. 2015.

Er is geen mogelijkheid tot regenwaterrecuperatie. Het leidingwater wordt gebruikt voor schoonmaak en consumptie. In 2016 zagen we een daling in het verbruik van 5 % t.o.v. 2015. In 2016 bedroeg het totale verbruik 35 m³. Het aantal m³ per vte steeg van 5,3 naar 7,3.

*raming leidingwaterverbruik

Figuur 27: Waterverbruik op de locatie Oostende onderhoudsdienst in de periode 2013-2016 (totaal jaarverbruik) en in de periode 2015-2016 (jaarverbruik per vte)

Verbeterprogramma

- Onderzoek doen naar de haalbaarheid van de opvang en het gebruik van regenwater voor diverse toepassingen: toiletspoeling, reiniging van wagens...
- Toiletkranen vervangen voor minder waterverbruik.

3.1.2 Afvalwater

VMM overkoepelende Milieudoelstelling

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen. Ze is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Er zijn geen meetgegevens van het afvalwater beschikbaar. Er zijn ook geen EMAS-benchmarkgegevens beschikbaar. De VMM heeft op haar sites weinig marge tot verbetering.

Gelet op haar belangrijke rol inzake planning, controle en advies m.b.t. de behandeling van afvalwater, wilde de VMM vanuit haar voorbeeldfunctie voor het aspect afvalwater toch een milieudoelstelling formuleren.

3.1.2.1 Aalst

Operationele doelstelling 2015-2019

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een modelvoorbeeld inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Verbeterprogramma

- Sensibiliseren voor en controleren van de maximale reinigingsfrequentie van de dienstwagens.

3.1.2.2 Hasselt

Operationele doelstelling 2015-2019

- Sensibilisering van het personeel in verband met de lozing van afvalwater.

Verbeterprogramma

- Minimaliseren van het waterverbruik bij het spoelen en triëren van stalen, optimalisatie nastreven van de vereisten kwaliteit/veiligheid/milieu.

3.1.2.3 Herentals

Operationele doelstelling 2015-2019

- Sensibilisering van het personeel in verband met de lozing van afvalwater.

Verbeterprogramma

- Minimaliseren van het waterverbruik bij het spoelen en triëren van stalen, optimalisatie nastreven van de vereisten kwaliteit/veiligheid/milieu.

3.1.2.4 Antwerpen dienst Lucht

Operationele doelstelling 2015-2019

- De behandeling van het afvalwater verloopt volgens de wettelijke normen. De VMM geeft het voorbeeld aan externen.

Verbeterprogramma

- Bij een volgende aanbesteding de carwash screenen op duurzaamheid.

3.1.2.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstelling 2017-2019

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen. Ze is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Verbeterprogramma

- Blijvend opvolgen en respecteren van de sectorale voorwaarden uit de milieuvergunning.

3.1.2.6 Gent

Operationele doelstelling 2017-2019

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen. Ze is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Verbeterprogramma

- Richtlijnen voor het wassen van de bedrijfsvoertuigen in de autowasplaats.

3.1.2.7 VAC Antwerpen

Operationele doelstelling 2017-2019

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen. Ze is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Verbeterprogramma

- Kwaliteit en milieulabel van de carwash voor de bedrijfsvoertuigen controleren.

3.1.2.8 VAC Leuven

Operationele doelstelling 2017-2019

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen. Ze is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

3.1.2.9 CBG

Operationele doelstelling 2017-2019

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen. Ze is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Verbeterprogramma

- Optimalisatie van de werking van het rietveld door jaarlijks onderhoud van de pomp.

3.1.2.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstelling 2017-2019

- De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen. Ze is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Verbeterprogramma

- Toezicht op de maximale reinigingsfrequentie van de dienstvoertuigen.

3.2 Emissies

Emissies naar de lucht omvatten de directe emissies van CO₂, NO_x en fijnstof (PM_{2,5}) door het gebruik van brandstoffen voor gebouwenverwarming (verbranding aardgas) en het gebruik van dienstwagens toegewezen aan de locatie.

Gebouwenverwarming veroorzaakt in vergelijking met het gebruik van dienstwagens een beperkte emissie van NO_x en fijnstof (PM_{2,5}). De gebouwgebonden emissies zijn berekend op basis van het gasverbruik vermenigvuldigd met emissiefactoren zoals gebruikt door de VMM in de publicatie 'Jaarverslag Lozingen in de Lucht 1990-2012'.

Operationele doelstellingen 2017-2019

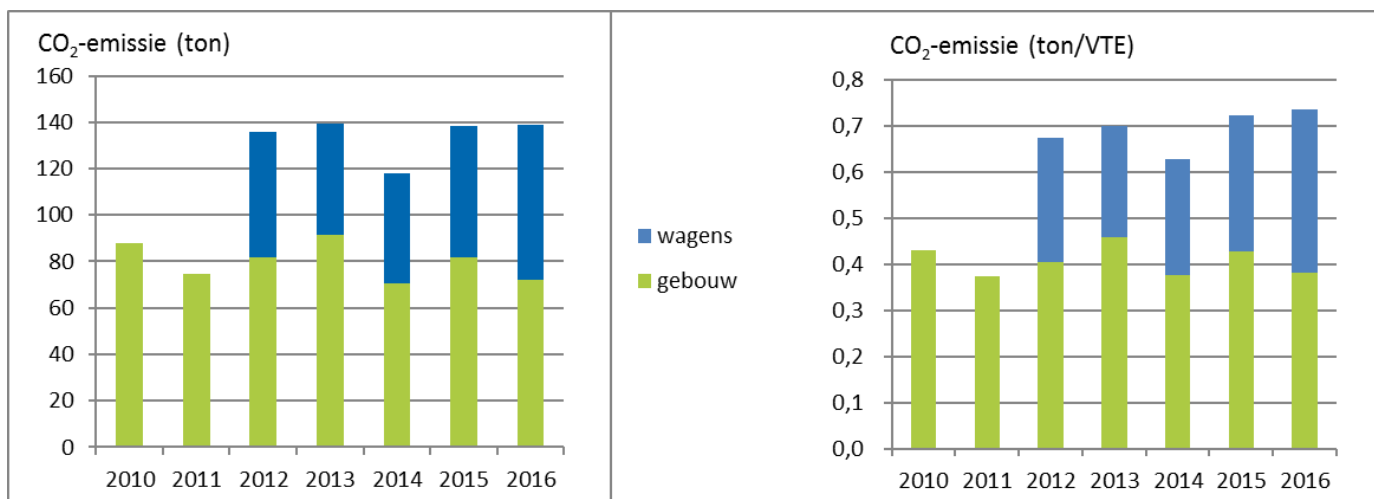
- De directe emissie van broeikasgassen (ton CO₂-equivalenten/vte) daalt tegen 2019 met 17 % t.o.v. 2013.
- 80 % van de jaarlijkse aankopen van nieuwe wagens zijn geen diesels.
- De VMM realiseert een jaarlijks aankoopdeel van 7 % (hybride plug-in) elektrische wagens en 3 % cng-wagens, lineair stijgend naar 10 % elektrisch (hybride plug-in) en 7,5 % cng in 2020.
- De VMM beschikt over een klimaatactieplan in 2018, waarin een road-map voor CO₂-emissiereductie en een reductie van primair energieverbruik tot 2030 wordt geformuleerd.

Verbeterprogramma

- Opmaken van een klimaatplan voor de VMM.
- Opstellen van een programma voor energierenovatie.
- Optimalisatie van de energiehuishouding.
- Permanente afstelling en bijsturing van elektrische installaties.
- Invloed van PTOW-onderzoeken op kernindicatoren.

Emissies gebouwen

De gebouwgebonden CO₂-emissie in Aalst fluctueerde van 0,43 ton/vte in 2010 naar 0,38 ton in 2016. De CO₂-emissies van de gebouwenverwarming namen in 2011 en 2014 af door een lager gasverbruik dankzij het zachtere winterweer. De stijgingen lagen in lijn met de evolutie van de graaddagen (zie ook verder bij 'Gasverbruik'). De site in Aalst bleef met 0,38 ton CO₂/vte in 2016 zeer laag ten opzichte van de EMAS-benchmark (1,98 ton CO₂/vte). Tijdens de renovatiewerken en herinrichtingswerken in 2016 werden sommige lokalen in het gebouw niet of slechts minimaal verwarmd. Wellicht is dit ook een verklaring voor het gedaalde verbruik.

Figuur 28: Directe CO₂-emissie voor de site Aalst (2010-2016): totale emissie en emissie per vte

Emissies dienstwagens

De EMAS-benchmark voor het aandeel dieselwagens in het wagenpark ligt op 65 %. Het dienstwagenpark in Aalst omvatte in 2016 20 dienstwagens: 11 diesel-, 3 benzine- en 5 benzine-/hybride wagens en 1 elektrische wagen lichte vracht.

De CO₂-emissie van dienstwagens steeg met 39 % van 2013 tot 2016. De toename in emissie van 48 ton CO₂ in 2013 tot 67 ton CO₂ in 2016 liep parallel met de toename van de afgelegde afstand (13 % meer kilometers in 2016 t.o.v. 2015). De emissie van NO_x daalde met 35 %, van 174 kg NO_x in 2013 tot 112 kg NO_x in 2016. De emissie van fijnstof door dienstwagens nam af met 45 %, van 5,94 kg PM_{2,5} in 2013 naar 3,2 kg PM_{2,5} in 2016. Dat kwam enerzijds doordat er relatief meer kilometers met dienstwagens met euronorm 4 en 5 werden gereden, en anderzijds door het lagere aantal dieselwagens.

Operationele doelstellingen

- ## Emissies gebouwen

CO₂-emissie (ton)

Jaar	wagens (ton)	gebouw (ton)	Totaal (ton)
2012	62	12	74
2013	62	12	74
2014	52	9	61
2015	51	11	62
2016	48	12	60

CO₂-emissie (ton/VTE)

Jaar	wagens (ton/VTE)	gebouw (ton/VTE)	Totaal (ton/VTE)
2012	1,9	0,35	2,25
2013	2,1	0,4	2,5
2014	1,7	0,3	2,0
2015	1,7	0,4	2,1
2016	2,2	0,4	2,6

Legend: wagens (blue), gebouw (green), doel 2018 (black line).

Emissies dienstwagens

De CO₂-emissie van dienstwagens kende een sterke afname in 2014, die zich in 2015 en 2016 handhaafde: de CO₂-emissie daalde van 62,2 ton in 2012 tot 48 ton in 2016, dus 23 % lager dan in 2012.

De emissie van NO_x verliep tussen 2012-2016 in een dalende lijn: van 252 kg NO_x tot 164 kg NO_x (een daling van 34 %). Voor CO₂ en NO_x is dit te verklaren door de afname van de verreden kilometers in 2016, met 23 % minder kilometers t.o.v. 2012. De emissie van fijnstof door dienstwagens nam ook af met meer dan 50 %: van 9,4 kg PM_{2,5} in 2012 naar 4 kg PM_{2,5} in 2016. Bovenop de daling in verreden afstand, reden dienstwagens en benzinewagens in 2015 meer kilometers met euronorm 4-5, met een gunstig effect op de fijnstofemissie. Hasselt is een van de weinige locaties waar we een positief resultaat optekenden.

Verbeterprogramma

- Voortzetten/versterken van het duurzaam aankoopbeleid inzake dienstwagens.
- Verder rationaliseren van dienstverplaatsingen, bijvoorbeeld in het kader van de meetstrategie of vergaderplanning.
- Introduceren van het gebruik van teleconferenties.
- Verhogen van het aantal dagen telewerk (m.i.v. thuiswerk).
- Inspanningen blijven leveren om het personeel aan te zetten tot milieuvriendelijker mobiliteitsgedrag, zowel voor het dienstverkeer als het woon-werkverkeer, zodat de modal split verbeterd kan worden.

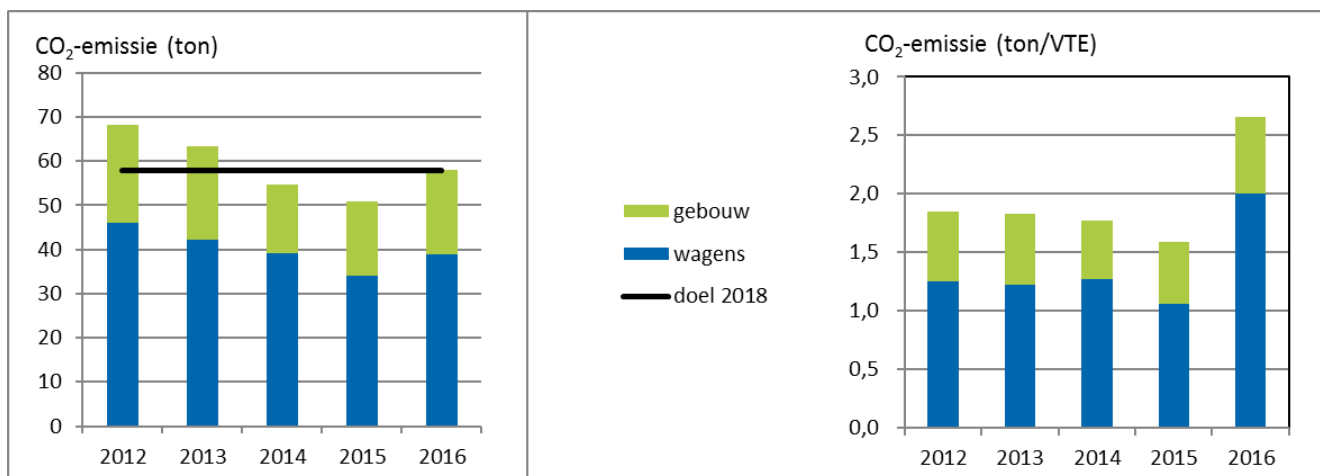
3.2.3 Herentals

Operationele doelstellingen

- Tegen 2019 de CO₂-uitstoot verminderen met 15 % t.o.v. 2013.
- 80 % van de aankopen van nieuwe wagens is geen diesel in 2019.
- 15 % minder kilometers met dienstwagens in 2019 t.o.v. 2012.
- Bewust maken van het rijgedrag door het invoeren van de ritregistratie en het interpreteren van de rapporten.

Emissies gebouwen

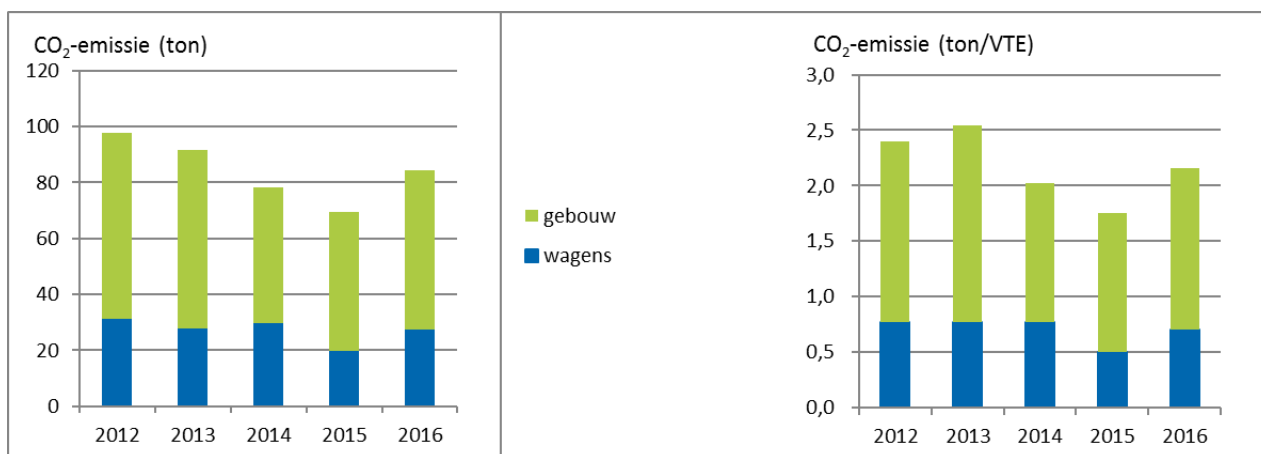
De gebouwgebonden CO₂-emissie in Herentals evolueerde van 0,60 ton CO₂/vte in 2012 tot 0,66 ton CO₂/vte in 2016. In de periode 2013-2015 namen de CO₂-emissies van de gebouwenverwarming af door een lager gasverbruik dankzij het zachtere weer, maar ook door de sensibilisering van het personeel. In 2016 zagen we een stijging ten opzichte van de voorgaande jaren. De site in Herentals scoorde in 2016 wat CO₂-uitstoot betreft met 0,66 ton CO₂/vte nog laag ten opzichte van de EMAS-benchmark (1,98 ton CO₂/vte). Terwijl het aantal personeelsleden daalde met 9 %, steeg de CO₂-uitstoot per vte met 24 %.

Emissies gebouwen

De gebouwgebonden CO₂-emissie evolueerde van 1,63 ton CO₂/vte in 2012 tot 1,56 ton CO₂/vte in 2016. De emissie werd bepaald aan de hand van een vast percentage (12,82 %) van het gasverbruik in het gehele gebouw. Daarom was de evolutie in het gebruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij VMM, maar in het gehele gebouw.

De site scoorde in 2016 wat CO₂-uitstoot betreft met 1,56 ton CO₂/vte iets lager ten opzichte van de EMAS-benchmark (1,98 ton CO₂/vte).

Figuur 31: Directe CO₂-emissie voor de site Antwerpen dienst Lucht (2012-2016): totale emissie en emissie per vte

Emissies dienstwagens

Het dienstwagenpark in Antwerpen omvatte in 2015 11 dienstwagens met 6 dieselwagens (waaronder 5 lichte vrachtwagens), 4 benzinewagens en 1 wagen op lpg. Dat betekende een aandeel dieselwagens van 54 %.

De CO₂-emissies van dienstwagens nam af met 36 % tot 2015, maar steeg opnieuw tot het aandeel in 2013 (27,7 ton) van 31,4 ton CO₂ in 2012 tot 27,3 ton CO₂ in 2016. Het aantal gereden kilometers daalde tussen 2016 en 2015 met 14 %.

De emissies van NO_x verliep tussen 2012-2016 in een sterk dalende lijn, van 125 kg NO_x tot 35 kg NO_x (-72 %). De emissie van fijnstof door dienstwagens nam ook af met 33 %, van 5,4 kg PM_{2,5} in 2012 naar 1,1 kg PM_{2,5} in 2016. De daling in fijnstofemissie was nog sterker door de toenemende vervanging van euronorm 1- en 3-wagens door euronorm 4-wagens, door de benzinewagens en vooral door het verwijderen van een lichte vrachtwagen uit het wagenpark.

Verbeterprogramma

- Voortzetten/versterken van het duurzaam aankoopbeleid inzake dienstwagens.
- Verder rationaliseren van dienstverplaatsingen, bijvoorbeeld in het kader van de meetstrategie of vergaderplanning.
- Optimaliseren van het wagenpark in functie van de noodzaak en indien mogelijk in het kader van de opdracht.
- Sensibiliseren voor het rijgedrag door het invoeren van de ritregistratie en het interpreteren van de rapporten.

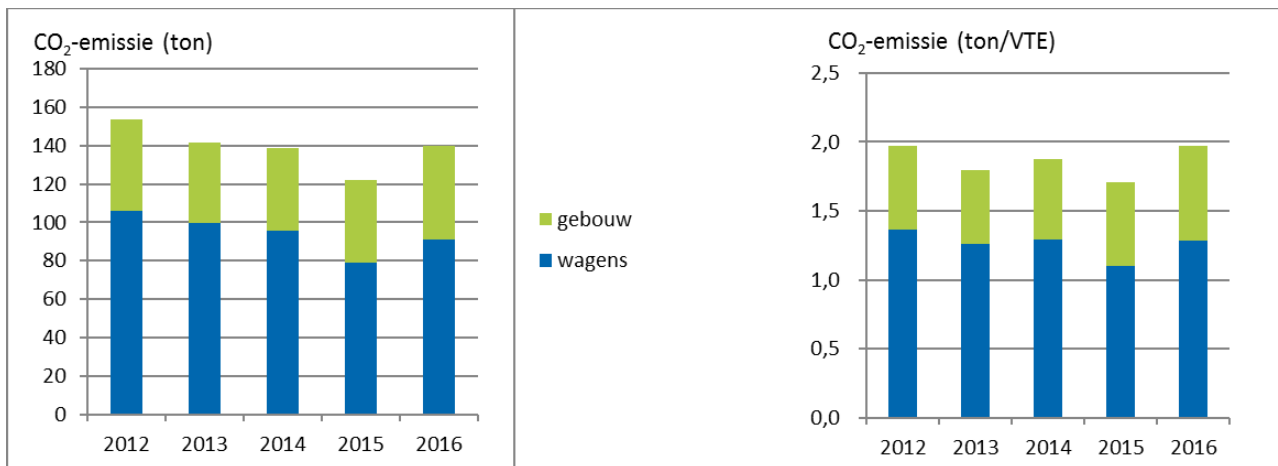
3.2.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstellingen

- De directe emissie van broeikasgassen (ton CO₂-equivalenten/vte) daalt met 20 % in 2019 t.o.v. 2013.
- 80 % van de jaarlijks aangekochte nieuwe wagens is geen diesel.
- Het aantal dienstkilometers met wagens daalt met 20 % in 2019 t.o.v. 2012.

Emissies gebouwen

De gebouwgebonden CO₂-emissie in Oostende evolueerde van 42 ton CO₂ in 2013 naar 49 ton in 2016, wat een stijging is. Per vte steeg de gebouwgebonden emissie van 0.53 ton per vte in 2013 naar 0.69 ton per vte in 2016. De site in Oostende scoorde beduidend hoger dan de andere VMM-locaties. Het gebouw heeft aparte kantoren met individueel regelbare thermostaten. De inspanningen van de sensibilisatie lieten zich helaas niet voelen in de cijfers.

Figuur 32: Directe CO₂-emissie voor de site Oostende (2012-2016): totale emissie en emissie per vte

Emissies dienstwagens

De EMAS-benchmark voor het aandeel dieselwagens in het wagenpark lag op 65 %. Het dienstwagenpark in Oostende omvatte in 2015 35 dienstwagens: 27 diesel- en 8 benzinewagens. Dat betekent een aandeel dieselwagens van 77 %.

De CO₂-emissie van dienstwagens nam af tussen 2012 en 2015 (-25 %) door het dalend aantal gereden kilometers (-24 %). In 2016 stootten we opnieuw meer uit: 91,1 ton, met een maximum van 1,28 ton per vte. Er werden 16 % meer kilometers gereden dan in 2015.

De emissie van NO_x steeg ook t.o.v. van 2015. We kwamen uit op 297 kg NO_x, wat binnen de VMM vrij veel is. De emissie van fijnstof door dienstwagens steeg naar 7 kg PM_{2,5} in 2016, en zou kunnen dalen indien de vergroening van het wagenpark zich ook hier zou laten voelen.

Het verbeterprogramma werd in 2016 jammer genoeg niet doorgezet.

Verbeterprogramma

- Centraal beheer van de temperatuur in het gebouw onderzoeken.
- Voortzetten/versterken van het duurzaam aankoopbeleid inzake dienstwagens.
- Verder rationaliseren van dienstverplaatsingen door compacte monsternameroutes en het promoten van collectief vervoer in het kader van vergaderplanning.
- Onderzoek naar de reorganisatie van het eigen wagenpark in de vestiging op basis van een ecoscore.

3.2.6 Gent

Operationele doelstellingen

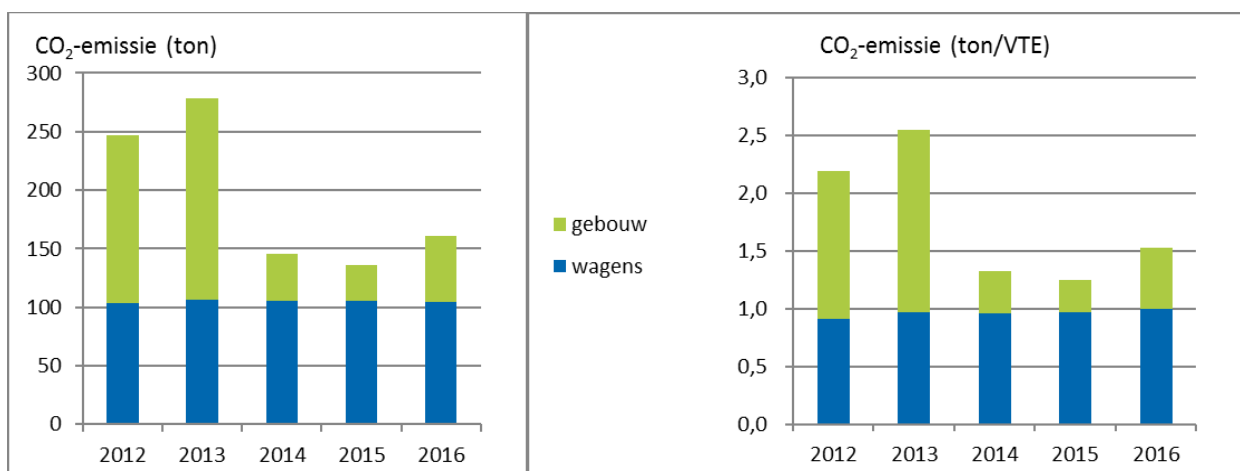
- De directe emissie van broeikasgassen (ton CO₂-equivalenten/vte) daalt met 20 % t.o.v. 2014 tegen 2019.
- 80 % van de jaarlijkse aangekochte nieuwe wagens is geen diesel.
- Het aantal gereden dienstkilometers met wagens daalt met 20 % in 2019 t.o.v. 2012.

Emissies gebouwen

De gebouwgebonden CO₂-emissie in Gent evolueerde van 144 ton CO₂ in 2012 naar 40 ton CO₂ in 2014, dankzij een betere afstelling van de stookinstallatie. Tussen 2013 en 2014 werd 77 % op CO₂-emissies bespaard.

Vandaar dat we voor deze site werken met het referentiejaar 2014. Tussen 2014 en 2015 verbeterde de site met 4,5 %, van 0,36 ton CO₂/vte in 2014 naar 0,28 ton/vte in 2015. In 2016 echter steeg de emissie opnieuw boven het niveau van 2014 (40 ton in totaal) naar 0,53 ton/vte (56 ton in totaal). Het aantal vte's nam wel af met 4,4 eenheden. De stijging in 2016 was te verklaren doordat er een proef werd uitgevoerd met de verwarmingsinstallatie. Bij deze proef werd nagegaan of het praktisch mogelijk was om tijdens zeer koude periodes het gebouw volledig te verwarmen met de aardgasketels i.p.v. gedeeltelijk. In koude periodes is het namelijk financieel voordeliger om met aardgas te verwarmen dan met elektriciteit (via de warmtepompen).

De site scoorde hoog voor CO₂-uitstoot, maar het betreft hier een kantoorgebouw inclusief lab, wat vergelijken moeilijk maakt.

Figuur 33: Directe CO₂-emissie voor de site Gent (2012-2016): totale emissie en emissie per vte

De EMAS-benchmark voor het aandeel dieselwagens in het wagenpark lag op 65 %. Het dienstwagenpark in Gent omvatte in 2015 39 dienstwagens waarvan slechts 6 op benzine. Dat betekende een aandeel dieselwagens van 84 %.

De emissie van NO_x was 297 kg in 2016 (324 kg NO_x in 2015). De emissie van fijnstof door dienstwagens zakte van 10,9 PM_{2,5} in 2015 naar 7 PM_{2,5} in 2016.

- Prioritair kiezen voor wagens aangedreven door schone energie bij nieuwe aankopen standplaats Gent. Voortzetten/versterken van het duurzaam aankoopbeleid inzake dienstwagens.
- Verdere optimalisatie van het verwarmingssysteem.
- Verder rationaliseren van dienstverplaatsingen, door compacte monsternameroutes en het promoten van collectief vervoer in het kader van vergaderplanning en duurzame alternatieven.

- Tegen 2020 de CO₂-emissie van het wagenpark reduceren met 15 % t.o.v. 2013.
- 80 % van de nieuw aangekochte wagens is geen diesel.
- Het aantal kilometers met dienstwagens reduceren tot 10 % in 2020 ten opzichte van 2012.

De site scoorde in 2016 wat CO₂-uitstoot betreft zeer veel lager ten opzichte van de EMAS-benchmark (1,98 ton CO₂/vte), vermoedelijk door de dichte bezetting.

Emissies dienstwagens

De EMAS-benchmark voor het aandeel dieselwagens in het wagenpark lag op 65 %. Het dienstwagenpark in Antwerpen omvatte in 2016 14 dienstwagens, waarvan 9 op diesel. Dat betekende een aandeel dieselwagens van 64 %.

De CO₂-emissie van dienstwagens bleef over de hele periode (2012-2014) min of meer rond de 23 ton. In 2015 hadden we een piek van 28,6 ton, om in 2016 naar 20 ton te zakken. Het aantal gereden kilometers (2015-2016) bleef nagenoeg status quo.

De emissie van NO_x was 72 kg in 2016 en 73 kg NO_x in 2015. De emissie van fijnstof door dienstwagens zakte van 2 PM_{2,5} in 2015 naar 1,1 PM_{2,5} in 2016.

Verbeterprogramma

- Aankopen van wagens afwegen tegen het niveau van de vestiging en niet tegen het niveau van de afdeling.
- Uittesten van tele- en videoconferentie.
- Verder rationaliseren van dienstverplaatsingen, door compacte routes, het promoten van collectief vervoer in het kader van vergaderplanning en duurzame alternatieven.

3.2.8 VAC Leuven

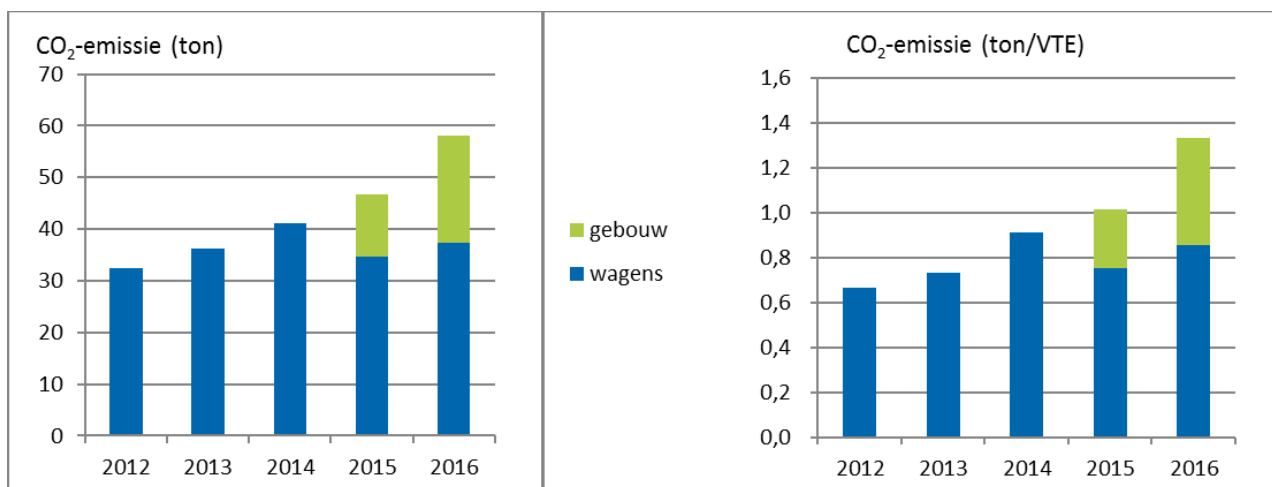
Operationele doelstellingen

- Tegen 2020 de CO₂-emissie van het wagenpark reduceren met 15 % t.o.v. 2013.
- 80 % van de nieuw aangekochte wagens is geen diesel.
- Het aantal kilometers met dienstwagens reduceren tot 10 % in 2020 ten opzichte van 2012.

Emissies gebouwen

De gebouwgebonden CO₂-emissie evolueerde van 12 ton CO₂ in 2015 naar 21 ton in 2016.

De emissie van het gasverbruik werd bepaald aan de hand van een percentage in functie van het aantal vte's in het gehele gebouw. Daarom was de evolutie in het gebruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM, maar in het gehele gebouw. Op het vlak van vte's is de emissie laag: 0,26 ton/vte in 2015 en 0,48 ton/vte in 2016. Dat komt door de hoge bezettingsgraad.

Figuur 35: Directe CO₂-emissie voor de site VAC Leuven (2012-2016): totale emissie en emissie per vte

De EMAS-benchmark voor het aandeel dieselwagens in het wagenpark lag op 65 %. Het dienstwagenpark in Leuven omvatte in 2016 17 dienstwagens, waarvan 5 op benzine en 1 op lpg. Dat betekende een aandeel dieselwagens van 65 %.

De daling van de CO₂-emissie van dienstwagens in 2015 naar 34,7 ton heeft zich niet doorgezet. Met 37,4 ton CO₂ in 2016 stootten we 3 % meer CO₂ uit dan in 2013. Het aantal gereden kilometers (2015-2016) steeg met 8 %.

De emissie van NO_x was 109 kg in 2016 (idem in 2015). De emissie van fijnstof door dienstwagens daalde licht van 4 PM_{2,5} in 2015 naar 3,6 PM_{2,5} in 2016.

Verbeterprogramma

- Kritisch bekijken van het dienstwagenpark.
- Verder promoten van tele- en videoconferentie.
- Driemaandelijks controle van de bandenspanning.
- Verder rationaliseren van dienstverplaatsingen door compacte routes, promoten van collectief vervoer in het kader van vergaderplanning en duurzame alternatieven.

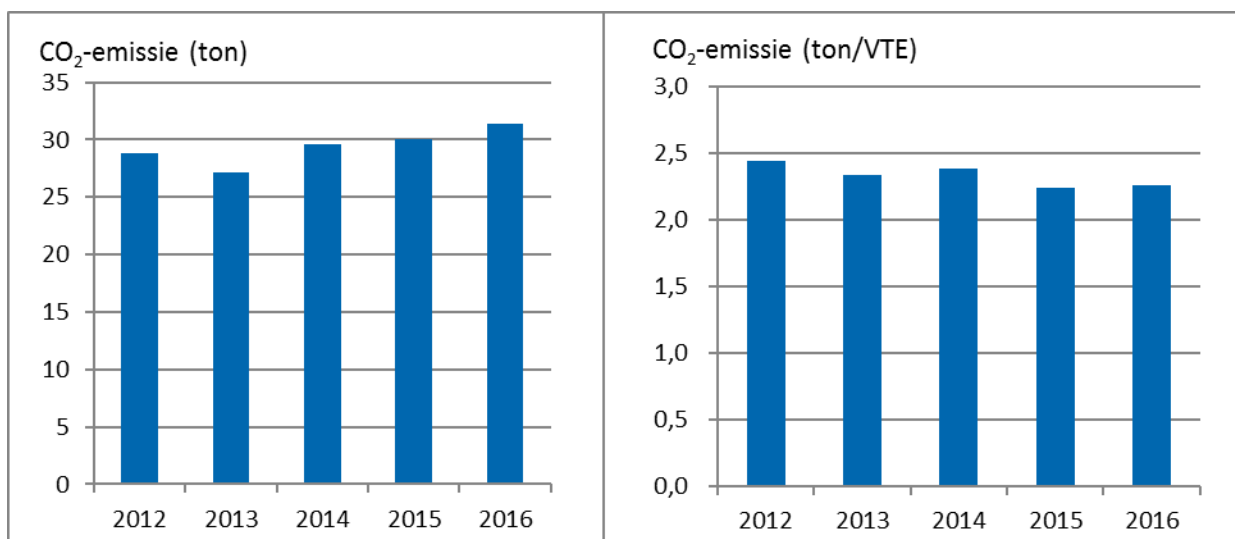
3.2.9 CBG

Operationele doelstellingen

- Tegen 2020 de CO₂-emissie van het wagenpark reduceren met 15 % t.o.v. 2013.
- 80 % van de nieuw aangekochte wagens is geen diesel.
- Het aantal kilometers met dienstwagens reduceren tot 10 % in 2020 ten opzichte van 2012.

Emissies gebouwen

Aangezien het CBG een passief gebouw is, is er geen enkele CO₂-uitstoot.

Figuur 36: Directe CO₂-emissie voor de site CBG Leuven (2012-2016): totale emissie en emissie per vte

Emissies dienstwagens

De EMAS-benchmark voor het aandeel dieselwagens in het wagenpark lag op 65 %. Het dienstwagenpark in Leuven omvatte in 2016 12 dienstwagens, waarvan 1 op benzine. Dat betekende een aandeel dieselwagens van 92 %.

In tegenstelling tot het gebouw stootten de wagens 31,4 ton CO₂ uit in 2016, meer dan in 2015 (30 ton). Per vte was dit een uitstoot van 2,2 ton. Het aantal gereden kilometers (2015-2016) steeg met 7 %.

De emissie van NO_x bedroeg 121 kg in 2016 en 105 kg in 2015. De emissie van fijnstof door dienstwagens steeg van 2 PM_{2,5} in 2015 naar 2,3 PM_{2,5} in 2016.

Verbeterprogramma

- Verder promoten van tele- en videoconferentie.
- Maandelijks controle van de bandenspanning.
- Verder rationaliseren van dienstverplaatsingen, door compacte routes, promoten van collectief vervoer in het kader van vergaderplanning en duurzame alternatieven.

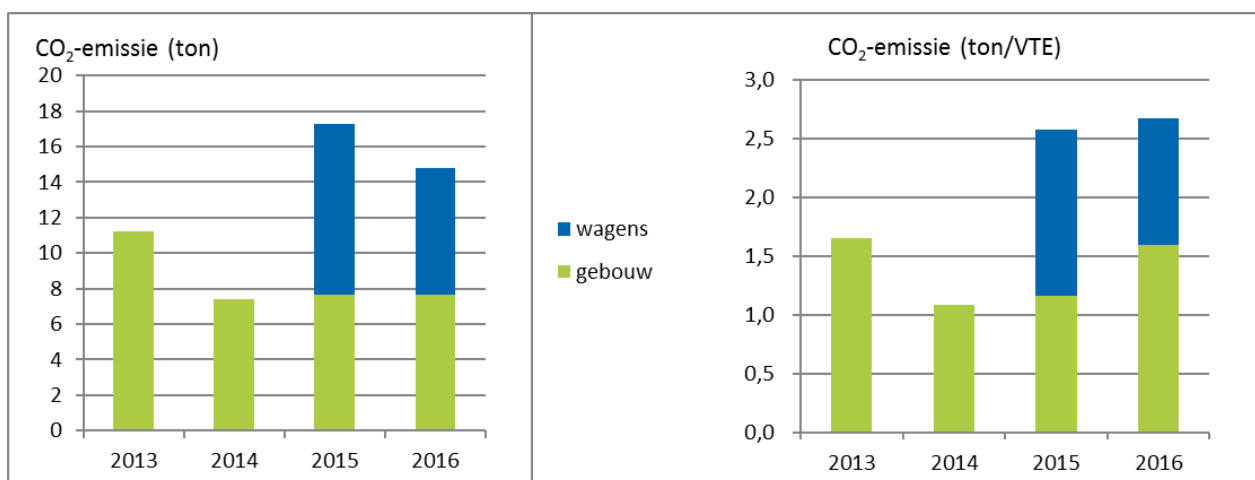
3.2.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstellingen

- Tegen 2020 de CO₂-emissie van het wagenpark reduceren met 15 % t.o.v. 2013.
- 80 % van de nieuw aangekochte wagens is geen diesel.
- Het aantal kilometers met dienstwagens reduceren tot 10 % in 2020 ten opzichte van 2012.

Emissies gebouwen

De gebouwgebonden CO₂-emissie in Oostende OD evolueerde van 11 ton CO₂ in 2013 naar 8 ton in 2016, wat een daling was van 27 %. Per vte steeg de gebouwgebonden emissie van 1,1 per vte in 2015 naar 1,6 ton per vte in 2016. Het aantal personeelsleden nam ook af. De verwarming op deze site werd gedeeld met de collega's van Aquafin NV. Bovendien was er een loods die moeilijk warm stookt.

Figuur 37: Directe CO₂-emissie voor de site Oostende onderhoudsdienst (2013-2016): totale emissie en emissie per vte

Emissies dienstwagens

De EMAS-benchmark voor het aandeel dieselwagens in het wagenpark lag op 65 %. Het dienstwagenpark in Oostende omvatte in 2016 7 dienstwagens, waarvan 1 op lpg. Dat betekende een aandeel dieselwagens van 86 %.

De uitstoot van de wagens was 7,1 ton CO₂ in 2016 en 9,6 ton in 2015. Pervte was dit een uitstoot van 1,4 ton. Het aantal gereden kilometers (2015-2016) daalde ook met 23 %.

De emissie van NO_x bedroeg 27 kg in 2016 en 33 kg in 2015. De emissie van fijnstof door dienstwagens daalde van 8 PM_{2,5} in 2015 naar 7 PM_{2,5} in 2016, maar is nog steeds hoog door het grote aandeel diesels.

Verbeterprogramma

- Optimalisatie van de verwarmingsinstallatie.
- Sluiten van de poort van de werkplaats.
- Kleine verplaatsingen uitvoeren met de dienstfiets.
- Inkrimpen van het aantal oude vervuilende dieselwagens.

3.3 Energie

3.3.1 Elektriciteitsverbruik

Milieudoelstelling elektriciteit

- De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh) met 20 % tegen 2020 en met minimum 5 % in elke vestiging, met 2012 als referentiejaar.

	Gas (kWh/vte)	Gas (kWh/m²)	Elektriciteit (kWh/vte)
VMM-kantoor	3.256	104	2.927
EMAS groep 1	3.462*	108*	4.017

Tabel 4: Referentiecijfers gas en elektriciteit (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis

*Dit is berekend als genormaliseerd gasverbruik, dus het effect van strenge en zachte winters is verwijderd.

3.3.1.1 Aalst

Operationele doelstelling

- Het primair energieverbruik (gas en elektriciteit) blijft status quo (kWh/vte) vanaf 2017. Er wordt niet omgerekend naar primair energieverbruik.

Resultaten 2016

Het elektriciteitsverbruik zoals hier gerapporteerd is exclusief het verbruik van de elektriciteitsproductie met fotovoltaïsche zonnepanelen op de site in Aalst.

Het elektriciteitsverbruik in Aalst schommelde rond 923 MWh in de periode 2012-2015. In 2016 tekenden we een meerverbruik op: met 947 MWh noteerden we een stijging van 1 % in het totale verbruik ten opzichte van 2012, en dit met een dalende personeelsbezetting van 6 %. Hier moesten we o.a. rekening houden met de elektrische verwarmingsmat die onder de inrit lag van het kantoorgebouw Dr. De Moor. Deze verwarmingsmat is noodzakelijk om bij vriesweer en sneeuwval veilig de parkeergarage in en uit te kunnen rijden. Het verbruik van deze verwarmingsmat staat in verband met de gemeten buitentemperatuur, en zorgt in zeer koude periodes voor een verdubbeling van het elektriciteitsverbruik in het kantoorgebouw Dr. De Moor.

Per vte kwam het verbruik op 1.364 kWh/vte in 2016: een stijging met 16 % ten opzichte van 2015, weliswaar het jaar met het laagste verbruik sinds het begin van de metingen.

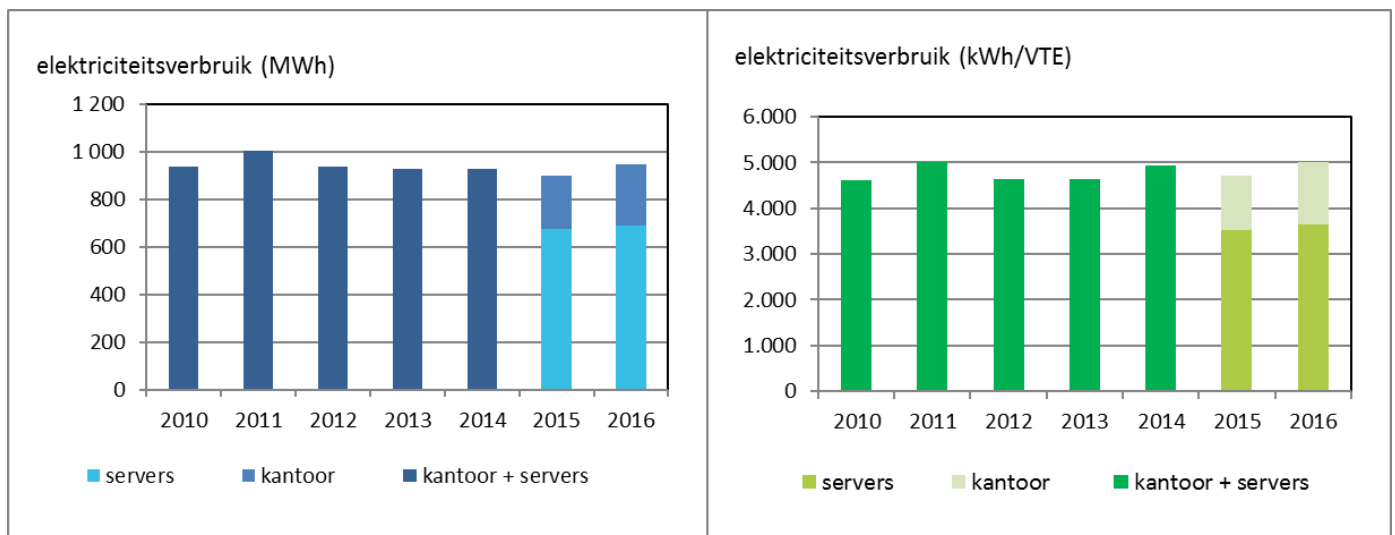
Het verbruik van de servers kende een lichte stijging, van 675 MW in 2015 naar 689 MW in 2016.

Er werden heel wat maatregelen genomen voortkomend uit de energieaudit van de server (mei 2015) en het gebouw (half 2015-2016). Einde 2016 was het energiebeheer van de site optimaal.

Op weekdays waren de kantoorgebouwen verantwoordelijk voor 25 % van het energieverbruik; het datacenter, dat functioneert voor alle VMM-locaties, verbruikte 75 %. Dankzij monitoring weten we dat ongeveer 75 % van het totale energieverbruik komt van de servers. Via het raamcontract van de Vlaamse overheid werd 100 % groene stroom afgenomen.

Het elektriciteitsverbruik in Aalst lag hoger ten opzichte van de EMAS-benchmark (4.017 kWh/vte in een kantoorgebouw), en heel wat hoger dan de VMM-benchmark (2.927 kWh/vte).

Zonder de servers was het energieverbruik 1.364 Wh/vte, wat meer dan 60 % lager was dan de VMM-benchmark.

Figuur 38: Elektriciteitsverbruik site Aalst: verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2010-2016)

Verbeterprogramma:

- Voortzetten van het duurzaam aankoopbeleid inzake elektriciteit, elektrische toestellen en informatica.
- Gerichte communicatie en strikte opvolging van verwarming en koeling op de 3de verdieping van de Gasthuisstraat.
- Opstellen van een programma voor energierenovatie.

- Energie-inventaris maken van ICT-materiaal.
- Controle koelkasten op temperatuur.
- Sensibiliseren voor rationeel energieverbruik via gerichte communicatie.

3.3.1.2 Hasselt

Operationele doelstellingen

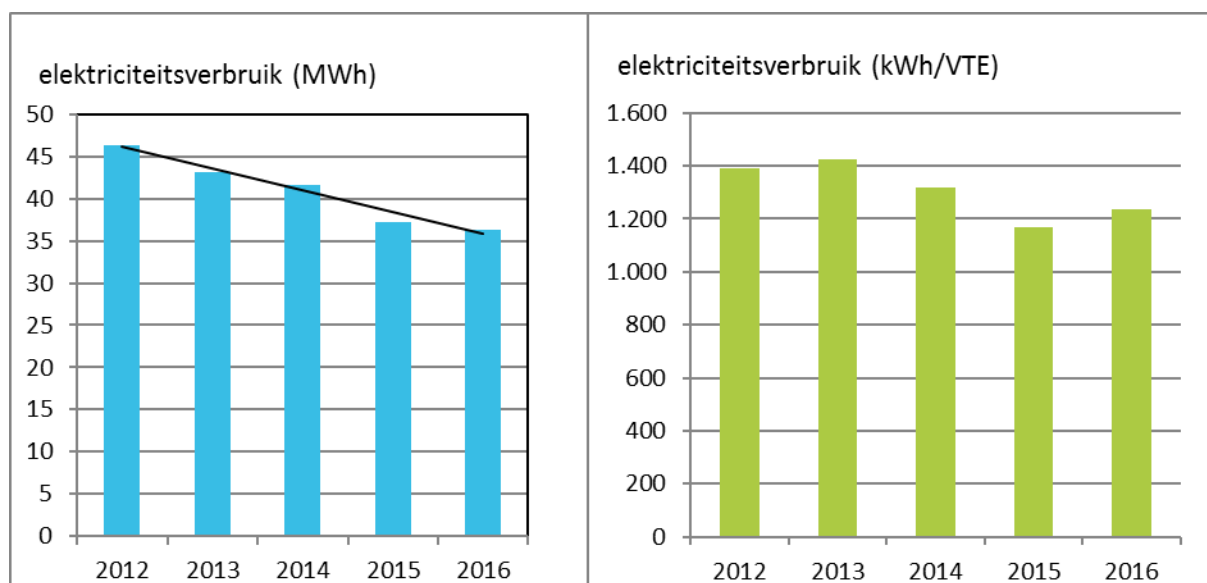
- 10 % minder elektriciteitsverbruik (kWh) in 2019 t.o.v. 2012.

Resultaten 2016

Het elektriciteitsverbruik in Hasselt evolueerde van 1.393 kWh/vte in 2012 over 1.423 kWh/vte in 2013 naar 1.235 kWh/vte in 2016. Ten opzichte van 2012 was dit een daling met 11 %.

Het verbruik absoluut uitgedrukt daalde van 46,4 MWh in 2012 tot 36,4 MWh in 2016, een daling met 21,5 %. De daling van 10 % tussen 2015 en 2014 was vooral te danken aan de sensibilisering van het personeel. In 2016 zagen we weer een stijging van het verbruik. Tussen 2012 en 2016 daalde de personeelsbezetting van 33 vte's naar 30 vte's.

Per vte kwamen we uit op een verbruik van 1.235 kWh/vte, beduidend lager dan de EMAS-benchmark (4.017 kWh/vte) en de eigen VMM-benchmark (2.927 kWh/vte).

Figuur 39: Elektriciteitsverbruik site Hasselt: verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Voortzetten van het duurzaam aankoopbeleid inzake elektriciteit, elektrische toestellen en informatica.
- Verdere inspanningen om het personeel tot rationeel energieverbruik aan te zetten.
- Opsporen van energieverliezen en corrigerende maatregelen toepassen.

3.3.1.3 Herentals

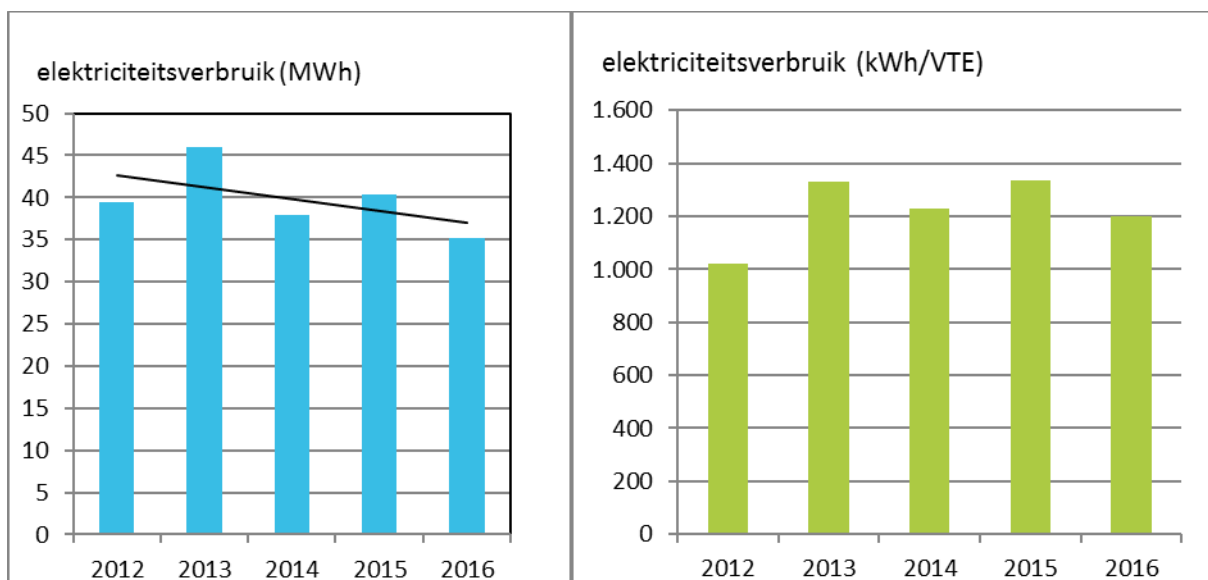
Operationele doelstelling

- Elektriciteitsverbruik (kWh) terugschroeven met 5 % tegen 2019 t.o.v. 2013.

Resultaten 2016

Het elektriciteitsverbruik in Herentals evolueerde van 1.019 kWh/vte in 2012 over 1.333 kWh/vte in 2013 naar 1.199 kWh/vte in 2016. Het verbruik absoluut uitgedrukt daalde met 23 % tussen 2013 (46 MWh) en 2016 (35,2 MWh). In deze periode daalde de personeelsbezetting van 35 naar 29 vte's. Het verbruik van de laboratoriumactiviteiten bleef ongeveer gelijk (naar inschatting).

De daling in 2014 ten opzichte van 2013 was het gevolg van de vervanging van pc's door thin-clients en beeldbuischermen door flatscreens. In 2016 was er weer een daling ten opzichte van 2015. Het elektriciteitsverbruik van 2016 lag ruim lager dan de EMAS-benchmark (4.017 kWh/vte) en de VMM-benchmark (2.927 kWh/vte).

Figuur 40: Elektriciteitsverbruik site Herentals: verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Studie naar het plaatsen van zonnepanelen en plaatsen van een zonneboiler voor warm water.
- Gradueel invoeren van ledverlichting.
- Plaatsen van lichtsensoren in de gemeenschappelijke delen.

3.3.1.4 Antwerpen dienst Lucht

Dit omvat zowel de locatie Kronenburgstraat als Vuurkruisenplein in Antwerpen. Enkel voor Kronenburgstraat zijn er milieugegevens geregistreerd, omdat dit in het Vuurkruisenplein tot nu toe nog niet mogelijk is.

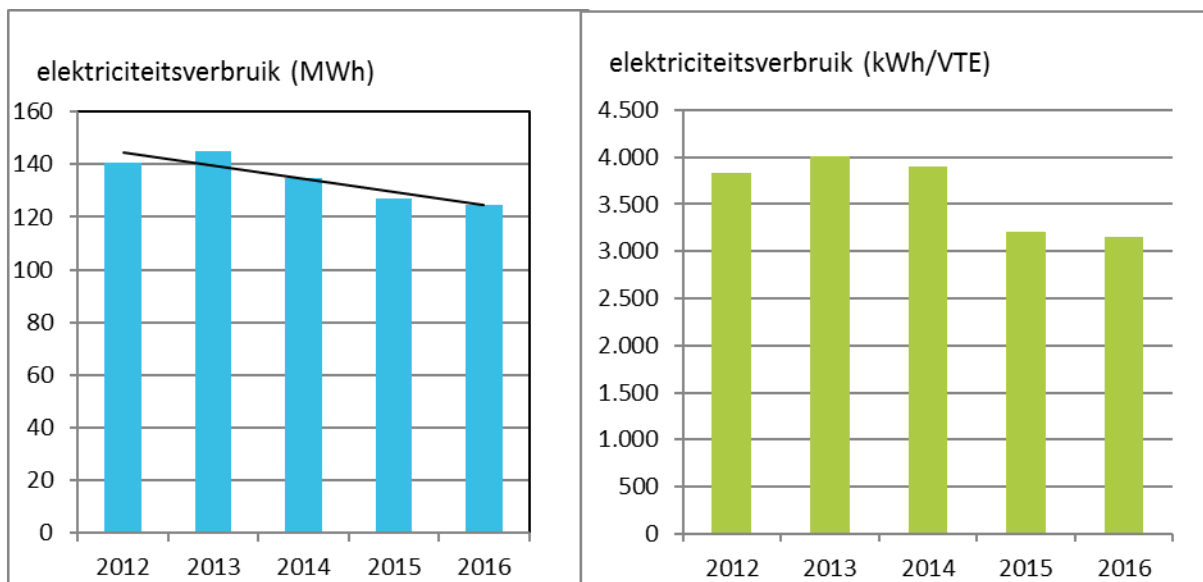
Operationele doelstellingen:

- Tegen eind 2014 zou het primair energieverbruik (in kWh) verlagen met 10 % t.o.v. 2012, en beschikte de locatie over tellers op al haar installaties.
- Beschikbaar stellen van de operationele maatregelen van de energieaudit.

Resultaten 2016

Het elektriciteitsverbruik in Antwerpen Kronenburgstraat evolueerde van 3.832 kWh/vte in 2012 naar 3.158 kWh/vte in 2016. Ten opzichte van 2012 was dit een daling, het aantal vte's daalde ook met 12 %. Het verbruik absoluut uitgedrukt daalde met 11,5 %, van 140,8 MWh in 2012 tot 124,6 MWh in 2016. Het elektriciteitsverbruik werd bepaald aan de hand van een vast percentage (12,82 %) van het verbruik in het gehele gebouw. Daarom was de evolutie in het gebruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM, maar in het gehele gebouw.

Het elektriciteitsverbruik van 2015 lag meer dan 20 % lager ten opzichte van de EMAS-benchmark (4.017 kWh/vte) en 7 % hoger dan de VMM-benchmark (2.927 kWh/vte).

Figuur 41: Elektriciteitsverbruik site Antwerpen Kronenburgstraat: verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Richtlijnen opvolgen voor het gebruik van elektrische toestellen.
- Elektriciteitsmeters installeren aan de stopcontacten.
- Bewegingssensoren voor licht plaatsen in de gemeenschappelijke delen.
- Overschakelen naar ledverlichting.

3.3.1.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstelling Oostende

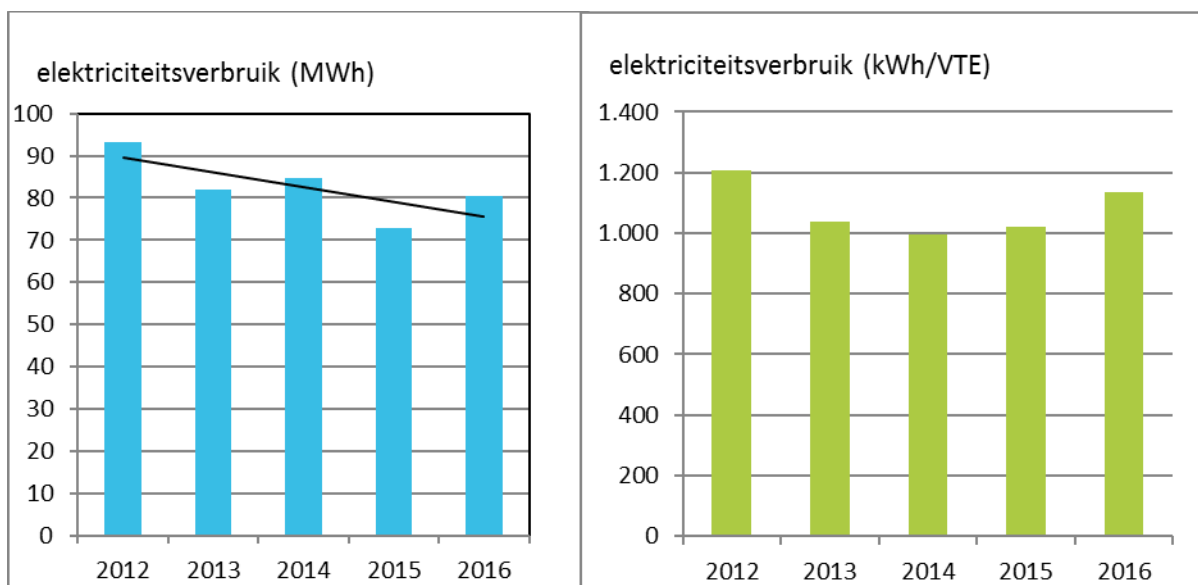
- Het elektriciteitsverbruik (kWh/vte) daalt met 2 % per jaar t.o.v. 2015 in de periode 2017-2019.

Resultaten 2016

Het elektriciteitsverbruik in Oostende evolueerde van 1.206 kWh/vte in 2012 naar 1.136 kWh/vte in 2016. In 2016 waren er 71 vte's, 7 % minder dan in 2012. In absolute cijfers daalde het verbruik van 93,4 MWh naar 72,9 MWh in 2015 met maar liefst 21 %, maar in 2016 zagen we opnieuw een stijging met 10 % ten opzichte van 2015. Dit strookte niet met de operationele doelstelling, maar kon te verklaren zijn door het stijgen van de personeelsbezetting vanaf oktober 2016 door een verhuizing vanuit het lab Oostende. De koelcel in het gebouw werd ook weer opgestart.

Het aantal vte's zal pas in 2017 in rekening gebracht worden, omdat we maar halfjaarlijks de cijfers van de personeelsbezetting aanpassen.

In het gebouw werden renovaties uitgevoerd: de telefooncentrale werd vervangen, de armaturen en de airco werden verwijderd, de kleine serverruimte verdween (2014), en in 2015 werd de temperatuur van de koelcel verlaagd. Tussen april en oktober 2016 was de koelcel zelfs volledig afgekoppeld. We zagen dit echter niet aan de cijfers. De vestiging Oostende scoorde met een verbruik van 1.136 kWh/vte nog steeds het laagste van al de VMM-locaties.

Figuur 42: Elektriciteitsverbruik site Oostende, verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Sensibiliseren in het kader van het efficiënt gebruik van toestellen.
- Kiezen voor het hoogst mogelijke energielabel bij het kiezen van een nieuw toestel.
- Plaatsen van sensoren in bepaalde ruimtes.

3.3.1.6 Gent

Operationele doelstelling Gent

- Het elektriciteitsverbruik (kWh/vte) daalt in 2019 met 5 % t.o.v. 2014.

Het elektriciteitsverbruik zoals hier gerapporteerd is exclusief het verbruik van de elektriciteitsproductie met fotovoltaïsche zonnepanelen op de site in Gent.

In 2014 was het absolute verbruik 1.532 MWh. Door een gerichte opvolging van de technieken en afstelling van de labtoestellen kon het verbruik dalen met 7 % in 2015. Zo was er een optimalisatie van de pulsie en extractie van de luchtgroepen in de weekends. In 2016 noteerden we weer een stijging van 4,5 % ten opzichte van 2015. Dit was onder meer te wijten aan een meerverbruik van de warmtepompen/koelmachines die het gebouw klimatiseren (meerverbruik 2016 t.o.v. 2015: labs +9 % en kantoren +7 %).

Per vte evolueerde het elektriciteitsverbruik van 14.058 kWh/vte in 2014 naar 14.196 kWh/vte in 2016. Het aantal vte's nam af (-4 vte's of 3,6 %). Vanaf oktober 2016 steeg de personeelsbezetting door een verhuizing vanuit het lab Oostende. Dit zal pas in 2017 in rekening gebracht worden, omdat we maar halfjaarlijks de cijfers van de personeelsbezetting aanpassen.

- Realiseren van maatregelen voorgesteld door de energieaudit.
- Monitoren van verbruik en signaleren.
- Werkinstructie opmaken voor de koelcellen.
- Energieconsulent het energieverbruik laten opvolgen.
- Grote energieverbruikers vervangen door zuinigere alternatieven.
- Optimaliseren van de lichtinstellingen.

3.3.1.7 VAC Antwerpen

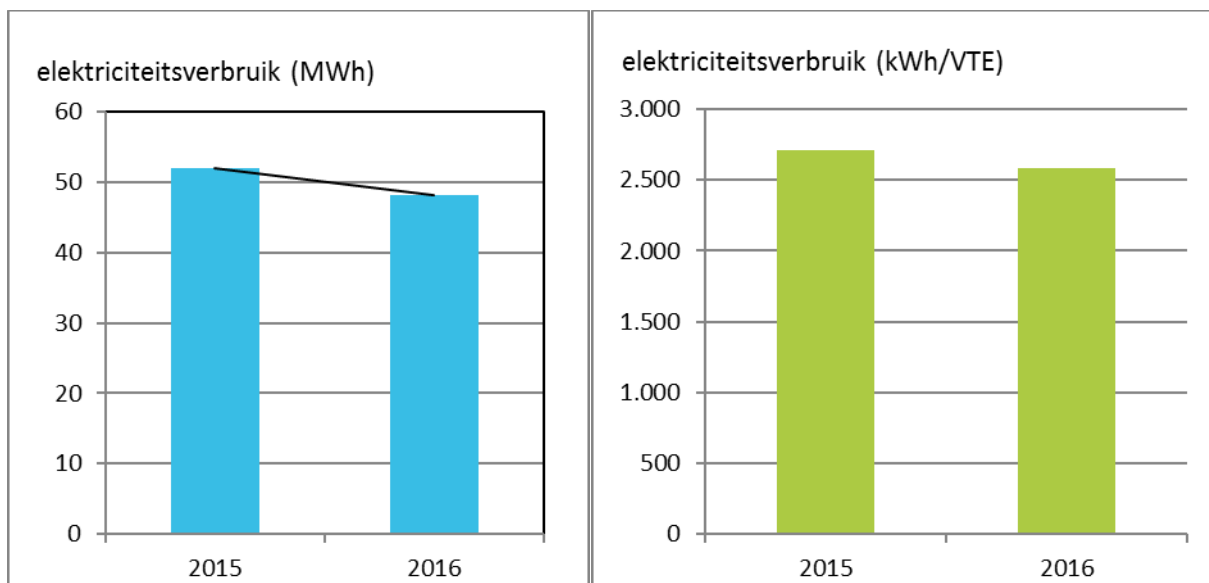
Operationele doelstelling

- Tegen 2020 het primair elektriciteitsverbruik verlagen met een totaal van 2 % jaarlijks, met 2015 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Het verbruik werd bepaald aan de hand van het verbruik in het gehele gebouw, vermenigvuldigd met de verhouding vte's werkzaam bij de VMM ten opzichte van de vte's in het hele gebouw. Daarom was de evolutie in het gebruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM, maar in het gehele gebouw. Het totale verbruik daalde met 7 % tussen 2015 en 2016. Per vte bedroeg het verbruik 2.587 kWh (hoger dan in onze eigen gebouwen), en dit ondanks de dichte bezetting. Het gebouw is wel uitgerust met een grootkeuken.

Het elektriciteitsverbruik van 2016 lag 35 % lager ten opzichte van de EMAS-benchmark (4.017 kWh/vte) en 12 % lager dan de VMM-benchmark (2.927 kWh/vte).

Figuur 44: Elektriciteitsverbruik site VAC Antwerpen: verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2015-2016)

Verbeterprogramma

- Energiebesparende maatregelen treffen zoals lichten doven in gemeenschappelijke ruimtes.
- Vaatwasser pas laten draaien als die helemaal vol zit.

3.3.1.8 VAC Leuven

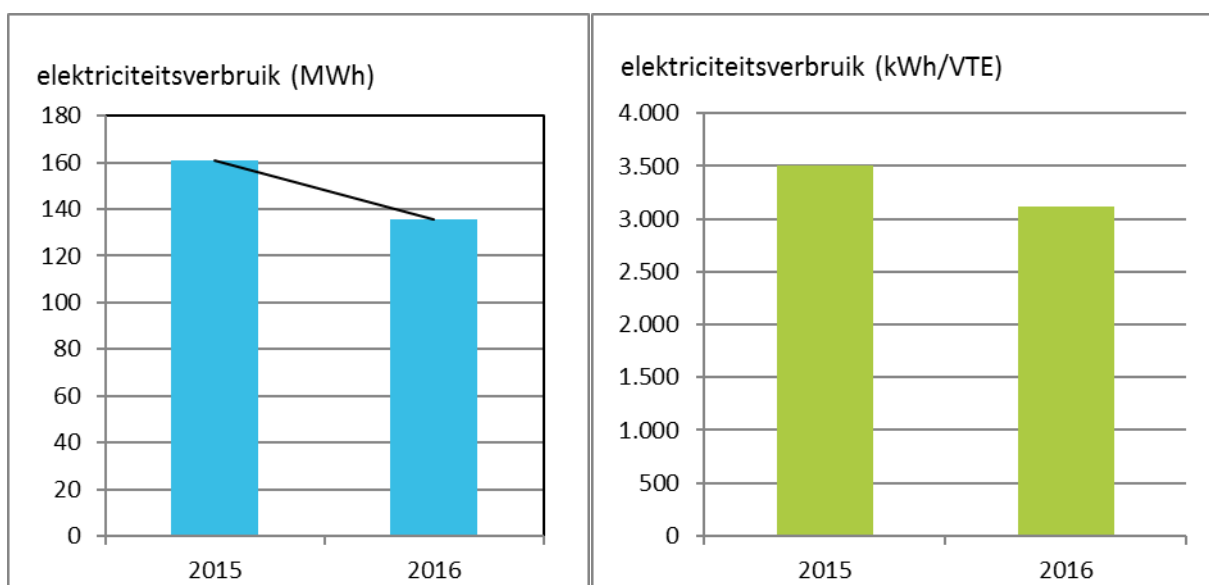
Operationele doelstelling

- Tegen 2020 het primair elektriciteitsverbruik verlagen met een totaal van 2 % jaarlijks, met 2015 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Het verbruik werd bepaald aan de hand van het verbruik in het gehele gebouw, vermenigvuldigd met de verhouding vte's werkzaam bij VMM ten opzichte van de vte's in het hele gebouw. Daarom was de evolutie in het gebruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM, maar in het gehele gebouw. Het totale verbruik daalde met 15,5 % tussen 2015 en 2016. Per vte was het verbruik 3.117 kWh (hoger dan in onze eigen gebouwen), en dit ondanks de dichte bezetting. Het gebouw is wel uitgerust met een grootkeuken.

Het elektriciteitsverbruik van 2016 lag 22 % lager ten opzichte van de EMAS-benchmark (4.017 kWh/vte) en hoger dan de VMM-benchmark (2.927 kWh/vte).

Figuur 45: Elektriciteitsverbruik site VAC Leuven, verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2015-2016)

Verbeterprogramma

- Drie koelkasten uitschakelen en enkel nog gebruiken bij evenementen.
- Medewerkers sensibiliseren om de deuren te sluiten, op die manier gaan de lichten doven in de lokalen.

3.3.1.9 CBG Leuven

Operationele doelstelling

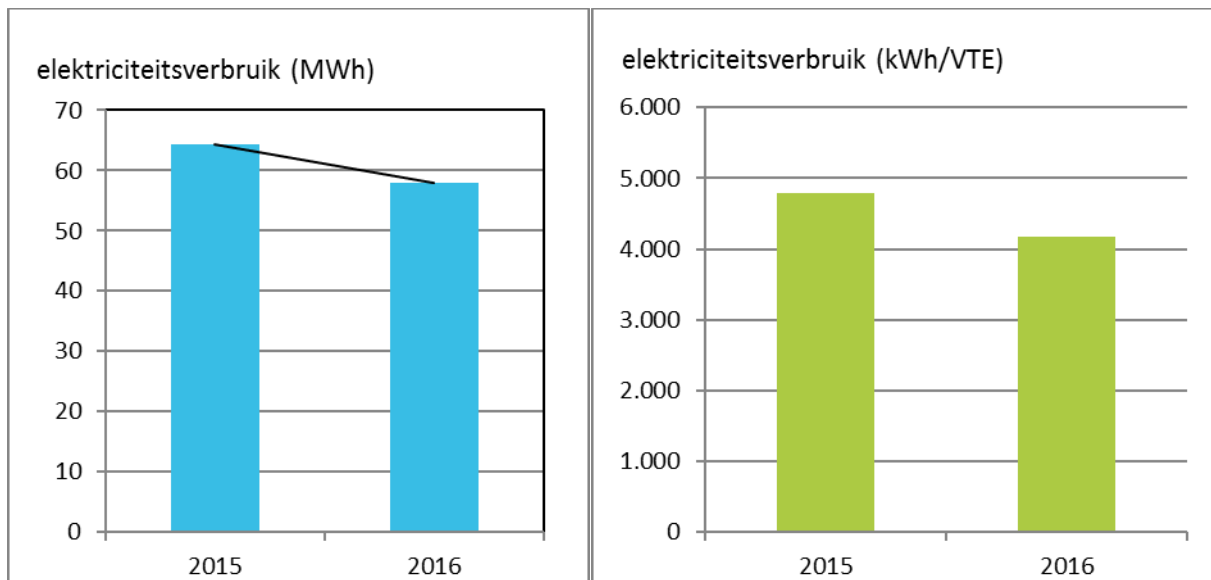
- Tegen 2020 het elektriciteitsverbruik verlagen met 10 % ten opzichte van 2015 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Het elektriciteitsverbruik zoals hier gerapporteerd is exclusief het verbruik van de elektriciteitsproductie met fotovoltaïsche zonnepanelen op de site CBG in Leuven.

Het absolute elektriciteitsverbruik in het CBG evolueerde van 64,3 MWh in 2015 naar 57,9 MWh in 2016.

Er werd in de winter extra verwarmd met elektrische blazers, een mogelijke verklaring voor het hoge verbruik. Ook was er een lage personeelsbezetting in dit gebouw: slechts 14 vte's. Per vte kwamen we uit op een verbruik van 4.169 kWh/vte, wat hoger was ten opzichte van de EMAS-benchmark (4.017 kWh/vte) en 42 % van de eigen VMM-benchmark (2.927 kWh/vte).

Figuur 46: Elektriciteitsverbruik site CBG Leuven, verbruik in MWh per jaar en verbruik in kWh per vte (2015-2016)

Verbeterprogramma

- Plaatsen van een zonneboiler en meer zonnepanelen.
- Verlichting optimaliseren door het plaatsen van sensoren.
- Beter beheren van multimedia: pc-schermen op tijd afsluiten.

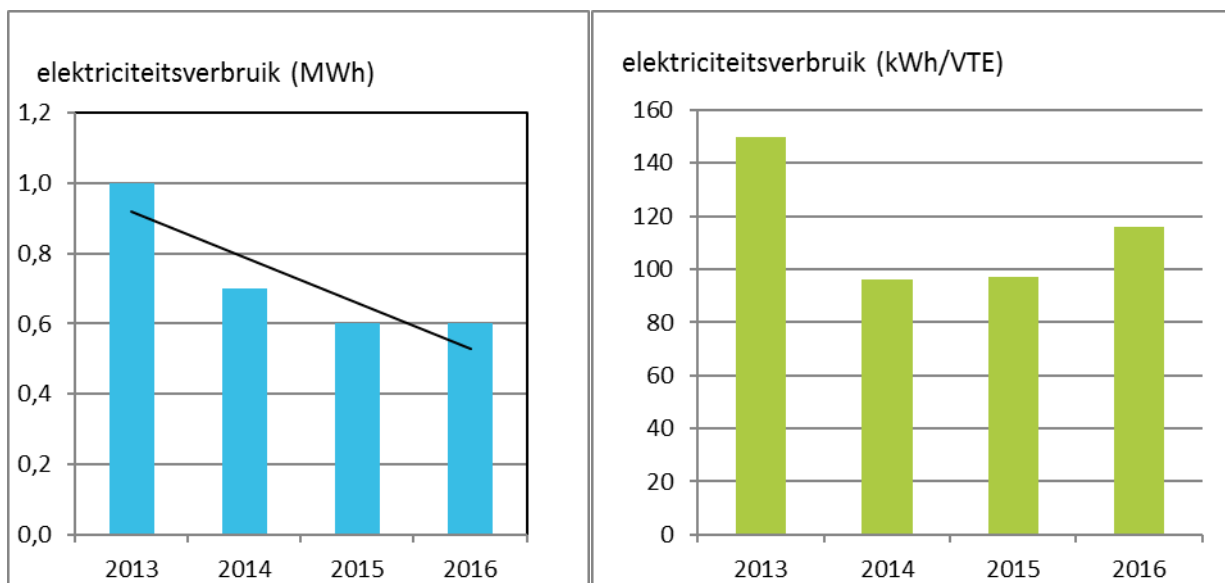
3.3.1.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstelling

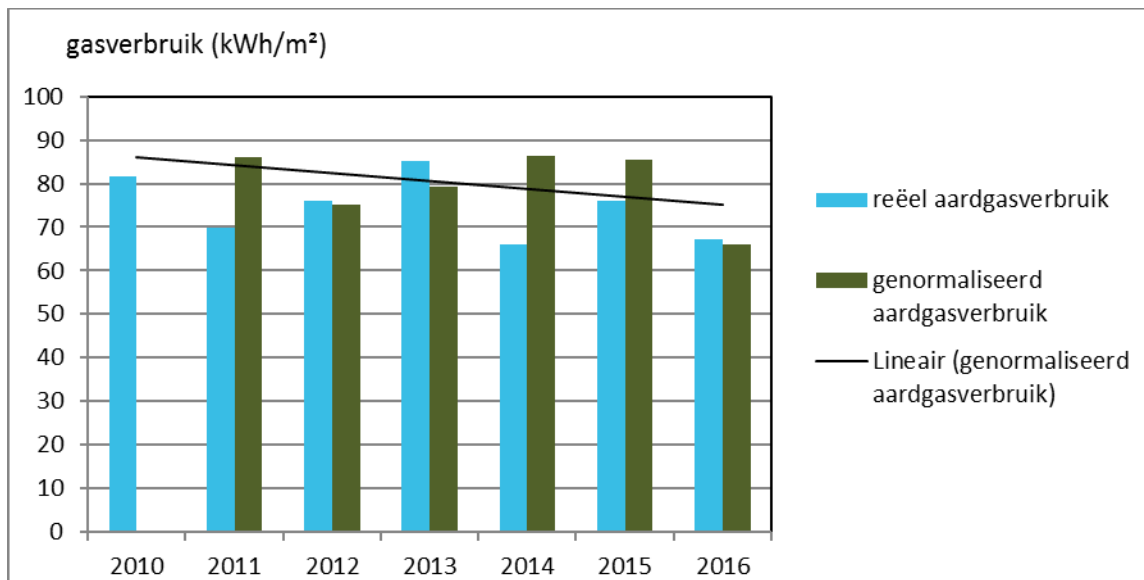
- Tegen 2020 het elektriciteitsverbruik verlagen met 10 % ten opzichte van 2015 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Het elektriciteitsverbruik in Oostende OD evolueerde van 150 kWh/vte in 2013 naar 116 kWh/vte in 2016. Het verbruik absoluut uitgedrukt daalde met 40 % tussen 2013 (1 MWh) en 2016 (0,6 MWh). In deze periode daalde de personeelsbezetting van 7 naar 5 vte's.

Om de doelstelling correct te evalueren, is er een omrekening naar genormaliseerd verbruik nodig: dit is een correctie aan de hand van de graaddagen. Het gasverbruik hangt namelijk samen met de weersomstandigheden, uitgedrukt in graaddagen. Het hogere aantal graaddagen vanaf 2012 verklaarde grotendeels de stijging in reëel gasverbruik tot 2015. Het genormaliseerde verbruik in 2016 bedroeg 66 kWh/m². De EMAS-benchmark voor genormaliseerd gasverbruik bedraagt 108 kWh/m².

Figuur 48: Gasverbruik voor de site Aalst in kWh/m² bruto vloeroppervlakte (2010-2016)

Verbeterprogramma

- Verdere inspanningen leveren voor de sensibilisatie van het personeel.
- Regelmatig onderhoud van de stookinstallatie.
- Richtlijnen voor personeel inzake afstellen verwarming/koeling.

3.3.2.2 Hasselt

Operationele doelstelling

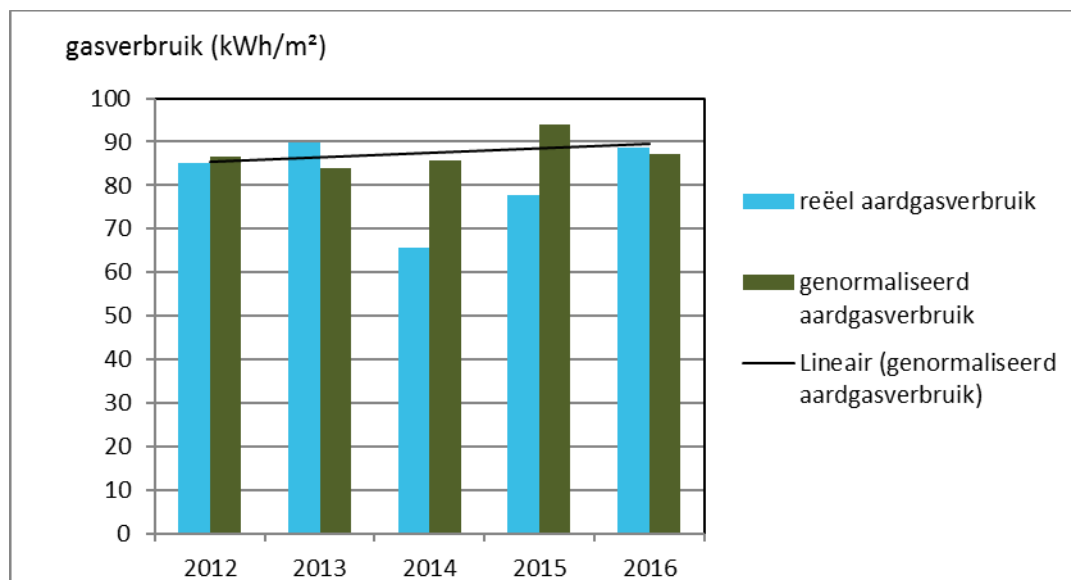
- 5 % minder gasverbruik (kWh/m²) in 2019 t.o.v. 2012.

Resultaten 2015

De stookinstallatie in Hasselt werkt op aardgas. Het reële gasverbruik in Hasselt bedroeg in 2012 1.770 kWh/vte of 85,1 kWh/m² (bruto vloeroppervlakte). In 2013 steeg het gasverbruik tot 2.056 kWh/vte of 90 kWh/m² door een iets kouder jaar. In 2014 was er een sterke daling door het zachte voorjaar 2014. In 2016 steeg het verbruik weer tot 2.079 kWh/vte of 88,6 kWh/m².

Om de doelstelling correct te evalueren, is een omrekening naar genormaliseerd verbruik nodig: dit is een correctie aan de hand van de graaddagen. Het gasverbruik hangt namelijk samen met de

weersomstandigheden, uitgedrukt in graaddagen⁶. Het hogere aantal graaddagen in 2013 en 2015 verklaarde grotendeels de stijging in reëel gasverbruik. Daarnaast steeg het genormaliseerd gasverbruik met 0,5 %, van 86,7 kWh/m² in 2012 tot 87,1 kWh/m² in 2016. De EMAS-benchmark voor genormaliseerd gasverbruik bedraagt 108 kWh/m².

Figuur 49: Gasverbruik voor de site Hasselt in kWh/m² bruto vloeroppervlakte (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Verdere inspanningen leveren voor de sensibilisering van het personeel.
- Regelmatig onderhoud van de stookinstallatie.
- Opsporen van energieverliezen en corrigerende maatregelen toepassen.
- Inventarisatie oppervlakte verwarmde ruimte.

3.3.2.3 Herentals

Operationele doelstelling

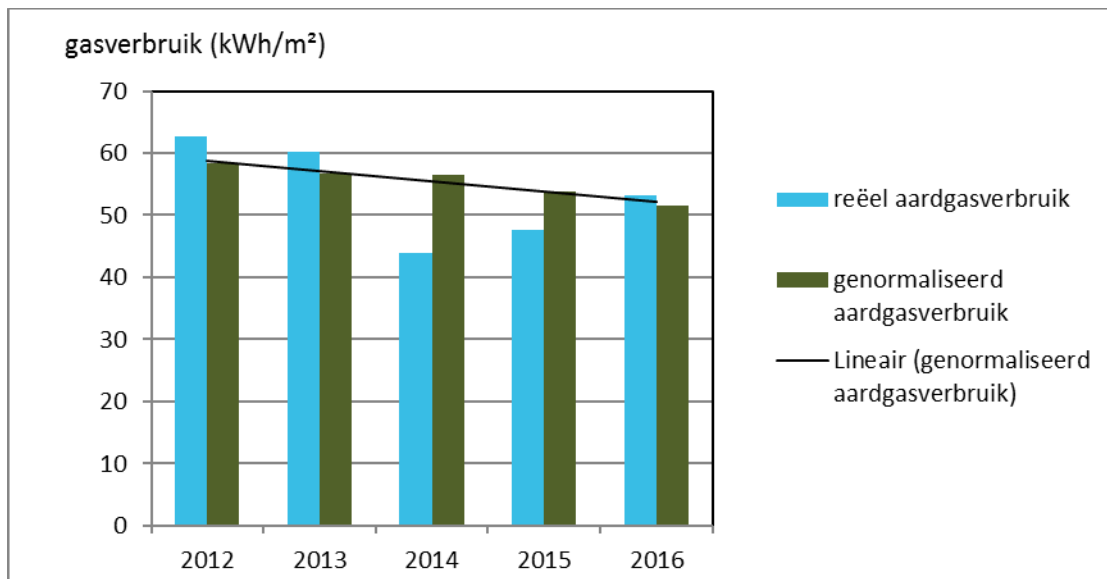
- Gasverbruik (kWh/m²) terugschroeven met 5 % tegen 2019 t.o.v. 2012.

Resultaten 2015

De stookinstallatie in Herentals draait op aardgas. Het gasverbruik in Herentals bedroeg in 2012 3.189 kWh/vte of 62,7 kWh/m² (bruto vloeroppervlakte). In 2013 bleef het gasverbruik nagenoeg gelijk, met 3.058 kWh/vte of 60,1 kWh/m². In 2014 was er een daling tot 2.501 kWh/vte of 43,9 kWh/m² door het zachte voorjaar 2014. In 2015 en 2016 stegen de reële verbruiken tot 3.185 kWh/vte of 53 kWh/m².

⁶ Het gasverbruik werd genormaliseerd per maand met equivalente graaddagen (16,5 °C) van www.aardgas.be. De normale equivalente graaddagen zijn het gemiddelde over 1981-2010.

Om de doelstelling correct te evalueren, is een omrekening naar genormaliseerd verbruik nodig: dit is een correctie aan de hand van de graaddagen. Het gasverbruik hangt namelijk samen met de weersomstandigheden, uitgedrukt in graaddagen. Het hogere aantal graaddagen in 2013 verklaarde grotendeels de stijging in reëel gasverbruik. Daarnaast daalde het genormaliseerd gasverbruik⁷ met 11,6 %: van 58,4 kWh/m² in 2012 tot 51,6 kWh/m² in 2016. De EMAS-benchmark voor genormaliseerd gasverbruik bedraagt 108 kWh/m².

Figuur 50: Gasverbruik voor de site Herentals in kWh/m² bruto vloeroppervlakte (2012-2016)

Verbeterprogramma

- De automatische temperatuurregeling van de centrale verwarming efficiënt instellen.
- Personeelsleden motiveren om zo weinig mogelijk warmteverlies te creëren door bv. het sluiten van deuren en ramen.

3.3.2.4 Antwerpen dienst Lucht

Dit omvat zowel de locatie Kronenburgstraat als Vuurkruisenplein in Antwerpen. Enkel voor Kronenburgstraat zijn er milieugegevens geregistreerd, omdat dit in het Vuurkruisenplein tot nu toe nog niet mogelijk is.

Operationele doelstelling

- Tegen eind 2014 zal het primair energieverbruik dalen met 10 % t.o.v. 2012.

De operationele doelstelling werd behaald.

- Beschikbaar stellen van de operationele maatregel uit de energieaudit.

⁷ Het gasverbruik werd genormaliseerd per maand met equivalente graaddagen (16,5 °C) van www.aardgas.be. De normale equivalente graaddagen zijn het gemiddelde over 1981-2010.

De stookinstallatie in Antwerpen dienst Lucht, Kronenburgstraat, werkt op aardgas. Het gasverbruik is berekend als een vaste fractie (12,85 %) van het gasverbruik van het gehele gebouw. De variaties in gasverbruik over de jaren zijn dus enkel te verklaren op het niveau van het hele gebouw. Omdat gegevens over de vloeroppervlakte nog ontbreken, is het gasverbruik enkel per vte weergegeven. Voor de evaluatie van de doelstelling wordt het gasverbruik in MWh gehanteerd, na normalisatie voor de weersomstandigheden.

Om de doelstelling correct te evalueren, is een omrekening naar genormaliseerd verbruik nodig: dit is een correctie aan de hand van de graaddagen. Het genormaliseerd gasverbruik (MWh) daalde tussen 2012 en 2015 met 19 %, om in 2016 te stijgen (+1,5 %). Na normalisatie bleef het gasverbruik/vte in 2015 in Antwerpen ver boven de EMAS-benchmark: 7.012 kWh/vte. De EMAS-benchmark voor gasverbruik bedraagt 3.462 kWh/vte.

- Actieplan opstellen op basis van de energieaudit PIH (Kronenburgstraat).

- Tegen 2019 daalt het gasverbruik (kWh/m²) met 10 % t.o.v. 2014.

Resultaten 2016

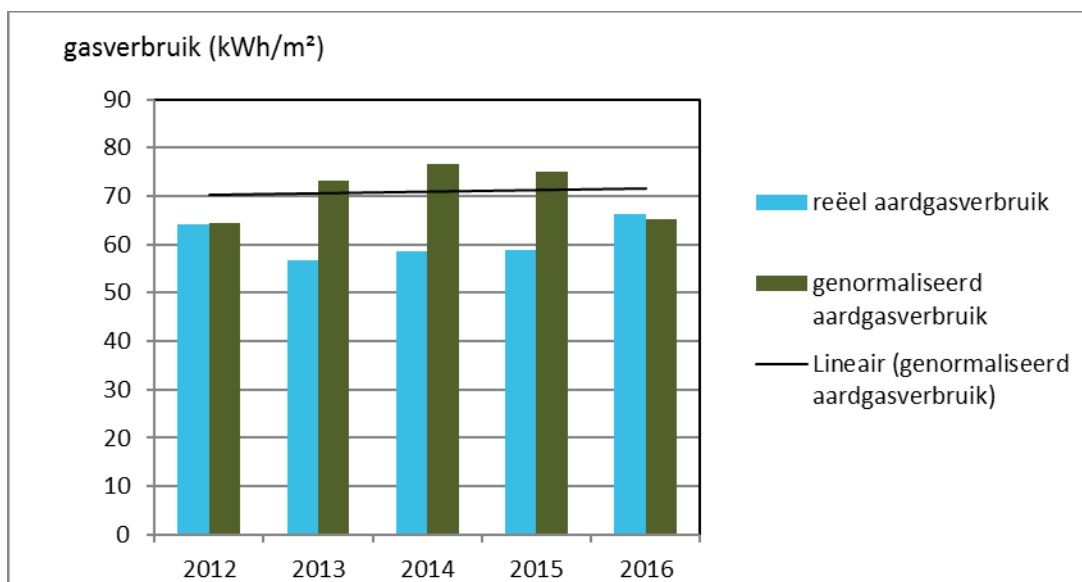
De stookinstallatie in Oostende werkt op aardgas. Het gasverbruik in Oostende bedroeg in 2012 2.991 kWh/vte of 64 kWh/m² (bruto vloeroppervlakte). Van 2013 (2.650 kWh/vte) tot 2015 daalde het verbruik, om in 2016 te stijgen tot 3.458 kWh/vte of 66,4 kWh/m²: een stijging van 13 % t.o.v. van 2014.

Om de doelstelling correct te evalueren, is een omrekening naar genormaliseerd verbruik nodig: dit is een correctie aan de hand van de graaddagen. Het gasverbruik hangt namelijk samen met de weersomstandigheden, uitgedrukt in graaddagen.

Het genormaliseerde verbruik daarentegen daalde met 15 %, van 76,7 kWh/m² in 2014 naar 65 kWh/m² in 2016.

Het gebouw bestaat uit aparte kantoorruimten met een verwarming te regelen via thermostaten. Hierdoor wordt de warmtevraag individueel gestuurd. Dit verklaarde voor een deel het grote verbruik.

De EMAS-benchmark voor genormaliseerd gasverbruik bedraagt 108 kWh/m².

Figuur 52: Gasverbruik (reëel) voor de site Oostende in kWh/m² bruto vloeroppervlakte (2012-2016)

Verbeterprogramma

- De automatische temperatuurregeling van de centrale verwarming efficiënt instellen.
- Personeelsleden motiveren om zo weinig mogelijk warmteverlies te creëren in de kantoren.
- Onderzoeken om aan te sluiten op het warmtenet industrieterrein Oostende.

3.3.2.6 Gent

Operationele doelstellingen

- Tegen 2019 daalt het gasverbruik (kWh/m²) met 6 % t.o.v. 2014.

Voor de verwarming en koeling van het gebouw kan men 3 installaties onderscheiden:

- Voor de verwarming en koeling kan men het gebouw grotendeels opdelen in 2 zones: een kantoorgedeelte en een labgedeelte. Daarnaast zijn er nog kleinere zones, waaronder op de gelijkvloerse verdieping (GV) een hal, een eetruimte en een EHBO-lokaal. In de kelder (-1) zijn er de kleedkamers, de douches en de technische lokalen. Voor de bevochtiging van de lucht van de kantoren wordt gebruikgemaakt van een gasgestookte luchtbevochtiger. Het sanitair warm water wordt geleverd door een gasboiler. Omdat de klimatisatie van het gebouw hoofdzakelijk via (elektrische) warmtepompen gebeurt, geeft het gasverbruik niet de warmtevraag van het gebouw weer.

Jaar	reëel aardgasverbruik (kWh/m²)
2013	135
2014	27
2015	24
2016	44

Verbeterprogramma

- Verdere inspanningen leveren voor de optimalisatie van de systemen.
- Opsporen van energieverliezen en corrigerende maatregelen toepassen.

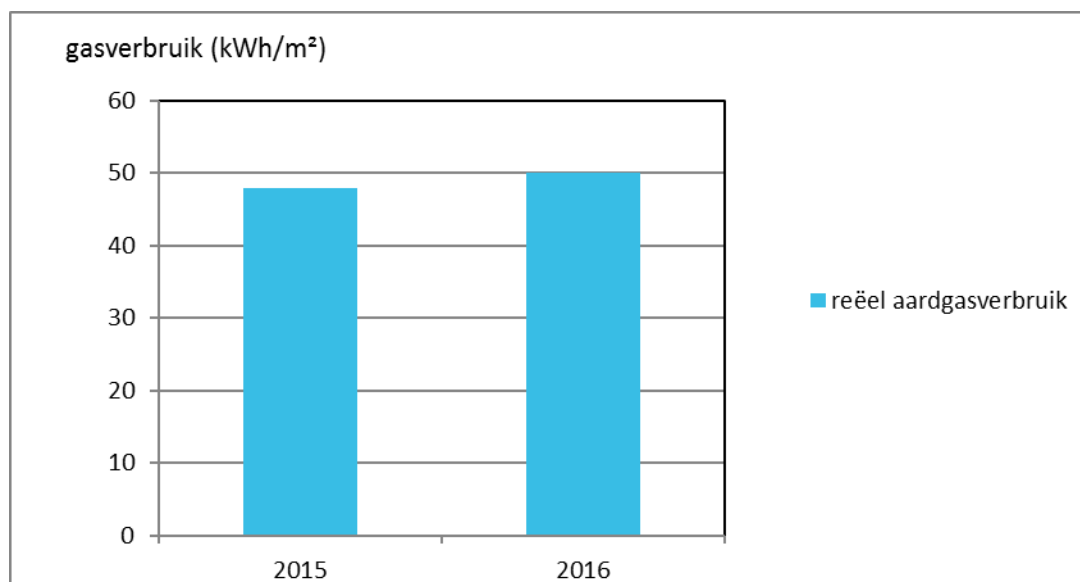
3.3.2.7 VAC Antwerpen

Operationele doelstelling

- Het gasverbruik (kWh/m²) verlagen met een totaal van 2 % jaarlijks tegen 2020, met 2015 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Het verbruik werd bepaald aan de hand van het verbruik in het gehele gebouw, vermenigvuldigd met de verhouding vte's werkzaam bij de VMM ten opzichte van de vte's in het hele gebouw. Het gasverbruik geeft de warmtevraag weer voor het kantoorgedeelte dat de VMM gebruikt. Het verbruik bedroeg 48 kWh/m² in 2015. In 2016 steeg het licht, naar 50 kWh/m² of 918 kWh/vte.

Figuur 54: Gasverbruik (reëel) voor het VAC Antwerpen in kWh/m² bruto vloeroppervlakte (2015-2016)

Verbeterprogramma

- Actief meewerken aan de initiatieven van het Facilitair bedrijf ter verlaging van het verbruik.

3.3.2.8 CBG Leuven

Er zijn geen gasgestookte toestellen aanwezig.

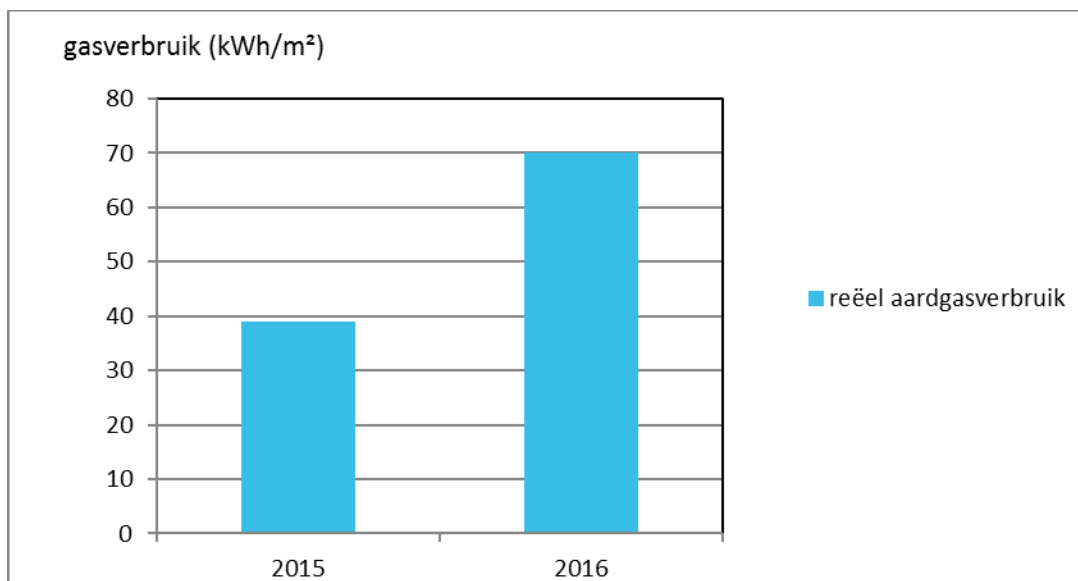
3.3.2.9 VAC Leuven

Operationele doelstelling

- Het gasverbruik (kWh/m²) verlagen met een totaal van 2 % jaarlijks tegen 2020, met 2015 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Het verbruik werd bepaald aan de hand van het verbruik in het gehele gebouw, vermenigvuldigd met de verhouding vte's werkzaam bij VMM ten opzichte van de vte's in het hele gebouw. Het gasverbruik geeft de warmtevraag weer voor het kantoorgedeelte dat de VMM gebruikt. Dit is maar een deel van de warmtevraag van het gebouw, aangezien er ook een BEO-veld aanwezig is. Het verbruik bedroeg 39 kWh/m² in 2015. In 2016 steeg het met 79 % naar 70 kWh/m² of 918 kWh/vte.

Figuur 55: Gasverbruik (reëel) voor het VAC Leuven in kWh/m² bruto vloeroppervlakte (2015-2016)

Verbeterprogramma

- Actief meewerken aan de initiatieven van het Facilitair bedrijf ter verlaging van het verbruik.

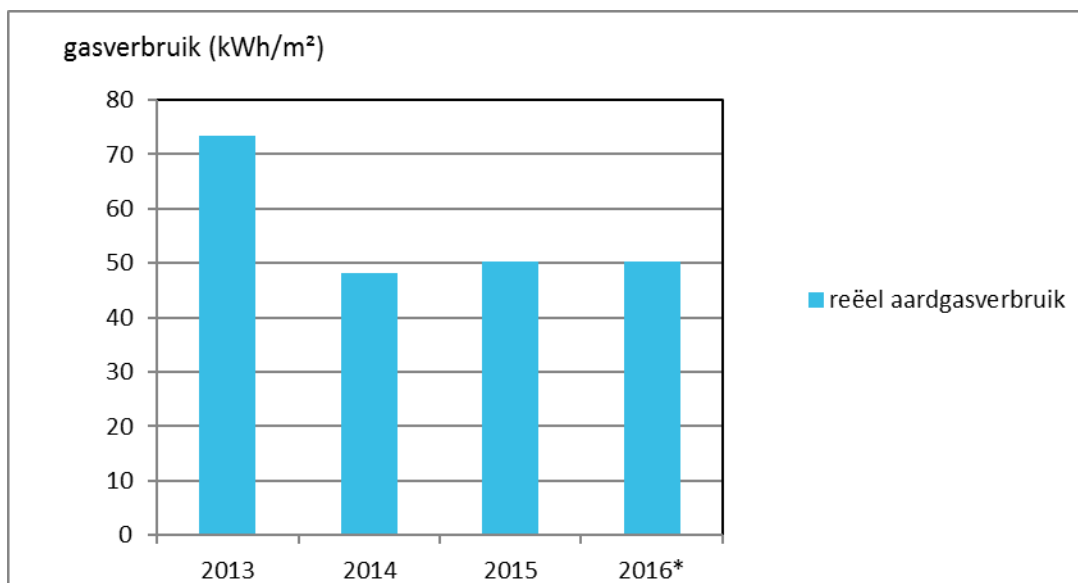
3.3.2.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstelling

- Energieverbruik gas (kWh/m²) terugschroeven met 5 % tegen 2020, met 2013 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Het gasverbruik geeft de warmtevraag weer voor het kantoorgedeelte dat de VMM gebruikt, maar de installatie is gemeenschappelijk met Aquafin NV. Het verbruik bedroeg 50 kWh/m² in 2015. Door het ontbreken van cijfers in 2016 nemen we aan dat het gebruik status quo bleef.

Figuur S6: Gasverbruik (reëel) voor Oostende onderhoudsdienst in kWh/m² bruto vloeroppervlakte (2013-2016)

Verbeterprogramma

- Optimaliseren van de verwarmingsinstallatie.

3.4 Mobiliteit

Milieudoelstellingen mobiliteit

- Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split verbeteren ten opzichte van 2011. De modal split betekent de overschakeling van individueel vervoer naar gemeenschappelijke vervoerswijzen.
- De VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20 % tegen 2020, met 2012 als referentiejaar.

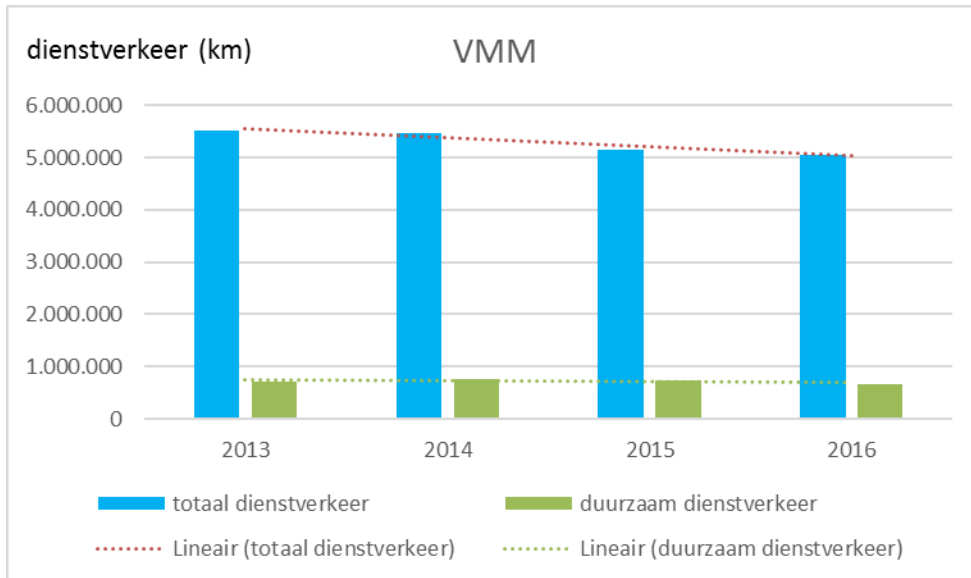
De VMM promoot duurzame mobiliteit bij haar personeelsleden, zowel voor dienstreizen als voor woon-werkverkeer. Duurzame mobiliteit betekent voorrang voor voetgangers (Stappers), fietsers (Trappers) en collectief vervoer (Openbaar vervoer, carpooling). Pas daarna komt Privévervoer. Dat is het zogenaamde STOP-principe. Uiteraard heeft de ligging van een locatie een grote impact op het mobiliteitsgedrag.

Dienstreizen bij de VMM

Onderstaande figuur geeft de mobiliteit tijdens diensturen of dienstverplaatsingen weer voor de hele VMM, uitgedrukt in personenkilometers.

- In 2016 werden de kilometergegevens van 312 dienstwagens geregistreerd.
- Het afgelegde aantal kilometers met dienstwagens komt op 5.306 km per vte. Er werd in 2016 4,044 miljoen km afgelegd voor dienstverplaatsingen met dienstwagens.
- Daarnaast legde het personeel voor dienstverplaatsingen 0,104 miljoen km af met de eigen wagen (cijfers 2015). Dat is 29 % minder dan in 2014.
- Internationale dienstverplaatsingen met vliegtuig en trein kwamen op 0,287 miljoen km uit, waarvan ongeveer 83 % met het vliegtuig en 17 % met de trein.

- Het aandeel duurzame dienstverplaatsingen, uitgedrukt in personenkilometers, bedroeg 13 % in 2016. Dat is hetzelfde als in 2013, hoewel in de tussenliggende jaren het aandeel 14 % bedroeg.

Figuur 57: Dienstverplaatsingen: personenkilometers dienstverkeer (km) voor de hele VMM (2013-2016)

- Meer dan 80 % van de dienstverplaatsingen in 2016 werd afgelegd voor de uitbating van de meetnetten, de rattenbestrijding en het operationeel beheer van de waterlopen. Heel wat personeelsleden werken namelijk dagelijks op het terrein, meestal met specifieke meetapparatuur of een specifieke uitrusting voor het beheer van de waterlopen. Het openbaar vervoer is in die gevallen geen alternatief.
- In 2014 werd een ritregistratiesysteem in de voertuigen ingebouwd, met als doel een betere monitoring van de ritten.
- Voor dienstreizen wordt het openbaar vervoer of de (dienst)fiets gepromoot. Voor de dienstreizen met de trein wordt naast het aantal gereserveerde treintickets ook de afgelegde afstand geregistreerd. Het totaal aantal treinritten nam in de periode 2009-2016 toe met 20 % en in de periode 2011-2016 met 4 %, ondanks de daling van het aantal vte's sinds 2013. Het aantal treinritten per vte nam in dezelfde periodes toe met 51 % en 27 %, wat duidt op een intensiever gebruik van het openbaar vervoer.
- Sinds januari 2014 beschikt de VMM over Blue-bikepassen per vestiging. In 2014 werden 160 ontleningen geregistreerd, in 2015 werden dat er 281, in 2016 364.
- In 2014 werden eveneens twee elektrische fietsen aangekocht. Die konden uitgeleend worden voor dienstverplaatsingen, maar ook gedurende een werkweek als testfiets voor woon-werkverkeer. De fietsen verplaatsen zich tussen de vestigingen. Sinds einde 2016 beschikken al de EMAS-geregistreerde locaties over een elektrische dienstfiets.

Verbetermaatregelen

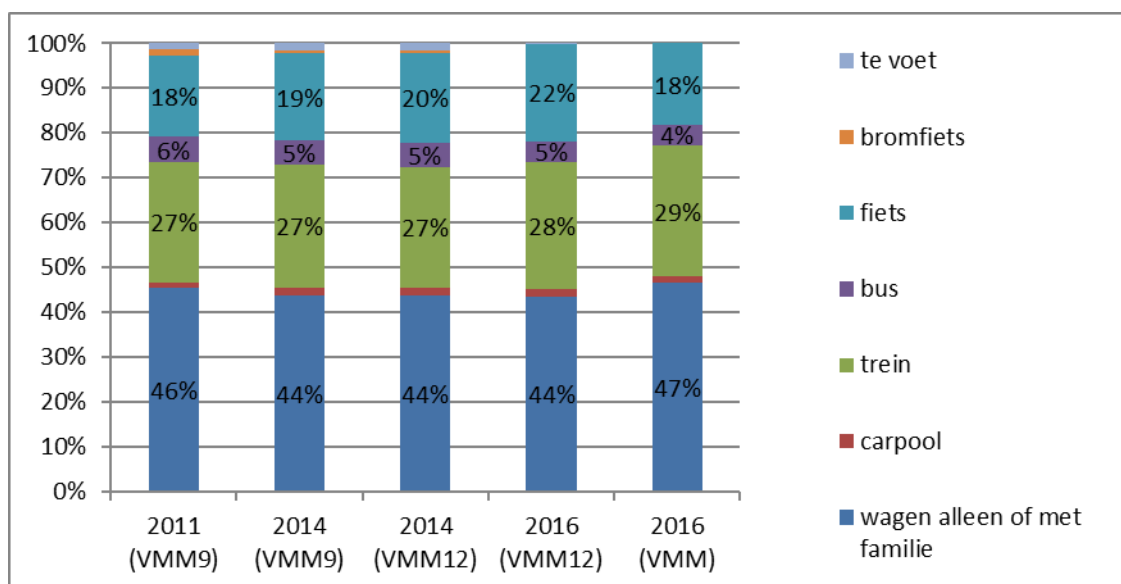
- Richtlijnen opvolgen voor het gebruik van het vliegtuig bij dienstreizen.
- In 2015 beschikt het volledige wagenpark over een ritregistratiesysteem.

- Blue-bikegebruik verder promoten bij het personeel.
- Graduele uitbreiding Cambio binnen de VMM.
- Het aantal elektrische fietsen binnen de VMM verhogen.

Woon-werkverkeer bij de VMM

De VMM moedigt vanuit haar voorbeeldfunctie milieuvriendelijk woon-werkverkeer aan. De personeelsleden krijgen abonnementen op trein, metro en/of bus volledig terugbetaald. Wie met de fiets naar het werk komt, ontvangt een fietsvergoeding. In al de locaties staan douches ter beschikking. De EMAS-benchmark voor het aandeel duurzaam woon-werkverkeer bedraagt 91 %. De EMAS-benchmarkgroep is samengesteld uit overheidsbedrijven met locatie in Brussel, die allemaal dicht bij het netwerk openbaar vervoer gelegen zijn.

Figuur 58: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de hele VMM (2011-2016). VMM9 omvat 9 vestigingen, VMM12 omvat 12 vestigingen.

(Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

De VMM neemt elke 3 jaar deel aan de enquête 'woon-werkverkeer', georganiseerd door de federale overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer. Twee derde van het personeel nam deel aan de mobiliteitsenquête in 2011, alleen de locaties met meer dan 30 personeelsleden. In 2014 werd een nieuwe enquête uitgevoerd met een bredere vraagstelling (meer locaties en meer vragen), om een gedetailleerder beeld te krijgen van het woon-werkverkeer. In 2016 werd een beperkte enquête uitgevoerd in alle locaties naar de vervoerswijze voor het hoofdtraject.

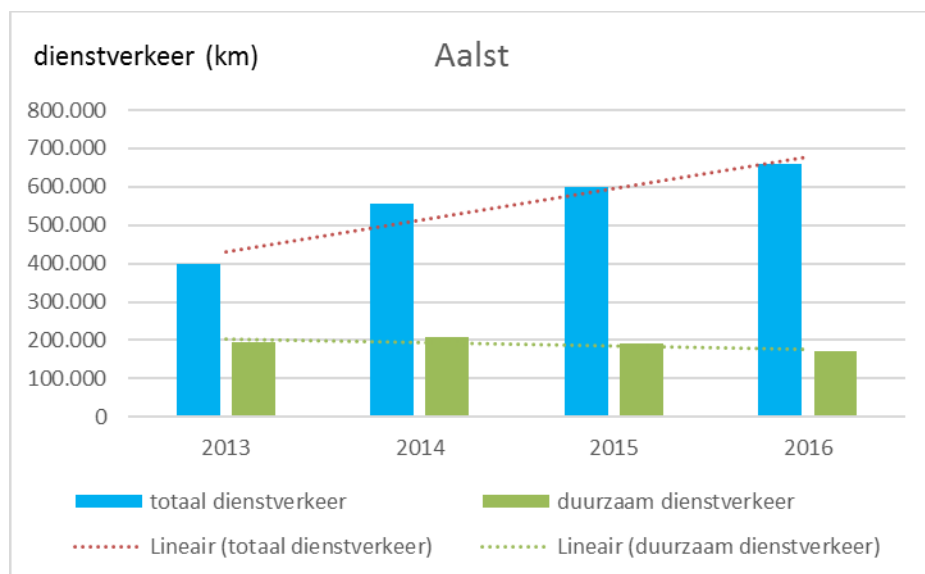
De besproken cijfers slaan op VMM9 in 2011 en op VMM12 in 2014 en 2016.

Personeelsleden van de VMM kwamen in 2011 voor 32 %, in 2014 voor 32 % en in 2016 voor 33 % met het openbaar vervoer in hoofdtraject naar het werk. In 2011 kwam ook 20 %, in 2014 22 % en in 2016 22 % met de fiets of te voet. Tot slot kwam in 2011 48 %, in 2014 46 % en in 2016 45 % met de wagen, motorfiets of bromfiets. Duurzaam woon-werkverkeer omvat alle vervoerswijzen behalve auto, motor- of bromfiets. Het aandeel duurzaam woon-werkverkeer bedroeg dus in 2011 52 % en in 2014 62 %. De enquête in 2014 werd wel bij een ruimer aantal personeelsleden gevoerd en in meerdere locaties dan in 2011.

De site Aalst is een administratieve site, terwijl andere sites instaan voor de exploitatie van de meetnetten of het beheer van de waterlopen. Binnen de VMM nam deze site 13 % van de totale dienstverplaatsingen voor haar rekening in 2016.

Ten opzichte van de hele VMM had de site Aalst een groter aandeel in duurzame vervoermodi: trein en fiets. Voor heel de VMM bedroeg dit 13 % tegenover 25 % in Aalst in 2016. In 2015 bedroeg dit aandeel nog 32 % in Aalst, in 2014 nog 37 %.

Van 2015 naar 2016 stegen de dienstkilometers met 10 %, maar daalde de afstand van duurzame dienstverplaatsingen uitgedrukt in personenkilometers met 10 % voor de site Aalst.

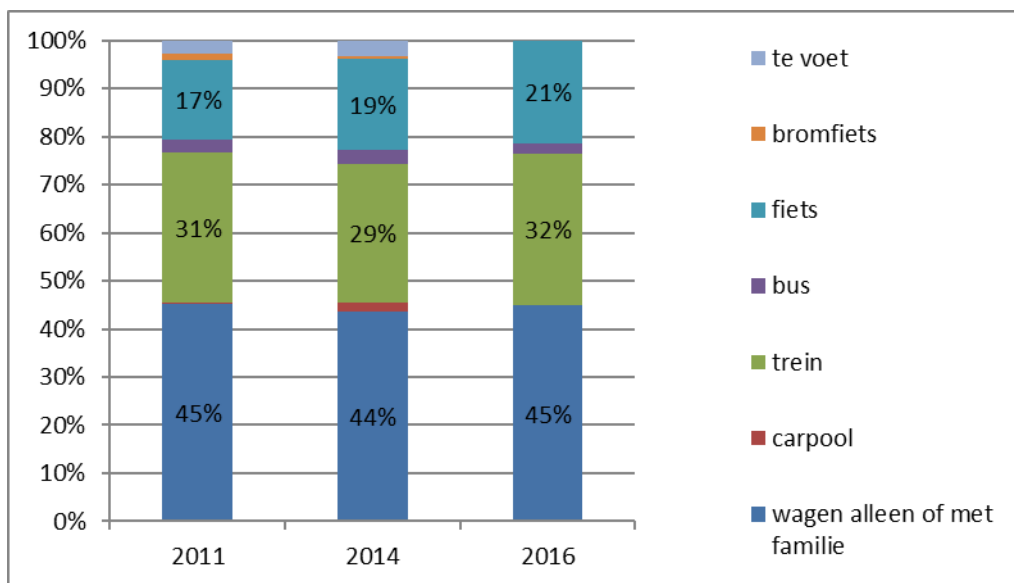

Figuur 59: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Aalst (2013-2016)

3.4.1.2 Woon-werkverkeer

De resultaten voor de site in Aalst lijken sterk op die van VMM12 voor 2016. Voor Aalst bedroeg het aandeel duurzaam woon-werkverkeer in het hoofdtraject 53 % in 2011, en dit op basis van de mobiliteitsenquête in 2011. In 2014 bedroeg dit aandeel 54 %, vooral door een stijging van fiets- en treinverplaatsingen.

Doel voor heel de VMM is om tegen 2020 de modal split te verbeteren en meer dan 52 % duurzaam vervoer te zien. Deze site draagt dus al sterk bij, maar heeft nog potentieel voor meer duurzaam woon-werkverkeer.

Figuur 60: Aandeel vervoerswijzen (modi) in het woon-werkverkeer op de site Aalst (2011-2016)
(Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

Verbeterprogramma

- Bedrijfsvervoersplan opmaken voor deze vestiging op basis van Mobiscan.
- Het gebruik van de fiets in woon-werkverkeer verder promoten.
- In de parkeergarage twee plaatsen voor carpoolen voorzien.
- Opleidingen zoveel mogelijk decentraal organiseren.
- Actief afbouw- en vervangingsbeleid voor het wagenpark uitwerken.

3.4.2 Hasselt

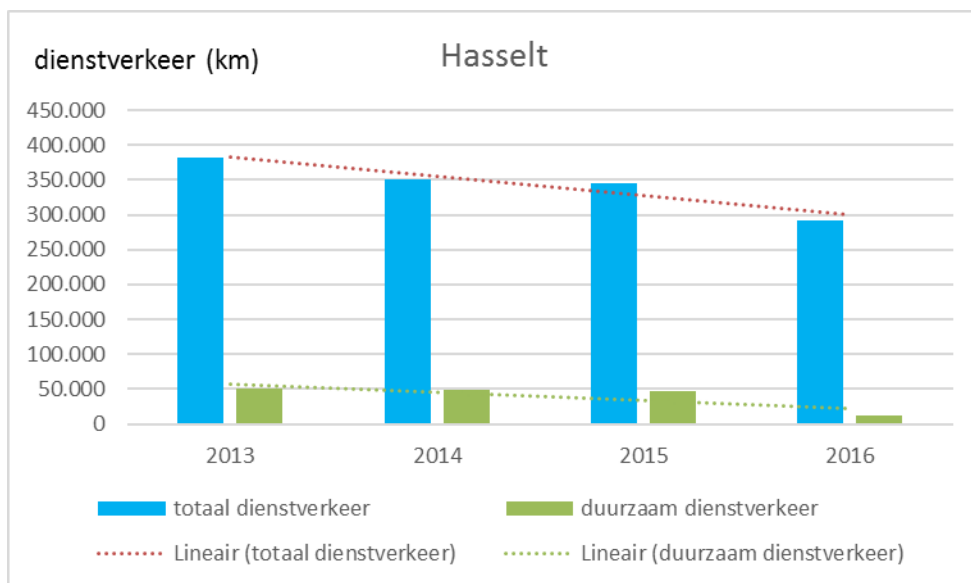
Operationele doelstellingen

- Tegen 2018 5 % meer werknemers via duurzaam woon-werkverkeer ten opzichte van 2011.
- 100 % meer Blue-bikegebruik in 2018.
- Tegen 2015 beschikken we over een ritregistratiesysteem van de vervoerswijzen dienstverplaatsingen.

Resultaten 2016

3.4.2.1 Dienstreizen

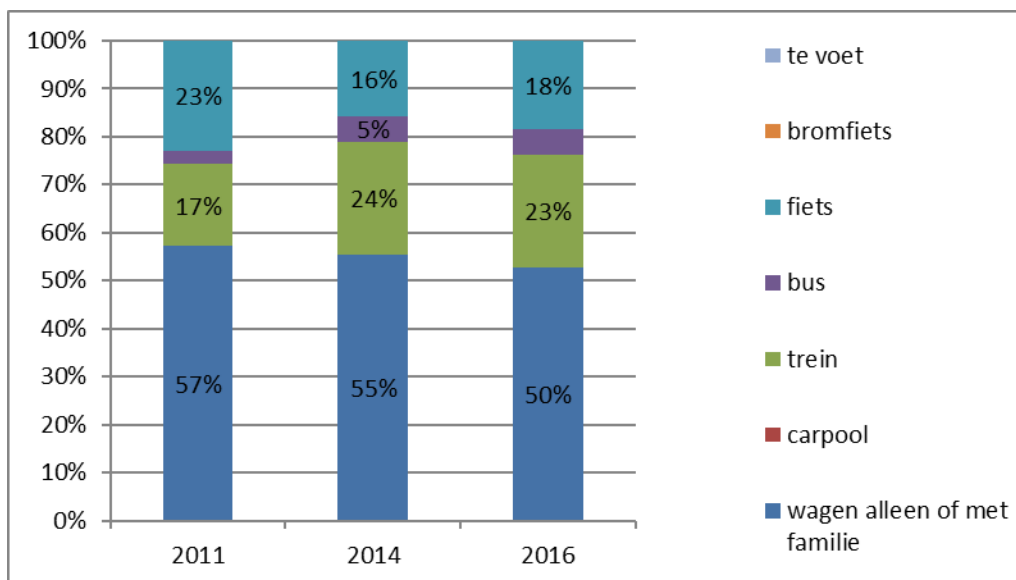
Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site Hasselt. In 2016 werden hier 6 % van de VMM-dienstkilometers afgelegd. In 2016 scoorde Hasselt laag op het vlak van duurzame vervoermodi (trein en fiets), ten opzichte van het VMM-totaal met slechts 4 %, terwijl dit aandeel nog 13 % was in 2015. De reden: de VMM in Hasselt staat in voor de exploitatie van de meetnetten of het beheer van de waterlopen, in dezelfde mate als bij heel de VMM. Voor die terreinwerkers is het openbaar vervoer geen alternatief, maar er wordt ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens.

Figuur 61: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Hasselt (2013-2016)

3.4.2.2 Woon-werkverkeer

De vestiging in Hasselt ligt op wandelafstand van het station en de bushaltes. Toch verschillen de resultaten voor Hasselt sterk met die van de VMM in haar geheel. In 2016 werd hier 6 % van de VMM-dienstkilometers afgelegd. Voor Hasselt bedroeg het aandeel duurzaam woon-werkverkeer 43 % in 2011 en 45 % in 2014 en 2016. Doel voor heel de VMM is om tegen 2020 de modal split te verbeteren, wat overeenkomt met een percentage duurzaam woon-werkverkeer boven de 52 %. Het aandeel duurzaam vervoer in hoofdtraject zal in deze vestiging nog boven de 52 % moeten stijgen.

Figuur 62: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Hasselt (2011-2016)
 (Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

- Deelname aan Bike to Work met de vestiging.
- Promoten van Blue-bike in combinatie met de trein voor dienstverplaatsingen.
- Mobiscan maken van de vestiging.

Operationele doelstellingen

- 5 % meer werknemers via duurzaam woon-werkverkeer tegen 2018.
- Implementatie van plaatsonafhankelijk werk met 5 % t.o.v. 2012 tegen 2018.
- Tegen 2015 beschikken we over een registratiesysteem van de vervoerswijzen dienstverplaatsingen.

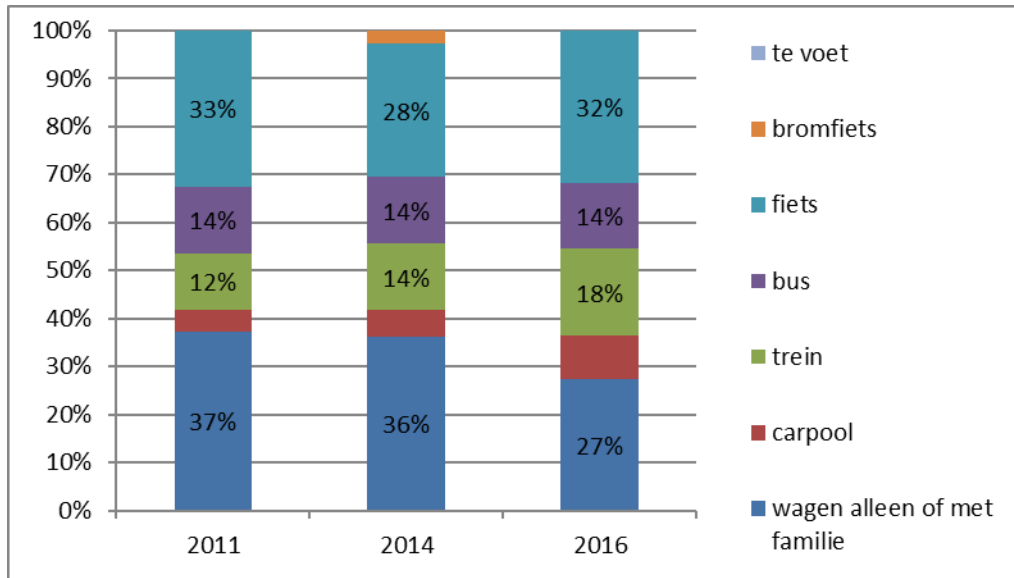
3.4.3.1 Dienststreizen

Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site Herentals. Binnen de VMM is deze vestiging goed voor 6 % van de dienstkilometers. In 2016 had Herentals een hoog aandeel in duurzame vervoermodi (trein en fiets), met 21 % ten opzichte van het VMM-totaal van 13 %. De VMM in Herentals staat in voor de exploitatie van de meetnetten of het beheer van de waterlopen. Voor die terreinwerkers is het openbaar vervoer geen alternatief, maar wordt ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens.

De vestiging in Herentals ligt op wandelafstand van het station en de bushaltes. Voor Herentals bedroeg het aandeel duurzaam woon-werkverkeer 58 % in 2011, 56 % in 2014 en 64 % in 2016. Doel voor heel de VMM

is om tegen 2020 de modal split te verbeteren. Wat overeenkomt met een percentage duurzaam woon-werkverkeer boven de 52 %. Deze site draagt dus al sterk bij, maar heeft nog potentieel voor meer duurzaam woon-werkverkeer.

Figuur 64: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Herentals (2011-2016)
(Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

Verbeterprogramma

- Carpoolen met wagens onderzoeken.
- Promoten van Blue-bike in combinatie met de trein voor dienstverplaatsingen.
- Vergaderingen zo organiseren dat ze vlot bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.
- Mobiscan maken van de vestiging.

3.4.4 Antwerpen dienst Lucht

Dit behelst zowel de locatie Kronenburgstraat als Vuurkruisenplein in Antwerpen.

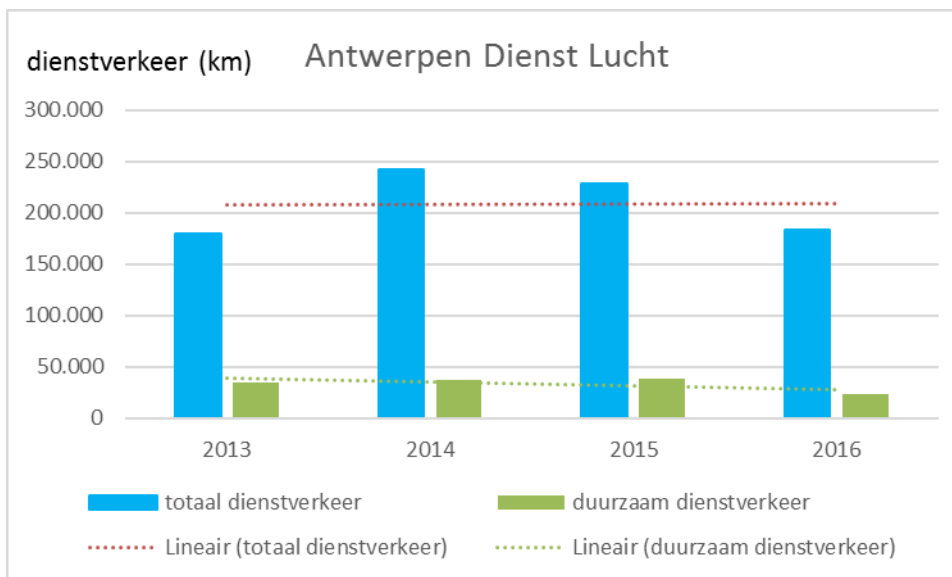
Operationele doelstellingen

- De modal split wordt verbeterd, zodat 87 % van de werknemers zich duurzaam verplaatst tegen 2018.
- Tegen 2018 het aantal duurzame dienstverplaatsingen laten toenemen met 20 % t.o.v. 2012.
- Het Blue-bikegebruik moet met 100 % toenemen in 2018 t.o.v. 2014.
- Tegen 2016 beschikken over een registratiesysteem van alle manieren van vervoer voor dienstverplaatsingen.

Resultaten 2016

3.4.4.1 Dienstreizen

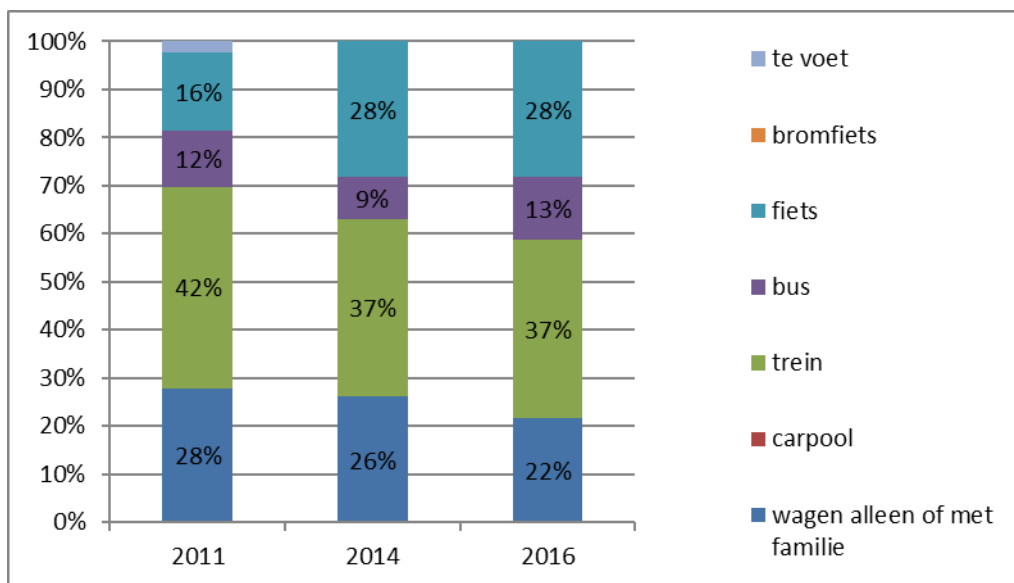
Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site Antwerpen. Binnen de VMM is deze vestiging goed voor 4 % van de dienstkilometers. In 2016 had Antwerpen met 12 % een bijna gelijk aandeel in duurzame vervoermodi (trein en fiets) ten opzichte van het VMM-totaal van 13 %. Het grootste aandeel lag bij de auto met 75 %. De reden hiervoor is dat de VMM in Antwerpen instaat voor de exploitatie van de meetnetten lucht over het hele Vlaamse Gewest. Voor die terreinwerkers is het openbaar vervoer geen alternatief, maar wordt ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens. Daarnaast zijn enkele medewerkers betrokken in het internationale milieubeleid, wat leidt tot internationale verplaatsingen.

Figuur 65: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Antwerpen dienst Lucht (2013-2016)

3.4.4.2 Woon-werkverkeer

De vestiging in Antwerpen ligt in het centrum en is daardoor ontsloten door een uitgebreid netwerk van openbaar vervoer. Voor Antwerpen bedroeg het aandeel duurzaam woon-werkverkeer 72 % in 2011, 74 % in 2014 en 78 % in 2016. Deze vestiging scoorde daarmee bijzonder hoog en haalde ruim de brede doelstelling van de VMM qua modal split voor woon-werkverkeer. Dit werd verklaard door meer gebruikers van het openbaar vervoer en de fiets ten nadele van de wagen, hoofdzakelijk gerealiseerd door de nieuwkomers ter vervanging van de werknemers met pensioen.

Figuur 66: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Antwerpen dienst Lucht (2011-2016)
(Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

Verbeterprogramma

- Uitwerken van registratie van dienstverplaatsingen met de fiets.
- Gebruik van bestaande carpool databank stimuleren.
- Elke medewerker van dienst Lucht volgt de vorming ecodriving.
- Dienstverplaatsing met trein en fiets stimuleren en faciliteren.

3.4.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstellingen

- Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woon-werkverkeer verbetert met 5 procentpunten tegen 2017 (t.o.v. mobiliteitsbevraging 2014).
- Het aantal dienstkilometers met wagens daalt met 20 % in 2019 t.o.v. 2012.
- De duurzame dienstverplaatsingen nemen jaarlijks met 5 % toe t.o.v. 2016.

Resultaten 2016

3.4.5.1 Dienstreizen

Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site Oostende. Binnen de VMM was deze vestiging goed voor 12 % van de dienstkilometers in 2016. In 2016 had Oostende een laag aandeel in duurzame vervoermodi (trein en fiets): 10 %, ten opzichte van het VMM-totaal van 13 %. Dit aandeel nam sterk toe in Oostende ten opzichte van 2013, toen het nog 4 % bedroeg. De VMM in Oostende staat in voor de exploitatie van de meetnetten of

Oostende

dienstverkeer (km)

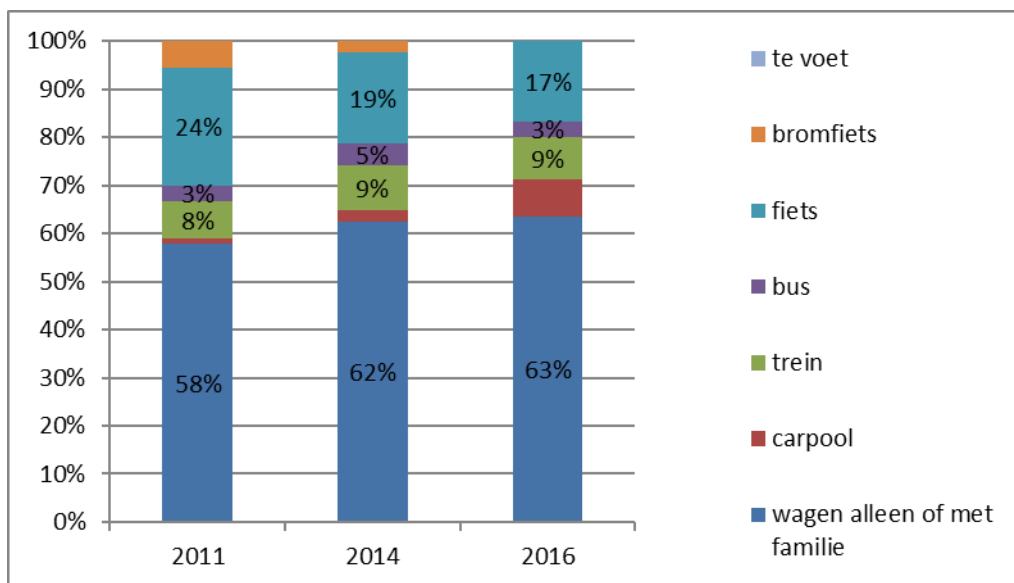
Jaar	totaal dienstverkeer (km)	duurzaam dienstverkeer (km)
2013	~680.000	~50.000
2014	~670.000	~50.000
2015	~510.000	~50.000
2016	~520.000	~0.000

Legend:

- totaal dienstverkeer (blue bar)
- duurzaam dienstverkeer (green bar)
- Lineair (totaal dienstverkeer) (red dotted line)
- Lineair (duurzaam dienstverkeer) (green dotted line)

3.4.5.2 Woon-werkverkeer

Milieuverklaring 2017 101

Figuur 68: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Oostende (2011-2016)
(Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

Verbeterprogramma

- Mobiscan laten uitvoeren.
- Promotie elektrische testfiets.
- Zorgen dat er dienstwagens beschikbaar zijn voor werkverplaatsingen.
- Maximaal kiezen voor het openbaar vervoer voor vergaderingen.

3.4.6 Gent

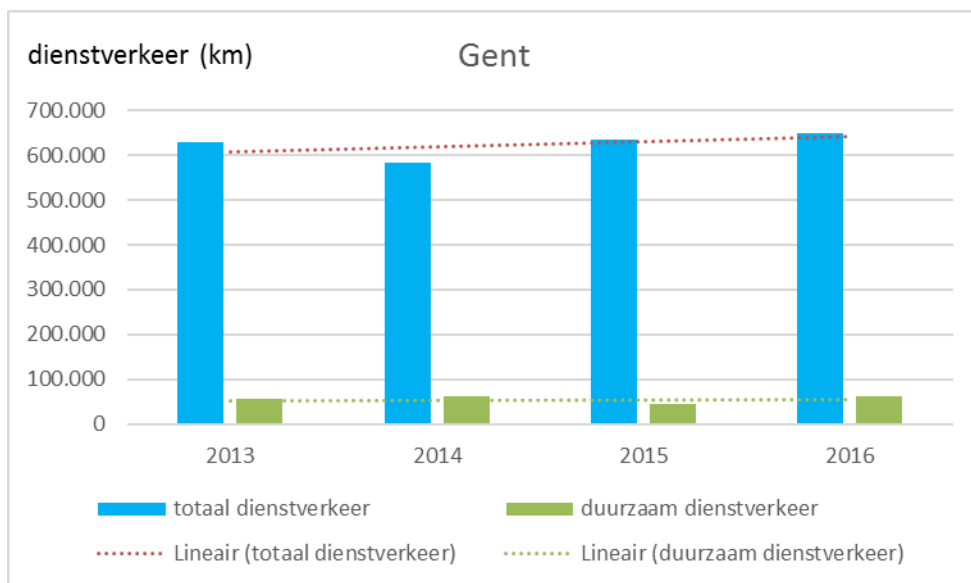
Operationele doelstellingen

- Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woon-werkverkeer verbetert met 5 procentpunten tegen 2017 (t.o.v. de mobiliteitsbevraging 2014).
- Het aantal dienstkilometers met wagens daalt met 20 % t.o.v. 2012 tegen 2019.
- De duurzame dienstverplaatsingen nemen jaarlijks met 5% toe t.o.v. 2016.

Resultaten 2016

3.4.6.1 Dienstreizen

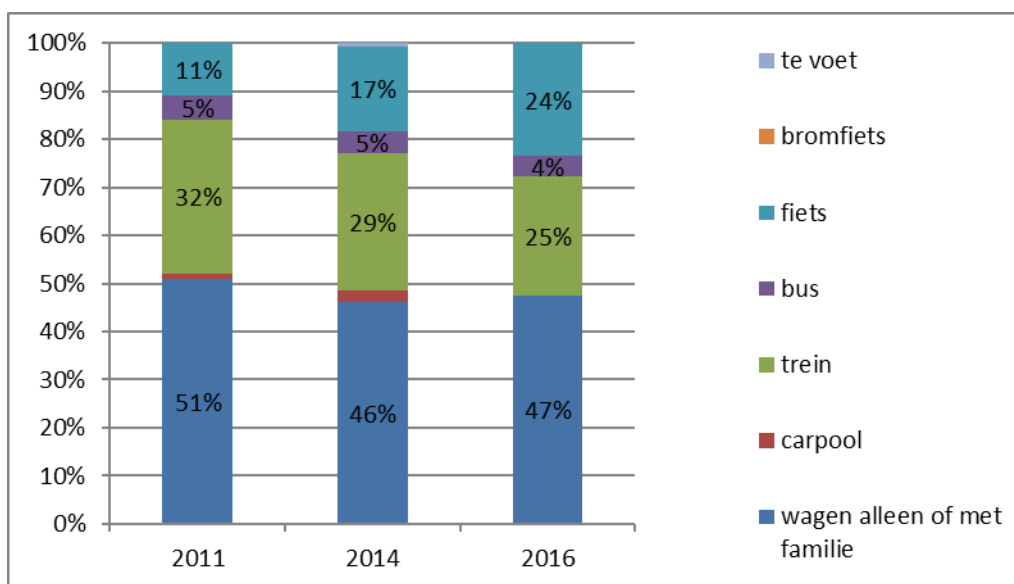
Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site Gent. Binnen de VMM was deze vestiging goed voor 13 % van de dienstkilometers in 2016. In 2016 had Gent een laag aandeel in duurzame vervoermodi met 9 % ten opzichte van het VMM-totaal van 13 %. Dit aandeel nam sterk toe in Gent ten opzichte van 2013, toen het nog 5 % bedroeg. De VMM Gent staat in voor de exploitatie van de meetnetten of het beheer van de waterlopen. Voor die terreinwerkers is het openbaar vervoer geen alternatief, maar wordt ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens.

Figuur 69: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site Gent (2013-2016)

3.4.6.2 Woon-werkverkeer

De site Gent ligt aan het op- en afrittencomplex van de E40, maar is ook vanuit het treinstation Gent-Sint-Pieters vlot bereikbaar met de tram of de fiets (een 15-tal minuten). Voor Gent bedroeg het aandeel duurzaam woon-werkverkeer 48 % in 2011, 52 % in 2014 en 53 % in 2016. Doel voor heel de VMM is om tegen 2020 de modal split te verbeteren, wat overeenkomt met een percentage duurzaam woon-werkverkeer boven de 52 %. Op deze vestiging is er nog potentieel voor een hoger aandeel duurzaam woon-werkverkeer.

Figuur 70: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Gent (2011-2016)
 (Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

Verbeterprogramma

- Responsabilisering van de VMM-richtlijn dienstverplaatsingen.
- Het gebruik van videoconferenties stimuleren.
- Fietsgebruik promoten.
- Bedrijfsvervoersplan laten maken met de resultaten van de Mobiscan.
- Onderzoek naar optimalisatie routes.

3.4.7 VAC Antwerpen

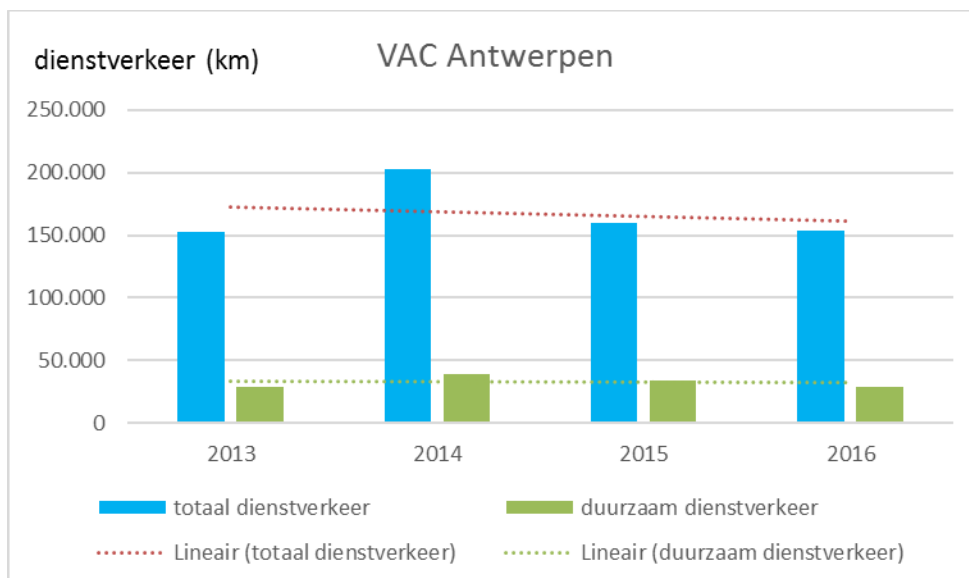
Operationele doelstellingen

- Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woon-werkverkeer verbetert met 75 %.
- Het aantal dienstkilometers met wagens daalt met 10 % t.o.v. 2012 tegen 2019.
- De duurzame dienstverplaatsingen (afgelegde km) nemen toe met 20 % t.o.v. 2012.
- Het Blue-bikegebruik (aantal ontleningen) met 30 % laten toenemen in 2020 t.o.v. 2014.
- 87 % van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020.

Resultaten 2016

3.4.7.1 Dienstreizen

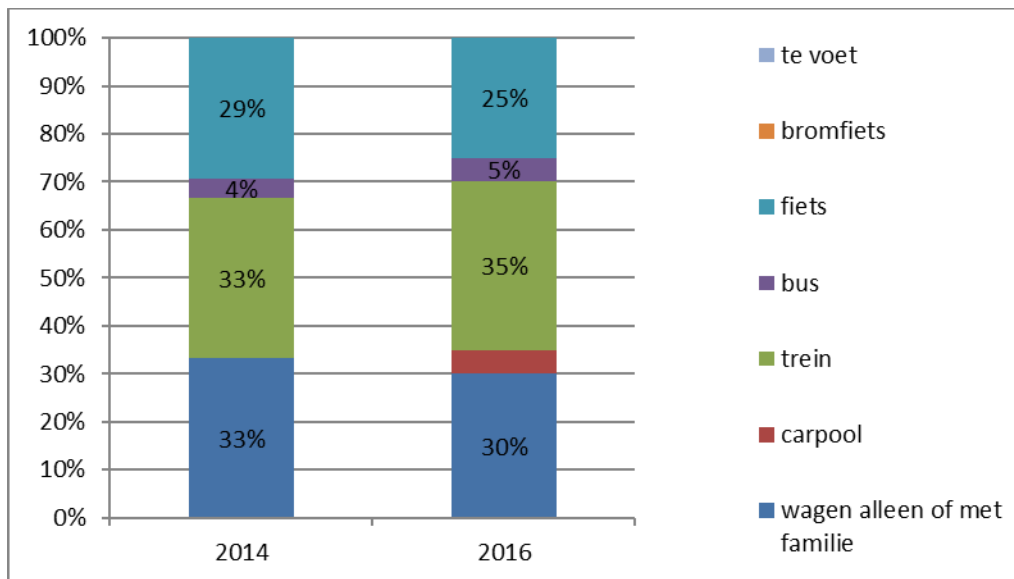
Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site VAC Antwerpen. Binnen de VMM was deze vestiging goed voor 3 % van de dienstkilometers in 2016. In 2016 had VAC Antwerpen een hoog aandeel in duurzame vervoersmodi: 19 % ten opzichte van het VMM-totaal van 13 %. Dit aandeel nam sterk toe in Antwerpen ten opzichte van 2013, toen het nog 12 % bedroeg. De VMM staat op deze site in voor het beheer van de waterlopen. Voor die terreinwerkers is het openbaar vervoer geen alternatief, maar wordt ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens.

Figuur 71: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site VAC Antwerpen (2013-2016)

3.4.7.2 Woon-werkverkeer

De site VACAntwerpen ligt naast het treinstation Antwerpen-Centraal. Het aandeel in duurzaam woon-werkverkeer bedroeg er 66 % in 2014 en 65 % in 2016. Doel voor heel de VMM is om tegen 2020 de modal split te verbeteren, wat overeenkomt met een percentage duurzaam woon-werkverkeer boven de 52 %. Op deze vestiging is er nog potentieel voor een hoger aandeel duurzaam woon-werkverkeer.

Figuur 72: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site VAC Antwerpen (2014-2016)
(Bron: enquête woon-werkverkeer 2014-2016)

Verbeterprogramma

- Responsabilisering van de VMM-richtlijn dienstverplaatsingen.
- Acties om het gebruik van Blue-bike te stimuleren.
- Verplaatsingen uitvoeren met plooi fiets en streekvervoer.

3.4.8 VAC Leuven

Operationele doelstellingen

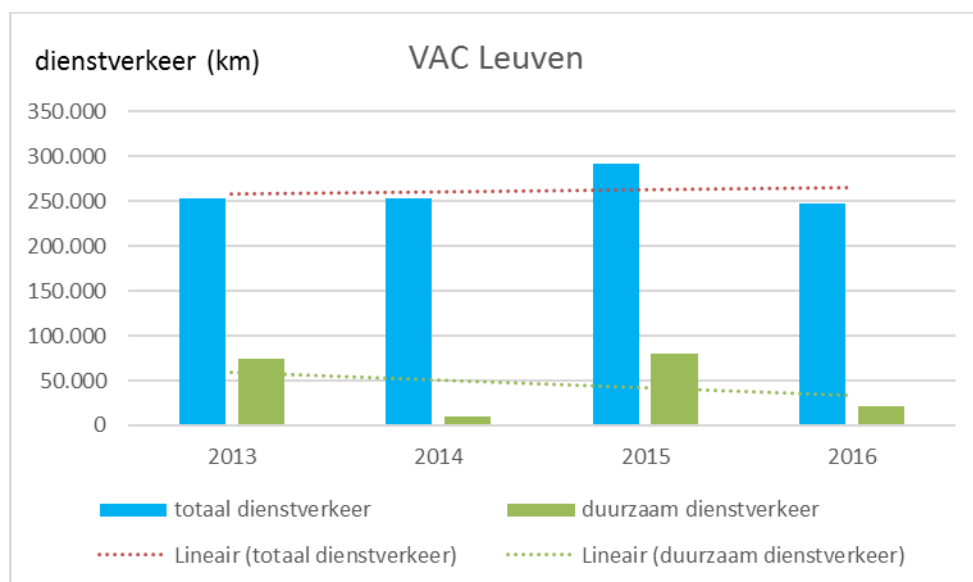
- Het aantal dienstkilometers met wagens daalt met 10 % t.o.v. 2012 tegen 2019.
- De duurzame dienstverplaatsingen (afgelegde km) nemen toe met 20 % t.o.v. 2012.
- Het Blue-bikegebruik (aantal ontleningen) met 30 % laten toenemen in 2020 t.o.v. 2014.
- 87 % van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020.

Resultaten 2016

3.4.8.1 Dienststreizen

Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site VACLeuven. Binnen VMM was deze vestiging goed voor 6 % van de

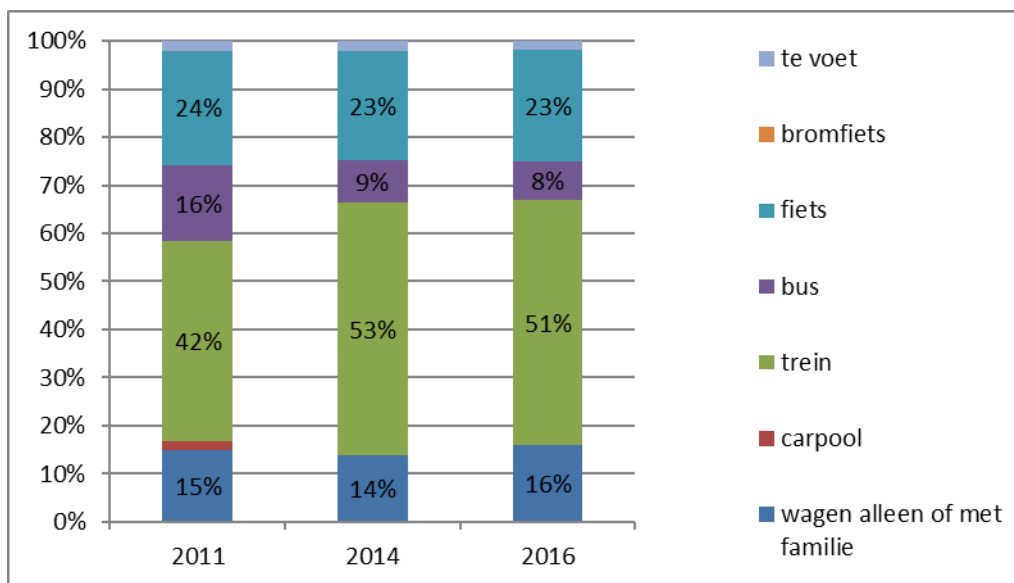
dienstkilometers in 2016. In 2016 had VAC Leuven een hoog aandeel in duurzame vervoermodi, met 25 % ten opzichte van het VMM-totaal van 13 %. Dit aandeel was stabiel ten opzichte van 2013. Een deel van de VMM'ers staat op deze site in voor meetnetten van de waterlopen en controle van de rioleringsinfrastructuur. Voor die terreinwerkers is het openbaar vervoer geen alternatief, maar wordt ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens.

Figuur 73: Dienstverplaatsingen, personenkilometers dienstverkeer (km) op de site VAC Leuven (2013-2016)

3.4.8.2 Woon-werkverkeer

De site VAC Leuven ligt naast het treinstation van Leuven. Het aandeel duurzaam woon-werkverkeer bedroeg 84 % in 2011, 87 % in 2014 en 84 % in 2016. Daarmee draagt deze site ruim bij aan het halen van het doel van 52 % duurzaam woon-werkverkeer voor heel de VMM tegen 2020.

Figuur 74: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site VAC Leuven (2011-2016)
(Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

Verbeterprogramma

- Responsabilisering van VMM-richtlijn dienstverplaatsingen.
- Promoten van videoconferenties voor dienstoverleg of overleg met externen.
- Bandenspanning driemaandelijks controleren.
- Kritisch bekijken van het dienstwagenpark.

3.4.9 CBG

Operationele doelstellingen

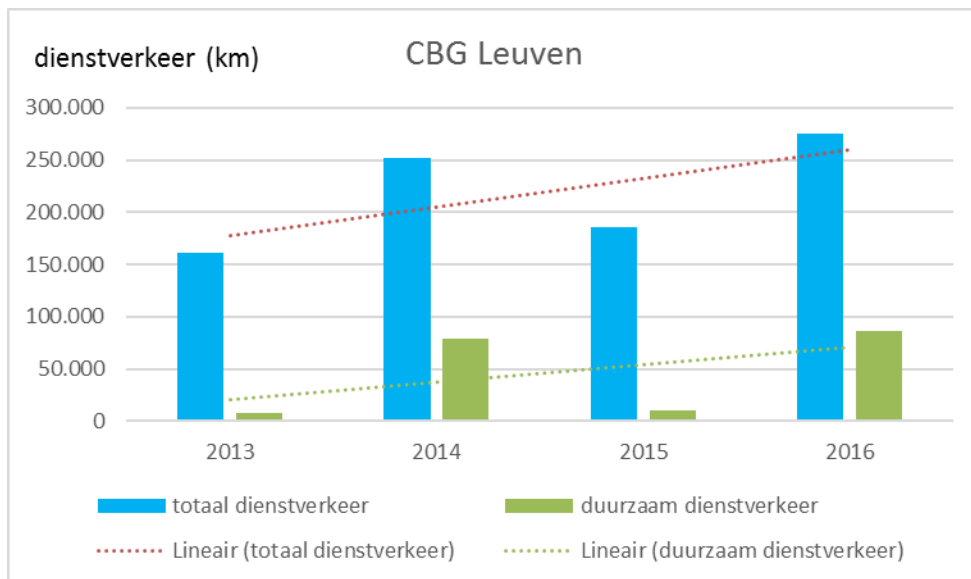
- Het aantal dienstkilometers met wagens daalt met 10 % t.o.v. 2012 tegen 2020.
- De duurzame dienstverplaatsingen nemen jaarlijks toe met 20 % t.o.v. 2012.
- Het Blue-bikegebruik (aantal ontleningen) met 100 % laten toenemen in 2020 t.o.v. 2014.
- 70 % van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020.

Resultaten 2016

3.4.9.1 Dienststreizen

Sinds 2013 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site CBG Leuven. Binnen de VMM was deze vestiging goed voor 4 % van de dienstkilometers in 2016. In 2016 had CBG Leuven een laag aandeel duurzame vervoermodi (trein en fiets) met 3 % ten opzichte van het VMM-totaal van 13 %. De VMM staat op deze site uitsluitend in voor het beheer van de waterlopen. Voor die terreinwerkers is het openbaar vervoer geen alternatief, maar wordt ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens.

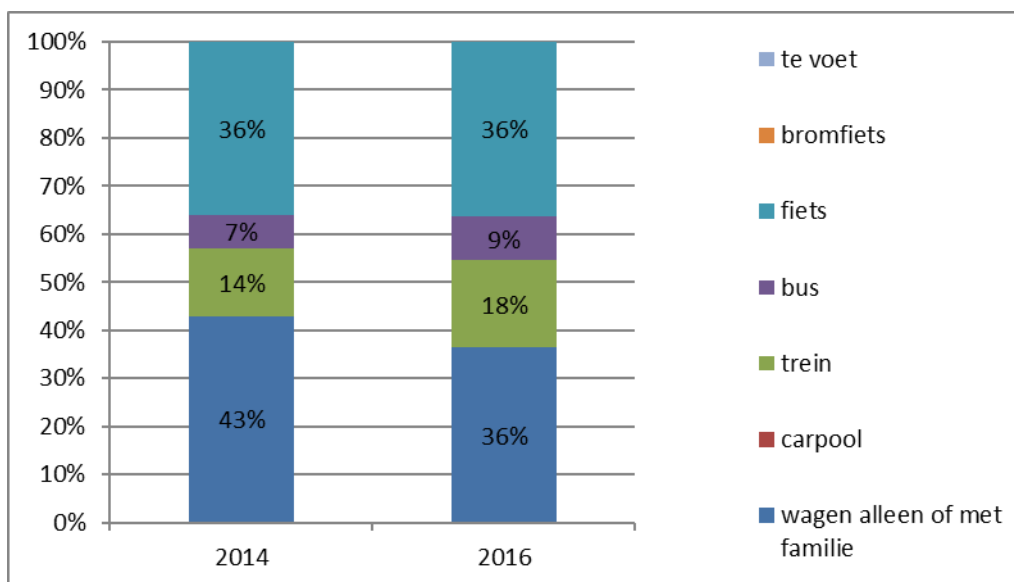

Figuur 75: Dienstverplaatsingen: personenkilometers dienstverkeer (km) op de site CBG Leuven (2013-2016)

3.4.9.2 Woon-werkverkeer

Het aandeel duurzaam woon-werkverkeer bedroeg er 57 % in 2014 en 64 % in 2016. Daarmee droeg deze site ruim bij aan het halen van het doel van 52 % duurzaam woon-werkverkeer voor heel de VMM tegen 2020.

Figuur 76: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site CBG Leuven (2014-2016)
 (Bron: enquête woon-werkverkeer 2014-2016)

- Responsabilisering van VMM-richtlijn dienstverplaatsingen.
- Promoten van Blue-bike en collectief vervoer bij dienstreizen.
- Onderzoek naar haalbaarheid aankoop elektrische fiets ter vervanging dienstwagen.

Operationele doelstellingen

- Het aantal dienstkilometers met wagens daalt met 10 % t.o.v. 2012 tegen 2020.
- Het Blue-bikegebruik (aantal ontleningen) met 100 % laten toenemen in 2020 t.o.v. 2014.
- 40 % van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020.

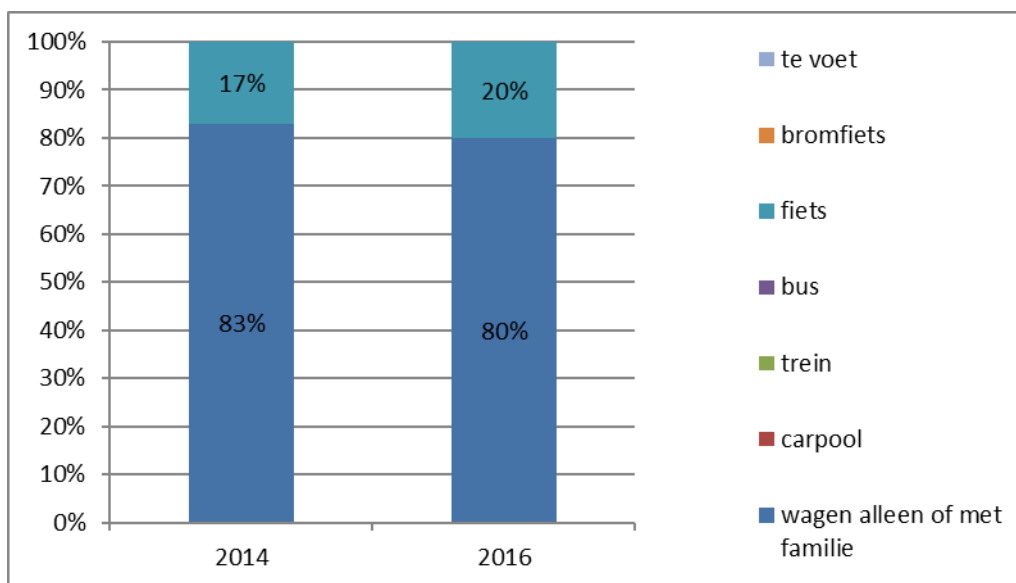
3.4.10.1 Dienststreizen

Sinds 2015 zijn gegevens beschikbaar over de binnenlandse dienstverplaatsingen met diverse vervoermiddelen voor de site Oostende onderhoudsdienst. Binnen de VMM was deze vestiging goed voor 1 % van de dienstkilometers in 2016. In 2016 gebeurden de dienstverplaatsingen er uitsluitend met de wagen, omdat verplaatsingen met de trein niet geregistreerd werden op deze site maar op de site Oostende administratie. De VMM staat op deze site in voor het beheer van het wagenpark. Er wordt sterk ingezet op de verbetering van de emissies van deze dienstwagens.

3.4.10.2 Woon-werkverkeer

De site Oostende onderhoudsdienst ligt in een industriezone maar op fietsafstand van het station. Vlakbij is er een bushalte naar het stadscentrum. De vestiging heeft een grote parking en is vlot met de wagen bereikbaar. Het aandeel duurzaam woon-werkverkeer bedroeg er 17 % in 2014 en 20 % in 2016. Doel voor heel de VMM is om tegen 2020 de modal split te verbeteren, wat overeenkomt met een percentage duurzaam woon-werkverkeer boven de 52 %. Op deze vestiging is er nog potentieel voor een hoger aandeel duurzaam woon-werkverkeer.

Figuur 78: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de site Oostende onderhoudsdienst (2014-2016)
(Bron: enquête woon-werkverkeer 2014-2016)

Verbeterprogramma

- Responsabilisering van de VMM-richtlijn dienstverplaatsingen.
- Kleine verplaatsingen uitvoeren met de dienstfiets.
- Aanmoedigen van verplaatsen naar vergaderingen met het openbaar vervoer.
- Fietsgebruik promoten.

3.5 Biodiversiteit: bodemgebruik en verontreiniging

Milieudoelstellingen biodiversiteit (bodemgebruik- en verontreiniging)

- De gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer.
- Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake het tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020.
- De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden, zoals voorzien in het Pesticidendecreet.

3.5.1 Aalst

Operationele doelstellingen 2019

- De VMM onderneemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
- De VMM is een voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.

Resultaten in 2016

De site in Aalst telt 2.265 m² verharde oppervlakte zonder bebouwing (9 m²/vte) en 723 m² onverharde oppervlakte (3 m²/vte). Het totale aandeel effectief bebouwde oppervlakte is 2.286 m². Het grootste deel van de verharde oppervlakte beslaat het plein boven de ondergrondse parkeergarage die zowel door de VMM als door het OCMW wordt gebruikt.

De tuin in de Dr. De Moorstraat wordt ecologisch beheerd. De VMM moedigt via de website 'Zonder is gezonder' iedereen aan om pesticiden te vermijden. Als milieumaatschappij engageert zij zich zoals andere overheidsinstanties tot een nulgebruik van pesticiden.

De twee platte daken in de Dr. De Moorstraat en het dak van het magazijn in de Gasthuisstraat werden groendaken. Dat zorgt er niet alleen voor dat een deel van het water bij neerslag vastgehouden wordt, het betekent ook extra isolatie en luchtzuivering. In de binnentuin werd een insectenhotel geplaatst. Aan de gevel van het gebouw in de Gasthuisstraat hangen zwaluwkasten.

Verbeterprogramma

- De VMM communiceert actief over pesticiden en vrije tuin.
- In de binnentuin en omgeving worden extra maatregelen genomen om de biodiversiteit te verhogen.
- Het personeel op de locatie zet zich een dag in voor natuurbeheer in de buurt.
- De VMM onderzoekt alternatieven voor de bestrijding van ratten en ongedierte.
- De VMM doet mee aan de actie 40 Dagen Zonder Vlees.

3.5.2 Hasselt

Operationele doelstellingen

- In 2013 is er 100 % nulgebruik van pesticiden.
- Tegen einde 2014 onderneemt de VMM gerichte acties voor het behoud van biodiversiteit.

Resultaten in 2016

De site Hasselt telt 224 m² verharde oppervlakte, er is geen onverharde oppervlakte in eigendom. De VMM voert actief toezicht bij de gebouwbeheerder op het nulgebruik van pesticiden op de gemeenschappelijke parking. Als milieumaatschappij engageert de VMM zich zoals andere overheidsinstanties tot nulgebruik van pesticiden.

Er is een kleine daktuin op het gebouw. Hier werden plantenbakken geplaatst voor een kleine moestuin en vlindervriendelijke planten. In 2015 werden zes zwaluwkasten opgehangen en twee insectenhôtels geplaatst.

Verbeterprogramma

- Verdere inspanningen leveren om het personeel bewust te maken van het belang van biodiversiteit door uitbreiden van de terrastuin.

3.5.3 Herentals

Operationele doelstellingen

- In 2013 is er 100 % nulgebruik van pesticiden.
- Tegen einde 2014 onderneemt de VMM gerichte acties voor het behoud van biodiversiteit.

Resultaten 2016

De site Herentals telt 463 m² verharde oppervlakte en heeft geen onverharde oppervlakte in eigendom. De VMM huurt achter het gebouw enkele garages. Als milieumaatschappij engageert de VMM zich zoals andere overheidsinstanties tot het nulgebruik van pesticiden. Er is een kleine binnenplaats bij het gebouw. Hier werden plantenbakken geplaatst. Op het platte dak op de 1ste verdieping werd een insectenhotel opgehangen en bloemenzaad gestrooid.

Verbeterprogramma

- Het plaatsen van bloembakken met bloeiende planten om insecten en vlinders te lokken.

3.5.4 Antwerpen dienst Lucht

Operationele doelstellingen

- In 2013 is er 100 % nulgebruik van pesticiden.
- Tegen einde 2014 onderneemt de VMM gerichte acties tot het behoud van biodiversiteit.

Resultaten 2016

De site van het PIH ligt in het centrum van Antwerpen. Rond het kantoorgebouw bevinden zich enkele kleine bloemperkjes. Deze perkjes worden door het PIH onderhouden. Na overleg met het PIH werden 10 zwaluwkasten opgehangen.

De site Vuurkruisenplein ligt in Berchem. Rond het gebouw ligt een verwilderde tuin. Deze tuin wordt extensief onderhouden.

Verbeterprogramma

- PIH aansporen tot het planten van vlinder- en insectenvriendelijk planten (KRO).
- Ecologisch beheer groene ruimten rond het gebouw (VUU).

3.5.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstelling 2019

- De VMM onderneemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
- De VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden

Resultaten 2016

De site Oostende telt 3.200 m² verharde oppervlakte, er is 20.160 m² onverharde oppervlakte in eigendom. Omstreeks 1980 werd, onder impuls van een programma tot reductie van pesticiden, besloten om het domein van de buitendienst Oostende om te tunen naar een groenzone die geen pesticiden behoeft. De westelijke zijde werd aangelegd met enerzijds een hooi/bloemenweide en bosrand. De bestaande put/vijver werd natuurtechnisch afgeschuind. Aan de oostelijke zijde, kant parking, werden fruitbomen aangeplant. Aan de inkomzijde is er naast de parkeerplaatsen voor de bezoekers een natuurtuin met aanpalend een graasweide voor schapen.

Vandaag, ruim 25 jaar later, is het VMM-domein een oase van rust middenin een bedrijvzone. Vanuit de westzijde kijk je uit op een ruime poel waar tal van waterplanten voorkomen, en libellen en kikkers deel uitmaken van de roerende biotiek. Ook de bijzondere waarnemingen van vogels, zoals de ijsvogel die in het voorjaar regelmatig wordt gespot, dragen hiertoe bij.

Er is sedert een aantal jaren een overeenkomst met een imker om op het domein bijenkasten te zetten. De biotoop leent zich immers tot de productie van honing. De imker heeft een aantal hoeken ingericht waar de bijenkasten staan, en beheert de omliggende vegetatie in functie van het uitvliegen van de bijen. Behalve op de bloemenweide wijst de imker op een aantal cultuurplanten die ook waardevol zijn voor de bijen.

Het onderhoud van het domein wordt vandaag uitbesteed aan de vzw Duinenwacht, een project van sociale tewerkstelling.

Verbeterprogramma

- Ecologisch heraanleggen van de tuin naar aanleiding van de werken aanleg groene N 62.
- Opstarten aanleg composthoop/kringlooptuin.
- Ophangen zwaluwkasten.
- Jaarlijks (manuele) bereiklouwbestrijding in de tuin van de vestiging.

3.5.6 Gent

Operationele doelstelling

- De VMM onderneemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
- De VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.

Resultaten 2016

De site Gent telt 320 m² verharde oppervlakte, er is 2.780 m² onverharde oppervlakte in eigendom. Het LAK Gent ligt in het stadsontwikkelingsgebied de LOOP, aan de stadsrand. Het gebouw zelf heeft veel glas, wat maakt dat het aantrekken van vogels weinig zin heeft. Ook is er weinig vaste wand, die bijkomend ongunstig gesitueerd is om nestkasten op te hangen. Een insectenhotel werd geplaatst aan de zuidoostzijde van het gebouw. De beide andere gevels geven schaduw gedurende een (te) grote periode van de dag. Voor vleermuizen kan het gebouw wellicht wel kansen geven. In een deel van de tuin staan siergrassen, die waar mogelijk best vervangen worden door een bloemenweide die 1 of 2 keer per jaar gemaaid wordt. Er zijn plantenvakken, enkele bomen en struiken, waar een minderheid aan streekeigen planten staan. Een gedeelte van het dak is groendak. Aan de noordkant van het gebouw is er een wilgenbos waar buizerds

broeden, maar binnen enkele jaren wordt daar een deel van gekapt voor een woonproject. Aan de oostkant is er een broekbos met verschillende inheemse bomen en struiken.

Verbeterprogramma

- Het ondernemen van soortgerichte beschermingsacties om de biodiversiteit te verhogen.
- De principes van ecologisch groenbeheer maximaal hanteren bij het groenonderhoud.

3.5.7 VAC Antwerpen

Operationele doelstelling

- De VMM onderneemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
- De VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.

Resultaten 2016

Het gebouw ligt in een erg verstedelijkte omgeving aan het centraal station in Antwerpen. Voor de VMM zelf is het niet mogelijk eigen initiatieven te nemen.

Verbeterprogramma

- Initiatief nemen naar ANB en het Facilitair bedrijf tot het ondernemen van soortgerichte beschermingsacties om de biodiversiteit te verhogen.
- De principes van ecologisch groenbeheer maximaal hanteren bij het groenonderhoud in de bestekken voor aannemers.

3.5.8 VAC Leuven

Operationele doelstelling

- De VMM onderneemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
- De VMM is een voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.

Resultaten 2016

Het gebouw ligt in een verstedelijkte omgeving aan het centraal station in Leuven. Voor de VMM zelf is het daarom erg moeilijk om eigen initiatieven te nemen.

Verbeterprogramma

- Initiatief nemen naar ANB en het Facilitair bedrijf tot het ondernemen van soortgerichte beschermingsacties om de biodiversiteit te verhogen.

3.5.9 CBG Leuven

Operationele doelstelling

- De VMM onderneemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
- De VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.

Resultaten 2016

3.6 Grondstoffen: papierverbruik

Milieudoelstelling papier

- Het papierverbruik met 50 % reduceren tegen 2020 (kg/vte), met 2011 als referentiejaar.

	Papierverbruik (kg/vte)
VMM-kantoor	19,8
EMAS groep 1	33,4

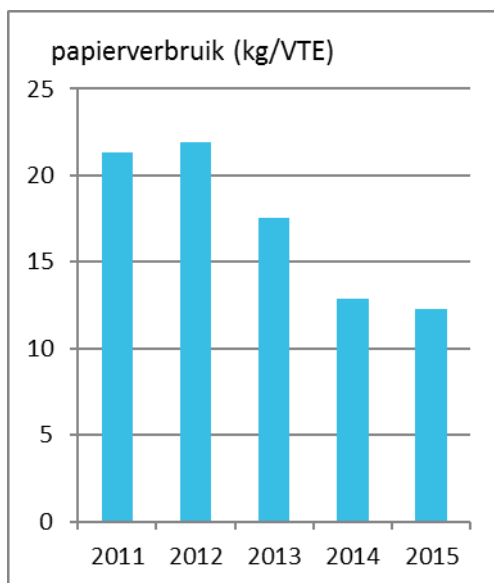
Tabel 5: Referentiecijfers papierverbruik (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis

Aangezien er problemen zijn opgedoken met de rapportering door de leverancier over het aantal prints voor 2016 en dit probleem niet opgelost raakt, kunnen we geen prestaties 2016 voor het papierverbruik rapporteren.

Resultaten 2015

Het papierverbruik werd in de hele VMM gemeten op basis van het printen en kopiëren op multifunctionele printers op alle VMM-locaties. Het gemeten papierverbruik was exclusief drukwerk en briefwisseling.

Van 2011 tot 2015 evolueerde het papierverbruik per vte voor heel de VMM van 21 naar 12 kg/vte, of een daling met 43 %. De EMAS-benchmark ligt op 33,4 kg/vte. Daarmee scoorde de VMM zeer goed. We scoorden ook ver onder onze eigen VMM-benchmark van 2013 (19,8 kg/vte). Mogelijk is het papierverbruik in de EMAS-benchmark anders bepaald dan bij de VMM. In 2015 hadden we het doel voor 2020 al behaald. Door het digitaliseren van een aantal processen verwachten we nog een bijkomende daling tot 50 % tegen 2020. De monitoring bij de VMM omvat geen papier voor drukwerk en briefwisseling.

Figuur 79: Papierverbruik voor printen en kopiëren bij VMM (2011-2015)

De VMM sensibiliseert het personeel om zoveel mogelijk op het scherm te lezen en om nutteloze afdrukken te vermijden. Sinds begin 2011 gebruikt de VMM een nieuw boekhoudpakket, waardoor het hele proces van facturatiebehandeling, dossieropvolging en rapportering grotendeels elektronisch gebeurt. Sinds 2011 zijn ook de loonfiches op papier vervangen door een elektronisch bericht. Verder introduceerde de VMM in 2012 een elektronische toepassing voor het aanvragen van verlof en vorming, waardoor opnieuw een aantal papieren formulieren konden verdwijnen. In 2013 werden de maaltijdcheques op papier vervangen door een elektronische kaart. In 2014 werd de Service Catalogus ICT gerealiseerd op kennisnet. Het project digitale handtekening werd opgestart en werd in 2014 ingezet bij de labs, Kwaliteitszorg en EMAS. In 2015 werd dit systeem van digitaal tekenen binnen de volledige organisatie uitgerold. Bij de VMM zijn nauwelijks individuele printers te vinden. Voor je kunt printen of kopiëren moet je een individuele printcode intikken. Op die manier wordt het printgebruik gemonitord. Er werd eind 2014 een nieuw printbeleid ingevoerd, met de vervanging van de oude printers en het plaatsen van minder toestellen. Ten opzichte van 2014 tekenden we een bijkomende daling op van 4 % in 2015, wat we vermoedelijk voor een groot stuk kunnen toeschrijven aan dit nieuwe printbeleid.

Als milieumaatschappij maakt de VMM heel wat rapporten en publicaties voor externen. Om het papierverbruik te verminderen, worden die hoofdzakelijk elektronisch via de website ter beschikking gesteld.

Verbeterprogramma

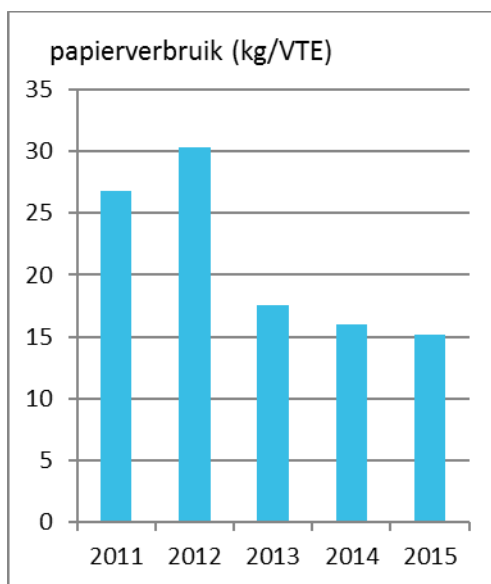
- Personeelsleden verder sensibiliseren voor rationeel papierverbruik en het vermijden van onnodige afdrukken.
- Het project digitale handtekening is opgezet en wordt gradueel uitgebreid naar al de verschillende domeinen.
- Invoeren van een document managementsysteem (DMS).

3.6.1 Aalst

Operationele doelstelling

Tegen 2019 vermindert het papierverbruik (kg/vte) met 5 % t.o.v. 2015.

Het papierverbruik per vte in Aalst bedroeg 26,8 kg/vte in 2011, steeg tot 30,3 kg/vte in 2012 en bedroeg 15,18 kg in 2015. Dit is een daling van 43 % ten opzichte van 2011.

Figuur 80: Papierverbruik voor printen en kopiëren voor de site in Aalst in kg/vte (2011-2015)

Verbeterprogramma

- Vlaanderen radicaal digitaal: behandeling van dossiers en subsidieaanvragen verder digitaliseren.
- Digitaliseren van formulieren voortzetten.

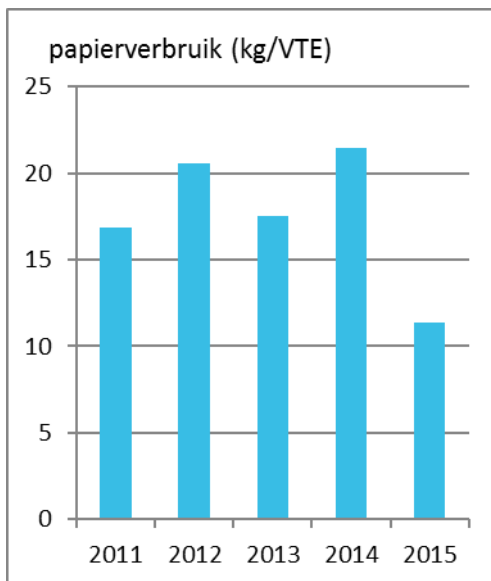
3.6.2 Hasselt

Operationele doelstelling

- Papierverbruik reduceren met 20 % tegen 2018 t.o.v. 2012.

Resultaten in 2015

Het papierverbruik per vte in Hasselt bedroeg 23 kg/vte in 2011, 21,3 kg/vte in 2012 en 12,7 kg/vte in 2014, om verder te zakken tot 10,86 kg/vte in 2015. Dit is een daling van maar liefst 52 % ten opzichte van 2011. In 2015 waren er minder vte's aan het werk in Hasselt (-3 vte's), zodat het papierverbruik ook daalde. De grootste verklaring zat in het digitaliseren van een aantal processen en het effect van het nieuwe printbeleid: minder printers, zodat de drempel naar het printen groter is.

Figuur 82: Papierverbruik voor printen en kopiëren voor Herentals in kg/vte (2011-2015)

Verbeterprogramma

- Digitaliseren door gebruik te maken van toughbooks.
- Mensen motiveren om kladpapier te gebruiken voor notities in vergaderingen.
- Digitaal klasement bestelbonnen aanmaken.

3.6.4 Antwerpen dienst Lucht

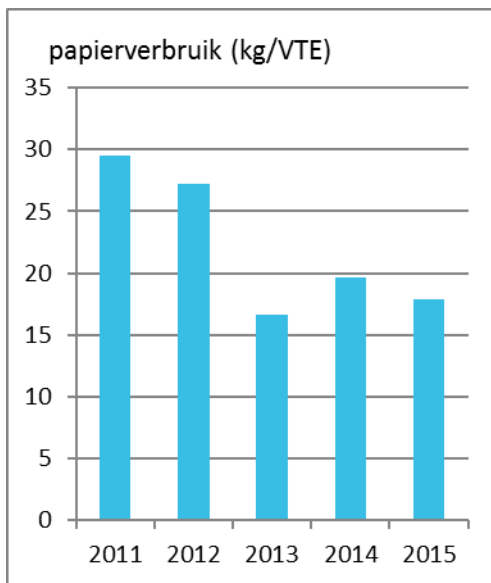
Dit omvat de locatie Kronenburgstraat en Vuurkruisenplein in Antwerpen samen.

Operationele doelstelling

- Papierverbruik reduceren met 20 % tegen 2018 t.o.v. 2012.

Resultaten in 2015

Het papierverbruik per vte in de dienst Lucht bedroeg 12,5 kg/vte in 2011, 12,4 kg/vte in 2013, en slechts 6,6 kg/vte in 2015. Dit is een daling met 47 % ten opzichte van 2011. De personeelsbezetting verschilde tussen 2012 en 2015 slechts met 0.8 vte. Het digitaliseren binnen de meetnetten zien we als de grootste oorzaak.

Figuur 84: Papierverbruik voor printen en kopiëren voor Oostende buitendienst in kg/vte (2011-2015)

Verbeterprogramma

- Verder implementeren van elektronisch handtekenen van alle communicatie en aanvragen.
- Elektronisch aanbesteden uitbreiden.
- Documentbeheer van gemeenschappelijke documenten verbeteren.

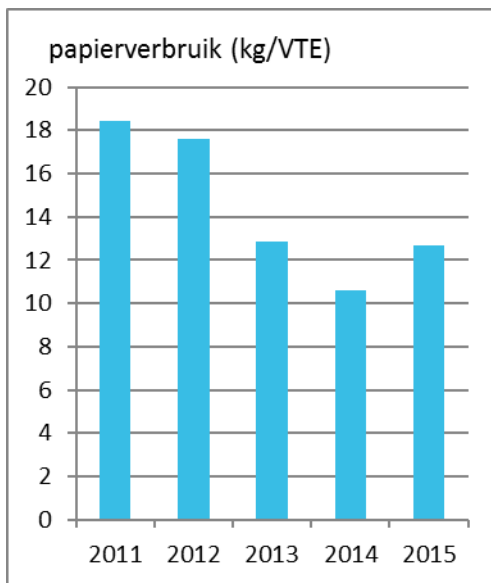
3.6.6 Gent

Operationele doelstelling

- Papierverbruik reduceren met 10 % tegen 2019 t.o.v. 2014.

Resultaten in 2015

Het papierverbruik per vte in Gent bedroeg 18,4 kg/vte in 2011 en 12,7 kg/vte in 2015. Dit is een daling met 31 % ten opzichte van 2011. De personeelsbezetting daalde tussen 2011 en 2015 met 3,5 %. In 2014 werd slechts 10,6 kg/vte geprint. De doelstelling is om naar 9,5 kg/vte te evolueren in 2019.

Figuur 85: Papierverbruik voor printen en kopiëren voor Gent in kg/vte (2011-2015)

Verbeterprogramma

- Monsterregistratie vervangen door QR-codes, barcodes.
- Verder implementeren van elektronisch handtekenen van alle communicatie.
- Elektronisch rapporteren naar klanten.
- Technische registraties digitaal bijhouden.

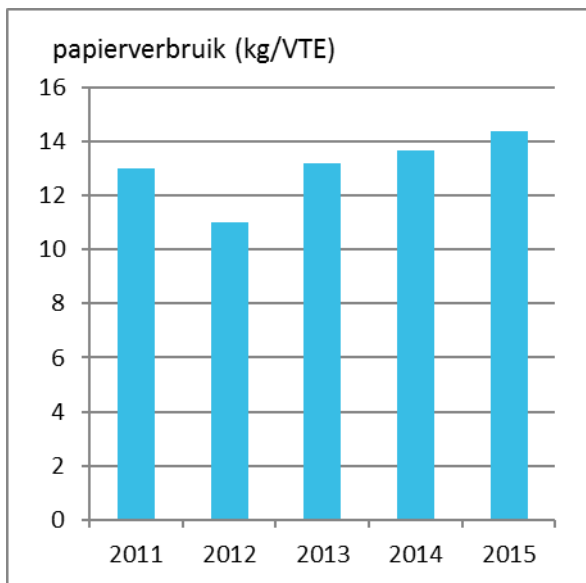
3.6.7 VAC Antwerpen

Operationele doelstelling

- Papierverbruik reduceren met 20 % tegen 2020 t.o.v. 2014.

Resultaten in 2015

Het papierverbruik per vte in Antwerpen VAC bedroeg 13 kg/vte in 2011 en 14,4 kg/vte in 2015. Dit is een stijging met 10 % ten opzichte van 2011. De personeelsbezetting daalde tussen 2011 en 2015 met 38 %. In tegenstelling tot andere VMM-locaties werd er meer geprint.

Figuur 86: Papierverbruik voor printen en kopiëren voor VAC Antwerpen in kg/vte (2011-2015)

Verbeterprogramma

- Verder implementeren van elektronisch handtekenen van alle communicatie.
- Elektronisch rapporteren naar aannemers.
- Technische registraties digitaal bijhouden.

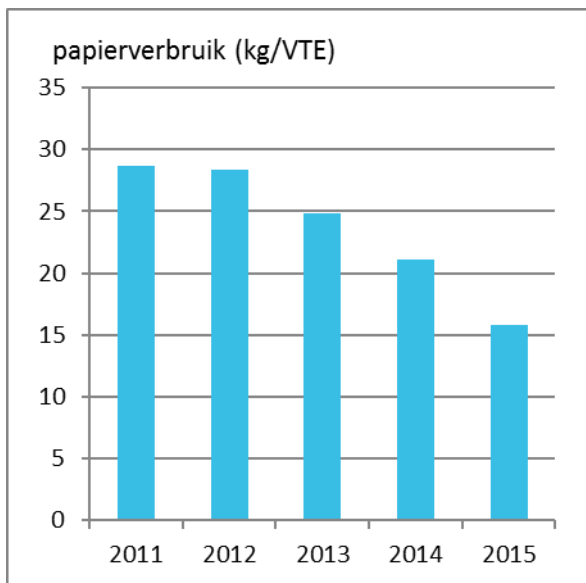
3.6.8 VAC Leuven

Operationele doelstelling

- Papierverbruik reduceren met 20 % tegen 2020 t.o.v. 2014.

Resultaten in 2015

Het papierverbruik per vte in Leuven VAC bedroeg 28,7 kg/vte in 2011 en 15,8 kg/vte in 2015. Dit is een daling van bijna 45 % ten opzichte van 2011. Door de digitalisering van de heffingsaangiften en de rioleringsdossiers voor gemeenten verwachten we hier een verdere daling.

Figuur 87: Papierverbruik voor printen en kopiëren VAC Leuven in kg/vte (2011-2015)

Verbeterprogramma

- Verder implementeren van elektronisch handtekenen van alle communicatie.
- Verder uitbreiden digitaal aangifteloket heffingen.
- Start systeem Alfresco voor subsidieaanvragen riolering.

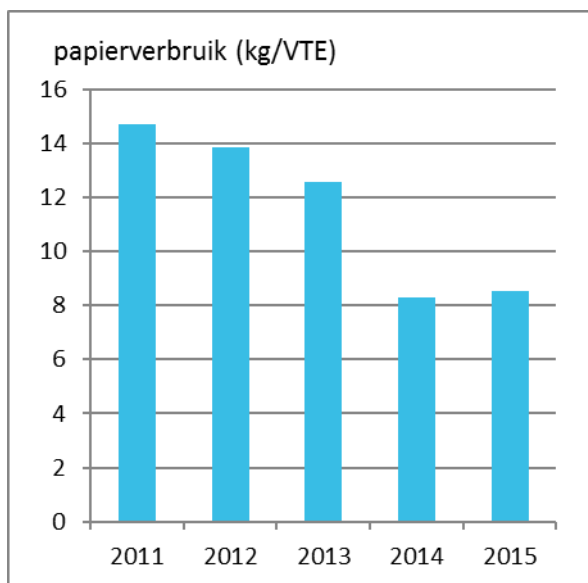
3.6.9 CBG

Operationele doelstelling

- Papierverbruik reduceren met 20 % tegen 2020 t.o.v. 2014.

Resultaten in 2015

Het papierverbruik per vte in Leuven CBG bedroeg 14,7 kg/vte in 2011 en slechts 8,5 kg/vte in 2015. Dit is een daling van 45 % ten opzichte van 2011.

Figuur 88: Papierverbruik voor printen en kopiëren CBG Leuven in kg/vte (2011-2015)

Verbeterprogramma

- Verder implementeren van elektronisch handtekenen van alle communicatie.

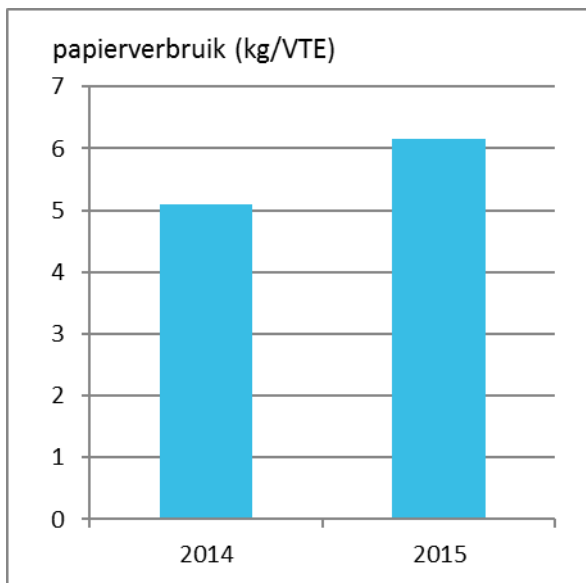
3.6.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstelling

- Papierverbruik reduceren met 20 % tegen 2020 t.o.v. 2014.

Resultaten in 2015

Het papierverbruik per vte in Oostende OD bedroeg 5,1 kg/vte in 2014 en 6,1 kg/vte in 2015. Dit is ondanks deze stijging nog steeds zeer laag.

Figuur 89: Papierverbruik voor printen en kopiëren Oostende onderhoudsdienst in kg/vte (2014-2015)

Verbeterprogramma

- Verder implementeren van elektronisch handtekenen van alle communicatie.
- Digitalisering van wagenparkdossiers aanhouden.

3.7 Afval

Milieudoelstellingen afval

- Het afvalbeheer VMM-breed optimaliseren tegen eind 2013.
- De hoeveelheid van de restfractie met 50 % terugdringen tegen 2020 (met 2012 als referentiejaar), en de hoeveelheid van pmd met 10 % terugdringen tegen 2020 (met 2013 als referentiejaar).

Referentiecijfer (Benchmark)	Afval Restafval (kg/vte)	Afval Papier&karton (kg/vte)	Afval Pmd (kg/vte)
VMM-kantoor	48,4	26,2	1,6
VMM-lab	69,2	48,9	0,4
EMAS groep 1	30,4	51	3,7

Tabel 6: Referentiecijfers afval (VMM-benchmark en EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis

Resultaten 2016

In alle locaties die de VMM in eigen beheer heeft, worden de afvalstromen gesorteerd. Aan alle afvalinzamelpunten worden de richtlijnen voor correct sorteren geafficheerd. Sinds 2012 is een uniform meetsysteem van de afvalstromen opgestart. In 2013 en 2014 zijn de metingen verder geüniformeerd aan de hand van EMAS-werkinstructies. Ook enkele locaties niet in eigen beheer werden in 2014 bij de milieumetingen betrokken. Hoewel er vooruitgang is in de nauwkeurigheid van de afvalmetingen, bleek dat de verschillende afvalstromen niet in alle locaties even accuraat werden gemeten. De locaties in eigen beheer omvatten ook 2 laboratoria met specifieke afvalstromen, opgenomen in 'gevaarlijk afval'. Voor 2012 tot 2015 zijn afvalmetingen beschikbaar voor 12 locaties van VMM (VMM12). Einde 2016 werd het lab in Oostende opgedoekt en werden de activiteiten ondergebracht in Gent.

Naast de fracties restafval, pmd, papier en karton, gft en gevaarlijk afval, bevat de fractie 'overig afval' overige gesorteerde afvalfracties: glas, ICT-afval, batterijen, hout, groenafval, niet-pmd-plastic, AEEA, metalen, piepschuim.

De sorteringsgraad is vanaf 2012 enorm toegenomen binnen de VMM. Dit in combinatie met accuratere metingen maakt dat de restfractie met 42 % gedaald is ten opzichte van 2015. In 2016 is de restfractie weer toegenomen tot bijna het niveau van 2013. Dit is te wijten aan de verhuizing van het lab Oostende (naar Gent), de locatie Erembodegem (naar Aalst), en de locatie Mechelen (naar de OVAM).

In 2012 bedroeg de afvalproductie voor VMM(11) 92.197 kg en in 2014 110.076 kg, om in 2015 op 75.818 kg uit te komen. Dit is een reductie van 18 % ten opzichte van 2012. Dit komt neer op 128 kg afval/vte voor VMM11 in 2015, een reductie van 15 %. Tussen 2014 en 2012 nam de hoeveelheid afval, uitgedrukt in gewicht, toe met 19 %. De toename is deels te verklaren door verbeterde afvalmetingen: op een toenemend aantal locaties werden de metingen verricht met wegingen en niet meer aangegeven met eigen volumeschattingen of volumeschattingen door de afvalophaler. Volumeschattingen leiden vaak tot een overschatting van de afvalstroom. In 2015 daalde het gewicht spectaculair met 31 % ten opzichte van 2014. 2016 was een uitzonderlijk jaar, met een enorme toename van papier en karton (maal drie in Aalst), restafval en overig afval. Dit leidde tot een afvalproductie van 198.720 kg in 2016.

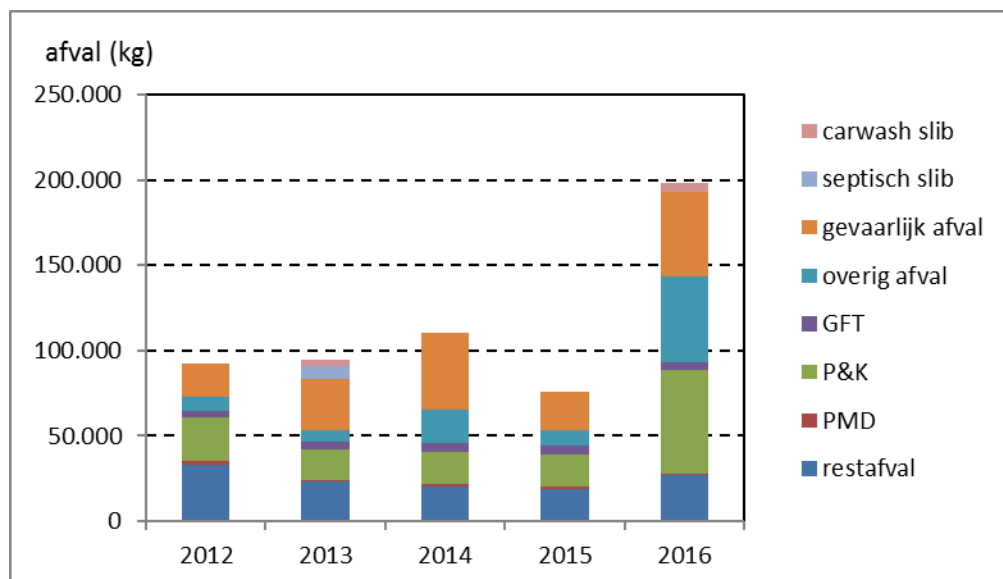
Voor VMM11 werden de volgende metingen verricht in 2015 voor de fracties restafval, papier & karton en pmd: 32 kg/vte, 33 kg/vte en 2,1 kg/vte.

In 2016 gaf dit als gemiddelde voor al de locaties: 44 kg/vte restafval, 100 kg/vte papier en karton en 1,6 kg/vte pmd.

2016 was een uitzonderlijk jaar door de verhuizingsactiviteiten, vergelijken met de voorgaande jaren is dus weinig zinvol. Bijkomend waren er ruiming van septisch slib en carwashslib in de locatie Aalst.

Ten opzichte van 2015 daalde de pmd-fractie tot de VMM-Benchmark. We hopen dat deze trend in 2017 aan zal houden.

De EMAS-benchmarkwaarden voor restafval, papier & karton en pmd zijn: 30,4 kg/vte, 51 kg/vte en 3,7 kg/vte. De VMM scoorde enkel goed voor de fractie pmd.

Figuur 90: Afvalproductie voor VMM (VMM11 in 2012-2013 en VMM12 in 2014-2016)

Verbeterprogramma

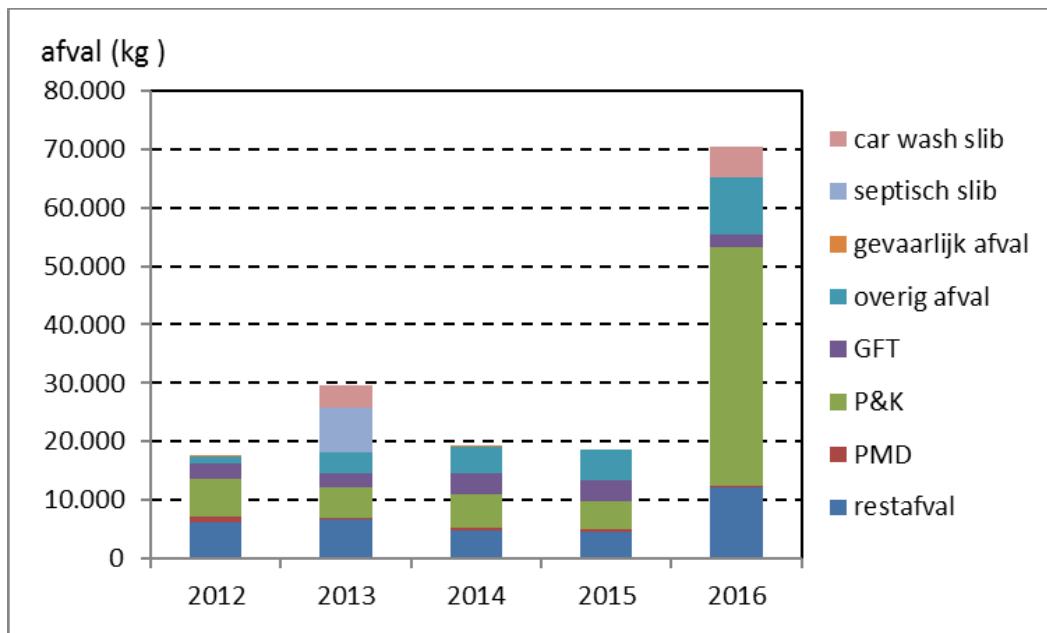
- Voortzetten van het duurzaam aankoopbeleid, gericht op het vermijden van afval.
- Verdere sensibilisering van personeelsleden om afval te vermijden, bijvoorbeeld door het gebruik van brooddoos en drinkfles, en/of om correct te sorteren.

3.7.1 Aalst

Operationele doelstelling

- De hoeveelheid restafval (kg/vte) en pmd (kg/vte) neemt af met 10 % tegen 2019 t.o.v. 2015.

Resultaten 2016

Figuur 91: Afvalproductie per fractie voor Aalst (2012-2016)

Als we alle afvalfracties samen beschouwen, had de locatie in Aalst in 2014 een lagere afvalproductie/vte dan de gemiddelde VMM12-locatie. De hoeveelheid restafval in Aalst lag hoger in 2013 door de verwijdering van septisch slib en carwashslib. De pmd-fractie was hoger dan in de gemiddelde VMM12-locatie. De aanwezigheid van drankautomaten met blikjes en het veelvuldig meebrengen van drank in pmd-verpakkingen droeg vermoedelijk bij tot deze hogere fractie. De locatie Aalst produceerde 17.769 kg afval in 2012, 19.143 kg in 2014, en 18.554 in 2015, om in 2016 de sprong te maken naar 70.540 kg of maar liefst 373 kg/vte.

De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2016 respectievelijk 64 kg/vte, 215 kg/vte en 1,8 kg/vte. Daarmee scoorde de locatie Aalst voor de fracties restafval en papier en karton ver boven de EMAS-benchmark. Sinds 2016 wordt plasticfolie apart verzameld, goed voor 1,9 kg/vte.

Door de verhuizing en de verbouwingen werden de archieven opgeruimd. Dat verklaarde de grote fractie papier en karton. Er werd 33 kg/vte hout afgevoerd afkomstig van de vloeren en de tussenwanden. Een deel van de wanden werd gerecupereerd om de derde verdieping in te richten via refurbishing.

In 2017 zal de afvalproductie opnieuw stabiliseren. Door het inhuisen van de collega's uit de locaties Erembodegem zal het aantal vte's toenemen (+ 40 in 2016).

Verbeterprogramma

- Voortzetten van het duurzaam aankoopbeleid, gericht op het vermijden van afval.
- Verdere sensibilisering van personeelsleden om afval te vermijden, bijvoorbeeld door gebruik van brooddoos en drinkfles, en/of om correct te sorteren.
- Refurbishing van kantoormeubilair.
- Aparte ophaling plasticfolie.

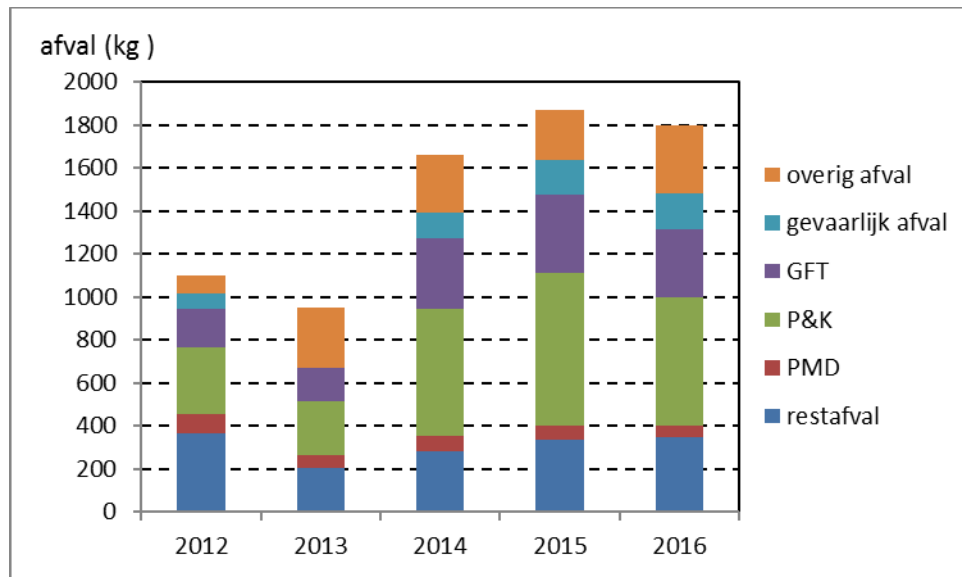
3.7.2 Hasselt

Operationele doelstellingen

- Afvalbeheer optimaliseren tegen begin 2015.
- Ten opzichte van 2014 is er geen toename van de restfractie.
- Pmd met 10 % reduceren in 2018.

Resultaten in 2016

Voor de site Hasselt waren de afvalmetingen in 2012 en 2013 gebaseerd op volumemetingen conform de EMAS-werkinstructie Milieumetingen. Sinds 2014 wordt er effectief gewogen. Dit verklaart grotendeels de toename van 2013 t.o.v. 2014. In 2015 tekenden we een verdere stijging op, in 2016 noteerden we opnieuw een daling.

Figuur 92: Afvalproductie per fractie voor Hasselt (2012-2016)

De locatie Hasselt produceerde 1.099 kg afval in 2012, om te stijgen naar 1.868 kg in 2015 en opnieuw te zakken naar 1.797 kg in 2016, met een totaal van 61 kg/vte. De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2016 respectievelijk 12 kg/vte, 20 kg/vte en 2 kg/vte. Daarmee scoorde de locatie Hasselt

voor de fracties papier en karton en pmd onder de EMAS-benchmark, en t.o.v. de VMM-benchmark zat enkel de pmd-fractie hoger. De fractie papier en karton was in 2015 gestegen door een andere leverancier van labrecipiënten t.o.v. voorgaande jaren, maar nam in 2016 opnieuw af met 5 %. Er werd 6kg/vte plasticfolie opgehaald, wat behoorlijk veel is. Als we alle afvalfracties samen beschouwen, had de locatie in Hasselt een lagere afvalproductie per vte dan de gemiddelde VMM-locatie, zelfs met de stijging van 1 kg/vte restafval in 2016 t.o.v. 2015.

Verbeterprogramma

- Voortzetten van het duurzaam aankoopbeleid, gericht op het vermijden van afval.
- Recuperezen van de dozen van de leveringen.
- Pmd-gebruik terugdringen: onderzoek haalbaarheid werken met retourflessen dranken.

3.7.3 Herentals

Operationele doelstellingen

- Afvalbeheer optimaliseren tegen eind 2016 in functie van de afvalregistratie.
- De restfractie met 50 % verminderen tegen 2018, met 2013 als referentiejaar.
- Pmd met 20 % reduceren tegen 2020, met 2013 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Op de locatie Herentals gebeuren sinds 8 januari 2013 de afvalmetingen met weging. Sinds 2014 is de registratie ook het meest volledig, met inbegrip van het gevaarlijk afval van de labactiviteiten.

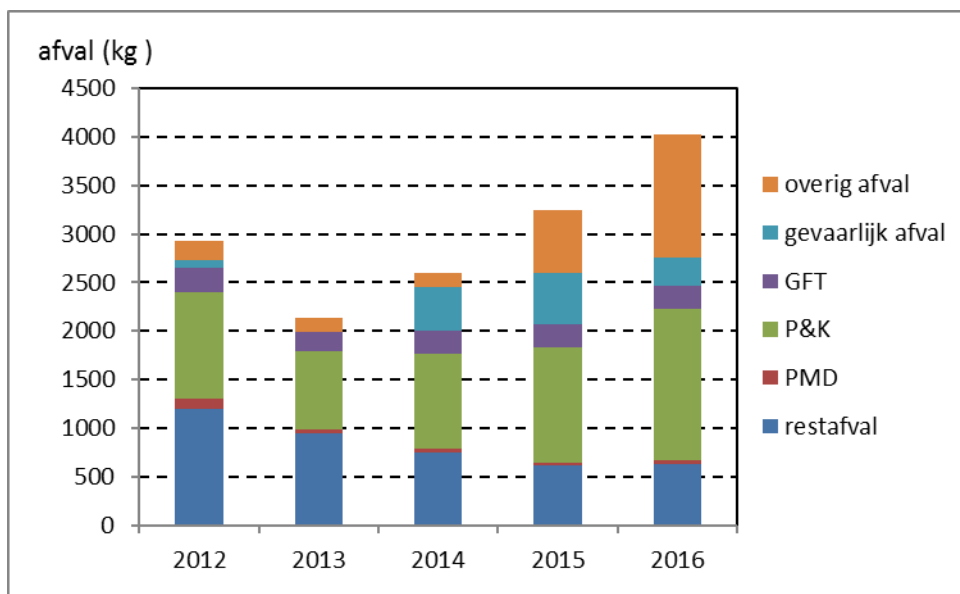
De locatie Herentals produceerde 2.139 kg afval in 2013, 3.246 kg in 2015 en 4.022 kg in 2016. Dat maakte 137 kg/vte in totaal. De stijging zette zich voort met 46 procentpunten ten opzichte van 2013.

De toename kwam door meer volledige metingen van gevaarlijk afval, en door een toename van het papier- en kartonafval door een andere leverancier van labrecipiënten in 2015.

Als we naar de fracties zelf kijken, was er een gunstige evolutie.

De restfractie daalde tussen 2013-2016 met 33 procentpunten. De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2015 respectievelijk 19 kg/vte, 37 kg/vte en 0,9 kg/vte. In 2016 was dat resp. 22 kg/vte, 53 kg/vte en 1 kg/vte, maar het aantal vte's in deze vestiging nam af met 4 eenheden.

De hoeveelheid pmd was zeer laag dankzij het milieubewustzijn van het personeel. Sinds 2016 wordt plasticfolie opgehaald, goed 2kg/vte. In 2016 was er 43 kg/vte overig afval: er werden tweemaal loodbatterijen afgevoerd van het meetnet riooloverstort. Het restafval was ver het laagste binnen de hele VMM. Daarmee scoorde de locatie Herentals voor de fracties restafval, papier en karton en pmd onder de EMAS-benchmark. Als we alle afvalfracties samen beschouwen, had de locatie in Herentals een lagere afvalproductie per vte dan de gemiddelde VMM-locatie in 2016.

Figuur 93: Afvalproductie per fractie voor Herentals (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Oplossing zoeken voor het restplastic.
- Leveranciers sensibiliseren om zo weinig mogelijk verpakking of zoveel mogelijk herbruikbare verpakking te gebruiken, of om verpakking terug te nemen.
- Herbruikbare flessen gebruiken of drinkflessen in plaats van pmd.

3.7.4 Antwerpen dienst Lucht

Dit omvat zowel de locatie Kronenburgstraat als Vuurkruisenplein in Antwerpen. Tot 2014 werden er enkel voor Kronenburgstraat milieugegevens geregistreerd, omdat dit op het Vuurkruisenplein nog niet mogelijk was. Sinds 2015 is er een registratie van afval op het Vuurkruisenplein.

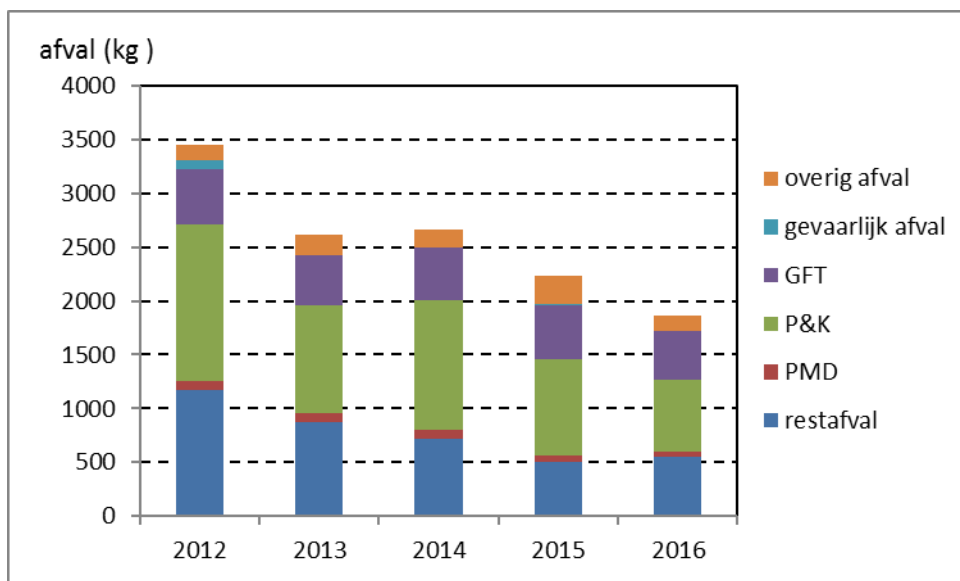
Operationele doelstellingen

- De hoeveelheid restafval behouden ten opzichte van 2014.
- Pmd met 10 % reduceren tegen 2018, met 2012 als referentiejaar.

Resultaten 2016

Op de locatie Antwerpen dienst Lucht gebeuren sinds december 2013 de afvalmetingen met weging.

De locatie Antwerpen produceerde in 2013 2.611 kg en in 2016 1.858 kg, wat een daling was van 72 kg/vte naar 47 kg/vte. Een daling met 35 procentpunten t.o.v. 2013. De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2016 respectievelijk 14 kg/vte, 17 kg/vte en 1 kg/vte. Daarmee scoorde de locatie Antwerpen voor de fracties restafval, papier en karton en pmd onder de EMAS-benchmark. Als we alle afvalfracties samen beschouwen, had de locatie in Antwerpen een lagere afvalproductie per vte dan de gemiddelde VMM-locatie in 2015.

Figuur 94: Afvalproductie per fractie voor Antwerpen dienst Lucht (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Optimaal hergebruik kantoormeubelen tijdens renovatiewerken.
- Stoelen van de keuken vervangen via de kringloopwinkel.
- Onderzoek naar de haalbaarheid om de smaak van het leidingwater te verbeteren.

3.7.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstellingen

- De hoeveelheid restafval (kg/vte)) neemt af met 20 % t.o.v.2014.
- De hoeveelheid pmd blijft status quo t.o.v. 2015.

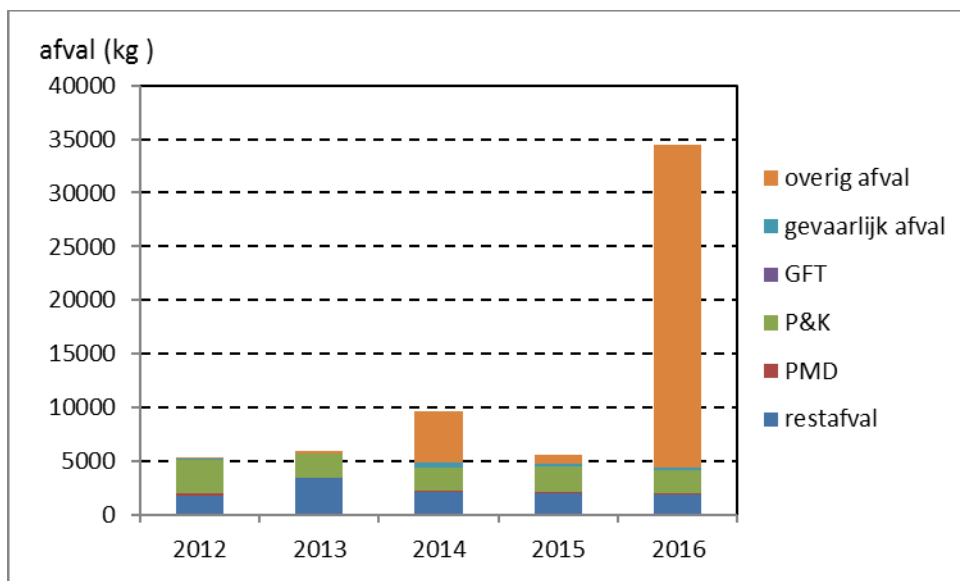
Resultaten 2016

Op de locatie Oostende worden de fracties restafval en papier en karton bepaald met volumeschatting. De fractie pmd wordt gewogen. Sinds 2014 is de registratie ook het meest volledig, met inbegrip van het correct sorteren van al de afvalstromen en het gevaarlijk afval van de labactiviteiten. Voor de massabepaling werden de gemeten volumes omgerekend met omzettingfactoren bepaald op de locatie Oostende voor restafval, en op de locatie Aalst voor papier en karton.

De locatie Oostende produceerde 5.617 kg afval in 2015, hetzij 79 kg/vte. In 2016 steeg de hoeveelheid totaal afval aanzienlijk naar 34.516 kg. De fractie overig afval was afkomstig van opruimwerken in de kelderverdieping (hout) en tuinwerken (bijna 30.000 kg groenafval). Zonder deze fractie kwamen we op een totaal van 4.442 kg.

In vergelijking met locaties met vergelijkbare activiteiten was dat vrij veel. De hoeveelheid restafval daalde licht in 2016 ten opzichte van 2015. Er was een toename in 2015 van het papier- en kartonafval door een andere leverancier van labrecipiënten. In 2016 was er weer een daling. Voor de pmd-fractie was er een gunstige evolutie.

De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2016 27 kg/vte, 31 kg/vte en 1 kg/vte. De hoeveelheid pmd lag 50 % onder het gemiddelde binnen de VMM (2,1 kg/vte in 2015). Er werd 1kg/vte plasticfolie opgehaald. De locatie scoorde voor de fracties restafval, papier en karton en pmd onder de EMAS-benchmark, en t.o.v. de VMM-benchmark kwam enkel de fractie papier en karton hoger uit. Als we alle afvalfracties samen beschouwen, had de locatie in Oostende een hogere afvalproductie per vte dan de vergelijkbare VMM-locatie in 2016.

Figuur 95: Afvalproductie per fractie op de site Oostende buitendienst (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Catering in de eetruimte optimaliseren voor het sorteren van afval.
- Apart sorteren van plasticfolie vanaf 2016.
- Onderzoek naar de haalbaarheid om het aanbod van het leidingwater te verbeteren.
- Sensibiliseren om afval te vermijden, zowel intern als extern.

3.7.6 Gent

Operationele doelstellingen

- De hoeveelheid restafval (kg/vte) neemt af met 40 % tegen 2019 t.o.v. 2014.
- De hoeveelheid pmd (kg/vte) neemt af met 30 % tegen 2019 t.o.v. 2014.

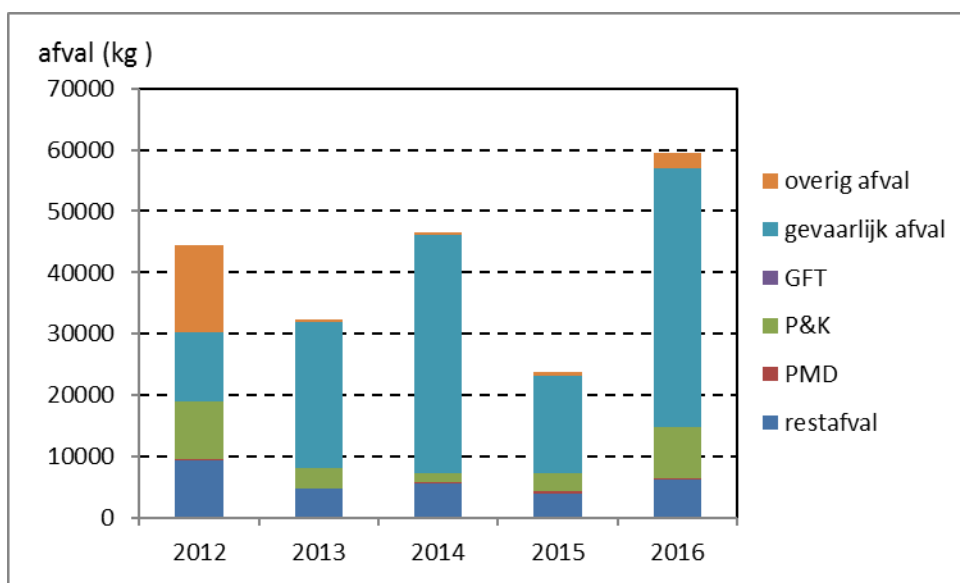
Resultaten 2016

Op de locatie Gent gebeurt de registratie voor restafval, pmd en papier en karton met volumeschatting sinds 2014. Sinds 2014 is de registratie ook het meest volledig, met inbegrip van het gevaarlijk afval van de labactiviteiten en de correcte sortering van al de afvalstromen. Voor de massabepaling worden de gemeten volumes omgerekend met omzettingsfactoren bepaald op de locatie Gent voor restafval, op de locatie Aalst voor papier en karton, en op de locatie Mechelen voor pmd.

De locatie Gent produceerde 32.245 kg afval in 2012, 23.861 kg in 2015 en 59.536 kg in 2016, hetzij 284 kg/vte, 426 kg/vte en 218 kg/vte. Tussen 2014 en 2015 daalde de fractie met 49,5 %, maar in 2016 was er een aanzienlijke stijging. De stijging was voor een groot stuk toe te schrijven aan de toename van het gevaarlijk afval. Er was een toename van het papier- en kartonafval, maar ook opnieuw van restafval.

Als we naar de fracties zelf kijken, was er geen gunstige evolutie, met uitzondering voor pmd. De restfractie daalde tussen 2014-2015 met 29 %, maar steeg opnieuw met 28 procentpunten in 2016. De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2016 respectievelijk 60 kg/vte, 80 kg/vte en 2 kg/vte. De hoeveelheid pmd daalde net onder de VMM-benchmark, een gunstige evolutie binnen de VMM. De stijging van gevaarlijk afval had te maken met het ledigen van opslagtanks, wat jaarlijkse nodig is, maar met een kleine variatie in de frequentie. De toename van papier en karton en overig afval had te maken met de verhuizing van het lab Oostende naar het lab Gent, wat tot opruimoperaties leidde op de site Gent.

Daardoor scoorde de locatie Gent voor de fracties restafval, papier en karton en pmd boven de EMAS-benchmark. De locatie Gent had een hogere afvalproductie per vte dan de gemiddelde VMM-locaties in 2016.

Figuur 96: Afvalproductie per fractie op de site Gent (2012-2016)

Verbeterprogramma

- Automatische weging restafval bij ophaling vanaf 2016.
- Catering in de eetruimte optimaliseren voor het aspect afval.
- Apart sorteren van plasticfolie vanaf 2016.
- Onderzoek naar de haalbaarheid om het aanbod van het leidingwater te verbeteren.
- Sensibiliseren voor het vermijden van afval.

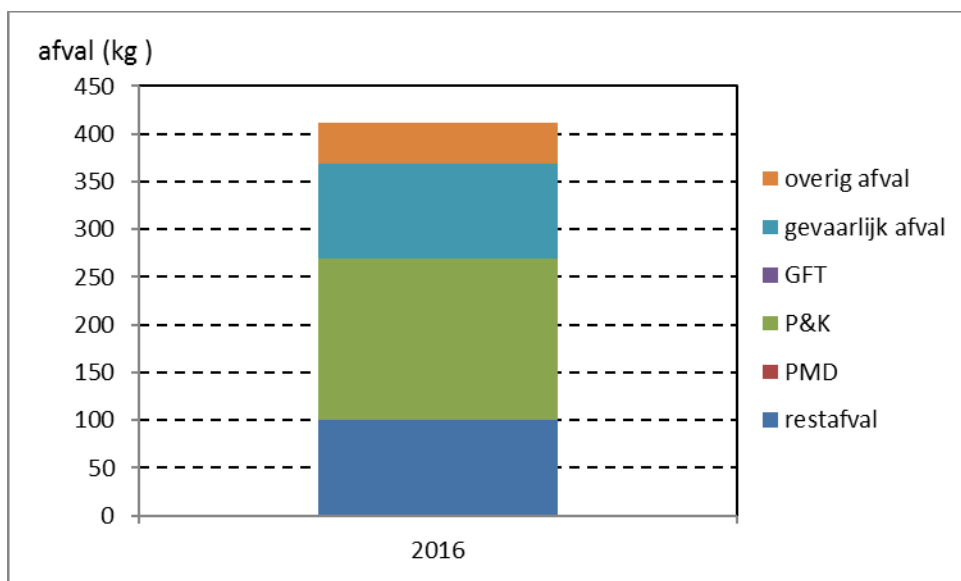
3.7.7 VAC Antwerpen

Operationele doelstelling

Restafval (kg/vte) vermijden en het pmd-gebruik reduceren.

Resultaten 2016

Aangezien de VMM een deel van het gebouw betreft als huurder, zijn er geen waarden voor afval beschikbaar. Het met huishoudelijk gelijkgesteld afval wordt centraal afgevoerd. Papier en karton worden wel gewogen alvorens centraal te laten afvoeren.

Figuur 97: Afvalproductie per fractie op de site VAC Antwerpen (2016)

Verbeterprogramma

- Aankaarten bij Facilitair bedrijf om de roze zak in te voeren.
- Blijvend sensibiliseren rond het verminderen van afval.

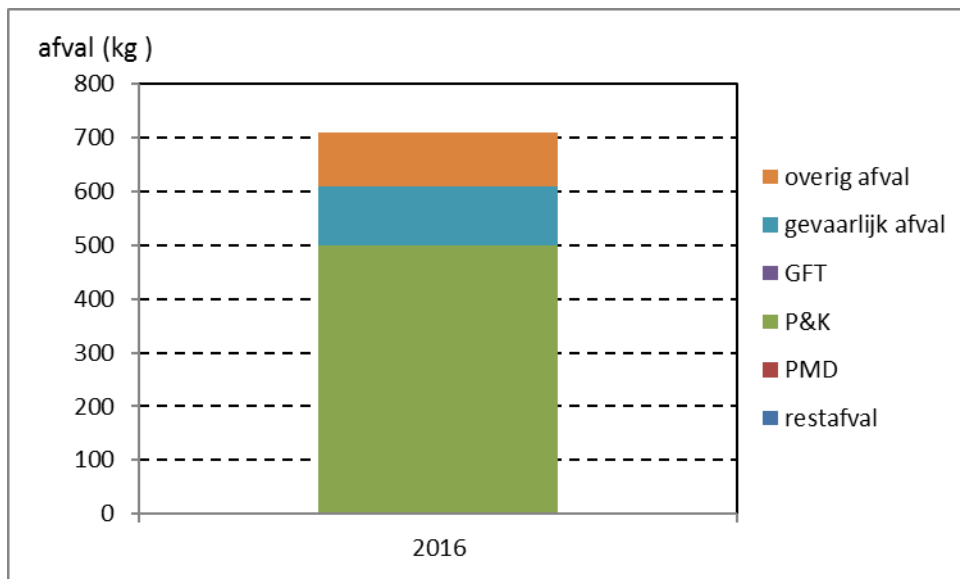
3.7.8 VAC Leuven

Operationele doelstelling

Restafval (kg/vte) vermijden en het pmd-gebruik reduceren.

Resultaten 2016

Aangezien de VMM een deel van het gebouw betreft als huurder, zijn er geen waarden voor afval beschikbaar. Het met huishoudelijk gelijkgesteld afval wordt centraal afgevoerd. Papier en karton worden wel gewogen alvorens centraal te laten afvoeren. Het afval afkomstig van de labactiviteiten wordt op afroep afgevoerd.

Figuur 98: Afvalproductie per fractie op de site VAC Leuven (2016)

Verbeterprogramma

- Aankaarten bij Facilitair bedrijf om de roze zak in te voeren.
- Blijvend sensibiliseren rond het verminderen van afval.

3.7.9 CBG Leuven

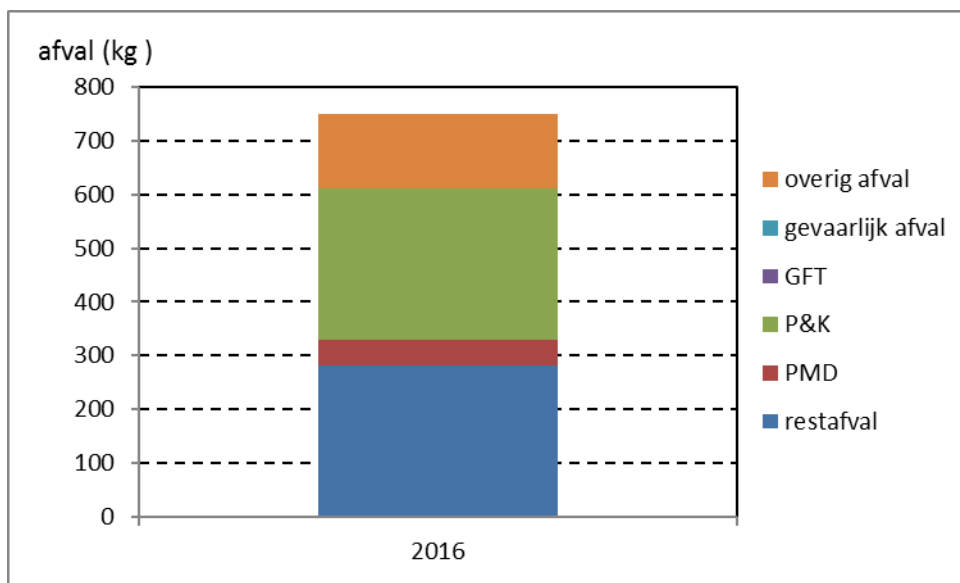
Operationele doelstellingen

- De hoeveelheid restafval (kg/vte) neemt af met 40 % tegen 2019 t.o.v. 2014.
- De hoeveelheid pmd (kg/vte) neemt af met 30 % tegen 2019 t.o.v. 2014.

Resultaten 2016

De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2016 20 kg/vte, 20 kg/vte en 4 kg/vte. De hoeveelheid pmd lag 50 % boven het gemiddelde binnen de VMM (2,1 kg/vte in 2015). De fractie pmd was afkomstig van dranken meegebracht door het personeel.

De locatie scoorde voor de fracties restafval en papier en karton onder de EMAS-benchmark. Als we alle afvalfracties samen beschouwen, had de locatie een lagere afvalproductie per vte dan de vergelijkbare VMM-locatie in 2016.

Figuur 99: Afvalproductie per fractie op de site CBG Leuven (2016)

Verbeterprogramma

- Afvalscheiding en -ophaling maximaliseren.
- Sensibiliseren rond het verminderen van afval.

3.7.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstellingen

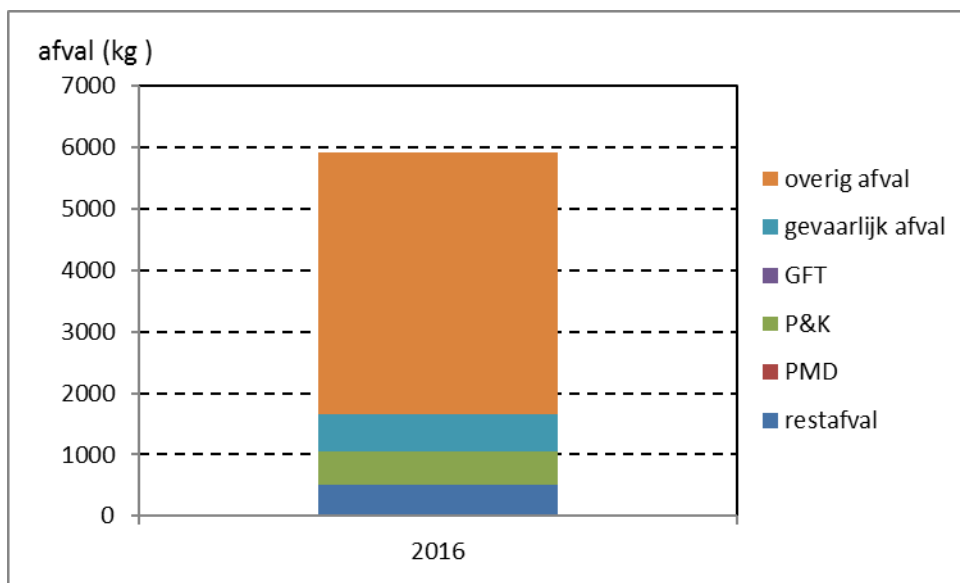
- De hoeveelheid restafval (kg/vte) neemt af met 40 % tegen 2019 t.o.v. 2014.
- De hoeveelheid pmd (kg/vte) neemt af met 30 % tegen 2019 t.o.v. 2014.

Resultaten 2016

Het afvaltotaal in 2016 bedroeg 5.921 kg, waarvan ongeveer een vijfde van huishoudelijke aard.

De fracties restafval, papier en karton en pmd bedroegen in 2016 106 kg/vte, 113 kg/vte en 2 kg/vte. De fractie overig afval bestond uit metalen. In het restafval zat veel plasticfolie.

De locatie scoorde voor de fracties restafval en papier en karton boven de EMAS-benchmark. Het afval was voornamelijk afkomstig van leveringen. In 2016 werd een grote hoeveelheid metaalafval (overig afval) verwijderd bij een opruimoperatie. Het betreft auto-onderdelen die niet langer bruikbaar waren.

Figuur 100: Afvalproductie per fractie op de site Oostende onderhoudsdienst (2016)

Verbeterprogramma

- Verpakkingsmateriaal van leveringen laten meenemen door de leveranciers.
- Organiseren van afvalstraat, uitbreiden van fracties en verzamelpunten voorzien.

3.8 Duurzame overheidsopdrachten

Milieudoelstelling Duurzame overheidsopdrachten

- Streven naar 100 % duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100 % van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen, en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.

Hoewel op Europees niveau de Europese Commissie vooralsnog enkel een (vrijwillig) Green Public Procurement-beleid (GPP, groene overheidsopdrachten) voert, verkiest de Vlaamse overheid te gaan voor duurzame overheidsopdrachten. Op die manier worden naast economische en milieucriteria ook sociale criteria opgenomen in overheidsopdrachten. Hierdoor kadert het beleid van duurzame overheidsopdrachten in het bredere beleid van duurzame ontwikkeling. (Bron: 'Vlaams actieplan overheidsopdrachten 2014-2016'.)

Resultaten in 2016

Aankopen vereisen bijzondere aandacht omdat zij een reeks processen op gang brengen, van het verbruik van grondstoffen tot het produceren van afval.

In 2013 maakte de VMM een ‘Procedure Milieu- en veiligheidsrichtlijnen bij aankoop’ op. Hierbij wordt systematisch nagedacht over de integratie van milieuclausules of duurzame ontwikkeling bij de opmaak van een bestek. De aankoopverantwoordelijke bestudeert steeds de alternatieve mogelijkheden. Voor de productgroepen waarvoor er Europese Green Public Procurement-criteria bestaan, neemt de VMM die criteria op in haar bestekken. Voor de aankoop van producten of diensten waarvoor nog geen GPP-criteria beschikbaar zijn, moet de aankoper zelf nagaan of en hoe de opdracht kan worden verduurzaamd. Op het intranet vinden de personeelsleden een heleboel tips. Er wordt ook verwezen naar de website van het departement Bestuurszaken, met een aantal interessante handleidingen, productfiches en steekkaarten die hen kunnen ondersteunen bij het uitschrijven van duurzame overheidsopdrachten.

Sinds begin 2014 is een uitbreiding van het boekhoudpakket beschikbaar waarin aankopers kunnen aangeven in hoeverre milieucriteria in aanmerking werden genomen. Sinds medio 2016 is het veld verplicht aan te vinken in het boekhoudprogramma, aangezien er te weinig vooruitgang werd geboekt. Bij de 256 geschreven overheidsopdrachten werd slechts 22 keer het criterium aangevinkt. Dit was slechts 12 % van de bestekken. In 2015 was dit 14 %, in 2016 55 %. Het aandeel stijgt. Het is een kwestie van criteria op te nemen ook in dienstenopdrachten of opdrachten die niet klassiek milieugerelateerd zijn. Vaak staan er criteria in bestekken maar wordt dit niet gerapporteerd. Verdere sensibilisering van de aankopers blijft nodig.

Verbeterprogramma

- VMM-brede opvolging van de monitoring duurzame overheidsopdrachten via het boekhoudpakket VMM, zodat nagegaan kan worden of duurzaamheidscriteria in rekening zijn gebracht bij gunning.
- Verdere sensibilisering en ondersteuning van de aankopers inzake duurzame overheidsopdrachten, bijvoorbeeld door het aanleveren van typebestekken en het aanbieden van een opleiding.
- Verbeteren van de intranetpagina Duurzame overheidsopdrachten.

3.8.1 Aalst

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019.

Verbeterprogramma

- Inventariseren van de uitgeschreven overheidsopdrachten per afdeling.
- De principes van LCA introduceren in de bestekken.

3.8.2 Hasselt

Operationele doelstelling

- 70 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- In alle bestekken aangestuurd vanuit Hasselt, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen.

3.8.3 Herentals

Operationele doelstelling

- 70 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- In alle bestekken aangestuurd vanuit Herentals, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen.

3.8.4 Antwerpen dienst Lucht

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- Opmaak van een praktische interne handleiding binnen de dienst.

3.8.5 Oostende (administratie)

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- Kiezen voor milieuvriendelijke materialen bij de uitvoering van werken.

3.8.6 Gent

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- Opmaak van een praktische interne handleiding binnen de dienst.

3.8.7 VAC Antwerpen

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- In alle bestekken aangestuurd vanuit het VAC, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen.

3.8.8 VAC Leuven

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- In alle bestekken aangestuurd vanuit het VAC, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen.

3.8.9 CBG

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- In alle bestekken aangestuurd vanuit het CBG, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen.

3.8.10 Oostende (onderhoudsdienst)

Operationele doelstelling

- 80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Verbeterprogramma

- In alle bestekken aangestuurd vanuit de OD, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen.

3.9 Besluit

Sinds de invoering van de milieumonitor beschikken we elk jaar over meer en betere meetgegevens. Op basis van de monitoring durven we de eerste conclusies te trekken over het al dan niet behalen van de milieudoelstellingen. Een aantal operationele doelstellingen werden behaald (papierverbruik). Voor een aantal zijn we goed op weg (mobiliteit). Voor sommige indicatoren en op sommige locaties scoren we zeer goed tegenover de EMAS-benchmark (bv. waterverbruik, elektriciteitsverbruik, gasverbruik, papierverbruik), voor andere indicatoren en op andere locaties minder goed of zien we dit jaar een plotse terugval in de prestaties (bv. elektriciteitsverbruik, restfractie afval of mobiliteit dienstwagens en emissie). Voor de kernindicator energie is er zeker verdere monitoring en strikte opvolging nodig wil men de doelstellingen behalen.

In elk geval heeft de EMAS-registratie gezorgd voor een gerichte milieuaanpak, en vooral ook voor een uniforme benadering van bepaalde milieuproblemen of van monitoring in de verschillende vestigingen. De procedures en werkinstructies bewijzen hun nut, maar er is nog meer sensibilisering nodig om ze tot de 'dagelijkse praktijk van iedereen' te maken, zeker bij de uitrol van EMAS in de verschillende vestigingen. Verder moet het bij onze personeelsleden nog meer doordringen dat ieder van ons een verantwoordelijkheid draagt in het behalen van onze milieudoelstellingen.

De gefaseerde uitbreiding van het milieuzorgsysteem conform de EMAS-verordening naar andere locaties van de VMM versterkt de interne dynamiek rond EMAS. Door elkaar te ondersteunen en te stimuleren gaan we onze milieuprestaties alleen maar verder verbeteren.

4 EMAS-VEREISTEN

In aanvulling op de algemene eisen die de norm ISO 14001 oplegt, hecht EMAS speciale aandacht aan betrokkenheid van het personeel, externe communicatie, naleving van de regelgeving en verbetering van de milieuprestaties.

4.1 Betrokkenheid van het personeel

Milieusparend gedrag is een van de kernwaarden die de organisatiecultuur van de VMM bepalen. Meewerken aan een beter leefmilieu in Vlaanderen is enorm motiverend en bepaalt sterk de identiteit van onze maatschappij. De werkgroep Intern Leefmilieu (WIL) zet zich in voor een groter milieubewustzijn en een draagvlak voor milieuzorg. Via concrete milieuzorgactiviteiten en sensibiliseringsacties spoort ze de VMM-medewerkers aan tot milieuvriendelijk gedrag.

In de werkgroep Intern Leefmilieu zetelen vertegenwoordigers van elke locatie van de VMM; zij treden op als 'ambassadeur' en als aanspreekpunt voor milieuzorg in hun locatie. Op die manier wordt de bottom-upcommunicatie rond milieuzaken vanuit elke locatie gestimuleerd. De WIL-leden zorgen ervoor dat de werking van de WIL op de agenda van het overleg van de buitendiensten en het intern dienst- of teamoverleg komt, en zorgen voor een draagvlak om EMAS in te voeren in hun vestiging. Nieuwe personeelsleden krijgen op hun eerste werkdag meteen uitleg over het milieuzorgsysteem. Ook in de onthaalbrochure voor nieuwe medewerkers komt EMAS aan bod. Via het intranet en de WIL-nieuwsbrief wordt regelmatig VMM-breed over milieuzorg gecommuniceerd. In de vestiging zelf zijn er regelmatig mails over de WIL-activiteiten.

4.2 WIL-werking in 2016

In 2016 was er een campagne rond duurzaamheid. In de eerste jaarhelft lag de nadruk op duurzaam consumeren, in de tweede jaarhelft op duurzame mobiliteit. Het jaar werd gestart met een nieuw WIL-logo, en in de zomer werd een opleiding van het 7E-model georganiseerd voor alle WIL-leden en andere personeelsleden. Er waren 3 WIL-nieuwsbrieven en 3 posters, en er werden heel wat acties georganiseerd.

Aandacht voor het thema duurzaamheid leeft echt bij de VMM'ers.

We informeerden ons over het 'leen van je burens'-principe 'peerby', maar lid worden als organisatie kostte te veel geld. Als particulier kun je gratis lid worden, dus maakten we er wel reclame voor. We gingen op zoek naar goedkopere initiatieven, zoals de minibieb (little free library). En spontaan begonnen er ook geefkasten op te duiken in de vestingen.

4.2.1 Drie posters

Poster 1: Ben ik wel duurzaam?

De eerste poster laat iedereen in de spiegel kijken. We wilden niet bruuskeren, maar iets veranderen begint in de eerste plaats bij jezelf. Een aantal collega's vonden de spiegelposters te confronterend, maar er werd in ieder geval over gesproken.

Poster 2: Ik ben duurzaam

80 % van onze spullen gebruiken we niet vaker dan eens per maand. Waarom zou je iets kopen als je het ook kunt lenen? Minder verspilling, minder uitstoot en minder afval. Deze poster geeft een aantal voorbeelden om spullen te lenen. Bijvoorbeeld: leen meer dan 4.000 spullen van burens binnen 30 minuten op www.peerby.be.

Poster 3: Car Free Day-aankondiging

We deden een warme oproep om op 16 september duurzaam te pendelen naar het werk en de autogebonden reguliere taken die niet strikt noodzakelijk zijn uit te stellen. De cartoon werd binnenshuis ontworpen door onze eigen striptekenaar.

4.2.2 Tal van acties

4.2.2.1 40 Dagen Zonder Vlees

VMM nam deel aan 40 Dagen Zonder Vlees (DZV) van 10 februari tot 26 maart 2016. DZV is een frisse bewustwordingscampagne over de impact van onze voedingsgewoontes op het milieu. Het opzet is simpel: 40 dagen minder vlees en vis eten. En dat met zoveel mogelijk mensen. Samen besparen we zoveel mogelijk op onze ecologische voetafdruk en verleggen we onze culinaire horizons.

De collega's van het Anna Bijnsgebouw gingen op 16 februari samen vegetarisch eten in het VAC. De dienst Lucht kocht in de maand mei 8 groentepakketten van de stad Antwerpen. Zij gingen op 20 september ook samen vegetarisch eten, in combinatie met de biodiversiteitswandeling in Den Botaniek, met als gids Joeri Cortens. Ook Hasselt ging vegetarisch lunchen in het VAC op 25 februari.

Herentals had in mei een fairtradeontbijt en gedurende de maand juni een pick-and-pay fruitmand. In Aalst was er in december een proeverij van biologische groenten en fruit. Er werden 8 fruitpakketten aangekocht, zodat de collega's van Aalst elke week een vers fruitmandje in de pantry's vonden in de maand januari. En met succes, want nadien kwamen er verschillende abonnementhouders bij voor groenten en fruit.

4.2.2.2 Dikketruiendag

Op maandag 15 februari 2016 organiseerde de Vlaamse overheid voor de twaalfde maal Dikketruiendag. Ook de VMM nam deel. In alle gebouwen in eigen beheer werd de verwarming 1 graad lager gezet. Ook in het VAC Antwerpen (niet in beheer van VMM) werd de temperatuur een graad lager gezet.

4.2.2.3 Fietsapplaus

Wie de fiets neemt, mag gerust eens aangemoedigd worden. Daarom organiseerden we op maandag 21 maart de Nationale Applausdag voor Fietzers (Fietzersbond). In Leuven werd de prikklok versierd met vlagjes.

4.2.2.4 30 dagen fietsplezier

Dagelijks een van je verplaatsingen per fiets doen – naar het werk, de winkel, een vriend of familie: dat was de bedoeling. De 30 dagen-periode liep van 1 t/m 30 april 2016.

In Aalst werd op 31 mei een fietspooldag georganiseerd. In Gent werd aandacht besteed aan de bandenspanning en werden de remmen gecontroleerd tijdens een fietsherstelmoment.

Bike to Work

VMM is lid van Bike to Work en geeft zo aan het personeel de kans om deel te nemen aan een uniek online motivatieplatform om met de fiets naar het werk te komen (volledig of gedeeltelijk traject):

www.biketowork.be. Ook bij Bike to Work was er de mogelijkheid om deel te nemen aan een zomerwedstrijd.

4.2.2.5 30 dagen waterwinst (eigen VMM-campagne)

Tijdens de 30 dagen leer je hoe je je kraantjeswaterverbruik slim kunt beperken en hoe je eventuele verborgen lekken opspoort. Planten water geven, de auto wassen en poetsen doe je indien mogelijk beter

met regenwater. De hoge kwaliteit van het kraantjeswater heb je daar niet voor nodig. Zo krijg je waterwinst op twee vlakken: in kwaliteit en op je factuur.

4.2.2.6 VMM ging car free op vrijdag 16 september

Car Free Day gaat niet enkel om de milieuwinst op één dag, maar vooral om het signaal dat de VMM effectief wakker ligt van het milieu van morgen. Natuurlijk is het niet de bedoeling om de werking van de VMM lam te leggen. Maar met wat planning en goede WIL vanuit alle afdelingen, diensten en teams is er heel wat mogelijk.

Het VMM-personeel werd extra aangemoedigd dankzij 100 gratis passen van de NMBS om gedurende 7 dagen in september de trein uit te proberen. Ook De Lijn gaf een aantal gratis passen om te verloten. Bovendien kregen 50 deelnemers aan de actie Car Free Day een laserlicht voor de fiets, aangeboden door de WIL.

In Aalst werden er koffiekoeken uitgedeeld op Car Free Day. In Leuven was er een mobiliteitsontbijt en kon je duurzame kilometers sparen om smoutebollen te vergaren.

4.2.2.7 Webtool mijn gifvrije tuin (samenwerking Velt en VMM)

Velt vzw en de VMM sloegen de handen in elkaar en bundelden hun jarenlange ervaring in de webtool 'Mijn gifvrije tuin'. Je kiest voor 'stadstuin', 'grote tuin', 'moestuin' of 'speeltuin' en krijgt specifieke tips die je meteen op weg helpen. Ontdek het zelf op www.vmm.be/zonderisgezonder

4.2.2.8 Minibieb: little free library en geefkast

De opkomst van de minibieb is op sommige locaties enorm populair. Ook de geefkast werd in de decembermaand geïntroduceerd, en bleef op vele locaties staan. De collega's van het Anna Bijnsgebouw startten de minibieb op in november 2016. In december lagen er kerstcadeaus in de geefkast. De bibliotheek en de geefkast werkten ook heel goed bij de dienst Lucht in Antwerpen. Bovendien konden ze de collega's van Hasselt aan een bibliotheekkast helpen, door een afgekeurde ladder te schenken. Een mooi resultaat, waar iedereen blij mee was. In Hasselt kwam er in december ook nog een geefkast bij. Ook Gent en Aalst lanceerden een geefkast. In Leuven kwam er in december een geefkast, met een kerstfeestje van de WIL.

4.2.3 Bio-scope-sessies

Alle VMM-personeelsleden konden in 2016 tijdens de middagpauze kijken naar twee documentaires, namelijk 'The True Cost' en 'Silent Snow'. Uit een recente enquête (juni 2017) blijkt dat VMM-personeelsleden de Bio-scope-sessies enorm waardeerden, inspirerend vonden en hun gedrag er nadien aan aanpasten.

4.2.3.1 Bio-scope 'The True Cost'

'The True Cost' opent onze ogen met een scherpe analyse van de impact die wegwerpmode heeft op mens, maatschappij en natuur. Het gaat over de kleren die we dragen, de mensen die ze maken en de impact die het heeft op onze wereld.

4.2.3.2 Bio-scope 'Silent Snow'

Pesticiden als DDT komen via oceaanstromen en de wind naar het noorden, en hebben ziekten en onvruchtbaarheid tot gevolg. Terwijl de opwarming van de aarde en het smelten van gletsjers direct waarneembare problemen zijn, blijft de vergiftiging van hun voedsel een bedreiging die mensen zich moeilijk kunnen voorstellen. Pipaluk, een jonge Groenlandse, zoekt naar de oorzaken van de sluipende vergiftiging van haar volk. In drie continenten wordt ze geconfronteerd met de tegenstrijdige belangen tussen kortetermijnwinst en duurzame oplossingen op het gebied van landbouw, industrie en gezondheidszorg.

4.2.4 Boekentips

In veel WIL-nieuwsbrieven geven we leestips. Die boeken kunnen altijd bij de VMM zelf gratis uitgeleend worden. Soms organiseren we een prijsvraag en worden er boeken verloot. Enkele boekentips van 2016 op een rijtje:

4.2.4.1 Groeten uit Transitie

Dit vrolijke boek doet even stilstaan bij het leven dat we leiden, en zet aan om kleine dingen te veranderen met een groot effect. Duurzame ideeën voor het dagelijkse leven, dat is waar het om gaat.

Een grote WIL-actie in 2016: 50 lezers kregen een exemplaar dankzij lokale WIL-acties in de vestigingen.

4.2.4.2 Boeken van Velt

'Het Onkruidboek' en 'Ecologisch tuinieren' werden gewonnen door enkele collega's die het goede voorbeeld geven. Ze kwamen in de WIL-nieuwsbrief met hun verhaal.

4.2.4.3 Ontspullen. Leven met minder, weg van wat te veel is

Niet langer de slaaf zijn van bezittingen die je geld, tijd en ruimte kosten. En zo meer geld, tijd en ruimte overhouden voor wat er wél toe doet: familie en vrienden, je passies, rust in het hoofd. Het vermindert bovendien jouw ecologische voetafdruk. Je consumeert minder en je zal investeren in duurzame producten die lang(er) meegaan. In alle opzichten beperk je je tot de essentie.

4.2.4.4 Effectief Gedrag Veranderen met het 7E-Model: Sociale marketing

Ondanks talrijke sensibiliserings- en communicatiecampagnes blijven mensen steeds weer het 'foute' gedrag stellen. Want tussen weten en doen gaapt een kloof van verleidingen en gewoontes. Binnen de WIL-werking hanteren we deze strategie.

4.3 Externe communicatie

In het milieubeleid van de VMM wordt gekozen voor een open informatie-uitwisseling en dialoog met alle belanghebbende partijen. De VMM zal vanuit haar expertise en voorbeeldfunctie op een open en constructieve manier milieu-informatie verstrekken aan klanten, overheden en andere belanghebbenden, en neemt deel aan externe fora rond milieuzorg.

Extern vormt deze milieuverklaring de hoeksteen van de communicatie over ons milieubeleid. Wie nieuws wil over de ontwikkeling van ons milieuzorgsysteem en onze milieuprestaties, vindt hier de nodige informatie. Wie meer wil weten of vragen heeft, kan terecht bij de verantwoordelijke Interne Milieuzorg.

Ook in andere communicatiekanalen zoals de elektronische nieuwsbrief wordt sporadisch over milieuzorg gecommuniceerd. Verder trachten we onze externe evenementen zo duurzaam mogelijk te organiseren, bijvoorbeeld door rekening te houden met de locatie (duurzame mobiliteit), het elektronisch verzenden van de uitnodiging en het aanbieden van duurzame catering.

4.4 Naleving van de regelgeving

Op continue basis worden de wijzigingen in de milieuwetgeving opgevolgd via het wettelijk register. Er wordt nagegaan of de op de site uitgevoerde activiteiten in overeenstemming zijn met de bestaande milieuvergunning.

De voor de VMM meest relevante wijziging in de milieuwetgeving tijdens de periode juli 2014-juni 2015 was het gevolg van de VLAREM-trein 2013. De vertaling van de BBT-studie 'Laboratoria' had de vervanging van rubriek 24 van de indelingslijst van VLAREM I tot gevolg. Hierdoor werden vanaf 4 oktober 2014 alle biologische labs een inrichting klasse 2. De impact van de daaropvolgende VLAREM-treinen was veel beperkter.

Wat de vestiging Herentals betreft, werd bij aktenaam van 11 juni 2015 door de deputatie van de provincie Antwerpen een milieuvergunning voor een termijn van vijf jaar verleend voor de rubriek 3.4.1.b (lozen van bedrijfsafvalwater van labactiviteiten aan 0,2 m³/uur) en de rubriek 24.3 (biologisch lab). Een vergunning voor rubriek 15.1.1 en rubriek 17.4 was reeds eerder aangevraagd.

Voor de vestiging Hasselt werd bij aktenaam van 16 juli 2015 door de deputatie van de provincie Limburg een milieuvergunning voor een termijn van vijf jaar verleend voor de rubrieken 3.4.1.b (lozen van bedrijfsafvalwater met gevaarlijke stoffen aan 0,15 m³/uur), 15.1.1, 17.4 en 24.3.

Voor de vestiging dienst Lucht (Kronenburgstraat) en Aalst had de bovenvermelde VLAREM-wijziging geen gevolg.

Op 30 april 2015 werd door het college kennisgenomen van de melding klasse 3 aangaande de VMM-activiteiten op het Vuurkruisenplein in Antwerpen (de vestiging van dienst Lucht). Concreet ging het om rubriek 15.1.1, 16.7.1 en rubriek 17.4.

Alle milieuvergunningsplichtige activiteiten die deels of volledig door Dienst Lucht (Kronenburgstraat in Antwerpen) worden uitgeoefend, zijn opgenomen in de milieuvergunning van het Provinciebestuur Antwerpen die exploitant is van deze site.

Op 28 september 2006 verkreeg de VMM een milieuvergunning voor 20 jaar voor de exploitatie van een kantoorgebouw met ondergrondse garage en technisch gebouw in de Dr. De Moorstraat 24-26 en in de Gasthuisstraat 40-42 in Aalst (ref. 082/41002/550/1/a/1). Op 31 oktober 2009 werd deze milieuvergunning uitgebreid met de exploitatie van het nieuwe server- en stookgebouw in de Gasthuisstraat 38, en dit tot 28 september 2026 (ref. MO3/41002/550/1/A/2). De milieuvergunning werd via een mededeling kleine verandering aangepast op 19 september 2013 (ref. MO3/41002/550/1/M/1/MR). Wegens een materiële tekortkoming werd vervolgens een correctiebesluit afgeleverd. Tot slot werd op 17 maart 2016 akte genomen van de mededeling kleine verandering voor de uitbreiding van de koelinstallatie.

Met het besluit van de deputatie van 28 oktober 2010 werd voor de vestiging Gent een vergunning tot 2030 verleend voor de exploitatie van een administratief centrum en onderzoekslab. Deze vergunning werd

later gewijzigd en uitgebreid, en ook de bijzondere voorwaarden met betrekking tot de lozing van bedrijfsafvalwater en de opvang en gebruik van hemelwater werden gewijzigd. In 2016 nam de deputatie ook twee keer akte van een mededeling kleine verandering.

Wat betreft de site in Oostende (Zandvoordestraat 375) werd op 8 oktober 2015 een vergunning verleend voor de duur van 20 jaar voor wat betreft het exploiteren van een administratief gebouw met lab.

Wat betreft VAC Antwerpen: deze vergunning klasse 2 werd door de Stad Antwerpen aan de exploitant verleend op 20 februari 2004 en eindigt op 24 december 2024. De VMM beoefent zelf geen milieuvergunningsplichtige activiteiten op deze locatie.

Wat betreft VAC Leuven: deze vergunning klasse 2 werd door de Stad Leuven aan het Facilitair bedrijf verleend op 19 september 2008 voor 20 jaar. De VMM is enkel bevoegd voor de exploitatie van het lab op deze site. Op 1 juni 2017 werd door de deputatie aan de VMM als exploitant van het lab een lozingsnorm van 5mg/l voor glutaaraldehyde toegekend voor een periode van 5 jaar.

Voor het CBG in Leuven werd op 9 september 2016 een melding kleine verandering gedaan voor toevoeging rubrieken 15.1.1. en 17.4.

Voor Oostende (onderhoudsdienst) werd op 7 februari 2017 een melding klasse 3 gedaan door de Stad Oostende, en dit voor het exploiteren van een garagewerkplaats. De vergunning werd op 16 oktober 2017 bekomen.

De bouwvergunningen van alle vestigingen van de VMM zijn geldig en actueel.

4.5 Verbetering van de milieuprestaties

Zoals uit het milieubeleid en de algemene milieudoelstelling blijkt, verbindt de VMM zich tot een continue verbetering van haar milieuprestaties. De VMM streeft naar het globaal verbeteren als organisatie, met het oog op de voorbeeldfunctie van de VMM.

Verklaring van de milieuverificateur over de verificatie en valideringswerkzaamheden.

Vinçotte NV, EMAS-milieuverificateur met registratienummer BE-V-0016 geaccrediteerd met als reikwijdte 1, 10, 11, 13, 16, 18, 19, 20 (excl. 20.51), 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.2, 30.9, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 70, 72, 71, 73, 74, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 99 (NACE-code) verklaart dat hij heeft geverifieerd of de vestigingen te Aalst, Antwerpen, Hasselt, Herentals, Oostende administratie, Oostende onderhoudsdienst, Gent, VAC Antwerpen, VAC Leuven en CBG Leuven zoals vermeld in de bijgewerkte milieuverklaring 2017 van de organisatie VMM met registratienummer BE-VL021 voldoen aan alle eisen van Verordening (EG) nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 inzake de vrijwillige deelneming van organisaties aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS).

Met de ondertekening van deze verklaring verklaar ik dat:

- de verificatie en validering volledig overeenkomstig de voorschriften van Verordening (EG) nr. 1221/2009 zijn uitgevoerd;
- uit het resultaat van de verificatie en validering blijkt dat er geen aanwijzingen zijn dat niet aan de toepasselijke wettelijke milieuvoorschriften is voldaan;
- de gegevens en informatie van de bijgewerkte milieuverklaring 2017 van de VMM voor de vestigingen te Aalst, Antwerpen, Hasselt, Herentals, Oostende administratie, Oostende onderhoudsdienst, Gent, VAC

Antwerpen, VAC Leuven en CBG Leuven een betrouwbaar, geloofwaardig en juist beeld geven van alle activiteiten van de vestigingen binnen de in de milieuverklaring vermelde reikwijdte.

Dit document is niet gelijk aan een EMAS-registratie. EMAS-registratie kan alleen worden gedaan door een bevoegde instantie in de zin van Verordening (EG) 1221/2009. Dit document wordt niet gebruikt als een zelfstandig stuk openbare communicatie.

Gedaan te Brussel op 28/11/2017

Handtekening

Bart Janssens
Voorzitter van de Certificatiecommissie

VERIFICATIE VAN HET MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM
VALIDATIE VAN DE MILIEUVERKLARING

BESLISSING VAN DE EMAS-CERTIFICATIECOMMISSIE

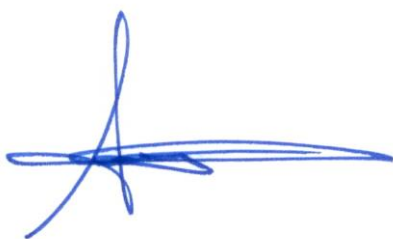
De audit van het milieumanagementsysteem en van de milieuverklaring volgens de criteria van EMAS heeft plaatsgevonden op 10, 11, 12, 26, 27 oktober 2017.

De EMAS-certificatiecommissie heeft kennis genomen van het rapport nr. 60574225a op 20 november 2017.

Op basis van de bevindingen en de aanbeveling van de auditors heeft de EMAS-certificatiecommissie de beslissing genomen de validatieverklaring uit te reiken volgens de algemene voorwaarden in bijlage van de contractuele overeenkomst.

Een nieuwe milieuverklaring moet ten laatste op 27 november 2018 gevalideerd worden.

Voor goedkeuring van de genomen beslissing:

De Voorzitter
van de EMAS-certificatiecommissie

De Senior Auditor, lid
van de EMAS-certificatiecommissie

5 BIJLAGE 1: OVERZICHT EMAS-DOELSTELLINGEN

De EMAS-doelstellingen werden bewust tot 2020 geformuleerd, omdat dit zowel overeenkomt met bestaande Vlaamse en Europese beleidsintenties als met de looptijd van de vernieuwde beheersovereenkomst van de VMM. Bovendien kunnen deze doelstellingen blijven gelden voor elke VMM-vestiging bij de uitrol van EMAS.

Vanuit onze kerntaak binnen de Vlaamse overheid stellen we als algemene EMAS-doelstelling het 'globaal verbeteren als organisatie met het oog op de voorbeeldfunctie van de VMM'.

De doelstellingen werden opgemaakt met een onderscheid tussen de directe en de indirecte milieuaspecten. Bij de directe milieuaspecten worden – verplicht – voor de kernindicatoren energie, grondstoffen, water, afval, biodiversiteit en emissies doelstellingen geformuleerd. Gelet op het belang voor de VMM werd mobiliteit bijkomend opgenomen.

5.1 Doelstellingen geformuleerd voor de significante directe milieuaspecten

5.1.1 Voor de kernindicator water (leidingwater/hemelwater/grondwater):

Doel: Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW) (best in class). Maximaliseren van infiltratie op de eigen domeinen.

Doel: De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

5.1.2 Voor de kernindicator energie:

Doel: De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/vte) met een totaal van 10 % tegen 2020 en met minimum 5 % in elke vestiging, met 2013 als referentiejaar.

Doel: De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m²) met 10 % tegen 2020, met 2013 als referentiejaar.

5.1.3 Voor de kernindicator materialen:

Doel: Het papierverbruik met 50 % reduceren tegen 2020 (kg/vte), met 2011 als referentiejaar.

5.1.4 Voor de indicator mobiliteit:

Doel: Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split⁸ verbeteren ten opzichte van 2011.

Doel: De VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20 % tegen 2020, met 2012 als referentiejaar.

5.1.5 Voor de kernindicator emissie (lucht):

Doel: De VMM zal tegen 2020 slechts 60 % dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.

Doel: Het aantal kilometers met dienstwagens met 20 % reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens aangedreven met schone technologie.

Doel: De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kiloton CO₂-equivalenten) met 30 % tegen 2020, met 2013 als referentiejaar door directe⁹ emissiereductie.

5.1.6 Voor de kernindicator biodiversiteit:

Doel: De gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer.

Doel: Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake het tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020.

Doel: De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorzien in het Pesticidendecreet.

5.1.7 Voor de kernindicator afval:

Doel: Het afvalbeheer van VMM-breed optimaliseren tegen eind 2014.

Doel: De restfractie met 50 % terugdringen tegen 2020, met als referentiejaar 2012. En de pmd-fractie met 10 % terugdringen tegen 2020, met als referentiejaar 2013.

5.2 Doelstelling geformuleerd voor de significante indirecte aspecten

Doel: Streven naar 100 % duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100 % van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen, en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.

5.3 Implementeren van EMAS in de volledige organisatie

Doel: Stapsgewijs uitwerken van een EMAS-milieumanagementsysteem in de overige vestigingen vanaf 2014, met het oog op registratie van alle vestigingen in 2019.

Doel: Regulariseren van de milieuvergunningen en van de naleving van al de wettelijke milieueisen in de overige vestigingen vanaf 2014.

⁸ modal split: overschakeling van individueel autovervoer naar gemeenschappelijke vervoerswijzen

⁹ Zie ook doelstelling modal split: overschakeling van individueel autovervoer naar gemeenschappelijke vervoerswijzen

6 BIJLAGE 2: MILIEUACTIEPLANNEN

6.1 Milieuactieplan Aalst

VMM/EMAS/REG/007 - ACTIEPLAN AALST (Dokter De Moor- en Gasthuisstraat) 2017-2019						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen LOCATIE Aalst Dr. De Moorstraat-Gasthuisstraat	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW) (best in class). Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen.	De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd. Het waterverbruik blijft status quo (m ³ /VTE) ten opzichte van 2015.	1	23/05/2016	2017-2018	In de Gasthuisstraat maximaliseren regenwatergebruik door uitbreiding regenwatercircuit naar de toiletten op de 2 ^{de} verdieping en het gehandicaptentoilet op het gelijkvloers
			2	20/11/2012	2017-2019	Faciliteren en promoten van het drinken van kraantjeswater bij de terreinwerkers
			3	23/05/2016	2017-2019	Het aanbod van leidingwater als drinkwater verder faciliteren
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	4	23/05/2016	2017-2019	Sensibiliseren en controleren van de max. reinigingsfrequentie van de dienstwagens:

energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) met een totaal van 10% tegen 2020 en met minimum 5% in elke vestiging, met 2013 als referentiejaar/ De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m2) met 10 % tegen 2020 met 2013 als referentiejaar.	Het primair energieverbruik (gas en elektriciteit) blijft status quo vanaf 2017.	5	23/05/2016	2017	Opmaak van een gebouwenreglement inclusief richtlijnen voor het gebruik van elektrische toestellen in de burelen
			6	23/05/2016	2017-2019	Energie inventaris maken van ICT-materiaal
			7	23/05/2016	2017	Opstellen van een energierenovatieprogramma.
materialen	Papierverbruik met 50% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar	Het paperverbruik (kg/VTE) vermindert met 5% tov 2015 tegen 2019.	8	23/05/2016	2017-2019	Digitaliseren van formulieren verderzetten
			9	20/11/2012	2017-2019	Invoeren van een documentmanagementsysteem
			10	23/05/2016	2017-2019	Vlaanderen radicaal digitaal: behandeling van dossiers en subsidieaanvragen verder digitaliseren
			11	23/05/2016	2017-2019	Digitaliseren binnen het kwaliteitssysteem van de meetnetten
			12	23/05/2016	2018	Sensibiliseren en sensibilisering rond materialengebruik in de afdelingen
			13	23/05/2016	2018	Meer groeperen (gemeenschappelijk gebruik) van kantooormaterialen
			14	23/05/2016	2018	Op intranet/kennisnet een pagina uitbouwen rond het delen van dingen
			15	23/05/2016	2017	Informatie ter beschikking stellen voor de aankopers over duurzame kledij bij de aankoop van werkkledij

			16	23/05/2016	2017-2019	Bedrijfskledij die centraal wordt aangekocht heeft een milieu- en duurzaamheidslabel.
mobiliteit/lucht	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren ten opzichte van 2011.	Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woonwerkverkeer verbetert met 10 procentpunten tegen 2017 tov de mobiliteitsbevraging van 2014.	17	23/05/2016	2017-2019	Het gebruik van de fiets in woon-werkverkeer verder promoten
			18	23/05/2016	2017-2019	Dienstverplaatsingen trein/fiets stimuleren en faciliteren,
			19	23/05/2016	2018-2019	Monitoring uitwerken van PTOW van de VMM personeelsleden en dit in relatie met het aantal woon-werk kilometers/ CO2 footprint.
			20	23/05/2016	2017	Onderzoek financiële en juridische haalbaarheid rond het leasen van fietsen voor de personeelsleden en/of samen aankoop van fietsen.
			21	26/09/2016	2017-2019	Afstemmen van douche-, kleding- en droogruimte op toenemend fiets woon-werkverkeer
			22	23/05/2016	2018-2019	Fietsen via groepsaankoop of lease-formule ter beschikking stellen aan het personeel.
			23	23/05/2016	2017-2019	In de parkeergarage twee parkings voor carpoolen voorzien
			24		2017-2019	Opleidingen zoveel mogelijk decentraal organiseren
		Het aantal verreden dienstkilometers met wagens daalt met 10% tov 2015 tegen 2019.	25	23/05/2016	2017	Het opmaken van een mobiscan voor de vestiging en hierover intern communiceren
			26	23/05/2016	2017-2019	Het aantal elektrische fietsen als dienstfiets binnen VMM aanzienlijk uitbreiden met bij voorkeur minimum één per vestiging
			27	23/05/2016	2017	Het maken van dienstverplaatsingen met trein/fiets verder stimuleren
	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals	VMM-breed is 80% van de jaarlijkse aankopen van nieuwe wagens niet-diesel	28	23/05/2016	2017-2019	Het gebruik van videoconferentie uitbreiden
			29	23/05/2016	2017-2018	Hernieuwde visie op het wagenpark uitwerken met als uitgangspunt duurzame

	voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.					mobiliteit ipv toegewezen wagens per afdeling
		Het aantal verreden dienstkilometers met duurzame verplaatsingswijze neemt 20% toe tov 2015 tegen 2019.	30	23/05/2016	2017-2019	Output ritregistratiesysteem actief aanwenden
			31	23/05/2016	2017	Prioritering maken van de dienstwagens in functie van minimale uitstoot en de wagens zo slim inzetten
			32	23/05/2016	2017-2019	Actief afbouw- en vervangingsbeleid voor het wagenpark uitwerken om te voldoen aan het Vlaams klimaatactieplan
			33	23/05/2016	2018-2019	Onderzoek naar optimalisatie van ritten tussen de meetnetten
			34	23/05/2016	2018	Evaluatie maken van outlookreservatiesysteem en beslissingsboom maken voor de reservatie van dienstwagens
			35	23/05/2016	2018-2019	Mobiliteitsanalyse uitvoeren per afdeling
			36	23/05/2016	2017-2019	Cursus ecodriving stimuleren voor al de terreinwerkers
		VMM realiseert een jaarlijks aankoopdeel wagens van 7% (hybride plug-in) elektrische en 3% CNG-wagens en lineair stijgend naar 10% elektrisch (hybride plug-in) en 7,5% CNG in 2020.	37	23/05/2016	2017-2019	Voor vergaderuren rekening houden met openbaar vervoer.
			38	23/05/2016	2017-2019	Meer controle op het terugbetalen privé kilometers van wagens
			39	23/05/2016	2017-2019	Videoconferentie promoten via opleiding en sensibilisatie
			40	23/05/2016	2018-2019	Wagenpark afbouwen in functie van de gewijzigde personeelsbezetting te Aalst

kernindicator energie/lucht	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 30% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	VMM beschikt over een klimaatactieplan in 2018 waarin een road map voor CO ₂ -emissiereductie en reductie primair energieverbruik tot 2030 wordt geformuleerd	41	23/05/2016	2019	Onderzoek naar de haalbaarheid van bijkomende alternatieve energiebronnen voor het gebouw (PV, WKK, Wind)
			42	23/05/2016	2017-2019	Sensibiliseren tot rationeel energieverbruik
			43	23/05/2016	2017-2018	Opmaken van een klimaatactieplan voor de VMM met een road map voor emissiereductie tot 2030
	De directe emissie van broeikasgassen (ton CO ₂ -equivalenten/VTE) daalt met 17% tov 2013 tegen 2019.		44	23/05/2016	2017	Controle koelkasten op temperatuur
			45	23/05/2016	2018	Onderzoek vervangen van cola en snoepautomaat door een duurzaam alternatief
			46	23/05/2016	2017-2019	Optimalisatie energiehuishouding UPS lokaal Dokter De Moorstraat
			47	27/09/2016	2018	Aansluiting koelings/verwarmingsunit 3de verdieping GH42 op GBS zodat sturing automatisch kan gebeuren
			48	23/05/2016	2017-2019	Permanente afstelling en bijsturing van technische installaties
			49	27/09/2016	2017	Isolatie voorzien op de lichtkoepels ter hoogte van het magazijn team FB
			50	23/05/2016	2017	optimalisatie van de verlichting
			51	23/05/2016	2017-2019	sensibilisatie maatregelen nemen ter optimalisatie verwarming
			52	23/05/2016	2019	Invloed PTOW onderzoeken op KPI indicatoren
biodiversiteit	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020. De gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens	VMM neemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit	53	23/05/2016	2017-2019	VMM voorziet in al haar externe catering biologische en/of streekelijke voeding
			54	23/05/2016	2017-2019	In de binnentuin en het omgevingsgroen worden extra maatregelen genomen om de biodiversiteit te verhogen
			55	23/05/2016	2017-2019	VMM doet mee aan de 40 dagen zonder vlees
			56	23/05/2016	2017-2019	Bestendigen van Donderdag veggiedag

	de principes van ecologisch groenbeheer.		57	23/05/2016	2018-2019	VMM personeel zet zich in voor natuurbeheer in de buurt
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet	VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden	58	23/05/2016	2018-2019	VMM onderzoekt alternatieven voor rattenbestrijding en ongedierte
			59	23/05/2016	2017	VMM communiceert actief over de pesticidenvrije tuin
afval	afvalbeheer VMM-breed optimaliseren tegen eind 2014.	De hoeveelheid restafval (kg/VTE) en PMD (kg/VTE) neemt af met 10% tegen 2019 tov 2015.	60	23/05/2016	2017	Refurbishing van meubilair voor de herinrichting van de gebouwen Aalst
			61	23/05/2016	2017-2019	Tweede leven van reststromen maximaliseren
			62	23/05/2016	2017-2019	De aankoop van toestellen voor de VMM gebeurt op basis van de beschikbare LCA
			63	23/05/2016	2017-2019	Optimalisatie van nieuwe afvalcontracten met facturatie op basis van gewicht
			64	23/05/2016	2017-2019	Het VMM afval met waarde krijgt via upcycling een tweede bestemming
			65	23/05/2016	2017	De waterbedeling en beschikbaarheid van kraantjeswater evalueren
	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020 met als referentiejaar 2012 en de PMD fractie met 10% terugdringen tegen 2020 met als referentiejaar 2013.		66	23/05/2016	2017-2019	De binnentuin onderhouden als kringlooptuin
			67	23/05/2016	2017	Onderzoek of de drankenautomaat kan plaats maken voor een milieuvriendelijker alternatief
			68	23/05/2016	2017	De snoepautomaat wordt verwijderd en maakt plaats voor een faire trade pick and pay (AZ en WIL)
			69	23/05/2016	2017	De VMM introduceert een proefproject met het leveren van een -bio- fruitkorf op regelmatige basis in de vestiging (WIL)

			70	23/05/2016	2017-2019	VMM beperkt, en koopt enkel duurzame gadgets en relatiegeschenken, bij voorkeur geproduceerd via upcycling
			71	23/05/2016	2017	De individuele vuilbakken in de burelen verwijderen samen met het verbeteren van de sorteerstraat in de pantrys (AZ en WIL).
			72	23/05/2016	2017-2019	De aparte ophaling van plasticfolies organiseren en opvolgen (AZ)
			73	23/05/2016	2017-2019	Gerichte sensibilisering rond het vermijden van afval
			74	23/05/2016	2017	Systeem opzetten binnen VMM voor het hergebruiken van dozen
			75	23/05/2016	2018	Wil start een pilootproject met koffiegrijs/champignons als sensibilisatie actie
			76	23/05/2016	2017-2019	Meer focus leggen op afval vermijden in contracten met externen
indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in <u>elke VMM-afdeling</u> duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	80 % van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019	77	23/05/2016	2017-2019	Opmaken van een praktische handleiding DO waaronder het onderhouden van de intranetpagina met voorbeeldbestekken DO
			78	23/05/2016	2017	De principes van LCA introduceren in de bestekken

6.2 Milieuactieplan Hasselt

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN HASSELT						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2015-2019 HASSELT	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW) (best in class). Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen.	Het verbruik van leidingwater met 5% minderen tegen 2019 tov. 2012	1	17/11/2014	31/12/2015	Technische en financiële haalbaarheid nagaan voor opvang en gebruik van regenwater voor diverse toepassingen: toiletspoeling, reinigingen, kantoorplanten, wasmachines, spoelen en triëren van stalen en daktuin
			2	17/11/2014	31/12/2015	Afstellen of vervangen van toiletkranen voor minder waterverbruik
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	Het personeel sensibiliseren in verband met lozing afvalwater	3	12/03/2015	31/12/2016	Minimaliseren waterverbruik bij het spoelen en triëren van stalen optimalisatie eisen kwaliteit/veiligheid/milieu

lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 30% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	CO ₂ emissie met 12% reduceren tegen 2019 tov. 2013	4	17/11/2014	2015-2019	Verwarming naargelang de omstandigheden een graad lager of uit zetten in het gebouw of in niet gebruikte ruimten
			5	17/11/2014	31/12/2015	Dichtingen ramen en deuren controleren op warmteverlies
			6	17/11/2014	31/12/2015	Voorstel formuleren voor het plaatsen van snelheidsbegrenzers op alle nieuwe dienstwagens
			7	14/11/2014	2015-2019	Voorstel formuleren voor het verplichten van het volgen van de cursus ecodrijving voor toegewezen dienstwagens
	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.	80% nieuwe aankopen geen diesel tot 2019	8	29/01/2015	2015-2019	Bepaleiten vervanging dieselwagens door benzinewagens, hybridewagens of CNG wagens aankoop wagens afwegen op niveau van de vestiging niet per afdeling
			9	17/11/2014	31/12/2017	Onderzoek naar de haalbaarheid van aankoop (2) elektrische fietsen in vervanging van een dienstwagen
	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens aangedreven met schone technologie.	15% minder verreden kilometers met dienstwagens in 2019 t.o.v. 2012	10	17/11/2014	2015-2019	Dienstreizen beter organiseren en vergaderplanningen optimaliseren in functie van verplaatsingen
			11	17/11/2014	2015-2019	Het gebruik van fiets, openbaar vervoer en carpool promoten voor woon-werkverkeer
			12	17/11/2014	2015-2019	Uittesten van tele- en videoconferenties voor dienstoverleg of overleg met externen
			13	17/11/2014	1/07/2015	Aanvraag installatie video-conferentie
			14	17/11/2014	2015-2019	Promoten van een beter evenwicht in bereikbaarheid VMM activiteiten

energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) met een totaal van 10% tegen 2020 en met minimum 5% in elke vestiging, met 2013 als referentiejaar. De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m2) met 10% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar.	10% minder elektriciteit in 2019 t.o.v. 2012	15	17/11/2014	31/12/2015	Technische en financiële haalbaarheid plaatsen zonnepanelen nagaan		
			16	17/11/2014	31/12/2015	Controleren van bewegingsensoren en het gebruik van de koelkasten en andere elektrische apparaten		
		5% minder gasverbruik in 2019 t.o.v. 2012	17	17/11/2014	2015-2019	Sluiten van deuren/ramen		
			18	17/11/2014	2015-2019	Jaarlijks ontluchten van de radiatoren		
			19	17/11/2014	31/12/2015	Technische en financiële haalbaarheid nagaan voor plaatsen elektrische deur achterkant gebouw (staat te veel open)		
			20	17/11/2014	1/07/2015	Technische en financiële haalbaarheid nagaan voor vervangen voordeur (tochtkieren)		
		materialen	Het papierverbruik met 50% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar.	Papierverbruik reduceren met 20% tegen 2019 tov 2014	21	17/11/2014	31/12/2015	Gebruik Tough Books optimaliseren, in de toekomst kleinere versies aankopen voor eenvoudiger gebruik
					22	17/11/2014	2015-2019	Papierverbruik bij drogen van de handen en materieel minimaliseren
23	17/11/2014				31/12/2015	Uitprinten van bulletins aanpassen om overbodige pagina's te vermijden		
24	17/11/2014				31/12/2015	Gebruik van ecologische keukenrol binnen DMA/DMO		

mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren ten opzichte van 2011.	5% meer werknemers via duurzaam woonwerkverkeer tegen 2019 tov 2011	25	12/03/2015	2015-2016	Deelnemen aan bike to work met de vestiging
			26	17/11/2014	2015-2016	Mobiscan laten maken van de vestiging en duurzame vervoersmodi uittesten door deelnemers
	VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2012 als referentiejaar		27	17/11/2014	1/12/2015	Mogelijkheid nagaan poolwagen te vervangen door Cambio delen
		28	1/12/2015	2015-2019	Het aantal dagen telewerk registreren	
		27	1/12/2015	2015-2019	Promoten van blue bike in combinatie met trein gebruiken voor dienstverplaatsingen	
biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer	Tegen einde 2016 neemt VMM gerichte acties tot het behoud van biodiversiteit	28	17/11/2014	31/12/2015	Onderzoek aanleg van groendak met mogelijkheid tot gesloten compostvat
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020		29	17/11/2014	1/07/2015	Plaatsen van een insectenhotel aan het terras + aanleg terrastuintje
			30	17/11/2014	31/12/2016	Haalbaarheidsonderzoek voor de plaatsing van gierzwaluwkasten tegen de buitengevel
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet	Vanaf 2014 is er 100% nulgebruik van pesticiden	31	1/12/2015	2015-2019	Nulgebruik pesticiden bepleiten bij mede-eigenaars parkings
afval	Afvalbeheer VMM-breed optimaliseren tegen eind 2014.	Afvalbeheer optimaliseren tegen begin 2015	32	17/11/2014	21/12/2015	Volledige implementatie van de werkinstructie afval gevaarlijke stoffen in de vestiging

indirecte milieuaspecten	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020 (referentiejaar 2012), en de PMD fractie met 10% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar.	Ten opzichte van 2014 is er geen toename van de restfractie, PMD met 10% reduceren in 2019	32	1/01/2015	2015-2019	Blijvend sensibiliseren rond het minderen van afval
			33	1/01/2015	21/12/2016	PMD gebruik terugdringen door promoten drinken kraantjeswater; onderzoek haalbaarheid werken met retour flessen frisdranken
	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	70% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren	34	12/03/2015	31/12/2018	In alle bestekken aangestuurd vanuit Hasselt, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen

6.3 Milieuactieplan Herentals

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN HERENTALS						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2015-2019 Herentals	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW) (best in class). Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen.	Het verbruik van leidingwater met 5% verminderen tegen 2019 tov 2012	1	okt 2014	2016	Haalbaarheidsstudie naar vergroten regenwatercapaciteit Herentals door het plaatsen van een bijkomende tank voor regenopvang
			2	dec 2014	2015	Mogelijkheid onderzoeken om een regenton te plaatsen op koertje voor de planten te gieten
			3	dec 2014	2015	Collega's sensibiliseren om de planten te begieten met regenwater indien voorradig in de periode dat er niet wordt gespoeld in het biologisch labo,
			4	juni 2014	2014	Alle WC's aansluiten op regenwater
			5	jan 2012	2014	Herstelling lekkende urinoirs + goed (preventief) onderhoud van sanitaire installaties
			6	juni 2014	2015	Ervoor zorgen dat de sanitaire installaties in een perfecte staat van onderhoud en werkingsstaat verkeren
			7	april 2015	2015	Reduceren van de monsters ikv het macro-invertebratenmeetnet door zoveel mogelijk organisch materiaal ter plaatse verwijderen

						(m.a.w. minder Fsolv, kleiner volume van het staal en minder verbruik van spoelwater).
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	Sensibilisering van het personeel in verband met lozing van afvalwater	8	juni 2014	2015	Werkinstructies opmaken hoe het afvalwater dient verwijderd te worden
			9	dec 2014	2015	Aftapkraantje plaatsen op afvoer spoelbak labo voor meetpunt bedrijfsafvalwater
			10	juni 2015	2015	Plaatsen van zandvang voor het aftapkraantje om zo de norm voor ZS te halen bij de aangepaste milieuvergunning
lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 30% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	CO ₂ emissie verminderen met 15% tov 2013 tegen 2019	11	dec 2014	2015-2019	Personeelsleden motiveren om bij voorkeur te vergaderen via teleconferentie ipv verplaatsen
			12	dec 2014	2015-2019	Opleidingen centraal organiseren bv. Mechelen of Brussel of in eigen gebouw naargelang aantal mensen
			13	dec 2014	2015-2019	Maandelijks controle bandenspanning
			14	dec 2014	2016	Onderzoek naar reorganisatie eigen wagenpark: zuinigste/properste wagens inzetten om meeste kilometers te rijden
			15	dec 2014	ieder jaar	Betrokken afdeling wijzen op overbodige verplaatsingen bij medische controles en onderzoeken (zwangerschap, aanwervingen, ...)

	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.	80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel in 2019	16	2014	2018	Onderzoeken van de haalbaarheid van de omschakeling van het wagenpark Herentals naar CNG miv de aanleg van een eigen CNG (slow fill) tankstation
			17	jan 2015	2015-2019	Bepaleiten vervanging dieselwagens door benzinewagens, hybridewagens of CNG wagens aankoop wagens afwegen op niveau van de vestiging niet per afdeling
			18	dec 2014	2015-2019	Voorstellen om in de toekomst poolwagens te vervangen door hybridewagens/CNG ipv diesel/benzine
	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens.	15% minder verreden kilometers met dienstwagens in 2019 t.o.v. 2012	19	dec 2014	2015-2019	Personeelsleden motiveren om bij vergaderingen meer gebruik te maken van openbaar vervoer of te carpoolen
			20	nov 2014	2015	Monsters DMA laten ophalen op de locatie ipv individueel te brengen naar het analyserend labo
		Vanaf 2015 beschikken we over een ritregistratiesysteem in elke dienstwagen	21	2014	2015-2019	Compacte staalname routes
energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) met een totaal van 10% tegen 2020 en met minimum 5% in elke vestiging, met	Energieverbruik (gas en elektriciteit) terugschroeven met 5 % tegen 2019 tov 2013	22	dec 2013	2013	Elk jaar in december de diepvriezers van ARW ontdooien, reinigen en uitzetten tijdens kerstperiode
			23	dec 2014	2015	Collega's sensibiliseren in het kader van efficiënt gebruik van elektrische toestellen (vb. diepvriezer en koffiezetapparaat, afwasmachine, ...)

2013 als referentiejaar. De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m ²) met 10% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar.			24	okt 2014	nov 2014	De automatische temperatuurregeling centrale verwarming efficiënt instellen (vloerverwarming)
			25	dec 2014	2018	Studie naar haalbaarheid en efficiëntie voor het plaatsen van zonnepanelen
			26	dec 2014	2015	Personeelsleden motiveren om zo weinig mogelijk warmteverlies te creëren in de burelen (vb. deuren sluiten 's avonds, 1x/dag verluchten, ...)
			27	dec 2014	2018	Studie naar mogelijkheid om een zonneboiler te plaatsen voor warm water
			28	juni 2013	2016	Plaatsen van sensoren waar regelmatig vergeten wordt het licht te doven (vb. traphal, vergaderzalen, toiletten, ...)
			29	dec 2014	2016	Studie naar minder verbruik verlichting in burelen ofwel vermindering TL-lampen ofwel vervanging naar LED-verlichting
			30	mrt 2014	2015	Vervanging werkplekverlichting labo door LED-verlichting
			NIEUW	juli 2017	2019	Aanbevelingen betreffende de verwarmingsinstallatie uitvoeren

materialen	Het papierverbruik met 50% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar.	Het papierverbruik minderen met 14% tegen 2019 tov 2014	31	dec 2014	2015-2019	Personeelsleden motiveren om minder documenten af te printen maar bvb. op het scherm bekijken, USB-stick gebruiken, via mail versturen, ...)
			32	dec 2014	2015-2019	Digitalisering door gebruik te maken van tough books
			33	dec 2014	2016	Digitaal klasment bestelbons (Agresso)
			34	dec 2014	2015-2019	Mensen motiveren om kladpapier te gebruiken voor notities in vergaderingen
		Tegen 2019 afvalberg verminderen met 50 % tov 2013	35	dec 2014	2015-2019	Collega's sensibiliseren in het kader van duurzaam gebruik van kantoomateriaal (door bv. hervulsysteem te gebruiken, hergebruik van mappen, ...)
			36	dec 2014	2016	Duidelijke richtlijnen ivm het bedrijfsafval in labo en huishoudelijk afval in kelder wat mag en wat niet mag
			37	dec 2014	2016	Bestellingen op elkaar afstemmen en/of samenvoegen (minder verpakking, minder vervoer)
			38	dec 2014	2015-2019	Alvorens bestellingen uit te voeren eerst navragen naar noodwendigheid (bv. bij MOS)

mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren ten opzichte van 2011.	Tegen 2015 beschikken we over een ritregistratiesysteem van de vervoerswijzen dienstverplaatsingen	39	dec 2014	2015-2019	Stimuleren van openbaar vervoer in combinatie met fietsverplaatsing
			40	dec 2014	2015-2019	Carpoolen met wagens onderzoeken
		Bezoekers wijzen op vlotte bereikbaarheid van onze locatie met openbaar vervoer	NIEUW	nov 2016	2017	Bij uitnodiging internen/externen vermelden dat het station en stopplaatsen van busdiensten De Lijn zich op wandelafstand bevinden
	VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2012 als referentiejaar	Implementatie van plaatsonafhankelijk werk met 5 % tov 2011 tegen 2019 5% meer werknemers via duurzaam woonwerkverkeer tegen 2019 tov 2011	41	dec 2014	2015-2019	Meer vertrouwen tonen en stimuleren van telewerk voor bepaalde functies
			42	dec 2014	2016	Fietsverplaatsing naar werk promoten door gezamenlijke aankoop elektrische fietsen
			43	dec 2014	2015-2019	Vergaderingen zo organiseren dat ze vlot bereikbaar zijn met openbaar vervoer (aanvangsuur aanpassen aan openbaar vervoer)
biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer	Tegen einde 2016 neemt VMM gerichte acties tot het behoud van biodiversiteit	44	dec 2014	2015	Bloembakken of kuip met bloeiende planten op terras/koer om insecten en vlinders te lokken
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies		45	dec 2014	2016	Insectenhotel plaatsen op plat dak 1e verdiep

	aan biodiversiteit tegen 2020					
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet	Vanaf 2014 is er 100% nulgebruik van pesticiden	46	dec 2014	2015-2019	Continu aandachtspunt in beheer van het gebouw
afval	Afvalbeheer VMM-breed optimaliseren tegen eind 2014.	Het afvalbeheer optimaliseren tegen einde 2016 in functie van de afvalregistratie	47	dec 2014	2016	Leveranciers sensibiliseren om zo weinig mogelijk verpakking / herbruikbare verpakking te gebruiken of verpakking terug te nemen (opnemen in offerte)
	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020 met als referentiejaar 2012, en de PMD fractie met 10% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar.	De restfractie met 50% verminderen tegen 2019, PMD met 20% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	48	dec 2014	2015	Oplossing zoeken voor restplastiek
			49	dec 2014	2015-2019	Flessen water of drinkflessen gebruiken in plaats van plastic flessen om PMD afval te verminderen
			50	dec 2014	2015-2019	Kantoormedewerkers faciliteren en promoten van het drinken van kraantjeswater
indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen	70% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren	51	jan 2015	2015-2019	In alle bestekken aangestuurd vanuit Herentals, ook bij kleine aankopen, duurzaamheidscriteria opnemen

	waarvoor criteria bestaan.					
--	----------------------------	--	--	--	--	--

6.4 Milieuactieplan Antwerpen dienst Lucht

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN ANTWERPEN Dienst Lucht						
EMAS kern indicator	Strategische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2015-2019 Dienst lucht	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW) (best in class). Maximaliseren van infiltratie op de eigen domeinen.	Het verbruik van leidingwater minimaliseren. Geen mogelijkheid om gebruik te maken van grondwater en/of regenwater.	1	20/06/2014	31/12/2015	Onderzoeken haalbaarheid samenwerking opstarten met strijkatelier, en zelf wassen, in plaats van de huidige overeenkomst industriële reiniging die zowel wast als strijkt.
			2	20/06/2014	31/12/2016	Aankoop wasmachine met label A+++ . Voor de was die niet gestreken moet worden.
			3	20/06/2014	31/12/2015	XRF, mee opnemen in procedure, juist aansluiten van de koelinstallatie, bij foutieve aansluiting is dit een doorstroom, veel waterverbruik.
			4	20/06/2014	31/12/2015	Spaarknoppen in de toiletten installeren.
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de	De behandeling van het afvalwater verloopt volgens de wettelijke normen - de VMM geeft het voorbeeld aan externen.	5	20/06/2014	2015-2019	Vorming organiseren voor het onderhoudspersoneel met nadruk op milieuaspecten.
			6	20/06/2014	30/01/2015	Huidige kuisfirma de opgelegde afspraken in het bestek laten naleven.

	behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.		7	20/06/2014	31/09/2016	Bij nieuwe aanbesteding van poetsfirma controle op de door VMM voorgeschreven ecologische producten.
			8	20/06/2014	31/12/2016	Carwash screening op duurzaamheid doen bij de volgende aanbesteding in 2016.
lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 30 % tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	Beschikken over een klimaatactieplan waarin de road map voor emissiereductie tot 2020 wordt geformuleerd.	9	20/06/2014	31/12/2015	Bewegingssensoren geïnstalleerd in de WC en de gangen, op termijn ook in de garages.
			10	20/06/2014	31/12/2015	Adviseren bij het opmaken van een broeikasrapport (emissie -inventaris) voor VMM.
			11	20/06/2014	2015-2016	Expertise inbrengen vanuit de dienst bij het Opmaken van een VMM klimaatactieplan.
			12	20/06/2014	2015-2019	Tweedelijnsopvolging van een onderhoudsplan voor de stookinstallaties en koelinstallaties, eerstelijnsopvolging gebeurt door het PIH.
			13	20/06/2014	31/12/2015	Airco met koelmiddel R22 melden, aan het verkeerscentrum.
			14	20/06/2014	31/12/2015	Koelkamer: compressor en koelmiddel vervangen.
			15	20/06/2014	31/12/2016	Systeem uitwerken voor regelmatige controle van de bandenspanning van de dienstwagens Dienst Lucht.
	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens	80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel.	16	20/06/2014	2015-2019	Nieuwe wagens maximaal aankopen met benzine, hybride of elektrische motor.

	hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.		17	20/06/2014	2015-2019	Optimaliseren van het bestaande wagenpark in functie van de noodzaak en indien mogelijk in kader van de opdracht.
	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens aangedreven met schone technologie.	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens reduceren tot 15% in 2019 ten opzichte van 2012.	18	20/06/2014	31/12/2015	Er is binnen de Dienst Lucht een elektronisch reservatiesysteem voor de voertuigen. Er is overgeschakeld naar een uniform systeem binnen heel VMM. Dit systeem laat momenteel niet toe om te zien wie, wanneer en waar naartoe rijdt met een auto. Dit zou moeten aangepast worden zodat gezien kan worden of er gecarpooled kan worden.
			19	20/06/2014	2015-2019	Sensibiliseren rijgedrag dienstreizen en woon-werkverkeer.
			20	20/06/2014	31/12/2016	Het in kaart brengen van de verplaatsingsroutes van de dienstwagens en indien mogelijk rationaliseren ervan. Een gemeenschappelijke pool van de wagens, voor technische rondes, hierdoor kunnen wagens en km's bespaard worden.
	energie	Beschikbaar stellen van de operationele maatregelen van de energieaudit.	21	20/06/2014	31/12/2016	Voor PIH werd een energieaudit uitgevoerd, van hieruit kan een energiebesparend actieplan worden opgesteld.
		Tegen eind 2014 zal het primair energieverbruik verlagen met 10% en beschikt	22	20/06/2014	31/12/2015	Opmaken van onderhoudsplan van alle eigen technische installaties.
			23	20/06/2014	31/12/2015	Richtlijn voor het gebruik van elektrische toestellen opvolgen.

			33	20/06/2014	2015-2019	Ondersteunende diensten aanmoedigen om het aantal papieren formulieren voor bijvoorbeeld aanvragen vergoedingen te digitaliseren.
			34	20/06/2014	2015-2019	Beperkt aantal gedrukte handleidingen bij levering van nieuwe monitoren, vb: fidas-monitoren.
			35	20/06/2014	30/11/2014	Plaatsing nieuwe multifunctionals om verbruik van papier beter in kaart te kunnen brengen.
			36	20/06/2014	31/12/2015	Intern bestelbonnensysteem digitaliseren.
			37	20/06/2014	31/12/2016	Implementatie van digitaal handtekenen in het kwaliteitssorgsysteem.
			38			Nagaan of facturen digitaal ondertekend kunnen worden. Deze worden standaard digitaal aangeleverd aan Dienst Lucht ter goedkeuring,
			39			Nagaan of het verspreiden van de bestelbons digitaal kan gebeuren.
		40% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2016 en worden geregistreerd via indicatoren.	40	20/06/2014	30/06/2016	Vorming over het invoeren van de Green Public Procurement criteria of duurzaamheidscriteria voor aankopen.
			41	20/06/2014	2015-2019	Hanteren van Green Public Procurement criteria of duurzaamheidscriteria bij alle aankopen van de dienst.

biodiversiteit	De gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer.	Tegen einde 2016 neemt de VMM een aantal gerichte acties tot behoud van biodiversiteit	50	20/06/2014	31/12/2014	Nagaan of het huidig maaibeleid volgens ecologisch groenbeheer verloopt.
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020		51	20/06/2014	31/12/2015	PIH aansporen tot het planten van vlinder/insectvriendelijke planten.
			52	20/06/2014	31/12/2017	Nagaan geschikte locatie voor plaatsing insectenhotel. Eventueel navragen bij het Tropisch instituut.
			53	27/04/2015	31/12/2018	Nagaan of de huidige zwaluwnesten in de Kronenburgstraat aan vervanging/reparatie toe zijn.
			54	20/06/2014	31/12/2015	Aanplanten van wilgen, maken van takkenhopen en nestgelegenheid voorzien.
			55	20/06/2014	31/12/2015	Het ringen/vellen van exotische bomen.
			56			Meer groen in de bureaus binnen brengen. Voor een betere luchtkwaliteit op de bureaus
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorzien in het pesticidendecreet.	Nulgebruik van pesticiden handhaven in en om het huurgebouw.	57	20/06/2014	31/12/2016	Nagaan wie het onderhoud doet van de kleine groene perkjes rond het gebouw, en nagaan of de richtlijn wordt nageleefd.

afval	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020 met als referentiejaar 2012 en de PMD fractie met 10% terugdringen tegen 2020. Met als referentiejaar 2013.	De hoeveelheid restafval behouden ten opzichte van 2014; PMD reduceert met 10% tegen 2019 met 2012 als referentiejaar.	58	20/06/2014	2015-2019	Terreinwerkers en kantoormedewerkers: faciliteren en promoten van het drinken van kraantjeswater.
			59	20/06/2014	2015-2019	Personeel sensibiliseren tot het vermijden van afval.
			60	20/06/2014	2015-2019	Leveranciersrichtlijnen naar verpakkingsafval bij aankopen (conform Green Public Procurement criteria en/of duurzaamheidscriteria).
			61	20/06/2014	2015-2019	Actualiseren van het criterium milieusparend gedrag op basis van de functie.
			62	20/06/2014	31/12/2016	Onderzoeken van de haalbaarheid om de smaak van het leidingwater te verbeteren.
			63			Onderzoeken van de haalbaarheid om de smaak van het leidingwater te verbeteren.
			64	20/06/2014	31/12/2015	Plaatsing pictogram aan elke kraan of het water al dan niet drinkbaar is.
			65	20/06/2014	31/12/2015	Optimaal hergebruik van kantoormeubelen tijdens de herinrichtingswerken.
			66	20/06/2014	31/12/2015	Stoelen van de eetzaal vervangen door tweedehandsmodellen.
			67	20/06/2014	31/12/2016	Organiseren van een gescheiden afvoer van metalen in samenwerking met PIH.

			68	20/06/2014	31/12/2016	Inzamelpunt voor bedrijfs en persoonlijk afvoer van gebruikte batterijen.
			69	18/05/2015	2015-2019	Personeel sensibiliseren tot het recyclen van afval.
			70			Nagaan of het de papieren wegwerpdoekjes op de toiletten vervangen kunnen worden door handdoekrollen
			71			Uitzoeken hoe de alcoholstiften hervuld kunnen worden (artline)
indirecte milieu-aspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.	72	20/06/2014	31/12/2016	Opmaken van een praktische interne handleiding voor duurzame overheidsopdrachten binnen de dienst.
			73	20/06/2014	31/12/2015	Inventariseren uitgeschreven duurzame overheidsopdrachten per afdeling.

6.5 Milieuactieplan Oostende (administratie)

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN OOSTENDE 2016-2019						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2016-2019 LOCATIE	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW). (best in class) Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen.	De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd. Het waterverbruik (m³/VTE) blijft status quo ten opzichte van 2015.	1	maart 2016	2017	Optimalisatie waterverbruik van sanitaire installaties
			2	maart 2016	2016	Maximaal gebruik van regenwater door onderhoudspersoneel
			3	mei 2016	2016-2019	Jaarlijkse WIL sensibilisering rond wereldwaterdag
			4	maart 2016	2017	Ervoor zorgen dat de sanitaire installaties in een perfecte staat van onderhoud en werkingsstaat verkeren
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.	5	maart 2016	2016-2019	Blijvend opvolgen respecteren milieuvergunning

lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 30% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	De directe emissie van broeikasgassen (ton CO ₂ -equivalenten/VTE) daalt met 20% tegen 2019 t.o.v. 2013	6	maart 2016	2016	Streven naar minder leveringen door externen
			7	maart 2016	2016-2019	Frequente controle bandenspanning
			8	maart 2016	2016-2019	Sensibiliseren rijgedrag: aanbod cursus eco-driving opnemen in standaard vormingsaanbod voor iedereen die veel verplaatsingen / terreinwerk doet
			9	maart 2016	2017	Onderzoek naar reorganisatie eigen wagenpark in functie van ecoscore
	80% van de jaarlijkse aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel		10	maart 2016	2019	Voorstellen om in de toekomst poolwagens te vervangen door elctrisch/hybridewagens/CNG ipv diesel/benzine
			11	maart 2016	2019	Mogelijkheid bekijken voor het plaatsen van een laadpaal voor elektrische wagens
			12	maart 2016	2017	Via systeem van videoconferenties bilateraal overleg zodat geen dienstverplaatsingen naar een andere vmm locatie nodig is
	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens	Het aantal verreden dienstkilometers met wagens daalt met 20% t.o.v. 2012 tegen 2019	13	maart 2016	2017	Systeem cambiowagens bekend maken en promoten

	aangedreven door schone technologie.					
energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) met een totaal van 10% tegen 2020 en met minimum 5% in elke vestiging, met 2013 als referentiejaar/ De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m2) met 10 % tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	Het elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) daalt met 2% per jaar t.o.v.2016/Het gasverbruik (kWh/m2) daalt met 10% t.o.v. 2014	14	maart 2016	2018	Mogelijkheid plaatsen zonnepanelen onderzoeken
			15	maart 2016	2017	Wekelijks dikke truiendag tijdens het winterhalfjaar
			16	maart 2016	2017	Centraal beheer temperatuur ipv thermostatische kranen
			17	maart 2016	2017	Plotter niet meer automatisch opstarten vanop afstand maar alleen als hij ook effectief zal worden gebruikt
			18	maart 2016	2016-2019	Elk jaar in december de diepvriezers van ARW ontdooien, reinigen en uitzetten tijdens kerstperiode
			20	maart 2016	2017	Collega's sensibiliseren in het kader van efficiënt gebruik van elektrische toestellen
			21	maart 2016	2016-2019	Personeelsleden motiveren om zo weinig mogelijk warmteverlies te creëren in de burelen
			22	maart 2016	2017	De automatische temperatuurregeling centrale verwarming efficiënt instellen
			23	maart 2016	2017	Mogelijkheid onderzoeken om printers (MTF) 's nachts volledig uit te schakelen
			24	mei 2015	2016	Uitschakelen draagbare telefoons

materialen			25	juni 2016	2016-2019	Deelnemen aan onderzoek tot het aansluiten op het wamtenet Oostende
			26	maart 2016	2017	Plaatsen van sensoren waar regelmatig vergeten wordt het licht te doven
			27	maart 2016	2018	Digitaal ter beschikking stellen van aanbestedingsdocumenten op het internet (platform e-Notification), zodat geen papieren versies dienen te worden verstuurd naar geïnteresseerde inschrijvers.
			28	maart 2016	2016	Gebruik maken van (versneden) oud papier voor kladnota's en indien het toelaat, recto-verso kopiëren.
			29	maart 2016	2017	Een goed beheer van de netwerkschijven zodat documenten vlot toegankelijk zijn
			30	maart 2016	2018	Ondersteunende diensten aanmoedigen om het aantal papieren formulieren voor bijvoorbeeld aanvragen vergoedingen te digitaliseren.
			31	maart 2016	2018	Digitaal doorsturen van betalingsdossiers aan hoofdbestuur Brussel, wat het opsturen van papieren documenten overbodig maakt.
			32	mei 2015	2017-2019	Betere afweging van papierkeuze/papierformaat voor speciale afdrukken van plotter
			33	maart 2016	2017	Onderzoek aanschaf stoomreinigers

			34	maart 2016	2017	Bestellingen op elkaar afstemmen en/of samenvoegen tussen de diensten
mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren ten opzichte van 2011	Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woonwerkverkeer verbetert met 5 procentpunten tegen 2017 (ten opzichte mobiliteitsbevraging 2014)	35	maart 2016	2017	Gebruik poolwagens kritisch bekijken en mogelijkheid nagaan om minstens 1 poolwagen te elimineren
		De duurzame dienstverplaatsingen nemen jaarlijks toe met 5% tov 2016	36	mei 2016	2016-2019	Promotie elektrische testfiets
			37	mei 2016	2018	Via de Provincie testcaravaan op de buitendienst inzetten (Mobiscan)
			38	maart 2016	2016	Vooraleer zich te verplaatsen met de dienstwagen, zich informeren of men kan meerijden met iemand anders.
		Het aantal verreden dienstkilometers met wagens daalt met 20% t.o.v. 2012 tegen 2019	39	maart 2016	2017	Maximaal kiezen voor het openbaarvervoer naar vergaderingen
			40	maart 2016	2017	Er voor zorgen dat er steeds dienstwagens beschikbaar zijn voor alle personeelsleden voor dienststopdrachten door de indeling van de dienstwagens uit de groepen 1, 3 en 4 bij niet gebruik ook ter beschikking te stellen voor alle personeelsleden voor hun dienststopdrachten (met name voor de groep 2).
	VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2012 als referentiejaar		41	maart 2016	2018	Fietsverplaatsing naar werk promoten door gezamenlijke aankoop (electrische) fietsen

biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer	VMM neemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van biodiversiteit	42	maart 2016	2016	Opstarten aanleg composthoop / kringlooptuin
			43	maart 2016	2017	Plaatsen insectenhotel
			44	april 2016	2017	Ophangen zwaluwkasten
			45	maart 2016	2016-2019	De bijenkorven in de vestiging bestendigen
			46	mei 2016	2016-2019	Jaarlijkse berenklaauwbestrijding in de tuin van de vestiging
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020		47	januari 2016	2017-2019	Ecologische heraanleg tuin nav aanleg groene 62
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet	VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden	48	maart 2016	2016-2019	Alternatieven gebruiken voor pesticiden is continu aandachtspunt in het beheer van het gebouw
afval	Afvalbeheer VMM-breed optimaliseren tegen eind 2014	De hoeveelheid restafval (kg/VTE) neemt af met 20% t.o.v. 2014	49	maart 2016	2018	Geen afvalstoffen achterlaten bij werken door aannemers.
	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020	De hoeveelheid PMD blijft status quo tov 2015.	50	maart 2016	2017	Onderzoek of het houden van kippen op de vestiging haalbaar is

	met als referentiejaar 2012 en de PMD fractie met 10% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar		51	maart 2016	2017	Plotter niet meer automatisch opstarten vanop afstand maar alleen als hij ook effectief zal worden gebruikt
			52	maart 2016	2016	Overschakelen van melk in kartonnen bricks naar glazen flessen
			53	maart 2016	2016	Apart inzamelpunten voor de verschillende afvalfacties voorzien
			54	maart 2016	2016-2019	Kantoormedewerkers faciliteren en promoten van het drinken van kraantjeswater
			55	mei 2016	2017	Onderzoek voor het plaatsen van waterkoeler om het drinken van kraantjeswater te verhogen
			56	maart 2016	2016	Oplossing zoeken voor restplastiek
			57	mei 2016	2017	Afschaffen persoonlijke vuilnisbak
			58	maart 2016	2017	Leveranciers sensibiliseren om zo weinig mogelijk verpakking / herbruikbare verpakking te gebruiken of verpakking terug te nemen (opnemen in offerte)
indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling	80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.	59	maart 2016	2017	Kiezen voor milieuvriendelijke materialen bij de uitvoering van werken aan cat 1 waterlopen, indien de toestand dit toelaat.
			60	maart 2016	2017	Er wordt op toegezien dat bij alle grondwerken vooraf een planaanvraag wordt ingediend via het KLIM/KLIP portaal.
			61	maart 2016	2016-2019	Wanneer derden voor of bij de VMM werken, moeten zij de veiligheids- en

	duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.					milieuvoorschriften van de VMM toepassen. Uiteraard moeten ze daarvan eerst op de hoogte zijn. We gebruiken het document “de procedure voor werken met derden” consequent wanneer men een opdracht aan derden gunt.
			62	maart 2016	2017-2019	Er wordt op toegezien dat er een veiligheidscoördinator wordt aangesteld van zodra er twee of meer aannemers bij een project betrokken zijn

6.6 Milieuactieplan Gent

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN GENT 2016-2019						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2016-2019 LOCATIE	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW). (best in class) Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen.	De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd.	1	19/05/2016	2018	Kosten-Baten maken van de uitbreiding van regenwaterrecuperatie
		Het waterverbruik (leiding- en regenwater) blijft status quo tov 2014 in 2019	2	19/05/2016	2016-2019	Binnen de labo-omgeving glasafval niet uitspoelen tenzij er een veiligheidsrisico of geurhinder kan optreden.
			3	19/05/2016	2017	Het drinken van kraantjeswater aantrekkelijker maken
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.	4	19/05/2016	2016	Binnen de labo-omgeving afstellen programmatie van de vaatwasmachines met kortere cyclus door rechtstreeks aansluiten op warm water.
			5	19/05/2016	2016	Binnen de labo-omgeving procedure aanpassen waardoor afwasmachines steeds vol draaien.
			6	19/05/2016	2017	Afkoppelen van de spoelbakken -2.10 van de opvangtank
			7	19/05/2016	2016-2019	Reduceren spoelwater bio-stalen door reductie van volumes.

			8	19/05/2016	2017-2019	Sensibilisering naar bezoekers toe wat VMM juist allemaal doet in het gebouw (via infobord)
lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 30% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	De directe emissie van broeikasgassen (ton CO ₂ -equivalenten/VTE) daalt met 20% tov 2014 tegen 2019	9	19/05/2016	2017-2019	Fietsgebruik promoten via WIL activiteiten
			10	19/05/2016	2017-2019	Elektrische fietsen, inclusief regenkledij, permanent ter beschikking stellen van het personeel op de buitendienst
			11	19/05/2016	2017	Haalbaarheidsonderzoek gebruik van Cambio abonnement
			12	8/09/2016	9/07/1905	VMM participeert aan het project Green Origin van Air liquide hierdoor zijn de aangeleverde luchtgassen CO2 neutraal,
			13	19/05/2016	2017	Aanpassen van de comforttemperatuur in de administratieve zones van het gebouw
			14	27/09/2016	2017	Haalbaarheidsonderzoek verhoging bovengrens comforttemperatuur in de administratieve zones in functie van koeling labo en mits mogelijkheid tot aanpassing huurovereenkomst.
	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.		15	19/05/2016	2017-2019	Aankoop dienstwagens moeten steeds goedkeuring van locatieverantwoordelijke krijgen
			16	19/05/2016	2017-2019	Prioritair kiezen voor wagens aangedreven op schone energie bij nieuwe aankopen voor de standplaats Gent.

	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens aangedreven door schone technologie.	Het aantal duurzame verplaatsingen in het woonwerkverkeer verbetert met 5 procentpunten tegen 2017. (tov mobiliteitsbevraging 2014)	17	19/05/2016	2017	Onderzoek naar bijkomende optimalisatie routes.
		Het aantal verreden dienstkilometers met wagens daalt met 20% in 2019 tov 2012	18	19/05/2016	2017-2019	Responsabiliseren van VMM richtlijn bij dienstverplaatsingen
		De duurzame dienstverplaatsingen nemen jaarlijks toe met 5% tov 2016	19	19/05/2016	2017	Onderhoud/keuringen dienstwagens in Gent en niet OD Oostende
			20		2017-2019	Het gebruik van videoconferentie stimuleren.
energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh) met een totaal van 10% tegen 2020 en minimum 5% in elke vestiging, met 2013 als referentiejaar/ De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m ²) met 10% tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	Het elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) daalt met 5% tov 2014	21	19/05/2016	2016	Realiseren van maatregelen voorgesteld uit de energieaudit
			22	19/05/2016	2017-2019	Onderzoeken om grote energieverbruikers in de refter te vervangen door zuinigere alternatieven.
			23	19/05/2016	2017-2019	Monitoren van verbruikers en signaleren
		Het gasverbruik (kWh/m ²) daalt met 6% tov 2014	24	19/05/2016	2017-2019	Instructie koelcellen: ontvriezen, temperatuur monitoren om efficiënte werking na te gaan.
			25	19/05/2016	2019	Onderzoek plaatsing van warmtewisselaar op lucht labo/kantoor

			26	19/05/2016	2016	Temperatuurstellingen van drankautomaat regelen
			27	19/05/2016	2016-2017	Energieconsultant het energieverbruik laten opvolgen en verbeteringsvoorstellen uitvoeren
			28	19/05/2016	2016-2019	Oude elektrische toestellen in het labo vervangen door nieuwe energievriendelijkere varianten
			29	19/05/2016	2016-2019	Gebruik van labotoestellen optimaliseren
			30	19/05/2016	2016-2019	Sensibiliseren om bij niet gebruik van elektrische toestellen ze af te zetten
			31	19/05/2016	2017	Optimaliseren van lichtinstellingen
			32	19/05/2016	2017-2019	Sensibilisering om trekkasten waar mogelijk steeds uit te zetten
			33	19/05/2016	2017	Energiezuinige afstelling en controle van de thermostaten op de chauffages
materialen	Papierverbruik met 50% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar	Het papierverbruik (kg/VTE) vermindert met 10% tov 2014	34	19/05/2016	2016-2019	Verder implementeren van elektronische handtekenen van alle communicatie, documenten binnen en buiten VMM
			35	19/05/2016	2017-2019	Verpakkingsmateriaal van leveringen laten meenemen door leveranciers
			36	19/05/2016	2017	Elektronisch rapporteren naar klanten

			37	19/05/2016	2017	Aantal vuilbakken (rest) verminderen per bureau, de vuilbakken duidelijk labelen
			38	19/05/2016	2018	Monsterregistratie - (Ontvangstdocumenten, analysebulletins, ... vervangen door QR-codes, barcodes.
			39	19/05/2016	2018	Technische registraties digitaal bijhouden
			40	19/05/2016	2018	Externe labo's elektronisch laten rapporteren naar VMM
			41	19/05/2016	2018-2019	Geautomatiseerd document beheersysteem invoeren
			42	19/05/2016	2018	Het gebruik van laptop voor vergaderingen voorkomt het onnodig afdrukken van verslagen, nota's. Agenda steeds projecteren
			43	19/05/2016	2017	Onderzoek naar de mogelijkheid van aanschaf van A1-papierformaat voor de plotter
			44	19/05/2016	2018	Zo weinig mogelijk analoge dossiers (opvragen/verzenden): afstemmen adviesperiode
mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren	80% van de jaarlijkse aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel.	45	19/05/2016	2017	Werkkledij ter plaatse wassen en drogen.
			46	19/05/2016	2017	Meer inzetten op de fiets voor woon-werkverkeer naar de locatie
			47	25/07/2016	2017	Mobiscan laten uitvoeren voor de vestiging

			48	19/05/2016	2017-2019	Vermijden dat 2 personen per afdeling naar een vergadering gaan indien mogelijk (met juiste mandaat)
			49	19/05/2016	2018	Bereikbaarheidsprofiel van de vestiging maken
			50	19/05/2016	2018	Het voorzien van Laadpalen voor E-wagens, E-fietsen, ... en een reglementering hiervoor uitwerken
	VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2012 als referentiejaar		51	19/05/2016	2017-2019	Thuiswerk en/of telewerk verder implementeren
biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer	VMM neemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.	52	19/05/2016	2016	Vogelstickers voorzien op vensters
			53	19/05/2016	2017-2019	De principes van ecologisch groenbeheer maximaal hanteren bij het groenonderhoud.
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020		54	19/05/2016	2017-2019	Het nemen van soortgerichte beschermingsacties om de biodiversiteit te verhogen
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet	VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden	55	19/05/2016	2016	Sensibiliseringsbordje dat het LAK Gent dit hier een pesticidenvrije zone is

afval	Afvalbeheer VMM-breed optimaliseren tegen eind 2014	De hoeveelheid restafval (kg/VTE) neemt af met 40% tov 2014	56	19/05/2016	2017	Pletmachine voor petflessen voorzien
			57	19/05/2016	2016	Afbreekbare compostzakken per verdiep, zodat GFT niet bij rest beland.
			58	19/05/2016	2017	Optimalisatie compostvaten
	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020 met als referentiejaar 2012 en de PMD fractie met 10% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	De hoeveelheid PMD (kg/VTE) neemt af met 30% tegen 2019 tov 2014.	59	19/05/2016	2017	Afval vermijden bij kleine aankopen
			60	19/05/2016	2017-2018	Sensibiliseren voor het vermijden van afval
indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam naar 2019.	61	19/05/2016	2017-2019	Instructies om nodeloos transport van derden te vermijden: communicatie indien niet nodig.
			62	19/05/2016	2018	Oplijsten duurzame partners (afdelingsgerelateerd) bij offertevragen: Herzien contract voor broodjes (duurzaam)
			63	19/05/2016	2018	Stimuleren dat bedrijven die voor VMM werken minstens een milieumanagementsysteem hebben
			64	19/05/2016	2017-2019	Duurzaamheid standaard opnemen in het bestek voor een openbare aanbesteding. Bereid zijn om de meerprijs die dit soms met zich meebrengt ook te betalen.

6.7 Milieuactieplan VAC Antwerpen

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN Antwerpen VAC 2017-2020

EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2017-2020 Antwerpen	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW). Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen.	Het verbruik van leidingwater minimaliseren. Geen mogelijkheid om gebruik te maken van grondwater en/of regenwater	1	30/03/2017	2017-2020	Jaarlijkse WIL sensibilisering rond wereldwaterdag
			2	30/03/2017	2017	Drinkfles voorzien voor de terreinmedewerkers van AOW
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	De behandeling van het afvalwater verloopt volgens de wettelijke normen – de VMM geeft het voorbeeld aan externen	3	30/03/2017	2018	Kwaliteits- en milieulabels van carwash dienstwagens bekijken
lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 20 % tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	Beschikken over een klimaatactieplan waarin de road map voor emissiereductie tot 2020 geformuleerd wordt	4	30/03/2017	2018-2020	Voorstel formuleren door de teamverantwoordelijken voor het verplichten van het volgen van de cursus ecodrijving voor de collega's die gebruik maken van dienstwagens voor terreinwerk.

	door directe* emissiereductie.		5	30/03/2017	2018	Voorzien van een elektrische fiets voor dienstverplaatsingen
			6	30/03/2017	2018	Voorzien van een degelijke en licht hanteerbare plooi-fiets om de te gebruiken bij dienstverplaatsingen lokaal streekvervoer
			7	30/03/2017	2017-2020	Het gebruik van fiets, openbaar vervoer en carpool promoten voor woon-werkverkeer
	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.	80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel	8	30/03/2017	2017-2020	Bandenspanningsdag organiseren (elke drie maanden)
			9	30/03/2017	2017-2020	Bepaleiten vervanging dieselwagens door benzinewagens, hybridewagens of CNG wagens, aankoop wagens afwegen op niveau van de vestiging niet per afdeling
			10	30/03/2017	2017-2020	Uittesten van tele- en videoconferenties voor dienstoverleg of overleg met externen
	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens reduceren tot 15% in 2019 ten opzichte van 2012	11	30/03/2017	2018	Actie om het gebruik van de blue-bike te stimuleren
	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh) met een totaal van 20% tegen 2020 en minimum 5% in elke vestiging, met 2012 als	Beschikbaar stellen van de operationele maatregelen van de energieaudit. Tegen eind 2014 zal het primair energieverbruik verlagen met 10% en beschikt de locatie	12	30/03/2017	2017	Kantoorverlichting in vergaderzalen uitdoen wanneer de ruimtes niet in gebruik zijn.
			13	30/03/2017	2017-2020	Vaatwas pas laten draaien als hij vol is

	referentiejaar/ De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m ²) met 10 % tegen 2020 met 2012 als referentiejaar	over tellers op al haar installaties				
materialen	Papierverbruik (publicaties/prints/plots) met 20% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar	Het papierverbruik minderen met 20% tegen 2019 t.o.v. 2012	14	30/03/2017	2017-2020	Papierverbruik bij drogen van de handen minimaliseren
mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren. VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2011 als referentiejaar	De modal split verbetert zodat 87% van de werknemers zich duurzaam verplaatst tegen 2019. Het Blue-bike gebruik met 100% laten toenemen in 2019 t.o.v. 2014. Tegen 2016 beschikken over een ritregistratiesysteem van al de vervoerswijzen dienstverplaatsingen.	15	30/03/2017	2017-2020	Promoten van blue bike in combinatie met trein gebruiken voor dienstverplaatsingen
			16	30/03/2017	2017-2020	Jaarlijks mobiliteitsontbijt organiseren en fiets/OV applaus

		Tegen 2019 aantal duurzame dienstverplaatsingen laten toenemen met 20% t.o.v. 2012.				
biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer	Tegen einde 2016 neemt de VMM een aantal gerichte acties tot behoud van biodiversiteit	17	30/03/2017	2018	Nagaan of onderhoud van pluviometrie volgens de principes van ecologisch groenbeheer verloopt
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020		18	30/03/2017	2018	Halve MEU werken in een natuurgebied in de buurt
			19	30/03/2017	2018	Bekijken met FB en ANB of nestkasten gierzwaluwen of insectenhotel geplaatst kunnen worden
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet	Nulgebruik van pesticiden handhaven in en om het huurgebouw;	20	30/03/2017	2018	Aanvragen bij FB en ANB plaatsen van nestkast voor slechtvalk bovenop VAC-gebouw
afval	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020, PMD met 10% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	De hoeveelheid restafval behouden ten opzichte van 2014; PMD reduceert met 10% tegen 2019 met 2012 als referentiejaar	21	30/03/2017	2017-2020	Blijvend sensibiliseren rond het minderen van afval
			22	30/03/2017	2019	Aankaarten bij FB om roze zak in te voeren

indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren	23	30/03/2017	2017-2020	PMD gebruik terugdringen door promoten drinken kraantjeswater; het ter beschikking stellen van kannen
			24	30/03/2017	2018	In de bestekken der werken een beter uitgeschreven sorteerbeleid voor de aannemer opnemen.
			25	30/03/2017	2017-2020	Al de opdrachten die vertrekken vanuit deze vestiging bevatten duurzaamheidscriteria
			26	30/03/2017	2018	In de bestekken selectiecriteria voor inschrijvers opnemen, inschrijvers dienen een bepaald kwaliteits- of milieulabel binnen het bedrijf te hebben.

6.8 Milieuactieplan VAC Leuven

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN LEUVEN VAC 2017-2020						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2017-2020 LEUVEN	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW). Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen. De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	Het verbruik van leidingwater minimaliseren. De behandeling van het afvalwater verloopt volgens de wettelijke normen – de VMM geeft het voorbeeld aan externen	1	23/03/2017	2018	Technische en financiële haalbaarheid nagaan samen met Facilitair bedrijf voor opvang en gebruik van regenwater voor diverse toepassingen: kantoorplanten en spoelen en triëren van stalen
			2	23/03/2017	2018	Drinkfles voorzien voor de terreinmedewerkers van AENT en AELT

lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 20 % tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	CO ₂ emissies (ton CO ₂ /VTE) minderen met 15% in 2020 tov 2013	3	23/03/2017	2018	Voorstel formuleren door de teamverantwoordelijken voor het verplichten van het volgen van de cursus Ecodriving voor de collega's die gebruik maken van dienstwagens voor terreinwerk.
			4	23/03/2017	2018	Voorzien van een elektrische fiets voor dienstverplaatsingen
			5	27/04/2017	2017-2020	Bandenspanning van de dienstwagens 3-maandelijks controleren
			6	23/03/2017	2017-2020	Het gebruik van fiets, openbaar vervoer en carpool promoten voor woon-werkverkeer
	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.	80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel	7	23/03/2017	2017-2020	Beplemen vervanging dieselwagens door benzinewagens, hybridewagens of CNG wagens aankoop wagens afwegen op niveau van de vestiging niet per afdeling (in functie van gebruik en niet bezit)
			8	23/03/2017	2017-2020	Verder promoten van tele- en videoconferenties voor dienstoverleg of overleg met externen, opleiding organiseren
	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens reduceren tot 10% in 2019 ten opzichte van 2012	9	23/03/2017	2018	Kritisch bekijken poule dienstwagens (DMO-DMA)

energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh) met een totaal van 20% tegen 2020 en minimum 5% in elke vestiging, met 2012 als referentiejaar/ De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m ²) met 10 % tegen 2020 met 2012 als referentiejaar	Beschikbaar stellen van de operationele maatregelen van de energieaudit; Het gasverbruik (kWh/m ²) met 2% per jaar verlagen met 2015 als referentiejaar Het elektriciteitsverbruik (kWh) met 2% per jaar verlagen met 2015 als referentiejaar	10	23/03/2017	2017	3 koelkasten in de cockpits uitschakelen, enkel gebruiken voor koelen ikv evenementen
			11	23/03/2017	2017	Onderzoek om de diepvriezer te delen DMO en DMA voor koelelementen (1 diepvries ipv 2)
			12	23/03/2017	2017	Vaatwas pas laten draaien als hij vol is
			13	23/03/2017	2017	Sensibiliseren om de deuren van niet gebruikte vergaderzalen en lokalen te sluiten (licht gaat uit)
			14	23/03/2017	2017	Deuren naar lifthal dicht houden (alle openstaande deuren meer sluiten)
			15	23/03/2017	2017	Communicatie actie om de deuren altijd te sluiten
materialen	Papierverbruik (publicaties/prints/plots) met 20% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar	Het papierverbruik minderen met 20% tegen 2020 t.o.v. 2014	16	23/03/2017	2017-2020	Papierverbruik bij drogen van de handen en materieel minimaliseren
			17	23/03/2017	2017	Gebruik van ecologische keukenrol binnen DMA/DMO
			18	23/03/2017	2019	Uitprinten van bulletins aanpassen om overbodige pagina's te vermijden
			19	23/03/2017	2017-2023	Digitaal aangifteloket heffingen: besparing (minimum) van 135.000 pagina's/jaar verzending, van 70.000 pagina's/jaar in ontvangst (minder archief en minder te vernietigen), van 60.000 kartonnen archiefmappen/ 8 jaar. Opwerken van oude duplicaten: 10.000 pagina's/jaar.
			20	25/07/2017	2017	Start Alfresco
			21	25/07/2017	2018-2020	Besparing van ongeveer 6.200 pagina's/jaar verzending (excl enveloppes) en ongeveer

						645.000/jaar ontvangst (incl A0 plannen als A4 verrekend, excl verpakking)
mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren. VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2011 als referentiejaar	87% van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020. Tegen 2020 aantal duurzame dienstverplaatsingen laten toenemen met 20% t.o.v. 2012. Het Blue-bike gebruik (aantal ontleningen/jaar) met 30% laten toenemen in 2020 t.o.v. 2014	22	23/03/2017	2017-2020	Promoten van blue bike in combinatie met trein gebruiken voor dienstverplaatsingen
			23	23/03/2017	2017-2020	Jaarlijks mobiliteitsontbijt organiseren en fiets/OV applaus
biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer. Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020. De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van	Tegen einde 2020 neemt de VMM een aantal gerichte acties tot behoud van biodiversiteit. Nulgebruik van pesticiden handhaven in en om het huurgebouw.	24	23/03/2017	2018	Halve MEU werken in een natuurgebied in de buurt
			25	23/03/2017	2018	Bekijken met FB en ANB of nestkasten gierzwaluwen of insectenhotel geplaatst kunnen worden rond het gebouw

	pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet .					
afval	Afvalbeheer VMM-breed optimaliseren		26	23/03/2017	2017	Een oplossing zoeken voor de metaalfractie
	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020, PMD met 10% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	Restafval vermijden en het PMD gebruik reduceren	27	23/03/2017	2017-2020	Blijvend sensibiliseren rond het minderen van afval
			28	23/03/2017	2017	Aankaarten bij FB om roze zak in te voeren
			29	23/03/2017	2018	Onderzoek plaatsen van compostvat om gft te scheiden van restafval
			30	23/03/2017	2017-2020	PMDgebruik terugdringen door promoten drinken kraantjeswater
			31	6/09/2017	2017	Extra weegschaal voor afval aanvragen voor plaatsing in de kelderruimte

indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren	32	23/03/2017	2017-2020	Al de opdrachten die vertrekken vanuit deze vestiging bevatten duurzaamheidscriteria
--------------------------	---	---	----	------------	-----------	--

6.9 Milieuactieplan CBG Leuven

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN CBG LEUVEN 2017-2020						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2017-2020 LOCATIE	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
Kennis	Nieuwe medewerkers informeren over het EMAS verhaal waarvan VMM voortrekker wil zijn		1	23/03/2017	2017-2020	EMAS milieu-doestelling opnemen in de introductie-sessie. Opmaken van lijst intro voor nieuwe collega's (intro afdeling, veiligheid, EMAS, paswoorden, ...)
	Actieplan		2	23/03/2017	2017-2020	Actieplan REG 004 en REG 007 overlopen in CBG meeting/integreren in actielijst CBG meeting. Deze actielijst kan vervolgens door deelnemers CBG verder

						besproken worden met de teamleden (vb gebiedsbeheerders, meetnet)
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW). Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen domeinen.	Het verbruik van leidingwater (m³) met 5% verminderen tegen 2020 t.o.v. 2015; De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater is gemaximaliseerd	3	30/05/2016	2017-2020	Waterbesparende douchekop plaatsen
			4	31/05/2017	2017-2020	Drinkwater zonder spoelen
			5	6/06/2017	2017-2020	Buitenkranen met drukknop ipv draaiknoppen
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	Sensibilisering van het personeel in verband met lozing van afvalwater	6	23/03/2017	2017-2020	Optimalisatie rietveld door jaarlijks pomp te reinigen/onderhouden via onderhoudsaannemer
lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 20 % tegen 2020 met 2013 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	CO ₂ emissie (ton CO ₂ /VTE) verminderen met 15% t.o.v. 2013 tegen 2020	7		2017-2020	Vergaderen via teleconferentie of videoconferentie binnen vestiging promoten en stimuleren bij alle teams en diensten
			8	23/03/2017	2017-2020	Maandelijks controleren van de bandenspanning dienst voertuigen

	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.	80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel in 2019	9		2017-2020	Bepaleiten vervanging dieselwagens door benzinewagens, hybridewagens of CNG wagens aankoop wagens afwegen op niveau van de vestiging niet per afdeling
			10		2019	Onderzoek naar de haalbaarheid van aankoop één elektrische fietsen in vervanging van een dienstwagen
	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen	10% minder verreden kilometers met dienstwagens in 2020 t.o.v. 2012	11		2017-2020	Promoten blue-bike en het gebruiken van collectief vervoer bij dienstreizen
energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh) met een totaal van 20% tegen 2020 en minimum 5% in elke vestiging, met 2012 als referentiejaar/ De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m2) met 10 % tegen 2020 met 2012 als referentiejaar	Energieverbruik elektriciteit (kWh) terugschroeven met 10 % tegen 2020 t.o.v. 2013	12		2016	Verlichting optimaliseren (vb. garagelicht brandt te lang + verlichting overdag is niet nodig)
			13		2018	Energiemonitoring CBG terug activeren en online publiceren (Sauter Novaweb)
			14		2019	Plaatsen van zonneboiler
			15		2019	Plaatsen van meer zonnepanelen
			16		2018	Controleren van bewegingsensoren en het gebruik van de koelkasten en andere elektrische apparaten
			17		2017-2020	PC's en schermen uitschakelen
			18			Afwasmachine vrijdagavond uitschakelen

			19		2018	Optimaliseren verwarming gebouw zodat elektrische bijverwarming niet meer nodig is + garagepoort zo veel mogelijk gesloten houden
materialen	Papierverbruik (publicaties/prints/plots) met 20% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar	Het papierverbruik voor printen en kopiëren (kg papier) minderen met 20% tegen 2020 t.o.v. 2014	20		2017	1 laadbak kopieerapparaat vullen met kladpapier
			21		2017-2020	Documenten maximaal 2 zijdig afdrukken
					2017-2020	
mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren	?% meer werknemers via duurzaam woonwerkverkeer tegen 2019	22		2017-2020	Sensibiliseringsactie rond mobiliteit + ecodriving opleiding voor personeel met dienstwagens
		Het Blue-bike gebruik (aantal ontleningen/jaar) met 100% laten toenemen in 2019 t.o.v. 2014; 70% van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020.	23			Promoten fietsgebruik voor woon-werkverkeer

	VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2011 als referentiejaar		24		2017-2020	Meer vertrouwen tonen en het stimuleren van thuiswerk voor bepaalde functies
biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer	Tegen einde 2020 neemt VMM gerichte acties tot het behoud van biodiversiteit	25		2018	Plaatsen van een insectenhotel in de tuin
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020		26		2019	Onderzoek doen voor het plaatsen van zwaluwkasten
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet	Nulgebruik van pesticiden handhaven in en om het gebouw	27		2017-2020	Continu aandachtspunt in het beheer van het gebouw
afval	De restfractie met 50% terugdringen tegen 2020, PMD met 10% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar	De restfractie met 50% verminderen tegen 2020, PMD met 10% terugdringen tegen 2020 met 2016 als referentiejaar	28		2017	Volledige implementatie van de werkinstructie afval gevaarlijke stoffen in de vestiging
			29		2017	Blijven werken met retourflessen voor melk
			30		2017-2020	Blijvend sensibiliseren rond het minderen van afval: grafieken van milieu monitoring (elec, water, papier) uithangen opdat verbruiken zichtbaar worden

			31		2017	Afvalscheiding- en ophaling optimaliseren (vb grofvuil tegen achterbuitenwand CBG, fietsenhoek)
indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren	32		2017-2020	In alle bestekken aangestuurd vanuit Leuven duurzaamheidscriteria opnemen, ook bij kleine aankopen

6.10 Milieuactieplan Oostende (onderhoudsdienst)

VMM/EMAS/REG/007 – ACTIEPLAN OOSTENDE Onderhoudsdienst						
EMAS kernindicator	Stragische doelstellingen 2020 VMM breed	Operationele doelstellingen periode 2017-2020 LOCATIE	Nr	Datum input actie	Uit te voeren vóór (datum)	Omschrijving actie
water	Het minimaliseren van het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) en het maximaliseren van de substitutie door regenwater (RW). Maximaliseren van infiltratie (RW) op eigen	Het verbruik van leidingwater (m³) met 5% verminderen tegen 2020 t.o.v. 2015	1	2/05/2017	2019	Technische en financiële haalbaarheid nagaan voor opvang en gebruik van regenwater voor diverse toepassingen: toiletspoeling, reinigen wagens, kantoorplanten
			2	22/05/2017	2019	Afstellen of vervangen van toiletcransen voor minder waterverbruik. Sanitaire toestellen worden vervangen bij de geplande verbouwingen 2017

	domeinen. VMM streeft naar een status quo (m3/VTE) of verbetering tov 2011					
	De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert	Sensibilisering van het personeel in verband met lozing van afvalwater	3	2/05/2017	2018	Het volume afvalwater verminderen door toe te zien op de maximale reinigingsfrequentie van de dienstwagens van de OD en BD Oostende alvorens naar de wasstraat te gaan
lucht - emissies	De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kton CO ₂ -equivalenten) met 20 % tegen 2020 met 2011 als referentiejaar door directe* emissiereductie.	CO ₂ emissie (ton CO ₂ /VTE) verminderen met 15% t.o.v. 2013 tegen 2020;	4	22/05/2017	2020	Fietsgebruik promoten via WIL activiteiten
			5	22/05/2017	2018	Aanschaf elektrische fiets OD aanvragen
			6	22/05/2017	2018	Aangekochte wagens via raamcontract laten afleveren op de OD en niet meer bij dealers
			7	22/05/2017	2018	Optimaliseren verwarmingsinstallatie
	De VMM zal tegen 2020 slechts 60% dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.	80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel in 2019	8	22/05/2017	2019	Aanschaf wagens aangedreven door alternatieve "groenere" energie (zie ook actieplan Aalst)
			9	22/05/2017	2018	Inkrimpen van oude vervuilende dienst- en dieselwagens (zie ook actieplan Aalst)
			10	22/05/2017	2018	Kleine verplaatsingen uitvoeren met dienstfiets

	Het aantal verreden kilometers met dienstwagens met 20% reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen	10% minder verreden kilometers met dienstwagens in 2020 t.o.v. 2012	11	22/05/2017	2018	Aanmoedigen verplaatsingen naar vergaderingen met OV, carpooling of fiets
energie	De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/m²) met een totaal van 20% tegen 2020 en minimum 5% in elke vestiging, met 2011 als referentiejaar/ De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m²) met 10 % tegen 2020 met 2011 als referentiejaar	Energieverbruik elektriciteit (kWh) terugschroeven met 10 % tegen 2020 t.o.v. 2013; Energieverbruik gas (kWh/m²) terugschroeven met 5 % tegen 2020 t.o.v. 2013	12	2/05/2017	2020	Systematisch vervangen van TL-verlichting door energiezuinige types
			13	2/05/2017	2020	Sensibiliseringscampagne opstarten om bij niet gebruik van elektrische toestellen deze af te zetten , cfr koffiezet, PC.
			14	2/05/2017	2020	Bij aanschaf nieuwe toestellen het hoogst mogelijke energielabel kiezen
			15	2/05/2017	2020	Sensibiliseringscampagne opstarten omtrent het gebruik van verlichting. Bij elke afwezigheid lichten doven etc.
materialen	Papierverbruik (publicaties/prints/plots) met 20% reduceren tegen 2020 (kg/VTE), met 2011 als referentiejaar	Het papierverbruik printen en kopiëren (kg papier) minderen met 20% tegen 2020 t.o.v. 2014	16	2/05/2017	2020	De reductie in papierverbruik van de laatste jaren handhaven, digitaliseren van wagendossiers aanhouden en uitbreiden waar mogelijk.
	Verbruik van grondstoffen (kantoormateriaal) met 20% reduceren (kostprijs/VTE), met 2011 als referentiejaar		17	22/05/2017	2018	Het eigen verbruik van kantoormateriaal kritisch bekijken.

mobiliteit	Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split* verbeteren. VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20% tegen 2020 met 2011 als referentiejaar.	Het Blue-bike gebruik (aantal ontleningen/jaar) met 100% laten toenemen in 2019 t.o.v. 2014; 40% van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020	18	22/05/2017	2019	Meer inzetten op de fiets voor woon-werkverkeer naar de locatie door bvb aanschaf van elektrische dienstfiets om zo fietsverplaatsingen aan te moedigen.
			19	22/05/2017	2019	Verplaatsingen naar buitendienst Oostende met de fiets uitvoeren.
			20	22/05/2017	2019	Maximaal kiezen voor het openbaarvervoer naar vergaderingen.
			21	22/05/2017	2018	Cursus ecodiving stimuleren en ecodiving promoten
biodiversiteit	Gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer	Tegen einde 2020 neemt VMM gerichte acties tot het behoud van biodiversiteit	22	2/05/2017	2019	Opstarten aanleg composthoop / kringlooptuin
			23	2/05/2017	2018-2020	Plaatsen insectenhotel, vleermuis en/of nestkasten rondom de vestiging ter verhoging van de biodiversiteit.
	Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020		24	2/05/2017	2019	OD doet mee aan de 40 dagen zonder vlees
	De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorgeschreven in het pesticidendecreet		25	2/05/2017	2017-2020	Aquafin sensibiliseren inzake ecologisch groenbeheer van het domein in hun functie als eigenaar van de site.

afval	Afvalbeheer VMM-breed optimaliseren	Organiseren sociale activiteit (1/2 dag) rond afval	26	2/05/2017	2019	Sociale activiteit organiseren rond afval "proper-strand-lopers" WIL (opruimactie op strand).
		Opstarten afvalbeheer ifv behalen label EMAS	27	2/09/2016	2018	Verkopen van oude, niet meer gebruikte toestellen garage.
			28	2/05/2017	2017	Organiseren afvalstraat, afvalfracties uitbreiden, meer verzamelpunten voorzien in magazijn.
			29	2/05/2017	2018	Optimaliseren magazijn, verwijderen oude, niet meer dienende onderdelen.
			30	2/09/2016	2018	Algemene opruimactie, parking, rond gebouw, garagebox, werkplaats, burelen
			31	2/05/2017	2019	Financiële haalbaarheid onderzoeken om oude vervuilende wagens naar erkende autosloper te brengen ipv verkopen.
			32	2/05/2017	2020	Verpakkingsmateriaal van leveringen laten meenemen door leveranciers
	De restfractie met 50% halveren tegen 2020, PMD met 20% terugdringen tegen 2020 met 2011 als referentiejaar	De restfractie met 50% verminderen tegen 2020, PMD met 10% terugdringen tegen 2020 met 2016 als referentiejaar	33	2/05/2017	2018	Oplossing zoeken voor restplastic die niet tot PMD behoort (roze zak).
			34	2/05/2017	2017-2020	Het permanent en consequent toepassen van de werkinstructie 'werken met derden' bij contacten met aannemers en leveranciers
			35	2/05/2017	2018	Het drinken van leidingwater aantrekkelijker maken door o.a. aankoop van waterkannen om zo PMD fractie te verminderen en kraantjeswater promoten

indirecte milieuaspecten	Streven naar 100% duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100% van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.	80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren	36	2/05/2017	2017-2020	Zoveel mogelijk aankopen via raamcontract en deze kritisch onder de loep te nemen alvorens deze te gebruiken. Zo niet zelf de markt opgaan om duurzame investeringen te kunnen realiseren.
			37	6/07/2017	2017-2020	Alle aankopen die vertrekken vanuit de OD bevatten duurzaamheidscriteria.

7 BIJLAGE 3: VERKLARENDE WOORDENLIJST

AEEA: afgedankte elektrische en elektronische apparatuur.

CO₂: koolstofdioxide, een broeikasgas.

CO₂-eq: CO₂-equivalent, eenheid voor broeikasgassen, meeteenheid gebruikt om het opwarmend vermogen ('global warming potential') van broeikasgassen weer te geven. CO₂ is het referentiegas waartegen andere broeikasgassen worden afgemeten. Bv. omdat bij eenzelfde massa gas het opwarmend vermogen van CH₄ 25 keer hoger is dan dat van CO₂, stemt 1 ton CH₄ overeen met 25 ton CO₂-equivalenten.

EMAS: Eco-Management and Audit Scheme. Het is de titel van een Europese verordening die als doel heeft organisaties op vrijwillige basis aan te zetten om de negatieve impact van de eigen activiteiten op het milieu te doen verminderen. De focus ligt op het stimuleren van de continue verbetering van de milieuprestaties door de invoering van een milieuzorgsysteem, interne audits en het publiceren van een milieujaarverslag.

Emissie: uitstoot of lozing van stoffen, golven of andere verschijnselen door bronnen, meestal uitgedrukt als een hoeveelheid per tijdseenheid.

Emissiecoëfficiënt of emissiefactor: coëfficiënt die de activiteitsdata relateert aan een hoeveelheid emissie van een verontreinigende stof. De emissiefactoren in deze milieuverklaring van de VMM zijn deze zoals ze gebruikt worden in het 'Jaarverslag Lozingen in de Lucht 2000-2012' van de VMM, raadpleegbaar op www.vmm.be.

Fijnstof: een verzamelnaam voor verschillende fracties van de kleinere stofdeeltjes die in de lucht zweven (bv. PM₁₀, PM_{2,5}).

Green Public Procurement (GPP): in 2008 werden in de mededeling 'Overheidsopdrachten voor een beter milieu' van de Europese Commissie specifieke doelstellingen voor groene overheidsopdrachten bevestigd, en werd een reeks ondersteunende maatregelen vastgesteld die door de Europese Commissie moeten worden uitgevoerd. Groene overheidsopdrachten worden gedefinieerd als "een proces in het kader waarvan overheidsdiensten goederen, diensten en werken beogen te verkrijgen die gedurende de volledige levenscyclus ervan een minder belastend milieueffect hebben dan vergelijkbare goederen, diensten en werken met dezelfde primaire functie". Meer info: <http://ec.europa.eu/environment>

ISO 14001: internationaal erkende norm die eisen formuleert voor een milieumanagementsysteem.

Milieuzorgsysteem: milieumanagementsysteem, milieubeheersysteem.

NACE: cijfercode die door de Europese Unie en haar lidstaten wordt toegekend aan een bepaalde klasse van activiteiten (al dan niet commercieel). Hij is bedoeld als hulpmiddel bij het opstellen van economische statistieken en overzichten.

NO_x: stikstofoxiden. Wanneer zuurstof zich bindt aan stikstof, vormen zich nieuwe gassen: de stikstofoxiden. De bekendste zijn stikstofmonoxide (NO) en stikstofdioxide (NO₂). Soms krijgen ze samen de groepsnaam NO_x.

PDCA-cyclus: deze cyclus wordt beschreven in de kwaliteitscirkel van Deming, een creatief hulpmiddel voor kwaliteitsmanagement en het oplossen van problemen, ontwikkeld door William Edwards Deming. PDCA staat voor vier activiteiten die op alle verbeteringen in een organisatie van toepassing zijn: 'PLAN', 'DO', 'CHECK' en 'ACT'.

POD DO: POD Duurzame Ontwikkeling, of Programmatorische federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling. Is intussen omgevormd tot de Federale Dienst voor Duurzame Ontwikkeling (FIDO).

RWZI: zuiveringsinstallatie voor rioolwater.

VLAREM: Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning. Het legt de basis voor de bestrijding van milieuverontreiniging door hinderlijke inrichtingen in Vlaanderen.

VMM: Vlaamse Milieumaatschappij.

vte: voltijds equivalent.

Wh: een wattuur is de energie die per uur verbruikt wordt door een toestel met een vermogen van 1 watt. 1 kilowattuur (kWh) = 1.000 wattuur. 1 megawattuur (MWh) = 1.000.000 wattuur.

WIL: werkgroep Intern Leefmilieu.

